

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Møteinnkalling Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Møtedato: 10.12.2024 kl. 09:30
Møtested: Bispedømmekontoret i Kristiansand
Arkivsak: 23/03635

Eventuelt forfall må meldes snarest på tlf. 90941717 eller e-post mt588@kirken.no.
Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed fra møtesekretær.

SAKSLISTE

Godkjenning av innkalling og saksliste		
57/24	23/03635-1	Innkalling og saksliste
Godkjenning av protokoll		
58/24	23/03635-45	Protokoll Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 28.10.2024
Saker til behandling		
59/24	24/02842-1	Budsjett 2025 - første behandling i bispedømmerådet
60/24	24/00860-4	Biskopens tilsyn høring
61/24	24/02703-2	Rammer for kirkevalget - høringsuttalelse fra Agder og Telemark bispedømmeråd
62/24	24/02783-2	Høring -regulering av styringstjenesten i Den norske kirke
63/24	24/02745-2	Høring - Fellesordninger innen digitalisering, informasjonssikkerhet og personvern
Orienteringssaker		
64/24	23/03959-23	Orienteringssaker 10.12.24
65/24	23/03959-24	Referatsaker 10.12.24

Kristiansand, 03.12.2024

Aslak Wegge
møtesekretær

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Møteprotokoll Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Møtedato: 28.10.2024 kl. 09:00
Møtested: Teams
Arkivsak: 23/03635

Til stede: Andreas Holm (Frimodig kirke), Håkon Kolstad Varhaug (Bønnelista), Tore Thomassen (Nominasjonskomiteens liste), Erik Lunde (Nominasjonskomiteens liste), Terje Damman (Åpen folkekirke), Stine Beate Mondal Ljostad (Åpen folkekirke), Geir Jørgen Bekkevold (Åpen folkekirke), Kathrine Tallaksen Skjerdal, Per Gunnar Pedersen, Stein Reinertsen,

Møtende
varamedlemmer:

Forfall:

Andre: Personalsjef Bjarne Nordhagen

Protokollfører: Aslak Wegge

SAKSLISTE		Side
Godkjenning av innkalling og saksliste		
50/24	Innkalling og saksliste	2
Godkjenning av protokoll		
51/24	Protokoll - Møte i Agder og Telemark bispedømmeråd 11.09.2024	2
Saker til behandling		
52/24	Samarbeidet med Biskop Thomas i Egypt - orientering	2
53/24	Økonomirapport pr. 30.09.24	3
54/24	Møtedatoer for Agder og Telemark bispedømmeråd 2025 - andre behandling	4
Orienteringssaker		
55/24	Orienteringssaker 28.10.24	5
56/24	Referatsaker 28.10.24	5

Sted, 28.10.2024

Aslak Wegge
Sekretær

Godkjenning av innkalling og saksliste**50/24 Innkalling og saksliste**

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	28.10.2024	50/24

Møtebehandling i Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 28.10.2024:**Møtebehandling****Votering****Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak**

Innkalling og saksliste ble godkjent

Godkjenning av protokoll**51/24 Protokoll - Møte i Agder og Telemark bispedømmeråd 11.09.2024**

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	28.10.2024	51/24

Forslag til vedtak

Protokoll fra 11.9.24 ble godkjent

Møtebehandling**Votering****Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak**

Protokoll fra 11.9.24 ble godkjent

Saker til behandling**52/24 Samarbeidet med Biskop Thomas i Egypt - orientering**

Behandlet av	Møtedato	Saknr

1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	28.10.2024	52/24
---	------------	-------

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering

Møtebehandling i Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 28.10.2024:

Møtebehandling

Biskop Thomas fra Egyptmøtte rådet til samtale, og orienterte om arbeidet sitt i egypt.

Votering

Ved votering ble forslag til vedtak enstemmig vedtatt.

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak

Saken tas til orientering

53/24 Økonomirapport pr. 30.09.24

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	28.10.2024	53/24

Forslag til vedtak

Bispedømmerådet tar regnskapsrapport pr. 30.09.24 til orientering

Møtebehandling i Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 28.10.2024:

Møtebehandling

Votering

Ved votering ble forslag til vedtak enstemmig vedtatt.

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak

Bispedømmerådet tar regnskapsrapport pr. 30.09.24 til orientering

54/24 Møtedatoer for Agder og Telemark bispedømmeråd 2025 - andre behandling

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	28.10.2024	54/24

Forslag til vedtak

Som møtedatoer for Agder og Telemark bispedømmeråd i 2025 fastsettes;

1. Mandag 24. februar (allerede fastsatt)
2. *Mandag 24. mars, nasjonalt digitalt samråd kl. 18.-21 med MR/FR før kirkemøtet*
3. *Onsdag 2. april (reservedato ved eventuelt behov for å snakke om kirkemøtesakene)*
4. *(25.-28. april Kirkemøtet)*
5. Tirsdag 3. juni

6. Torsdag 25. september (Skien/Porsgrunn området)
7. Tirsdag 9. desember

Møtebehandling i Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 28.10.2024:

Møtebehandling

Forslag til omforent tilleggspunkt;

1. Det vurderes om møtene kan kjøres digitalt ut ifra saklisten til det enkelte møte.

Votering

Ved votering ble forslag til vedtak med omforent forslag til tilleggspunkt enstemmig vedtatt

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak

- A. Som møtedatoer for Agder og Telemark bispedømmeråd i 2025 fastsettes;
- Mandag 24. februar (allerede fastsatt)
 - *Mandag 24. mars, nasjonalt digitalt samråd kl. 18.-21 med MR/FR før kirkemøtet*
 - *Onsdag 2. april (reservedato ved eventuelt behov for å snakke om kirkemøtesakene)*
 - *(25.-28. april Kirkemøtet)*
 - Tirsdag 3. juni

 - Torsdag 25. september (Skien/Porsgrunn området)

- Tirsdag 9. desember

B. Det vurderes om møtene kan kjøres digitalt ut ifra sakslisten til det enkelte møte

Orienteringssaker

55/24 Orienteringssaker 28.10.24

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	28.10.2024	55/24

Forslag til vedtak

Sakene tas til orientering

Møtebehandling i Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 28.10.2024:

Møtebehandling

Votering

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak

Sakene tas til orientering

56/24 Referatsaker 28.10.24

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	28.10.2024	56/24

Forslag til vedtak

Sakene tas til orientering

Møtebehandling i Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 28.10.2024:

Møtebehandling

Votering

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak

Sakene tas til orientering

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	110	24/02842-1	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
59/24	Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	10.12.2024

Budsjett 2025 – første behandling i bispedømmerådet

Vedlegg:

Saksprotokoll

, 30042024, Sak 22/24, Agder og Telemark bispedømmeråd - Tiltak for å oppnå budsjettbalanse

Saksorientering

1. Generelle forutsetninger

Foreløpig budsjett bygger på foreløpig ramme fra Kirkerådet.

Tildeling til Agder og Telemark bispedømmeråd antas å bli kr 194 684 000 – fordelt som følger;

- kr 141 460 000 budsjettgruppe 1 - drift
- kr 53 224 000 budsjettgruppe 2 – tilskudd

Årets ramme til bispedømmene er lønns- og prisjustert med 3,74 %.

Etter kirkerådets vedtak om reduksjon i bispedømmenes administrasjon, har Agder og Telemark bispedømmeråd fått et nytt fratrekk på kr 970 000 i tildelingen for 2025.

Statsbudsjettet er ikke vedtatt, og det kan bli endringer på kirkebudsjettet ved statsbudsjettets behandling i Stortinget i desember.

Bispedømmerådet må være forberedt på at endelig tildeling kan bli lavere, og at det kan bli nødvendig å justere budsjettet.

Budsjettforslaget for 2025 tar utgangspunkt i budsjett for 2024, og saksfremlegget begrenses derfor til å kommentere hovedsummene, samt vesentlige endringer/presiseringer i forhold til foregående år.

Budsjettekniske forutsetninger:

Felles økonomienhet har fastsatt noen budsjettekniske forutsetninger som er lagt til grunn i budsjettarbeidet for 2025, spesielt gjelder dette budsjettering av lønn og godtgjørelser. Dette er i hovedsak en videreføring av tidligere års forutsetninger.

- *Lønn til faste stillinger:*

For fast ansatte er det budsjettert med reell årslønn og stillingsprosent, med tillegg av feriepenger og arbeidsgiveravgift.

For vakante stillinger er det budsjettert med en fastsatt årslønn avhengig av stillingstype (prost, sokneprest, kapellan/prostiprest, rådgiver), med tillegg av feriepenger og arbeidsgiveravgift. Dette gir budsjettmessig dekning for vikar i vakante stillinger.

- *Lønn til vikarer:*

Det er satt av noen midler til vikar i prostiene. Dette er vikarer som kommer i tillegg til full bemanning.

- *Stiftspraksis:*

Budsjetteres ikke. Forventes at kandidatene trer inn i tjenester hvor det er vakanse eller sykdom.

- *NAV-refusjoner:*

Det budsjetteres ikke med NAV-refusjoner (sykepenger og foreldrepenger). Arbeidsgiverperioden er 16 dager. Maks grense for NAV-refusjoner er 6G – fra 01.05.2024 tilsvarer det kr 744 168.

Når man mottar NAV-refusjoner, gir det et handlingsrom for å dekke opp med vikar, evt. inndekning av merforbruk gjennom året.

- *Tilleggs lønn presteskapet:*

Gjelder tilleggslønn som følger av prestenes arbeidstidsavtale (tillegg for arbeidstid på ettermiddag, kveld, helge- og høytidsdager). Godtgjørelse for delt dagsverk blir tatt ut av ordinær tilleggslønn, og blir fra 2025 godtgjort i ettertid ut fra reelt antall dager med delt dagsverk. Det er usikkert hvordan dette påvirker kostnadene i 2025. Budsjettert med samme beløp som i 2024.

- *Beredskaps godtgjørelse presteskapet:*

Gjelder godtgjørelser som følger av beredskapsavtalen for prestene, dvs. avtalt godtgjøring for vaktuke/-dager og for evt. utrykninger. Satsene økte pr. 01.05.24 og grunnkompensasjonen vil øke med 9 % fra 01.10.25.

- *Presteboliger:*

For boliger i den nye boligordningen sender Allstad eller Dnk Eiendom faktura hver måned. De ansatte blir trukket for husleie. Når bolig evt. står ubrukt, vil det medføre en merkostnad.

For boliger i gammel ordning som fortsatt er hos Allstad, trekkes den ansatte i husleie og trekket blir overført Allstad. Her er de ingen endring i rutinen i forhold til tidligere år.

For boliger i gammel ordning som er overdratt fra Allstad til Dnk Eiendom, vil Dnk Eiendom fakturere markedspris til bispedømmet, mens den ansatte vil bli trukket husleie fast sats pr dato kr 4 588. De ansatte fordels-beskattes av mellomlegget.

Agder og Telemark har 5 boliger hos Dnk Eiendom der presten bor på gammel ordning. **Dette gir en merkostnad på ca. kr 300 000 for 2025.**

- *Lønnsoppgjør 2025:*

Tildelingen til bispedømmene for 2025 er lønns- og prisjustert. I budsjettet settes det av midler til lønnsoppjøret i 2025. Det forventes 4,5 % lønnsøkning.

I budsjettet for Agder og Telemark er det satt av kr 3 417 000 til å dekke lønnsøkningen for perioden mai til desember 2025. Beløpet inkluderer feriepenger og arbeidsgiveravgift. Grunnlag for utregning av lønnsoppjøret er budsjettert lønn inkludert beredskap. Det er ikke gjort fratrukk i beregningsgrunnlaget for innsparingskrav på lønn.

Selve tallbudsjettet fremkommer i egen tabell.

2. Budsjettering av lønn og godtgjørelse

Forslag til foreløpig budsjett 2025 er basert på nevnte forutsetninger. Tallgrunnlaget er gjort av stiftsdirektør og personalsjef sammen med Controller i FØ (Felles økonomienhet)

Det er blitt foretatt en gjennomgang av stillingshjemler/bemanning og vikarbehov utover full bemanning, samt erfaringstall/historikk/forventning når det gjelder tilleggslønn og beredskapsgodtgjørelser.

Tilleggslønn, beredskap og reiser må vurderes mot regnskapstallene for 2024. Evt. justeringer kan skje i endelig budsjett 2025.

Følgende årsverk er budsjettert for Agder og Telemark bispedømme:

Koststed	Netto budsjetterte årsverk 2024	Budsjetterte årsverk	Finansiert eksternt	Netto budsjetterte årsverk 2025	Reduksjon antall stillinger 2024 til 2025	Generelt innsparings-krav 2025
		2025				
Bispedømmekontoret	14,55	13,05	0	13,05	1,50	0,75
Kristiansand domprosti	21,25	23,50	2,65	20,85	0,40	0,75
Lister og Mandal prosti	19,15	20,60	0,45	20,15	-1,00	0,65
Otredal prosti	7,50	7,00	0	7,00	0,50	0,25
Vest-Nedenes prosti	8,60	8,60	0	8,60	0,00	0,30
Arendal prosti	14,00	12,00	0	12,00	2,00	0,40
Aust-Nedenes prosti	7,50	7,60	0,5	7,10	0,40	0,25
Bamble prosti	9,00	9,00	0	9,00	0,00	0,30
Skien prosti	21,00	20,00	0	20,00	1,00	0,65
Øvre Telemark prosti	19,00	19,50	0,5	19,00	0,00	0,65
TOTALT	141,55	140,85	4,1	136,75	4,80	4,95

Studentprester og fengselsprestene er inkludert i antall prester i prostiene.

Det er budsjettert med 136,75 årsverk. I 2024 var det budsjettert med 141,55 årsverk, og i 2023 142,7 årsverk. Fordelingen på reduksjonen på 4,8 årsverk fra 2024 går frem av nest siste kolonne i tabellen over. Det er tidligere pekt på et behov på en reduksjon i størrelsesorden 6 årsverk.

I fire av prostiene er bemanningen noe høyere enn vedtatt, og de har et krav om innsparing på mellom 20 og 100 % stilling. Dette handler om å benytte fast ansatte i ledige hjemler ved vakanser osv.

For å få budsjettet i balanse, er det budsjettert med en innsparing på 0,75 årsverk (kr 640 000) i administrasjonen og 4,2 årsverk (kr 3 640 000) i prostiene. Innsparingen i prostiene er fordelt forholdsmessig etter størrelsen på prostiene. Se siste kolonne i tabellen over.

I 2024 var tilsvarende innsparing på foreløpig budsjett kr 780 000 på administrasjonen og kr 3 044 000 på presteskaper. Da var ikke innsparingen fordelt på prostiene.

Det er krevende å gjennomføre innsparingene når kravet ikke er fordelt på koststedene. Innsparingskravet er derfor fordelt på prostiene for 2025.

3. Budsjettering av drifts- og reisekostnader

Forslag til foreløpig budsjett for drifts- og reisekostnader for 2025 er i hovedsak basert på en videreføring av forrige års budsjetterte aktiviteter (erfaringstall/historikk) og dialog med stiftsdirektør.

Det er i tillegg foretatt mindre innsparinger i driftskostnader der hvor det har vært mulig

Etablerte aktiviteter som arbeidsveiledning (ABV), etter- og videreutdanning (REU), drift av ulike råd/utvalg, fagdager (for diakoner, kateketer, trosopplærere og kirkemusikere) har budsjettmessig dekning på samme nivå som tidligere.

Kommentarer til enkelte kontogrupper:

- *Kto.gruppe 51xx – Midlertidige stillinger, honorar m.m:*
Gruppen inneholder en liten sum til vikarmidler i prostier.

- *Kto.gruppe 53xx – Annen oppgavepliktig godtgjørelse:*
Gruppen inneholder kostnader til honorar bispedømmerådets medlemmer og tjenestedrakt til ansatte.
- *Kto.gruppe 679x – Tjenester og flytting* Gruppen inneholder flytting, arbeidsveiledning, organisasjonsutvikling og kompetanseutvikling
- *Konto 6797 – Adm bistand proster*
Kontoen inneholder til skudd til administrativ hjelp for proster. Økningen i budsjett er mindre enn normal vekst skulle tilsi. Dette skyldes at det fra 2025 ikke lenger blir kjøpt administrativ hjelp til prostene i Vest-Nedenes, da disse oppgavene nå er tillagt en av prestene.
- *Kto.gruppe 68xx – Møter, kurs og seminarer:*
Gruppen inneholder kostnader til arrangementer/møter for kirkefagfeltene, presteskapet og administrasjonen (f.eks. prostemøter, BDR-møter, ABV, arrangementer kirkefag, div møter som REVU, Kontaktmøte og RAMU). Siden det ikke kan leses utav tabellen presiseres det i denne forbindelse at midlene til REVU er videreført på 2023/2024 nivå, som før bremsen ble satt på underveis i 2024. Det er budsjettert kr. 665.000- til REVU. Heri ligger også kostnader til studietider proster og fagdager prester(stiftsdager). Studiemidler i prostiene kommer i tillegg.
- *Kto.gruppe 71xx – Bilgodtgjørelse, diett, reiser mm:*
Gruppen inneholder reiser for prester, biskop og ansatte i administrasjonen. I all hovedsak er dette kjørekostnader knyttet til den operative prestedtjenesten. I tillegg er det tatt inn midler på koststed biskop/adm. som muliggjør gjensitt til Biskop Thomas i Egypt.

Budsjettgruppe 1 – Drift:

Agder og Telemark bispedømmeråd				
Budsjettforslag 2025 - gruppe 1 Drift				
	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Regnskap 10.2024	Budsjett 2025
31xx - Salgsinntekt avgiftsfri	-287 500	-404 500	-409 605	-446 500
34xx - Tilskudd og gaveinntekter	-69 000	-40 000	-42 128	-49 000
3xxx - Andre inntekter	-5 000	-16 500	-23 621	-6 000
Sum inntekter	-361 500	-461 000	-475 354	-501 500
46xx - Tilskudd menigheter og fellesråd				
Sum tilskudd mv	0	0	0	0
500x - Faste stillinger (inkl. feriepenger)	105 639 419	108 722 385	87 475 265	112 174 023
5006 - Beredskap	1 376 614	1 796 997	1 429 597	2 068 000
50xx - Tilleggslønn, overtid mm	2 858 833	3 834 294	3 374 980	3 836 464
51xx - Midlertidige stillinger, honorarer	514 288	157 269	5 894 870	157 269
53xx - Annen oppgavepliktig godtgjørelse	428 218	434 137	493 103	458 185
540x - Arbeidsgiveravgift	15 161 231	15 754 853	12 824 792	16 113 284
58xx - Refusjon syke- og fødselspenger			-4 983 432	
599x - Refusjon lønnskostnader	-4 370 000	-4 229 000	-2 761 654	-3 674 000
59xx - Andre personalkostnader	278 600	353 900	276 597	353 900
Sum Lønn og godtgjørelser	121 887 203	126 824 835	104 024 118	131 487 126
63xx - Leie lokaler, strøm, renhold mm	2 035 000	2 070 000	1 764 902	2 481 428
64xx - Leie maskiner, inventar mm	75 000	90 000	45 222	95 000
65xx - Inventar, datautstyr, programvare mm	170 000	170 000	59 810	120 000
66xx - Vedlikehold bygninger og utstyr		25 000	17 719	25 000
679x - Tjenester og flytting	1 080 500	820 500	613 959	798 000
6797 - Adm. bistand proster	1 427 000	1 670 000	1 065 000	1 630 000
68xx - Kontorrekvisita, trykksaker, annonser	419 797	313 665	262 939	283 946
68xx - Møter, kurs og seminarer mm	1 771 000	1 281 000	497 533	1 241 000
69xx - Telefon, porto mv	5 000	1 000	-18 172	1 000
Sum andre driftskostnader (drift og mindre anskaffelser)	6 983 297	6 441 165	4 308 912	6 675 374
71xx - Bilgodtgjørelse, diett, reiser mm	3 998 000	3 824 000	3 194 367	3 799 000
73xx - Reklamekostnad og representasjon			759	
74xx - Medlemskontingent og gaver	10 000	20 000	7 755	
77xx - Annen kostnad			6 099	
Sum andre driftskostnader (reise, reklame, forsikring mm)	4 008 000	3 844 000	3 208 980	3 799 000
8xxx - Finansinntekter/kostnader, overføringer mv			909	
Sum Finanskostnader og overføringer	0	0	909	0
TOTALT	132 517 000	136 649 000	111 067 565	141 460 000

4. Tilskudd

Foreløpig budsjett for tilskudd 2025 bygger på foreløpig ramme fra Kirkerådet. Tildelingen er prisjustert med 3,74 %.

De tidligere OVF-tilskuddene finnes ikke lenger.

Agder og Telemark bispedømmeråd

Budsjett 2025 - gruppe 2 Tilskudd

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
4601 - Tilskudd trosopplæring	32 410 000	33 674 000	34 935 000
4602 - Tilskudd diakoni	7 820 000	8 125 000	8 429 000
4603 - Tilskudd undervisning	9 020 000	9 372 000	9 723 000
4604 - Tilskudd kirkemusikk	127 000	132 000	137 000
4630 - Tilskudd fra OVF	0	0	0
TOTALT	49 377 000	51 303 000	53 224 000

5. Oppsummering

Årets ramme til bispedømmene er lønns- og prisjustert med 3,74 %. Dette er i utgangspunktet betydelig lavere enn den forventede lønns- og prisveksten. Men i tillegg til denne utfordringen er rammen redusert ytterligere med kr. 970.000.- som følge av Kirkerådets vedtak om å redusere med 11 årsverk i bispedømmerådernes samlede administrasjon.

Dette betyr at selv om det er gjort kraftige grep for å nedjustere kostnadene i løpet av 2024 går vi inn også i 2025 med behov for fortsatt vakansestyling, og fokus på kostnadsutt.

Bispedømmet har ikke driftsmidler på fond. Merforbruket i 2023 er lagt som fratrukk i rammen for 2024, slik at om det går i balanse har vi ikke noe å dra med oss som skal dekkes inn i 2025.

Kirkerådet behandler det samlede budsjettet i sitt møte 5./6. desember. Resultatet av dette, samt endelig statsbudsjett kan gi behov for en ny behandling av endelig budsjett etter nyttår.

Budsjettforslaget er drøftet med tillitsvalgte i kontaktmøte 26.11.24.

Fremlagt budsjettforslag er i balanse basert på premissene i saken.

Budsjettallene skal lastes inn i regnskapssystemet (av FØ) senest før rapportering pr. 31.03.25

Forslag til vedtak

1. Forslag til budsjett for 2025 vedtas med en netto driftsramme på kr. 194.684.000.-
2. Tilskuddsmidler til trosopplæring, diakoni, undervisning og kirkemusikk videreføres i tråd med tidligere avtaler, vedtak og retningslinjer.
3. Det legges til grunn videreføring av økt bruk av vakansestyling og innføring av faste stillinger i hjemler som menighetsprestestillinger for å kunne oppfylle den forutsatte generelle innsparingen i driftsbudsjettet. I tillegg videreføres den igangsatte prosessen med nødvendig innsparing, jfr. bispedømmerådets sak 22/24
4. Møtehonorer for bispedømmerådets medlemmer videreføres. Satsene er kr. 1500.- pr møte. I tillegg godtgjøres rådets leder, med kr. 3000.- pr. mnd. For eventuelt tapt arbeidsfortjeneste eller andre utgiftsdekninger, følges Kirkerådets vedtatte satser.

DEN NORSKE KIRKE

SAKS PROTOKOLL

Arkivsak-dok. 23/03756
 Arkivkode
 Saksbehandler Aslak Wegge

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	30.04.2024	22/24

Agder og Telemark bispedømmeråd - Tiltak for å oppnå budsjettbalanse

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027 har behandlet saken i møte 30.04.2024 sak 22/24

Møtebehandling

Votering

Ved votering ble forslag til vedtak enstemmig vedtatt.

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027s vedtak

1. Med bakgrunn i den anstrengte økonomiske situasjonen støtter Agder og Telemark bispedømmeråd administrasjonens prosess for å redusere antall årsverk. På kort sikt legges det opp til stram vakansestyling og minimal vikarbruk.
2. Bispedømmerådet ber stiftsdirektør gjennomføre reduksjon av tilstrekkelig antall årsverk i prestedtjenesten etter innspill fra prostiene og etter drøfting med de tillitsvalgte. Bispedømmerådet ber om at det løpende fremover sees på mulighet for effektivisering ved naturlig endring i stillinger.
3. Bispedømmerådet ser at det vil kunne være noe forsinkelse i når effekten av innsparing i permanente stillinger vil gi fullt utslag i regnskapet. Bispedømmerådet er derfor innforstått med at det kan gå mot et underskudd også i 2024 som så må dekkes inn i 2025 dersom man ikke klarer å effektivisere planlagt innsparing inneværende budsjettår – selv om dette tilstrebes.

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Bjarne Nordhagen	510	24/00860-4	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
60/24	Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	10.12.2024

Biskopens tilsyn høring

Vedlegg:

Høringsnotat - biskopens tilsyn
Biskopens tilsyn - kortversjon
spørsmål til høringsnotatet - biskopens tilsyn

Saksorientering

Innledning

Bakgrunnen for høringen om biskopens tilsyn er flere vedtak i Kirkerådet.

- I 2022 behandlet kirkemøtet en sak om fremtidig organisering av Den norske kirke. (KM10/22) Her ble også biskopens rolle berørt. I vedtaket ble det uttrykt:

Biskopens tilsyn skal styrkes og ledelsen tydeliggjøres, uten at biskopen skal utøver arbeidsgivers styringsrett på samme måte som i dag.

- I 2023 behandlet igjen Kirkemøtet kirkelig organisering og biskopens rolle. Her ble det gjort følgende vedtak: (KM5/23)

Biskopens tilsyn og ledelse skal styrkes, blant annet ved at biskopen får en rolle ved ansettelse i alle kirkelige stillinger, og gjennom en tydelig beskrivelse av innholdet og rekkevidden av myndigheten til å fatte bindende vedtak. Det etableres faste møtepunkter mellom biskopen og de valgte rådene i soknet, som daglig ledelse i disse. Det utarbeides et forslag til regler om saksbehandling som rammer inn biskopens tilsyn.

- I 2024 behandlet Kirkemøtet bispedømmenes rolle i fremtidig kirkeordning (KM 7/24). Her vedtok man blant annet følgende:

Mandat og oppgave for bispedømmerådet må også bli definert med hensyn til biskopens tilsynsoppgaver

Gjennomgang av høringen

Høringsdokumentet foreligger i to versjoner, en hovedvisjon og en kortversjon. (se vedlegg). På bakgrunn av høringsnotatet er det utarbeidet et eget spørreark som man skal svare på

I dette saksfremlegget følger vi rekkefølgen til spørsmålene på spørreskjemaet som følger høringen.

1. Støtter dere forslaget om å flytte § 1 i tjenesteordning for biskoper, som beskriver innholdet i tilsynet, inn i kirkeordningen?

Selv om dette ikke utgjør en materiell endring i biskopens myndighet og rolle som tilsyn, vil dette synliggjøre og understreke at biskopens tjeneste er definert av Kirkemøtet og har en forankring i hele kirkens oppdrag.

Vi støtter at man flytter § 1 i Tjenesteordning for biskoper som handler om tilsyn, inn i kirkeordningen for Den norske kirke § 39A.

2. Støtter dere forslaget om at det ikke bør stå i bestemmelsen at biskopen kan gi bindende pålegg til valgte råd?

I dagens kirkeordning har biskopen anledningen til å utstede bindende pålegg «med vigslede medarbeideres og andre kirkelige tilsattes tjenesteutøvelse» jf. TOB § 1. Et bindende pålegg er en konkretisering av hvordan biskopens veiledning skal følges opp. I høringsnotatet orienteres det godt om behovet og ordningen med bindende pålegg overfor enkeltpersoner. Det er viktig å understreke at oppfølging av slike pålegg må skje i tett samhandling med biskop og arbeidsgiver.

Når det gjelder biskopens tilsyn overfor valgte råd skriver Kirkerådet i sin høring at biskopen i dag har anledning til å gi en direkte tilråding til råd og at dette ligger nær et bindende pålegg. Samtidig skriver de at å gi biskopen mulighet for å gi bindende pålegg til et råd vil være en radikal inngripen overfor et demokratisk organ.

Her synes vi Kirkerådet opptre noe inkonsistent og uklart. I dagens ordning er det gitt biskopene myndighet til i noen tilfeller å kunne overprøve rådens avgjørelser. De kirkelige rådene skal utføre sitt arbeid i lojalitet med Den norske kirkes læregrunnlag (Kirkeordningen (§ 37)). Samtidig er det biskopene som skal se til at dette faktisk skjer (Tjenesteordning for biskop (§ 1))

Så lenge ordningen med bindende pålegg har klare og tydelige begrensninger og der det klart defineres hvilke saker bindende pålegg skal kunne gjelde, kan vi ikke se at det er en radikal inngripen overfor et demokratisk organ.

Vi er imot forslaget om at det ikke bør stå i bestemmelsen at biskopen kan gi bindende pålegg til valgte råd.

3. Støtter dere å flytte arbeidsgivers styringsrett over prestene fra biskopen til bispedømmerådet v/ stiftsdirektøren.

At biskopen i dag har arbeidsgiveransvar for prestene, er en arv fra da staten hadde ansvar for kirken. Da man overførte ansvaret for prestene til bispedømmerådene i 1989, ble det ikke vurdert som hensiktsmessig å legge styringsretten til et valgt råd.

Nå, når organisasjonsrammene for kirken er annerledes, vurderer Kirkerådet at en annen ordning vil være bedre. Ved å frata biskopen arbeidsgivers styringsrett vil en kunne oppnå at tilsynsdelen av biskopens oppgave kan bli styrket.

Siden prostene fortsatt skal ha en nær forbindelse med biskopen og bistå biskopen i han/hennes tilsyn er det viktig at det lages et god regel og lovverk som sikrer biskopens ledelse overfor prostene i saker som berører tilsynet.

Vi støtter at man flytter arbeidsgivers styringsrett over prestene fra biskopen til bispedømmerådet v/ stiftsdirektøren.

4. Støtter dere forslaget om at prosten fortsatt skal være biskopens medhjelper og kunne ivareta tilsynsoppgaver på vegne av biskopen, samtidig som prosten fortsatt ivaretar arbeidsgivers styringsrett overfor prestene lokalt?

Som det kommer frem av punktet over, støtter vi at biskopen ikke lenger skal utøve arbeidsgivers styringsrett. Vi vil allikevel påpeke at det mest sårbare med dette er at biskopen da heller ikke er arbeidsgiver for prostene. Selv om biskopens tilsynsmyndighet ikke kan delegeres, vil prosten i en rekke saker på vegne av biskopen, kunne ivareta tilsynsoppgaver. Det er derfor av stor viktighet at det arbeides med rutiner og rammer for hvordan dette kan skje når stiftsdirektøren nå skal være arbeidsgiver for prostene. Dette fordrer en god rolleforståelse og samhandling mellom biskop og stiftsdirektør.

Vi støtter forslaget om at prosten fortsatt skal være biskopens medhjelper og kunne ivareta tilsynsoppgaver på vegne av biskopen, samtidig som prosten fortsatt ivaretar arbeidsgivers styringsrett overfor prestene lokalt

5. Støtter dere forslaget om å styrke biskopens rolle i kompetanseutviklingen for alle kirkefaglige ansatte

Biskopen og bispemøtet har i dag en sentral rolle i kompetanseutvikling og i den videre og etterutdanningen som drives for ansatte i rDnk. Dette er naturlig siden biskopen både har det daglige arbeidsgiveransvaret, men også tilsynsansvaret.

Som en del av arbeidsgivers ansvar og personalpolitikk er kompetanseutvikling viktig. Når bispedømmeråd v/ stiftsdirektør får dette ansvaret er det naturlig at det må ligge et kompetanseutviklingsansvar her.

Samtidig er den faglig utvikling av kirkelig medarbeidere, særlig stillinger som det vigsles til, en del av tilsynets ansvar. Derfor bør biskopens rolle i kompetanseutviklingen for alle kirkefaglige stillinger sikres og styrkes

Vi støtter forslaget om å styrke biskopens rolle i kompetanseutviklingen for alle kirkefaglige ansatte.

6. Støtter dere forslaget om å styrke biskopens rolle ved tilsetting i alle stillinger som det vigsles til?

Som kjent ble det av Kirkemøtet vedtatt at biskopens rolle ved tilsettinger skal styrkes. Når menighetsprester og spesialprester fra 2023 ikke lenger tilsettes i bispedømmeråd, men av et partssammensatt utvalg, svekkes biskopens mulighet til å være med i tilsettingsprosessen.

Selv om biskopen ikke lenger er med i det organ som foretar vedtak om tilsetting, gir dagens personalreglement biskop en mulighet til å utøve sin myndighet og tilsynsansvar ved tilsettinger. Dette skjer på to måter.

I § 11 i Personalreglementet står det følgende:

Ved tilsetting av menighetsprest og prost sendes listen sammen med kopi av søknadene gjennom biskopen til vedkommende menighetsråd eller – ved tilsetting av spesialprest – til institusjonene eller organisasjonen der presten skal tjenestegjøre.

Oversendelse av søknadene skjer gjennom biskopen. Her vil biskopen ha en anledning til å kunne komme med en påtegning når det gjelder søkere. Hvis biskopen i kraft av sitt tilsynsansvar mener at en søker gjennom enten sin lære eller livsførsel ikke bør tilsettes, vil det her kunne anmerkes og vil følge saken videre.

I dag har ikke biskopen den muligheten med påtegning når det gjelder de vigslende stillinger som ikke blir tilsatt i rDnk. Sett i lys av vedtaket om at biskopens rolle ved tilsetting bør styrkes, er det vår anbefaling at man her arbeider med å legge til rette for en slik påtegning også for disse stillingene.

Biskopen har også i dag en rolle i utvelgelse til intervju. I personalreglementet står det:
De søkere som synes å være best kvalifisert, skal innkalles til intervju. Ved tilsetting av prest avgjør biskopen dette i samråd med stiftsdirektøren
 Dette går vi ut fra blir videreført.

I kirkerådets høringsdokument foreslår man også at biskopens rolle ved ansettelse av prest skal styrkes ytterligere. Man legger opp til at biskopen skal gi sin påtegning til det skriftlige forslaget som er utarbeidet av prostens før det går til tilsettingsrådet. Prostens forslag skjer etter både referanseinnhenting og intervjuer er foretatt.

Dette er et forslag vi er kritiske til. For det første må jo det da bety at biskopen må ha tilgang til all informasjon som gjelder tilsettingen blant annet referanser og eget referat fra intervjuet. Det vil føre til et betydelig merarbeid for både biskop og hele tilsettingsprosessen hvis en slik påtegning skal ha en mening.

Den viktigste motforestillingen vi har om en slik påtegning er allikevel ikke av praktisk karakter, men av mer prinsipiell art. Hvis biskopen skal gi en påtegning på prostens forslag, må dette gjøres ut fra de rammene som kvalifikasjonsprinsippet gir. Her må man vekte søkerens utdanning, erfaring og personlig egnethet sett opp mot stillingsutlysningen. Da kan lett grensen overskrides mellom det som hører til arbeidsgiveriet og det som ligger under tilsynet nemlig å sørge for at en søkers liv og lære ligger innenfor Kirkens lære.

Vi støtter ikke forslaget om å styrke biskopens rolle ved tilsetting i alle stillinger som det vigsles til slik det her er beskrevet

7. Støtter dere forslaget om at det bør innføres nye saksbehandlingsregler i tilknytning til vigslingsamtalen?

Vigsling av prester og andre medarbeider er et av kjerneområdene for en biskops virkeområde. Biskopen har i denne forbindelse et ansvar for å foreta en vurdering at den person som vigsles er egnet for tjenesten. Den endelige avgjørelsen om å tillate, eventuelt ikke tillate vigsling, blir tatt av biskopen i vigselssamtalen som er en personlig samtale der det ikke føres referat. Avgjørelsen som her blir tatt kan ikke påklages.

En slik ordning er sårbar, da en slik avgjørelse kan ha store og dyptgripende konsekvenser for den det gjelder. Vi støtter derfor forslaget om at det utarbeides en mer formell innramming i form av saksbehandlingsregler som er skissert i høringen. Dette vil gi større trygghet både for den som ønsker å vigsles, men også for biskopen som skal foreta avgjørelsen.

Vi støtter forslaget om at det bør innføres nye saksbehandlingsregler i tilknytning til vigslingsamtalen.

8. Andre kommentarer

Vi har ingen ytterlige kommentarer

Det er som før nevnt, laget et eget svarskjema man skal fylle ut. På hvert av spørsmålene skal det enten svares, «Ja», «Nei» eller «Ingen mening». Det gis anledning til å komme med merknader til hvert spørsmål. Der vi er enig med Høringsdokumentet skrives det ingen merknad. Der vi fraviker det anbefalte forslag legger vi med merknad. (se vedlegg)

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmeråd gir sin tilslutning til «Spørsmål til høringsnotat om biskopens tilsyn» slik det kommer frem i vedlegget

Denne filen er unntatt offentlighet.

Tittel: Høringsnotat - biskopens tilsyn

Tilgangskode: Unntatt offentlighet

Paragraf: Offl. § 13 1. ledd, jf. fvl. § 13 1. ledd nr. 1

Denne filen er unntatt offentlighet.

Tittel: Biskopens tilsyn - kortversjon

Tilgangskode: Unntatt offentlighet

Paragraf: Offl. § 13 1. ledd, jf. fvl. § 13 1. ledd nr. 1

Svar på spørsmål til høringsnotatet om biskopens tilsyn

Agder og Telemark bispedømmeråd

1. Støtter du/dere forslaget om å flytte § 1 i tjenesteordning for biskoper, som beskriver innholdet i tilsynet, inn i kirkeordningen?

Ja

Nei

Ingen mening

Merknad

2. Støtter du/dere forslaget om at det ikke bør stå i bestemmelsen at biskopen kan gi bindende pålegg til valgte råd?

Ja

Nei

Ingen mening

Merknad :

I dagens ordning er det gitt biskopene myndighet til i noen tilfeller å kunne overprøve rådens avgjørelser. De kirkelige rådene skal utføre sitt arbeid i lojalitet med Den norske kirkes læregrunnlag (Kirkeordningen (§ 37)). Samtidig er det biskopene som skal se til at dette faktisk skjer (Tjenesteordning for biskop (§ 1)). Så lenge ordningen med bindende pålegg har klare og tydelige begrensninger og der det klart defineres hvilke saker bindende pålegg skal kunne gjelde kan vi ikke se at det er en radikal inngripen overfor et demokratisk organ.

3. Støtter du/dere å flytte arbeidsgivers styringsrett over prestene fra biskopen til bispedømmerådet v/stiftsdirektøren?

Ja

Nei

Ingen mening

Merknad

4. Støtter du/dere forslaget om at prosten fortsatt skal være biskopens medhjelper og kunne ivareta tilsynsoppgaver på vegne av biskopen, samtidig som prosten fortsatt ivaretar arbeidsgivers styringsrett over prestene lokalt?

Ja

Nei

Ingen mening

Merknad

5. Støtter du/dere forslaget om å styrke biskopens rolle i kompetanseutvikling for alle kirkefaglig ansatte?

Ja

Nei

Ingen mening

Merknad

- 6 Støtter du/dere forslaget om å styrke biskopens rolle ved tilsetning i alle stillinger som det vigsles til?

Ja

Nei

Ingen mening

Merknad

I kirkerådets høringsdokument foreslår man også at biskopens rolle ved ansettelse av prest skal styrkes ytterligere. Man legger opp til at biskopen skal gi sin påtegning til det skriftlige forslaget som er utarbeidet av prosten før det går til tilsettingsrådet.

Dette er et forslag vi er kritiske til. For det første må jo det da bety at biskopen må ha tilgang til all informasjon som gjelder tilsettingen blant annet referanser og eget referat fra intervjuet. Det vil føre til et betydelig merarbeid for både biskop og hele tilsettingsprosessen hvis en slik påtegning skal ha en verdi.

Den viktigste motforestillingen vi har om en slik påtegning er ikke av praktisk karakter, men av mer prinsipiell art. Hvis biskopen skal gi en påtegning på prostens forslag, må dette gjøres ut fra de rammene som kvalifikasjonsprinsippet gir. Her må man vekte søkerens utdanning, erfaring og personlig egnethet sett opp mot stillingsutlysningen. Da kan lett grensen overskrides mellom det som hører til arbeidsgiveriet og det som ligger under tilsynet nemlig å sørge for at en søkers liv og lære ligger innenfor Kirkens lære.

7. Støtter du/dere forslaget om at det bør opprettes saksbehandlingsregler i tilknytning til vigslingssamtalen?

Ja

Nei

Ingen mening

Merknad

8. Andre kommentarer:

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	400	24/02703-2	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
61/24	Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	10.12.2024

Rammer for kirkevalget - høringsuttalelse fra Agder og Telemark bispedømmeråd

Vedlegg:

Høring – rammer for kirkevalget

Høringsnotat om rammer for kirkevalget

Agder og Telemark bispedømmeråd, rammer for kirkevalg , forslag til innsendte svar på høring.

Saksorientering

Høring

Kirkerådet sender nå på høring forslag til rammer for kirkevalget. Høringsfristen er satt til 6. desember, men bispedømmerådet er gitt utsatt frist til etter møtet 10. desember.

Kirkerådet mener det er nødvendig å gjøre endringer i regelverket, noe som også vil bety forenklet gjennomføring og reduksjon i ressursbruk. I høringen foreslås blant annet at kirkevalget gjennomføres som digitalt valg med begrenset mulighet til å stemme ved oppmøte.

Kirkevalget vurderes gjennomført i et annet tidsrom enn det offentlige valget. Det foreslås avvikling av Nominasjonskomiteens liste ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet og vektet representasjon fra de ulike bispedømmene i Kirkemøtet.

Ved menighetsrådsvalg foreslås det å fjerne muligheten til å skrive opp nye valgbare personer på stemmeseddelen.

I tillegg er det vurdering av en del temaer der Kirkerådet ikke foreslår endring. Det er lagt opp til at Kirkemøtet vil behandle en sak om rammer for valget i 2025, etterfulgt av en regelendringssak på Kirkemøtet i 2026.

Høringsnotatets modeller for gjennomføring av valg

Høringsnotatet skisserer tre modeller for gjennomføring av neste kirkevalg. Modellene er nærmere beskrevet i høringsnotatet, og de gjengis derfor bare kort her.

Modell 1: Heldigitalt valg

Kirkevalget gjennomføres heldigitalt, hvor velgerne bruker sine egne digitale enheter (f.eks. mobil eller PC) for å stemme. Det blir ingen forhåndsstemming eller stemming på papir på valgdagen.

Modell 2: Digitalt valg med begrensede muligheter for fysisk stemming

Kirkevalget gjennomføres hovedsakelig digitalt, men det gis begrensede muligheter til å stemme ved oppmøte.

Modell 3: Digital forhåndsstemming og fysisk stemmegiving på valgdagen

Kirkevalget gjennomføres med digital forhåndsstemming og fysisk stemmegiving på valgdagen, på samme tid og sted som offentlige valg.

Høringsnotatets anbefaling av modell, og andre spørsmål

Kirkerådet anbefaler å gjennomføre kirkevalget som et digitalt valg (modell 2) med begrenset mulighet for å stemme ved oppmøte for å oppnå forenkling og kostnadsbesparelser. Kirkerådet foreslår at det vurderes om det digitale valget skal gjennomføres i samme tidsperiode som det offentlige valget eller i en periode senere på høsten i 2027.

Videre diskuteres det om Nominasjonskomiteens liste skal avvikles for valg til Kirkemøtet, og om valg av Kirkemøtet og bispedømmeråd fortsatt gjennomføres ved direkte valg.

Kirkerådet peker på at det er behov for å forenkle valgreglene for å gjøre dem mer tilgjengelige og redusere risikoen for feil. Høringsnotatet inneholder noen forslag som har som mål å gjøre valgarbeidet mer effektivt. Høringsnotatet inneholder også en vurdering av om det bør gjøres endringer i Kirkemøtets sammensetning for å oppnå forenkling og besparelser. Kirkerådet går inn for at ordningen med særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte i Kirkemøtet opprettholdes.

Forenkling av valg gjennomføringen vil redusere kostnadene og arbeidsbelastningen lokalt.

Digitalisering krever et mer digitaliseringsvennlig regelverk som er mindre komplekst.

Kirkerådet foreslår å avvikle tilskudd til lokal gjennomføring av kirkevalget i modell 1 og modell 2.

Spørsmål og forslag til hørings svar.

Det er lagt opp til digital besvaring av definerte spørsmål i høringen. Dette må leveres elektronisk i etterkant av bundlingen i bispedømmerådet. Spørsmålene og svaralternativene fremkommer av vedlegget: «*Agder og Telemark bispedømmeråd, rammer for kirkevalg, forslag til innsendte svar på høring*».

I vedlagte utkast til svar fra Agder og Telemark bispedømmeråd er forslag til innspill markert med **rødt**.

Stiftsdirektør har valgt å ikke foreslå noe konkret på spørsmålet om Nominasjonskomiteens liste bør avvikles. Dette vurderes for å være opp til de valgte å mene noe om. For øvrig anbefales det å slutte opp om de forslag som kan være ressursbesparende, både med tanke på økonomi og tidsbruk for kirken både lokalt regionalt og nasjonalt.

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmeråd slutter seg til forslag til hørings svar slik det fremkommer i vedlegget; «*Agder og Telemark bispedømmeråd, rammer for kirkevalg, forslag til innsendte svar på høring*»

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet

Høringsmottakere iflg. liste

Dato: 10.10.2024

Vår ref: 24/02465-2

Deres ref:

Høring – rammer for kirkevalget

Kirkerådet sender nå på høring forslag til rammer for kirkevalget. Den norske kirke er en demokratisk folkekirke. Alle medlemmer skal ha mulighet til å velge sine representanter til å styre kirken.

Kirkerådet mener det er nødvendig å gjøre endringer i regelverket, noe som også vil bety forenklet gjennomføring og reduksjon i ressursbruk. I høringen foreslås blant annet at kirkevalget gjennomføres som digitalt valg med begrenset mulighet til å stemme ved oppmøte. Kirkevalget vurderes gjennomført i et annet tidsrom enn det offentlige valget. Det foreslås avvikling av Nominasjonskomiteens liste ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet og vektet representasjon fra de ulike bispedømmene i Kirkemøtet. Ved menighetsrådsvalg foreslås det å fjerne muligheten til å skrive opp valgbare personer på stemmeseddelen. I tillegg er det vurdering av en del temaer der Kirkerådet ikke foreslår endring. Det er lagt opp til at Kirkemøtet vil behandle en sak om rammer for valget i 2025, etterfulgt av en regelendringssak på Kirkemøtet i 2026.

Høringen sendes til et utvalg av menighetsrådene og de kirkelige fellesrådene, men alle kan avgi høringsuttalelse. I tillegg sendes høringen til bispedømmerådene, de teologiske utdanningsinstitusjonene som har rett til å gi cand.theol.-utdanning, Norsk Kvinnelig Teologforening, fagforeningene, Den norske kirkes ungdomsutvalg, Den norske kirkes råd for personer med funksjonsnedsettelse, Hovedorganisasjonen KA, Bønnelista, Frimodig Kirke, Interesseforeningen for Nominasjonskomiteens liste og Åpen folkekirke.

Høringsnotatet er vedlagt. Kirkerådet ber høringsinstanser fylle ut [et digitalt skjema for hørings svar](#). Vedlagt er en PDF med oversikt over høringsspørsmålene. Det er også utarbeidet et arbeidsdokument i Word som man kan bruke til arbeidet med svarene. Det kan lastes ned på kirken.no/kirkevalghoring2024.

Alle kan avgi høringsuttalelse. Høringsuttalelser er offentlige etter offentleglova, jf. kirkeordningen § 42, og vil bli offentliggjort på kirken.no.

Frist for å sende inn hørings svar er **6. desember 2024**.

Med vennlig hilsen

Ole Edvard Wold-Reitan
direktør

Torbjørn Backer Hjorthaug
avdelingsdirektør

Postadresse:
Postboks 799 Sentrum
0106 OSLO

E-post: post.kirkeradet@kirken.no
Web:
Org.nr.:818 066 872

Telefon: +47 23081200
Telefaks:

Saksbehandler
Margit Aas Onstein

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

Høringsnotat om rammer for kirkevalget

Oversikt over høringsmottakere

Høring - rammer for kirkevalg - oversikt over høringsspørsmål

DEN NORSKE KIRKE
Kirkerådet

Høring – rammer for kirkevalget

Høringsnotat 10. oktober 2024. Høringsfrist: 6. desember 2024

Sammendrag

Den norske kirke er en demokratisk folkekirke. Alle medlemmer skal enkelt ha mulighet til å velge sine representanter til å styre kirken. Kirkerådet mener det er nødvendig å gjøre endringer i regelverket, noe som også vil bety forenklet gjennomføring og reduksjon i ressursbruk. Evalueringen av kirkevalget 2023 pekte blant annet på at valgdeltakelsen gikk ned fra 12,6 prosent i 2019 til 9,1 prosent i 2023. Evalueringen slår også fast at det ble brukt betydelige ressurser på valggjennomføringen, blant annet 100 000 arbeidstimer lokalt og over 85,5 mill. kroner. Kirkevalget 2023 var første gang digital forhåndsstemming ble gjennomført. Dette var vellykket og gjorde valget mer tilgjengelig.

Høringsnotatet skisserer tre modeller for gjennomføring av neste kirkevalg:

Modell 1: Heldigitalt valg

Kirkevalget gjennomføres heldigitalt, hvor velgerne bruker sine egne digitale enheter (f.eks. mobil eller PC) for å stemme. Det blir ingen forhåndsstemming eller stemming på papir på valgdagen.

Fordeler: Stor forenkling og betydelig tidsbesparelse. Ingen behov for trykking, mottak eller telling av fysiske stemmesedler. Redusert risiko for feil.

Kostnadsbesparelser på minst 42 millioner kroner.

Ulemper: Noen stemmeberettigede uten elektronisk ID vil ikke kunne utøve stemmeretten.

Modell 2: Digitalt valg med begrensede muligheter for fysisk stemming

Kirkevalget gjennomføres hovedsakelig digitalt, men det gis begrensede muligheter til å stemme ved oppmøte.

Fordeler: Ivaretar prinsippet om at alle med stemmerett skal ha mulighet til å stemme. Reduserer arbeidet med omfattende fysisk stemmegivning på forhånd og fjerner arbeidet med valgdag. Kostnadsbesparelser på ca. 36 millioner kroner.

Ulemper: Krever noe ekstra valgarbeid lokalt og kan medføre høyere kostnader enn modell 1, spesielt hvis papirstemmer må håndteres.

Modell 3: Digital forhåndsstemming og fysisk stemmegiving på valgdagen

Kirkevalget gjennomføres med digital forhåndsstemming og fysisk stemmegiving på valgdagen, på samme tid og sted som offentlige valg.

Fordeler: Gjør valget enkelt tilgjengelig for velgerne, når ut til flere.

Ulemper: Krever store ressurser lokalt, med mange valgfunksjonærer og valglokaler. Økonomisk og arbeidsmessig belastning er stor, og modellen anses som for kostbar og kompleks. Prinsipielle argumenter mot å ha kirkevalg samme sted som offentlige valg.

Kirkerådet anbefaler å gjennomføre kirkevalget som et digitalt valg (modell 2) med begrenset mulighet for å stemme ved oppmøte for å oppnå forenkling og kostnadsbesparelser. Kirkerådet foreslår at det vurderes om det digitale valget skal gjennomføres i samme tidsperiode som det offentlige valget eller i en periode senere på høsten i 2027. Videre anbefaler Kirkerådet at ordningen med Nominasjonskomiteens liste avvikles for valg til Kirkemøtet, og at valg av Kirkemøtet og bispedømmeråd fortsatt gjennomføres ved direkte valg.

Det er behov for å forenkle valgreglene for å gjøre dem mer tilgjengelige og redusere risikoen for feil. Høringsnotatet inneholder noen forslag som har som mål å gjøre valgarbeidet mer effektivt. Høringsnotatet inneholder også en vurdering av om det bør gjøres endringer i Kirkemøtets sammensetning for å oppnå forenkling og besparelser. Kirkerådet går inn for at ordningen med særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte i Kirkemøtet opprettholdes.

Forenkling av valggjennomføringen vil redusere kostnadene og arbeidsbelastningen lokalt. Digitalisering krever et mer digitaliseringsvennlig regelverk som er mindre komplekst. Kirkerådet foreslår å avvikle tilskudd til lokal gjennomføring av kirkevalget i modell 1 og modell 2.

1. Oppsummering av Kirkerådets forslag

1. Kirkevalget gjennomføres som digitalt valg med begrensede muligheter til å stemme ved oppmøte (modell 2)
2. Kirkevalget 2027 vurderes gjennomført i et annet tidsrom enn det offentlige valget i 2027.
3. Valget av Kirkemøtet gjennomføres med utgangspunkt i selvstendige lister. Dagens ordning med Nominasjonskomiteens liste i dette valget avvikles. Hvis det ikke godkjennes noen listeforslag, nedsettes det en nominasjonskomité som får i oppgave å fremme en valgliste.
4. Kirkerådet går inn for å videreføre ordningen med direkte valg til Kirkemøtet og bispedømmeråd.
5. Kirkemøtet går inn for å gjøre følgende forenklinger i regelverket:
 - a. Muligheten til å stemme på personer som ikke har stilt til valg (tilføyde navn) ved menighetsrådsvalg, avvikles.
 - b. Sperregrensen på fem prosent ved menighetsrådsvalg opprettholdes.
 - c. Ordningen med supplerte kandidater ved menighetsrådsvalg forenkles.
 - d. Forholdsvalg (valg med flere lister) ved menighetsrådsvalg opprettholdes.

6. Ordningen med særskilt representasjon av prester i Kirkemøtet opprettholdes. Valget gjennomføres som flertallsvalg.
7. Ordningen med særskilt representasjon av andre kirkelig ansatte i Kirkemøtet opprettholdes. Valget gjennomføres som flertallsvalg.
8. Det innføres en vektet representasjon som velges av kirkemedlemmene fra hvert bispedømme i Kirkemøtet.
9. Det som i dagens ordning heter *valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet* blir fra nå omtalt som *valg til Kirkemøtet og bispedømmeråd*.

Innhold

Sammendrag	1
1. Oppsummering av Kirkerådets forslag.....	2
2. Innledning.....	4
3. Evalueringen av kirkevalget 2023	5
3.1 Valgdeltakelse	6
3.2 Digitale valg	6
3.3 Ressursbruk.....	7
4. Forslag til endringer knyttet til kirkevalget.....	8
4.1 Digitalt valg eller digitalt og fysisk valg?	8
4.2 Tidspunkt for kirkevalget.....	18
4.3 Ordning for valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet	19
4.4 Andre forenklinger i regelverket	23
5. Forslag til endringer i Kirkemøtets sammensetning.....	26
5.1 Særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte	27
5.2 Spørsmål om lik representasjon fra alle bispedømmene eller vektet representasjon.....	29
5.3 Endring fra <i>valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet</i> til <i>valg av Kirkemøtet og bispedømmeråd</i>	33
6. Økonomiske og administrative konsekvenser.....	34

2. Innledning

Den norske kirke er en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Fra særlig 2009 og frem til i dag har Den norske kirke arbeidet for å utvikle sine valgordninger. Noen av rammene ved de kirkelige valgene var tidligere fastsatt av Stortinget gjennom kirkeloven, men det er nå opp til Kirkemøtet å fastsette hvordan kirkevalg skal organiseres.

Alle medlemmer i Den norske kirke har mulighet til å påvirke kirken gjennom å delta i frie og hemmelige valg og velge sine representanter til menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet. Det at medlemmene enkelt skal ha muligheten til å delta i kirkelige valg er svært viktig og ligger til grunn for vurderingene som gjøres i dette høringsnotatet.

Demokratiske valg kan innrettes på forskjellig vis. Siden 2009 har kirkedemokratiet lignet på offentlige valg. Nå er sammenligningen med det offentlige ikke lenger like selvsagt. Den norske kirke må nå selv vurdere ordningene og finne en ramme for valg som er hensiktsmessig i fremtiden. Muligheten til å gjennomføre digitale valg legger både til rette for at velgerne enkelt har muligheten til å delta i valgene, og muliggjør en forenkling av ordningene. Forenkling av ordningene vil gjøre det lettere for velgerne å ta opplyste valg, og lettere for dem som organiserer valget, å gjennomføre valget korrekt. Det skal fortsatt være frie og hemmelige valg for medlemmene, men ressursbruken må vurderes kritisk.

Til kirkevalgene i 2009, 2011, 2015 og 2019 ble det bevilget et særskilt tilskudd over statsbudsjettet til gjennomføringen av kirkevalgene. Fra 2020 av har kostnadene til kirkevalg blitt innarbeidet i det generelle rammetilskuddet fra staten til rettssubjektet Den norske kirke. Endringene i forholdet mellom stat og kirke innebærer nå også at det er opp til Den norske kirke i større grad å ta stilling til hvordan ressursene blir brukt, herunder hvor mye som skal gå til gjennomføringen av kirkevalg.

Budsjettrammen for kirkevalget 2023 var i utgangspunktet på nivå med tidligere valg. Fordi den generelle budsjettsituasjonen var krevende, besluttet Kirkerådet i 2022 blant annet at det ikke skulle sendes ut valgkort, se sak KR 94/22 side 19.

Ved kirkevalget i 2023 ble det for første gang gjennomført digital forhåndsstemming. Dette gjorde det mulig for velgere å forhåndsstemme hvor og når de ville i perioden for forhåndsstemming.

To grunnleggende spørsmål ved evaluering av valg i Den norske kirke er hva som er en rimelig forventning til valgdeltakelse, og hvilken ressursbruk til forberedelse og gjennomføring av valget som står i et rimelig forhold til valgdeltakelsen. Når man fordeler kostnadene på antall velgere som deltok i valget i 2023, kommer man til en kostnad per velger på 312 kr.

Kirkerådet mener det er nødvendig å forenkle valggjennomføringen. Å videreføre dagens ordning er for dyrt og gir også en for stor arbeidsbelastning for ansatte, valgte og frivillige i kirken lokalt og nasjonalt. Kompleksiteten bidrar samtidig til å øke risikoen for at det gjøres feil. Behovet for å redusere ressursbruken må også ses i sammenheng med den økonomiske situasjonen Den norske kirke står i nå og framover. Det har allerede vært nødvendig å kutte i budsjettet til kirkevalg i inneværende periode (altså perioden 2024–2027). Dette må følges opp av forenklinger for at det skal være samsvar mellom tilgjengelige ressurser og arbeidet som skal gjøres.

Gjennomføringen av kirkevalget er avhengig av et digitalt valgadministrasjonsverktøy hvor man kan legge inn informasjon om menighetsrådene, kandidater, lister mv. Dette gjøres i *valgmodulen* i Den norske kirkes medlemsregister. I 2024 har Kirkerådet inngått avtale med ny leverandør om videre utvikling og vedlikehold av medlemsregisteret, noe som medfører en utfasing av eldre teknologi og behov for å bygge opp store deler av valgmodulen på nytt. Forenklinger i regelverket vil gjøre at dette arbeidet vil bli mindre omfattende og dermed også mindre kostbart.

Det er viktig at Den norske kirke har velfungerende demokratiske valgordninger. Valgordninger kan imidlertid innrettes på ulikt vis. Med bakgrunn i evalueringen av kirkevalget i 2023, ny utviklingsleverandør og økonomi foreslår Kirkerådet endringer i rammene for kirkevalget i dette høringsnotatet. Høringsnotatet vurderer også enkelte endringer i Kirkemøtets sammensetning (avsnitt 5).

Det er lagt opp til at Kirkemøtet i 2025 avklarer enkelte prinsippsspørsmål og andre rammer for kirkevalget (se forslagene i avsnitt 1). Nye regler, basert på vedtaket i 2025, vil deretter bli utredet til Kirkemøtet 2026. Det inkluderer eventuelle endringer i kirkeordningens bestemmelser om sammensetning og valgordning.

Høringsnotatet redegjør først for hovedpunkter fra evalueringen av kirkevalget 2023, før forslag til endringer knyttet til kirkevalget gjennomgås. Deretter vurderes enkelte forslag til endringer i Kirkemøtets sammensetning, før det redegjøres for økonomiske og administrative konsekvenser.

3. Evalueringen av kirkevalget 2023

Kirkerådet evaluerte kirkevalget 2023 i sitt møte i mars 2024, jf. sak [KR 37/24](#). Av økonomiske hensyn ble det til forskjell fra tidligere valg, ikke gjennomført en ekstern evaluering. Som grunnlag for saken ble det derimot utarbeidet en intern [evalueringsrapport](#). Evalueringsrapporten bygget blant annet på en spørreundersøkelse til valgmedarbeidere i soknene, bispedømmerådernes evalueringer og undersøkelser blant befolkningen/medlemmene.

3.1 Valgdeltakelse

Valgdeltakelsen i 2023 gikk ned sammenlignet med valgene i 2019 og 2015. 274 800 medlemmer i Den norske kirke benyttet seg av stemmeretten, eller 9,1 prosent av de stemmeberettigete. I 2019 var den samlede oppslutningen på 12,6 prosent, og i 2015 var den på 16,7 prosent.

Ulike informasjonstiltak både lokalt, regionalt og nasjonalt ble gjennomført før valget. Ved tidligere valg har det blitt sendt ut valgkort til alle medlemmene. Ved valget i 2023 var det budsjettet med 18,6 millioner til valgkort. På grunn av den økonomiske situasjonen ble denne budsjettposten kuttet, og det ble ikke sendt valgkort. Medlemsundersøkelser viser at informasjon om kirkevalget hadde nådd medlemmer fra ulike velgergrupper – både den velgergruppen som kan sees på som aktive i kirken, og de som oppsøker kirken bare ved spesielle anledninger. Undersøkelsene viser at kjennskap til valget økte fra 27 prosent til 82 prosent i perioden for kampanjen. I samme periode drev kandidater og lister som stilte til valg både fysisk og digital valgkamp, som også bidro til økt oppmerksomhet til kirkevalget. På tross av alt dette, ser det ikke ut til at de ulike informasjonstiltakene har hatt vesentlig innvirkning på valgdeltakelsen. Det er ikke undersøkt hvorvidt det at det ikke ble sendt ut valgkort, har påvirket valgdeltakelsen. Det er heller ikke undersøkt nærmere om velgerne faktisk har opplevd å få nok informasjon og hatt god nok kunnskap til å gjøre et opplyst valg.

3.2 Digitale valg

Ved valget i 2023 kunne velgerne for første gang forhåndsstemme digitalt. Valg av prest og valg av lek kirkelig tilsatt ble gjennomført heldigitalt. De digitale valgene var åpne i perioden fra 10. august til 6. september 2023 (onsdagen før valgdagen). 91 689 velgere avga stemme ved ett eller flere av de digitale valgene. Dette var 33,4 prosent av dem som stemte. Da hver velger kunne stemme i minst to valg, ble det totale antallet digitale stemmer 159 025.

Gjennomføringen av de digitale valgene var vellykket. Det var noen tekniske utfordringer knyttet til manntall og tilføyde navn, men overordnet gjorde den digitale løsningen kirkevalget tilgjengelig for medlemmene i Den norske kirke på en helt annen måte enn tidligere. Både internettvalgstyret og Kirkerådet er tilfreds med forberedelsen og gjennomføringen av de digitale valgene. Tilbakemeldingen fra kirkemedlemmene var også svært positive. Kirkerådet mener en digital løsning må videreføres frem mot neste valg.

Når man skal digitalisere, er det viktig med et enhetlig regelverk uten for mange unntak, ofte omtalt som *digitaliseringsvennlig* regelverk. Det har ikke vært tilfellet for reglene for kirkelig valg. Kirkevalgreglene er svært komplekse fordi de kirkelige valgene er komplisert bygd opp. Det som omtales som *kirkevalget* utgjør nesten 1 200 forskjellige valg med små og store forskjeller i reglene for de ulike valgene

Dette gjør det vanskelig å gjennomføre kirkevalget ikke bare manuelt – men også digitalt.

3.3 Ressursbruk

I fireårsperioden 2020–2023 ble det brukt til sammen ca. 85,5 mill. kroner til kirkevalg over rettssubjektet Den norske kirkes budsjett. Av dette var tilskudd til kirkelige fellesråd til lokal gjennomføring av valget på ca. 35 mill., tildeling til bispedømmerådene på 7,5 mill., intensjonsstøtte og listestøtte til de som stilte til valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, på 5 mill. og støtte til nomineringsgrupper som har medlemmer i Kirkemøtet, på i underkant av 4 mill. kroner. Forberedelsen og gjennomføringen av de digitale valgene kostet ca. 20 mill.

Kirkerådet har anslått at det lokalt ble brukt godt over 100 000 timer på forberedelse og gjennomføring av kirkevalget 2023, utenom forhåndsvalget. Det var over 13 000 valgfunksjonærer fordelt på 2326 valglokaler på valgdagene. Evalueringen anslår at det på valgdagene ble brukt over 45 årsverk til å bemanne valglokaler. I tillegg kommer opplæring, trykking av stemmesedler og manntall i forkant, samt opptelling og rapportering i etterkant. Av valgfunksjonærene var det ca. 15 prosent tilsatte, 44 prosent menighetsrådsmedlemmer og 41 prosent frivillige.

De gjeldende kirkevalgreglene krever omfattende fysisk forhåndsstemming, og de stiller krav om at det skal være minst to stemmemottakere til stede til enhver tid. Kirkerådet har ikke statistikk på hvor mange arbeidstimer som gikk med til å betjene lokaler for forhåndsstemming, men har, ut fra reglenes krav, anslått at det var et sted mellom 11 000 og 36 000 timer. Antakelig var det et antall i den øvre enden av anslaget.

39 prosent av dem som stemte, forhåndsstemte. De aller fleste som forhåndsstemte, gjorde det digitalt. 15 393 velgere forhåndsstemte på papir. Hvis man tar utgangspunkt i anslaget for timer brukt i avsnittet over, betyr det at det ble brukt i øvre del av 11 000–36 000 timer for å ta imot 15 000 stemmegivinger. Soknene måtte arbeide mye for å legge til rette for forhåndsstemming på papir, men den muligheten ble i svært liten grad brukt av velgerne.

Det omfattende arbeidet med kirkevalg blir opplevd som en belastning lokalt. Det binder opp både ansatte og frivillige som ellers kunne brukt tid på barne- og ungdomsarbeid, diakoni, kirkemusikk eller andre møteplasser ute blant folk. I evalueringen ble det blant annet pekt på at det er avgjørende å endre omfanget av fysisk forhåndsstemming. Valggjennomføring etter dagens ordning forutsetter også at ansatte og frivillige i soknet bruker tid på å skaffe pålagt valgmateriell, opplæring, forberedelser og bemanning av forhåndslokaler og valglokaler i stedet for arbeid som er rettet mot folk i soknet.

4. Forslag til endringer knyttet til kirkevalget

Den norske kirkes valgordning skal legge forholdene til rette, slik at medlemmene av Den norske kirke ved frie og hemmelige valg skal kunne velge sine representanter til menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet. Kirkerådet har som utgangspunkt at de som ønsker å bruke stemmeretten, får anledning til å bruke den, samtidig som det er viktig å vurdere ressursbruken i lys av det som fremstår som en realistisk oppslutning om kirkevalg.

Regelverket for kirkelige valg er komplekst og vanskelig tilgjengelig for både valgmedarbeiderne, kandidater som stiller til valg, velgerne og mediene. Dette er et demokratisk problem fordi det gjør det vanskeligere for velgerne å ta opplyste valg og gjør det vanskeligere for dem som organiserer valget, å gjennomføre valget korrekt. Det kan derfor hindre velgere fra å utøve stemmeretten sin. Det gjør også at ressurser brukes på å forstå valgreglene, heller enn å faktisk gjøre valget tilgjengelig for velgerne.

Etter endringene i relasjonen mellom stat og kirke må Den norske kirke kritisk vurdere om demokratitenkning og reglene for kirkevalg fortsatt skal ligne like mye på offentlig demokratiforståelse og de offentlige valgordningene, jf. sak KR 96/23. Et kirkelig medlemsdemokrati skal sikre hemmelige og frie valg, men det betyr ikke nødvendigvis at valget må bygge på de ordningene som gjelder for kommunestyre-, fylkestings- eller stortingsvalg. Samtidig er det ikke nødvendigvis hensiktsmessig for Den norske kirke som en grunnlovsfestet folkekirke med 3,4 millioner medlemmer å ta utgangspunkt i eller sammenlikne seg med medlemsdemokratiet i ulike organisasjoner i sivilsamfunnet. Dette er også et overordnet perspektiv og hensyn som utgjør en bakgrunn for forslagene i høringsnotatet.

Kompleksiteten gjør også digitalisering krevende. Forenkling av regelverket vil spare ressurser på alle nivåer, samtidig som det vil gjøre valget lettere for velgerne – og det vil redusere risikoen for feil. Den økonomiske situasjonen Den norske kirke står i, gjør det også nødvendig å spare kostnader ved gjennomføringen av valget. Forslag til endringer ved gjennomføring av kirkevalg vil derfor bygge på et prinsipp om at det skal gjennomføres forenklinger og besparelser.

4.1 Digitalt valg eller digitalt og fysisk valg?

Fra 2009 av har de kirkelige valgene vært gjennomført samme tid som og i umiddelbar nærhet til de offentlige valgene på valgdagen. Dette var tidligere bestemt av Stortinget. I den nye trossamfunnsloven er det overlatt til Den norske kirke selv å beslutte hvordan kirkevalget skal gjennomføres.

I behandlingen i Kirkemøtet har kirkemøtekomiteen tidligere pekt på at den ut fra tros- og livssynspolitiske hensyn ser «det problematiske i at Den norske kirkes valg, og bare dem, kobles til valglokalene og tidspunktene for de offentlige valg i Norge». Samtidig har komiteen lagt vekt på at «det [er] et mål at ordningene for valg i Den

norske kirke stimulerer til stor valgdeltagelse i en fase der Den norske kirkes demokratiske kultur og ordninger utvikles for en selvstendig folkekirke». Ut fra dette trakk kirkemøtets medlemmer ulike konklusjoner i 2021, men flertallet (81 stemmer) gikk da inn for å videreføre ordningen med samme tid og sted for valget i 2023.

Over tid har det skjedd noen endringer som gjør at Kirkerådet nå mener spørsmålet må vurderes på nytt.

Fra 2009 og frem til i dag har det skjedd en utvikling hvor stadig færre av velgerne ved offentlige valg deltar på valgdagen. I 2009 var det 24,5 prosent av velgerne som forhåndsstemte, mens det var 49,1 prosent som forhåndsstemte i 2023. Effekten av at Den norske kirke har hatt sine valg samtidig med og i umiddelbar nærhet til offentlige valg på valgdagen, blir svekket når stadig færre velgere ved offentlige valg stemmer på valgdagen. Den norske kirke har ikke kapasitet til å ha forhåndsvalg tilsvarende det offentlige valget. Det digitale forhåndsvalget i 2023 var et tiltak som prøvde å motvirke denne effekten ved å ha digitale valg tilgjengelige i hele perioden for forhåndsstemming.

Effekten av å ha valget i umiddelbar nærhet til de offentlige valglokalene har også blitt redusert av at man i de fleste kommunene nå kan stemme hvor som helst i kommunen. Det gjør at mange ikke lenger kjenner til sin stemmekrets og derfor ikke er kjent med hva som er riktig sted å møte opp på valgdagen (eller ikke er kjent med at det er kirkevalg, eller at stemmekretsen har noe å si for hvor man må avgi stemme). Det kan antas at de færreste som først møter opp ved feil stemmested, reiser til riktig stemmested for å få avgitt stemme ved kirkevalget. Det har også vært noe forvirring om håndtering av velgere som ikke står i manntallet i stemmekretsen, som blant annet førte til en klagesak i 2023.

Evalueringen av valget i 2023, og særlig de positive erfaringene med digitalt valg, gjør det naturlig å vurdere relativt fritt hvordan kirkevalget bør gjennomføres i fremtiden.

Kirkerådet vil her peke på tre modeller:

1. Kirkevalget gjennomføres heldigitalt.
2. Kirkevalget gjennomføres digitalt med begrensede muligheter for å stemme ved oppmøte.
3. Kirkevalget gjennomføres med digital forhåndsstemming og valgdag med fysisk stemmegiving.

Modell 1: Kirkevalget gjennomføres heldigitalt

Presentasjon av modellen

I denne modellen blir kirkevalget gjennomført heldigitalt ved at velgerne på sine egne digitale enheter (f.eks. mobil eller PC) vil kunne stemme i kirkevalget. Det innebærer

at det ikke lenger blir forhåndsstemming på papir eller stemming på papir på valgdagen, slik at det ikke blir fastsatt noen krav om gjennomføring av valget lokalt. Det er altså to elementer denne modellen bygger på: 1) Heldigitalt valg og 2) Ikke krav om lokal gjennomføring av valget.

Vurdering av hensyn

Å gjennomføre kirkevalget heldigitalt vil være en stor forenkling og spare svært mye arbeidstid. Det vil ikke være fysiske stemmesedler å trykke, ta imot og telle, og man behøver ikke å bemanne valglokaler. Hele valgprosessen vil gjennomføres digitalt, noe som vil redusere risikoen for feil som for eksempel feil lister i valglokalene og feil i opptelling av papirstemmer. Miljømessig vil det være en stor fordel ikke å måtte trykke opp og transportere stemmesedler både ut til valglokalene og til telling i etterkant. Digitalt valg har også en miljøpåvirkning, men gitt at det digitale valget uansett skal gjennomføres, er det bra ikke å ha papirvalg på toppen. Det vil også spare arbeidstid, særlig lokalt der man ikke trenger å bemanne lokaler, gi opplæring til valgfunksjonærer og andre praktiske oppgaver knyttet til det fysiske valget. Man vil også spare mye ressurser i Kirkerådets sekretariat, fordi man ikke behøver å utvikle en ordning for å slå sammen papirstemmene med digitale stemmer.

Valget av prest og lek kirkelig tilsatt ble gjennomført heldigitalt i 2023, noe som bidro til en forenkling både for velgerne og for valgadministrasjonen i bispedømmene. Gjennomføringen av dette valget gikk bra.

Også andre organisasjoner som f.eks. Coop, OBOS og lokalbanker gjennomfører valg digitalt, og det har vært gjennomført digitale folkeavstemninger i flere kommuner og fylkeskommuner.

Ved kirkevalget i 2023 var det fortsatt over 60 prosent av velgerne som stemte på papir. Noen har ikke elektronisk ID, andre føler seg ikke komfortable med digitale verktøy. Samtidig må dette ses i sammenheng med at kirken hadde et omfattende tilbud til fysisk stemmegivning. Utfordringen er særlig knyttet til de velgerne som ikke kan stemme digitalt, fordi de mangler elektronisk ID. Ved offentlige valg er det et grunnleggende prinsipp at alle med stemmerett skal ha mulighet til å stemme. Ved et heldigitalt valg risikerer en at noen stemmeberettigede ikke vil ha muligheten til å stemme, fordi de ikke har elektronisk ID. Samtidig er det ikke gitt at det samme prinsippet som gjelder ved offentlige valg, må gjelde ved kirkevalg. Kirkevalget er ledd i et medlemsdemokrati, og ikke et offentlig valg.

BankID er den mest brukte elektroniske ID-løsningen. BankID skriver på sine nettsider at 4,5 millioner nordmenn har BankID. Ifølge SSB er det 4 639 075 innbyggere i Norge over 15 år per første kvartal 2024¹. Ut fra dette kan man beregne at omtrent tre prosent (139 075 personer) av befolkningen i aktuell alder ikke har

¹ <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>

BankID. Ved valget i 2023 var det 274 800 personer som deltok, og prosentregning tilsier at 8 244 (tre prosent) av disse ikke har BankID (det er da ikke tatt hensyn til andre faktorer som kan påvirke dette tallet, og at enkelte kan benytte andre elektroniske ID-løsninger). Prinsipielt er det problematisk at disse velgerne ikke får muligheten til å utøve stemmeretten. Samtidig er det snakk om å bruke omfattende ressurser på alle nivåer i kirken for svært få stemmer.

Da Innlandet fylkeskommune gjennomførte en heldigital folkeavstemning i 2022, ga Likestillings- og diskrimineringsombudet uttrykk for bekymring «for at fylkeskommunen har skapt en barriere for å delta i avstemningen for den ikke-digitale gruppen, som særlig består av eldre».² Diskrimineringsnemnda behandlet i 2022 en sak om spørsmål om diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse ved at det bare var mulig å stemme digitalt i denne folkeavstemningen. Nemnda kom til at klageren ble stilt dårligere enn andre på grunn av funksjonsnedsettelse ved at avstemningen ble gjennomført heldigitalt, men at vilkårene for lovlig forskjellsbehandling var oppfylt.³

Valg i Den norske kirke er ikke umiddelbart sammenlignbare med offentlige valg, men noen av de kirkelige velgerne vil nok kunne oppleve en barriere for å delta i kirkevalget hvis det blir heldigitalt. På den annen side har det vært gode erfaringer med at de digitale valgene er universelt utformet, slik at det er lettere for andre grupper å delta i valget digitalt. Det har også vært flere eksempler på at eldre har opplevd digitalt valg som mer tilgjengelig, fordi det ikke er nødvendig å reise til valglokalet for å avgi stemme.

Kirkerådet legger til grunn at en modell med heldigitale valg vil ha et saklig formål, vil være nødvendig for å oppnå formålet, og ikke er uforholdsmessig inngripende, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 9. Det vises i den sammenhengen til at lovens forarbeider slår fast at ulemper som rammer *eldre* fordi de i mindre grad tar i bruk moderne teknologi, som et utgangspunkt vil være lovlig forskjellsbehandling som er nødvendig og forholdsmessig, siden «et forbud ville redusere insentivene til å ta i bruk effektiviserende teknologi», jf. Prop. 81 L (2016–2017) side 146. Forarbeidene understreker samtidig at bruk av moderne teknologi har en stor samfunnsøkonomisk gevinst og en miljømessig side. Diskrimineringsnemnda har i sin praksis lagt til grunn at det samme utgangspunktet til en viss grad må gjelde for *funksjonsnedsettelse*.⁴

Det vil være behov for beredskapsbestemmelser dersom valget ikke kan gjennomføres etter forutsetningene.

² <https://www.ldo.no/en/ombudet-og-samfunnet/siste-nytt2/ombudet-bekymret-for-digital-utenforskap-i-forbindelse-med-folkeavstemning/>

³ Diskrimineringsnemndas sak 22/108.

⁴ Se Diskrimineringsnemndas sak 22/108.

Økonomisk og administrative konsekvenser

Siden denne modellen ikke inneholder krav om gjennomføring av fysisk valg, hverken på papir eller digitalt, vil kostnadene som har gått til å gjennomføre fysisk stemming, bli spart i denne modellen.

Fra menighetsrådsloven 1920 av har kommunene hatt ansvaret for utgiftene til menighetsrådsvalget. Med demokratireformen fra 2009 og de økte kravene til tid, sted og omfang ved kirkevalget har Stortinget finansiert merutgiftene som fulgte av kravene i valgreglene over statsbudsjettet, og for 2023 har dette vært videreført via rammetilskuddet til rettssubjektet Den norske kirke. Hvis man går inn for heldigitalt valg, vil arbeidet som gjenstår for menighetsrådet være knyttet til nominasjonskomité, behandling av listeforslag, kommunikasjon om valget og oppfølging av valgresultatene. Dette tilsvarer det nivået som gjaldt før 2009. Ved at kirkevalgreglenes ekstra krav avvikles i denne modellen, vil en naturlig konsekvens være at også merutgiftene som har vært dekket av tilskudd fra Kirkerådet, avvikles. Det innebærer at de utgiftene menighetsrådet har til valggjennomføring, vil være omfattet av kommunens finansieringsansvar for *administrativ hjelp* etter trossamfunnsloven § 14 annet ledd. Det vil derfor være viktig å inkludere dette i budsjettforslaget fra soknet ved kirkelig fellesråd til kommunen.

Kirkerådet legger til grunn at tilskuddet til kirkelig fellesråd for lokal valggjennomføring, som utgjør ca. 35 millioner, vil kunne spares. Dette tilskuddet har bl.a. gått til opplæring og godtgjørelse av valgfunksjonærer, lokal valgadministrasjon og valgmateriell.

Siden det ikke blir fysiske stemmesedler vil kostnadene til trykking og sending av stemmesedler bli spart ved begge valgene, og det vil heller ikke være nødvendig å oversende papirstemmesedler fra valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet fra valgstyrene til bispedømmet. Det vil heller ikke være nødvendig å utvikle funksjoner for at menighetsrådene skal kunne hente ut stemmesedler på papir ved menighetsrådsvalget på kirken.no. Også det har en kostnad som spares.

Siden modellen er heldigital, er det ikke nødvendig å utvikle en løsning for å slå sammen papirstemmer med de digitale stemmene i valgmodulen, en omfattende og kostbar prosess. Det vil heller ikke være nødvendig å utvikle funksjonalitet for planlegging og kunngjøring av forhåndsstemming eller valgting. Som følge av at valget ikke skjer i umiddelbar nærhet til offentlige valg, vil det heller ikke være nødvendig for systemet å håndtere de offentlige stemmekretsene fordelt på de ulike soknene. Samlet innebærer dette en stor besparelse.

Oppsummert kan det anslås at modellen vil spare ca. 35 millioner kroner på tilskudd til lokal valggjennomføring, 1 million til trykk og distribusjon av stemmesedler og anslagsvis 6 millioner til digital utvikling. Modellen vil derfor spare minst 42

millioner kroner. I tillegg kommer de ressursene man sparer ved at ansatte og frivillige slipper å bruke tid på valg gjennomføring på valgdagen.

Modell 2: Kirkevalget gjennomføres digitalt med begrensede muligheter for å stemme ved oppmøte

Presentasjon av modellen

Også i denne modellen gjennomføres kirkevalget hovedsakelig digitalt. Forskjellen fra modell 1 er at det også blir fastsatt noen *begrensede* muligheter for å stemme ved oppmøte i perioden for valget. Når det er presisert at det skal være *begrensede* muligheter til å stemme ved oppmøte, er det for å understreke at modellen ikke legger opp til at det skal være omfattende muligheter for å kunne stemme for dem som ikke kan stemme digitalt, men at det skal være et avgrenset tilbud.

I utgangspunktet legger modellen til grunn at også de som ikke har elektronisk ID eller ikke får til å stemme digitalt, må stemme digitalt ved oppmøte. En kan se for seg en alternativ innlogging i et bemannet lokale der velgeren selv må identifisere seg som ved papirvalg, men at det likevel går an å avgi en digital stemme via en PC. Om dette vil være mulig, vil både være avhengig av tekniske muligheter i det digitale valgsystemet og kostnader for dette. Spørsmålet om en slik digital løsning er realistisk å få til ved kirkevalget i 2027, er noe Kirkerådet må komme tilbake til etter nærmere utredning.

Hovedgrepet ved denne modellen er at det uansett skal være muligheter for å stemme ved oppmøte for dem som ikke har elektronisk ID eller kompetanse til å stemme digitalt på egenhånd. Hvis det digitale valgsystemet ikke åpner for at stemming ved oppmøte kan skje direkte i systemet, innebærer denne modellen at velgere som ikke kan stemme digitalt, får en mulighet til å stemme på papir.

Vurdering av hensyn

Denne modellen vil ivareta mange av de samme hensynene som modell 1 ved at kirkevalget hovedsakelig gjennomføres digitalt. Dermed blir det heller ikke behov for å gjennomføre valgting på valgdagen eller omfattende forhåndsstemming på papir.

Denne modellen legger avgjørende vekt på prinsippet om at alle med stemmerett skal ha mulighet til å stemme. De som ikke har eller kan stemme digitalt, vil i denne modellen kunne stemme ved oppmøte, for eksempel på et kirkekontor. Det innebærer at soknet må legge til rette for dette, som vil medføre noe ekstra valgarbeid for soknet. Det vil også kreve opplæring av stemmemottakerne og tilrettelegging av hensiktsmessig utstyr.

Hvis det lar seg gjøre å etablere en begrenset mulighet hvor disse velgerne kan stemme digitalt, for eksempel ved et kirkekontor, reises det noen spørsmål knyttet til risikoen for informasjonssikkerhet på de datamaskinene mv. som blir benyttet ved

stemmingen. Siden dette er et begrenset tilbud, antar Kirkerådet likevel at det bør være håndterlig.

Dersom det ikke lar seg gjøre å utvikle en slik digital løsning, må en åpne for noen papirstemmer, og det vil ha ytterligere økonomiske og administrative konsekvenser. Kirkerådet må da utforme stemmesedler og utvikle system for å lage hver enkelt stemmeseddel ut fra informasjonen som registreres i valgmodulen, utvikle system for registrering av telling av papirstemmer i valgmodulen og følge opp veiledning i håndtering av papirstemmer. På kirkekontorene vil man måtte ha tilgang til utskrift av stemmesedler og annet valgutstyr. Det blir også arbeid med telling og sending av stemmesedler både lokalt og på bispedømmenivå.

Etter gjeldende ordning må papirstemmesedler håndteres i stemmeseddelkonvolutter ved forhåndsvalget. Disse må legges i omslagskonvolutter med påført navn, og senere kontrolleres mot manntallet etter at det digitale valget er avsluttet. Dette krever mye materiell (stemmeseddelkonvolutter og omslagskonvolutter) og oppleves av mange som veldig byråkratisk, samtidig som flere velgere stiller spørsmål om valget blir hemmelig når man må skrive navnet sitt på en omslagskonvolutt. Det er nettopp for å sikre hemmelige valg at det er to sett konvolutter, men dette er ganske omstendelig. Kirkerådet vil utrede muligheten for å krysse av direkte i et digitalt manntall, men det vil også ha en kostnadsside. På den måten kan man ta imot stemmer rett i urne i stedet for konvolutt.

I likhet med modell 1 vil det være behov for beredskapshjemler hvis det digitale valget ikke kan gjennomføres etter forutsetningene.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Modellen vil på samme måte som modell 1 spare ressursene som går med på gjennomføringen av valgting på valgdagen, dvs. anslagsvis 100 000 arbeidstimer.

Både alternativet med digital pålogging og et alternativ med papirstemmer vil kreve noe oppfølging lokalt. Dette vil likevel være i mye mindre omfang enn forhåndsstemmingen ved valget i 2023. Man må regne med noe tid til opplæring og til å motta stemmer og hjelpe velgere. Ved en digital ordning må man ha tilgjengelig en PC som er satt opp på riktig måte. Ved en ordning med stemmesedler på papir må man ha printer og papir til å skrive ut stemmesedler. Man må også ha noen ressurser til opptelling av stemmesedlene.

Kirkerådet legger til grunn at tilskuddet til lokal gjennomføring av kirkevalget utgår ved denne modellen på samme måte som ved modell 1, og det vises til omtalen av dette tilskuddet under økonomiske og administrative konsekvenser av modell 1. Selv om modell 2 innebærer noe mer arbeid enn modell 1, er Kirkerådets vurdering at dette er omfattet av kommunens finansieringsansvar på samme måte som oppgavene som også ligger i modell 1.

Det er per i dag uklart hvor omfattende arbeid det vil være å legge til rette for en alternativ pålogging til det digitale valgsystemet. Det vil bli kostnader nasjonalt knyttet til utvikling av denne påloggingen, men det er vanskelig å anslå hva kostnaden vil bli. Et system med papirstemmer vil kreve omfattende utvikling i valgmodulen.

Oppsummert kan det anslås at man kan spare ca. 35 millioner kroner på tilskudd til lokal valggjennomføring og 1 million til trykk og distribusjon av stemmesedler ved å velge denne modellen heller enn dagens ordning. Man vil bruke mer penger til digital utvikling enn ved modell 1. Særlig vil det bli behov for omfattende utvikling av valgmodulen hvis man må bruke papirstemmer. Man vil spare ressurser lokalt ved at ansatte og frivillige slipper å bruke tid på valggjennomføring på valgdagen. Det må regnes noe arbeidstid til oppfølging av velgere og til eventuell håndtering av papirstemmer.

Modell 3: Kirkevalget gjennomføres med digital forhåndsstemming og valgdag med fysisk stemmegiving.

Presentasjon av modellen

I denne modellen gjennomføres valget med digital forhåndsstemming og valgdag med fysisk stemmegiving. Stemmingen på valgdagen skjer i denne modellen på samme tid og samme sted som offentlige valg. Forskjellen fra ordningen som gjaldt i 2023, er at det ikke legges opp til fysisk forhåndsstemmegiving.

Vurdering av hensyn

Den store fordelen med å ha valget i umiddelbar nærhet til offentlige valg er at det blir synlig for velgere som kanskje ellers ikke hadde tenkt på at det var kirkevalg. Det må antas at ordningen har gjort at personer som ellers ikke ville stemt ved kirkevalget, har avgitt stemme. Kirkerådet har i evalueringen av valget i 2023 gjort analyser som viser en positiv sammenheng mellom det totale antallet valglokaler og oppslutning om kirkevalget. Å ha valglokaler andre steder enn der hvor kommune- og fylkestingsvalget avholdes, har en signifikant negativ effekt på oppslutningen. Tilsvarende resultater har tidligere evalueringer kommet til.

Å gjennomføre kirkevalg samtidig med og i umiddelbar nærhet av offentlige valg har vært med på å gjøre kirkevalget tilgjengelig og relativt enkelt å delta i. Det å ha valget i umiddelbar nærhet av de offentlige valglokalene gjør at det blir enkelt for velgerne å delta, og at man når velgere man ellers ikke ville nådd. Denne effekten har imidlertid blitt redusert over tid både av at det er en større andel som forhåndsstemmer, og av at man i de fleste kommuner nå kan stemme hvor som helst i kommunen. Kirkerådet vil måtte utrede om det er mulig å utvikle et digitalt manntall for å bøte på enkelte av disse problemstillingene i denne modellen. Også det vil ha en risiko- og kostnadsside.

Evalueringen av kirkevalget 2023 og erfaringer fra tidligere valg har vist at valggjennomføringen er en stor belastning for kirken lokalt. Ordningen krever samtidig svært store ressurser lokalt, med nesten 13 000 valgfunksjonærer fordelt på 2326 valglokaler. Å gjennomføre valg samme tid og sted som offentlige valg krever svært mange personer over svært mange timer og binder derfor opp ansatt- og frivilligressurser som ellers kunne vært brukt til annet kirkelig arbeid.

Det har også blitt anført prinsipielle argumenter mot å knytte kirkevalget tett opp til offentlige valg. Det å koble offentlig stemmegivning, som indikerer tilslutning til landets demokratiske verdier, til stemmegivning i det største trossamfunnet, Den norske kirke, blir av noen ansett som uheldig. Det kan gi et feilaktig inntrykk av at statsborgerskap og kirkemedlemskap er ett og det samme. Sammenkoblingen reiser også spørsmål om likebehandling av ulike tros- og livssynssamfunn.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Modell 3 bygger i stor grad på nåværende ordning, noe som også innebærer at kostnadene i denne modellen vil starte på samme nivå som gjennomføringen av kirkevalget i 2023. I 2023 var det samtidig mulig å gjenbruke mye av valgmodulen fra 2015 og 2019. Ved kirkevalget i 2027 vil mye av valgmodulen måtte bygges opp på nytt for å kunne håndtere de funksjonene som ble benyttet ved de tidligere valgene. Det vil derfor bli større kostnader som går til valgmodulen, ved dette valget enn ved forrige valg.

Utvikling av et system for digitalt manntall til bruk på valgdagen vil ha kostnader. Lokalt vil det også kreve nødvendig utstyr som datamaskiner til hvert valglokale og god opplæring av valgfunksjonærene, så de er trygge på å bruke det digitale systemet. Det vil også være en risiko for teknisk svikt som gjør at systemet blir midlertidig nede, noe som innebærer at man antakelig må ha en beredskapsløsning på plass, som igjen innebærer behov for ekstra arbeid.

Modellen forutsetter at det blir trykt opp et tilstrekkelig stort antall stemmesedler både på lokalt og nasjonalt nivå til at alle som ønsker å avgi stemme, får mulighet til det. Kostnadene ved trykking og distribusjon av stemmesedlene ved valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet var 1 million kroner i 2023, i tillegg kommer kostnader til trykking/utskrift av stemmesedler til menighetsråd lokalt.

Ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet har stemmesedlene blitt talt opp på bispedømmenivå. Det innebærer at stemmesedlene må transporteres fra det enkelte soknet til bispedømmet. Det har skjedd en utvikling hvor det tar lengre tid enn tidligere å sende stemmesedler i posten, og det kan lage risiko for at ikke alle stemmesedler kommer fram tidsnok. Dette gjør også at det vil ta lengre tid før valgresultatet kan kunngjøres.

Kravet om samme tid og umiddelbar nærhet til offentlige valg innebærer også i gjeldende ordning at valglokalene må følge de samme stemmekretsene som i de offentlige valgene. Det har vist seg krevende å gjennomføre dette ved tidligere valg.

På den ene siden går det en del ressurser til å sikre korrekt stemmekrets på alle adresser i medlemsregisteret. På den andre siden har det vært utfordrende å få alle brukerne i valgmodulen til å forstå logikken. Enkelte steder er det lite samsvar mellom stemmekretsgrenser og soknegrenser. Da kan sokn få ansvar for en stemmekrets med så lite som bare én adresse i soknet. Det krever mye veiledning. Det finnes heller ingen god ordning for dem som har fått overført sine medlemsrettigheter til et annet sokn enn bostedssoknet.

Kirkerådets vurdering av modellene

Kirkerådets vurdering er at det ikke er aktuelt å beholde ordningen med kirkevalg i umiddelbar nærhet til offentlige valg (modell 3). Det utelukker ikke at valget kan gjennomføres i samme periode som offentlige valg, dvs. i perioden fra forhåndsstemmingen åpner til valglokalene stenger på valgdagen, dersom det er ønskelig (se neste avsnitt). Den arbeidsmessige belastningen for hver enkelt menighet, uavhengig av dens størrelse, og bruk av betydelige økonomiske ressurser ved å gjennomføre dette lokalt er for stor. Når det nå gjennomføres digitalt valg som gjør valget lett tilgjengelig for velgerne, er bemanning av svært mange valglokaler på valgdagen i tillegg feil bruk av menneskelige ressurser og for kostbart. De prinsipielle argumentene tilsier også at ordningen bør avvikles.

Kirkerådet mener også at man må tilpasse ressursbruken til den valgdeltakelsen om er realistisk å forvente framover og den økonomiske situasjonen Den norske kirke er i. Det støtter konklusjonen om at modell 3 ikke er aktuell.

Modell 1 vil innebære mest forenkling for kirken lokalt ved at det ikke stilles krav til gjennomføring av forhåndsstemming eller valgting på valgdagen. Fordi valget da gjennomføres på én måte for alle velgere, blir det mindre komplekst, og risikoen reduseres. Modellen vil også spare minst 42 millioner sammenlignet med dagens valgordning.

Samtidig er det et viktig hensyn at man ikke bør utelukke noen stemmeberettigede fra å ha mulighet til å delta ved valget. Modell 2 legger til rette for en begrenset mulighet til å stemme for dem som ikke har eller kan få elektronisk ID. Det blir et spørsmål om hvor mye ressurser man ønsker å bruke på å ivareta hensynet til ikke å utelukke noen fra muligheten til å stemme, når det sannsynligvis vil dreie seg om en stor kostnad for relativt få stemmer. Før videre utredning er det en usikkerhet knyttet til hvor stor kostnad man snakker om for modell 2.

Kirkerådet legger avgjørende vekt på at alle kirkemedlemmer må kunne ha mulighet til å utøve stemmeretten sin. Kirkerådet foreslår derfor at kirkevalget gjennomføres som et digitalt valg med begrenset mulighet til å stemme ved oppmøte (modell 2).

4.2 Tidspunkt for kirkevalget

Det offentlige valget gjennomføres vanligvis i perioden fra 10. august til den andre mandagen i september. Hvis man fristiller kirkevalget fra å være i umiddelbar nærhet til kommune- og fylkestingsvalg (modell 1 eller 2), er det mulig å gjennomføre kirkevalg på et annet tidspunkt. Det er også mulig å gjennomføre kirkevalget i et annet år enn det offentlige valgåret.

Å holde på samme tidsrom og frister som det offentlige valget, kan gi drahjelp i form av at velgerne vil være i valgmodus. Et motargument er at det vil gjøre det mer spennende for mediene å dekke kirkevalget dersom det ikke er offentlig valg samtidig. Samtidig viser erfaringen fra de to siste valgene at de nasjonale mediene generelt har liten interesse for kirkevalget og «kampsakene». I 2023 handlet de fleste nyhetsoppslagene om nyvinningen med digital forhåndsstemming. Lokalmedier kan være interessert i enkeltpersoner og skriver om listen til menighetsrådsvalget.

Skal en lykkes med å få mediedekning på kirkevalgkampsakene i valg til Kirkemøtet, må sakene være interessante for mange, og lister/kandidater må ha tydelig ulike standpunkter. Kirkerådets sekretariat har i dialog med mediene fått tilbakemeldinger om at det ikke har vært slike saker siden likekjønnet vigsel ble diskutert ved kirkevalget i 2015.

På grunn av overgangen til digitalt valg og den tiden videreutviklingen av et digitalt valgssystem krever, vurderer Kirkerådet det ikke som realistisk å gjennomføre kirkevalget 2027 før tidligst i august–september 2027. Siden kirkelige rådsorganer i dag er valgt for en periode på fire år, og det er noe som har vært forespeilet kandidatene, vurderes det heller ikke som aktuelt å utvide valgperioden og gjennomføre valget et år senere. Det betyr at for valget i 2027 er det to alternativer, enten å gjennomføre valget i samme periode som det offentlige valget i august–september eller å gjennomføre valget i perioden oktober–november 2027. En eventuell endring av valgår eller flytting av valgperiode til vår-halvåret, vil først kunne få virkning fra neste valgperiode (altså for valget som i nåværende rytme ligger i 2031).

Hvis det er ønskelig å flytte kirkevalget bort fra samme tidsperiode som offentlige valg, er det perioden oktober–november som er aktuell. Man kan se for seg en valgperiode på ca. fire uker som starter uken etter høstferie-ukene (dvs. ca. uke 42–45). I dag trer menighetsrådet i funksjon 1. november i valgåret. Hvis man skal flytte valget til oktober–november, vil man også måtte utvide funksjonstiden for de sittende menighetsrådene noe. Bispedømmerådene trer i funksjon 1. januar året etter valgåret. Det antas at det er tilstrekkelig tid fra midten av november til 1. januar, så det ikke er nødvendig å gjøre endringer på dette.

Til det neste valget etter 2027 kan man vurdere å endre valgår. Samtidig er det allerede lenge å forplikte seg til å stille til valg for en periode på fire år. Det vurderes

derfor ikke som aktuelt å utvide valgperioden til fem år. Tre år mellom valgene i 2027 og 2030 vil bli litt knapp tid mellom de to valgene. Det mest realistiske anslaget vil derfor være noen andre måneder i løpet av 2031 enn september–august. Om det er ønskelig med endring av valgår, er det noe som bør fastsettes av Kirkemøtet i forkant av kirkevalget 2027, slik at valgperioden for dem som velges i 2027, kan tilpasses dette. Det må også ses i sammenheng med tidspunkt for når rådene trer i funksjon.

Kirkerådets flertall på 14 medlemmer mener at kirkevalget 2027 bør vurderes gjennomført i et annet tidsrom enn det offentlige valget i 2027. Et mindretall på tre medlemmer går inn for at kirkevalget 2027 gjennomføres i samme tidsrom som det offentlige valget i 2027. Kirkerådet ber om høringsinstansenes innspill på om valget skal gjennomføres i august–september eller oktober–november 2027. Høringsinstansene oppfordres til å begrunne innspillene, herunder vurderinger av de praktiske konsekvensene forslaget. Kirkerådet ber samtidig om synspunkter fra høringsinstansene på om det etterfølgende kirkevalget bør flyttes til et annet tidspunkt enn det offentlige valget eller eventuelt til et annet år.

4.3 Ordning for valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet

Ordningen med Nominasjonskomiteens liste

Ved de siste kirkevalgene har valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet blitt gjennomført som listevalg med valglister fra selvstendige nomineringsgrupper og Nominasjonskomiteens liste. En *nomineringsgruppe* er kirkevalgreglenes betegnelse for en gruppering som stiller liste ved et kirkevalg.

Ordningen skaper utfordringer fordi de ulike listene har ulike utgangspunkter og derfor må behandles forskjellig. Nominasjonskomiteens liste tilstreber bredde i kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål, mens lister fra nomineringsgrupper karakteriseres av at kandidatene står samlet om et program med likt syn på aktuelle kirkelige spørsmål. Dette blir omtalt som et system med asymmetriske lister. Det at listene har ulik status er krevende å forstå både for velgere, valgfunksjonærer og offentligheten, og det bidrar til mer arbeid med valggjennomføringen.

En annen kjent utfordring med Nominasjonskomiteens liste, som er påpekt i tidligere evalueringer, er at velgere risikerer å bidra til at kandidater de er uenige med, blir valgt. Valgordningen med forholdsvalg innebærer at de ulike listene får en forholdsmessig representasjon i organet ut fra hvor mange stemmer de får. Når mandatene er fordelt mellom listene, blir det en kåring av hvilke kandidater på listene som har fått flest stemmer, dvs. et personvalg internt på listene. På en liste som bygger på et felles program, vil ikke personvalget internt på listen ha like stor betydning som på Nominasjonskomiteens liste, hvor kandidatene er forutsatt å ivareta en bredde av synspunkter på aktuelle kirkelige spørsmål. En velger som ønsker å støtte noen kandidater på Nominasjonskomiteens liste, fordi velgeren

støtter disse kandidatenes synspunkter, vil derfor risikere å være med på å støtte at andre kandidater på samme liste, men med det motsatte synspunktet, blir valgt.

En annen utfordring er at det er ulike regler for personvalg for Nominasjonskomiteens liste og lister fra nomineringsgrupper. Nomineringsgruppene kan gi stemmetillegg til sine øverste kandidater, men Kirkemøtet vurderte i 2018 at det ikke var riktig å gi nominasjonskomiteene mulighet til å gi stemmetillegg til kandidatene på Nominasjonskomiteens liste. Den eller de kandidatene som får stemmetillegg, vil i stor grad bli valgt i praksis, noe som begrenser velgernes mulighet til å foreta et reelt personvalg på listen. Derfor er det i stedet en sperregrense på et personlig stemmetall på minst fem prosent av listens stemmetall for å bli kåret etter antall mottatte personlige stemmer.

Avisen Vårt Land gjorde et forsøk på å hjelpe velgerne til å gjøre informerte valg ved å lage en «valgomat». Der var Bønnelista, Frimodig kirke og Åpen folkekirke representert. Vårt Land informerte om at Nominasjonskomiteens liste ikke var med, fordi den ikke hadde ett, felles program. Det gjorde det teknisk vanskelig å inkludere den i valgomaten.

At representanter fra menighetsrådene velger de fleste av nominasjonskomiteens medlemmer, sikrer ordningen med Nominasjonskomiteens liste en formalisert kanal for innflytelse fra menighetsrådene i valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Menighetsrådene og ungdomsrådet er i valgreglene oppfordret til å sende forslag til kandidater både til nominasjonskomiteen og til nomineringsgruppene. Erfaringen fra 2023 var at det varierte hvor mange innkomne forslag på kandidater som nominasjonskomiteene mottok: Det var fra 2 til 27 i de ulike bispedømmene, med et gjennomsnitt på 11,5 kandidater.

Spørsmålet om modell for listevalg ble sist behandlet av Kirkemøtet i 2021 (sak KM 10/21). Kirkemøtet i 2021 vedtok å beholde ordningen med Nominasjonskomiteens liste med 58 stemmer mot 51 stemmer. Kirkerådet mener at nåværende situasjon, hvor det var tre nomineringsgrupper som stilte liste ved valget i 2023 i tillegg til Nominasjonskomiteens liste, tilsier at spørsmålet bør vurderes på nytt.

Hvis man viderefører ordningen med Nominasjonskomiteens liste, vil det kreve mer arbeid i utviklingen av valgmodulen, fordi systemet må håndtere denne listen på en annen måte enn andre lister. En avvikling av Nominasjonskomiteens liste vil derfor medføre kostnadsbesparelser.

Kirkerådet anbefaler at ordningen med Nominasjonskomiteens liste avvikles for valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet. I stedet legges det opp til en ordning med selvstendige lister ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Hvis det ikke blir mottatt noen listeforslag, eller hvis det ikke blir godkjent et listeforslag, legger Kirkerådet til grunn at det må oppnevnes en nominasjonskomité som får ansvar for å utarbeide en valgliste. I lys av at det i dag finnes flere nomineringsgrupper og en interesseforening for Nominasjonskomiteens liste, vurderer Kirkerådet dette som mindre sannsynlig.

Ved behandlingen i Kirkemøtet i 2021 var det et spørsmål om hva som skjedde dersom det bare var én liste som fikk godkjent listeforslag ved valget. Det ble derfor foreslått at der det «bare er levert én liste innen fristen, må det legges inn en mekanisme som gjør at bispedømmerådet må drøfte situasjonen og at en gruppering i bispedømmerådet kan ta initiativ til å danne en egen liste». Siden 2021 har situasjonen endret seg ved at det nå er flere organiserte grupperinger i dette kirkevalget. Regelverket blir komplisert om det skal inneholde bestemmelser som ivaretar ethvert mulig scenario. Kirkerådet foreslår derfor ikke en egen mekanisme som skal ivareta bredde, hvis det bare er én liste som blir godkjent. Med en godkjent liste vil det bli gjennomført valg på denne listen. Kirkerådet legger til grunn at det vil bidra til at flere grupper stiller for å unngå å komme i en slik situasjon.

Direkte eller indirekte valg

I dag velges alle de leke medlemmene av bispedømmeråd og Kirkemøtet direkte av kirkemedlemmene.

Før 2009 var det de leke menighetsrådsmedlemmene som i menighetsrådsmøter foretok et indirekte valg av medlemmene til bispedømmerådene og Kirkemøtet. Det var ikke krav om at kandidatene måtte være medlem av et menighetsråd for å bli valgt. Valget av bispedømmeråd ble gjennomført året etter menighetsrådsvalget.⁵

I demokratireformen i Den norske kirke 2008–2011, som var en av forutsetningene for skillet mellom stat og kirke, var det et krav om «økt bruk av direktevalg».

Ved kirkevalgene i 2009, 2011 og 2015 var det i noen bispedømmer en kombinasjon av direkte og indirekte valg. Noen ble valgt direkte av kirkemedlemmene, mens andre ble valgt indirekte av de leke menighetsrådsmedlemmene. Fra kirkevalget i 2019 av har alle medlemmene av bispedømmeråd og Kirkemøtet blitt valgt direkte av kirkemedlemmene i bispedømmet. I høringen i forkant av Kirkemøtet i 2018 fikk høringsinstansene spørsmål om de ønsket direkte valg eller en kombinasjon av direkte eller indirekte valg. 61 prosent av høringsinstansene gikk inn for direkte valg.

Utredningen *Styrket demokrati i Den norske kirke* (2008) drøftet spørsmålet om har foreslått at bispedømmerådene og Kirkemøtet ikke bare skal velges av, men også

⁵ Menighetsrådsvalget i 2001 ble for eksempel avholdt 14.–21. oktober 2001 og de nye menighetsrådene trådte i funksjon fra 1. november 2001. Det påfølgende valget av bispedømmeråd skjedde innen 1. mai 2002, hvor det nye bispedømmerådet (og Kirkemøtet) trådte i funksjon fra 1. juni 2002.

«utfra» menighetsrådene, dvs. blant menighetsrådenes medlemmer. Det har det ikke vært et krav om tidligere. Et slikt forslag vil ha betydning for tidspunktet for gjennomføringen av valget av Kirkemøtet. Det er en forutsetning at det er de nyvalgte menighetsrådsmedlemmene, og ikke de avtroppende menighetsrådsmedlemmene, som ev. gjennomfører valget. Det vil ta tid før de nyvalgte menighetsrådsmedlemmene kan få gjennomført en nominasjons- og valgprosess. Det vil derfor tilsi at valget av Kirkemøtet i et slikt alternativ bør skje i første halvdel av året etter valget av menighetsråd. Et slikt forslag vil kunne få som konsekvens at grupperinger som ønsker å bli representert i Kirkemøtet først må la sine kandidater velges inn i menighetsråd, før de eventuelt også kan stille som kandidater til Kirkemøtet. I dagens valgordning er det mulig å levere flere lister ved valg av menighetsråd. Det er sannsynlig at denne ordningen kan bli mer brukt hvis grupperinger må gå veien om menighetsrådsvalget for å kunne bli representert i Kirkemøtet. Spørsmålet må derfor ses i sammenheng med reglene om forholdsvalg (valg med flere lister) ved menighetsrådsvalget, se avsnitt 4.4.

Et alternativ kunne være å innføre en regel om at medlemmer av Kirkemøtet som velges direkte, også blir medlem av menighetsrådet i det soknet de er bosatt.

I utredningen *Kirkelig demokrati og valgordninger (2020)* mente arbeidsgruppen at en «ulempe ved en (...) ordning med gjennomgående representasjon er at medlemmene får mange møter de må delta på, noe som kan være vanskelig å kombinere med arbeid» (side 71). Medlemskap både i menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet vil være tidkrevende. Da det allerede er vanskelig å rekruttere kandidater til menighetsråd, er det ikke gitt at dette er den beste muligheten. Samtidig er det et spørsmål om det kan gi flere kandidater til menighetsrådene, fordi de som ønsker å engasjere seg i kirkepolitiske saker på nasjonalt nivå, også vil måtte sitte i et menighetsråd.

Arbeidsgruppen pekte også på at det vil

«være et selvstendig argument at når kirkemedlemmene først har fått stemmerett til valget av bispedømmeråd og Kirkemøtet, vil det kunne oppleves som en svekkelse av kirkemedlemmenes innflytelse og demokratiske rettigheter hvis de mister stemmeretten ved valg av Kirkemøtet igjen. Det kan forventes at det vil bli oppfattet av mange som en svekkelse av det kirkelige demokratiet» (side 72).

Arbeidsgruppen mente at «det ikke er aktuelt å anbefale å gå inn for en ordning med indirekte valg til Kirkemøtet».

Antall menighetsrådsmedlemmer i bispedømmene varierer fra ca. 400 i Nord-Hålogaland bispedømme til ca. 1150 i Bjørgvin bispedømme.⁶ Det er videre et moment at menighetsrådene har forskjellig størrelse – antallet menighetsrådsmedlemmer i de enkelte menighetsrådene korresponderer ikke nødvendigvis med antallet kirkemedlemmer i soknet. Siden det er varierende hvor mange menighetsrådsmedlemmer det er i hvert bispedømme, kan det gi en ubalanse i innflytelse ved valget av Kirkemøtet ved en indirekte valgordning – i noen bispedømmer vil få menighetsrådsmedlemmer ha større innflytelse enn i bispedømmer der det er mange menighetsrådsmedlemmer.

Ved et indirekte valg gjennomført på papir i menighetsrådsmøter, vil man kunne la være å utvikle funksjonalitet for å håndtere valgoppgjør for dette valget i valgmodulen. Man vil heller ikke trenge å utvikle og teste system for digitalt valg for dette valget. Samtidig må det uansett gjennomføres valg av menighetsråd og valg av øvrige medlemmer til Kirkemøtet (døve- og hørselshemmedes representant, samiske representanter o.l.). Man vil spare noen ressurser på den digitale utviklingen, men også legge kompleksitet til kirkevalget som helhet ved at man gjennomfører valg til Kirkemøtet på en annen måte og en annen tid enn de andre valgene. Det må lages stemmesedler slik at de kan lastes ned og skrives ut av de enkelte menighetsrådene. Menighetsrådsmedlemmenes stemmesedler vil måtte legges i stemmesedelkonvolutter og en omslagskonvolutt som sendes inn til valgrådet i bispedømmet for telling. Det antas at kostnadene ved å gjennomføre dette valget indirekte vil være mindre enn ved å gjennomføre valget direkte.

Kirkerådets flertall på 14 medlemmer går inn for å videreføre ordningen med direkte valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Et mindretall på to medlemmer går inn for en ordning med indirekte valg, der menighetsrådene velger Kirkemøtet.

4.4 Andre forenklinger i regelverket

Det er et gjennomgående prinsipp at valgreglene, som etter planen skal fastsettes på Kirkemøtet i 2026, skal forenkles sammenlignet med dagens regler. Det er blant annet behov for en forenkling av språket i regelverket. I det følgende presenteres forslag til forenklinger som Kirkerådet vurderer er nødvendig å avklare allerede i 2025.

Mulighet til å stemme på personer som ikke har stilt til valg (tilføyde navn) ved menighetsrådsvalg

Ved valg av menighetsråd har velgerne mulighet til å skrive opp inntil tre valgbare personer i soknet (tilføyde navn) på stemmeseddelen. Disse trenger ikke ha sagt seg villig til å stille til valg. I praksis vil disse personene kun bli valgt hvis det er færre kandidater enn det som skal velges. Hvis de velges, vil de ha plikt til å ta imot valget, men de kan søke fritak. Ordningen har vært en sikkerhetsventil i de tilfellene der det

⁶ 2020-tall.

er for få eller ingen kandidater på listen. Det fremstår som uklart om det er en god måte å løse problemet med for få kandidater på. Kirkerådet er kjent med at mange kandidater som kommer inn i menighetsråd, søker fritak. Det kan også være en omdømmeutfordring når folk blir valgt inn i et menighetsråd uten å ha samtykket til det på forhånd.

Ordningen med tilføyde navn skaper også tekniske og praktiske utfordringer. Hvis man skal videreføre ordningen, må valgmodulen i Den norske kirkes medlemsregister og det digitale valgsystemet utvikles så disse navnene blir håndtert riktig og på en hensiktsmessig måte. Det er komplekst å håndtere fritekstfelt digitalt. Dette vil derfor kreve større kostnader.

Uansett hvordan man bygger opp det digitale systemet, vil tilføyde navn måtte behandles manuelt av menighetsrådet for å identifisere personen og finne ut om vedkommende er valgbar. Dette kan være tidkrevende, særlig hvis det er snakk om mange tilføyde navn, og må gjøres før man kan få et valgresultat for det aktuelle soknet. Det kan også innebære vanskelige vurderinger i situasjoner der flere har samme navn eller navn er stavet feil.

Ut fra behovet for forenkling, og at det er uklart om tilføyde navn er en god måte å løse utfordringen med for få kandidater på listene på, foreslår Kirkerådet å fjerne ordningen med tilføyde navn ved menighetsrådsvalg.

Som erstatning for tilføyde navn som sikkerhetsventil ved for få kandidater foreslår Kirkerådet å videreutvikle ordningen med suppleringsvalg, som for eksempel kan gjennomføres i et menighetsmøte.

Sperregrense ved menighetsrådsvalg

Ved menighetsrådsvalg har det de to siste valgene vært en sperregrense på fem prosent av personlig stemmetall på Nominasjonskomiteens liste. Denne ordningen er vanskelig å forstå både for velgere og dem som organiserer valget lokalt. Mange sitter igjen med et inntrykk av at man får «feil» valgresultat siden antall personstemmer ikke nødvendigvis avgjør hvem som kommer først. Kirkerådet har vurdert om det kan være hensiktsmessig å fjerne regelen om sperregrense. Det vil da være slik at kandidatene på Nominasjonskomiteens liste blir rangert etter hvor mange personstemmer de har fått, og de som har fått flest stemmer, blir valgt. Å fjerne denne ordningen vil bidra til det overordnede målet om færre bestemmelser i regelverket, så det blir mindre å forholde seg til både for dem som organiserer valget og velgerne.

Argumentet for å ha en sperregrense på personstemmene er å sikre at noen få velgere ikke «kupper» rekkefølgen på listen hvis de aller fleste velgerne har levert stemmeseddelen urettet (og dermed gitt sin støtte til nominasjonskomiteens

prioritering). Kirkerådet har derfor kommet til at ordningen med sperregrense ved menighetsrådsvalg bør videreføres.

Forholdsvalg ved valg av menighetsråd

Muligheten til å gjennomføre valget av menighetsråd som forholdsvalg (listevalg) ble innført i 1953 og har vært der siden den tid. Ulike grupper stemmeberettigede i menigheten kan gå sammen om å fremme hver sin liste i valget, slik at valget gjennomføres som et listevalg. De soknene som gjennomførte valget som forholdsvalg i 2023, har for eksempel en lang tradisjon for at det blir stilt flere lister i soknet.

Det er likevel en mulighet som har vært begrenset utnyttet. I 2015 var det fem sokn som benyttet seg av muligheten, mens det var to sokn i 2019 og 2023. Sistnevnte utgjør 0,17 prosent av soknene i Den norske kirke. Det er heller en tendens til at det er vanskelig nok å rekruttere kandidater til å stille til én liste ved menighetsrådsvalget.

Muligheten for forholdsvalg gjør valgordningen ved menighetsrådsvalg mer komplisert. Valgreglene inneholder normalordningen flertallsvalg med tilhørende regler, og en alternativ ordning for forholdsvalg. Det gjør at både regler og veiledning blir mer omfattende. Ordningen medfører behov for omfattende utvikling i det digitale valgsystemet, noe som igjen gir betydelige kostnader. Et alternativ kunne være å fastsette at valg til menighetsråd kun skal gjennomføres som flertallsvalg, hvor muligheten for å gjennomføre valget som forholdsvalg avvikles. Et slikt alternativ ville gjøre kommunikasjonen rundt kirkevalget lettere. Siden det valgadministrative systemet må lages på nytt, er det nødvendig å bruke omfattende ressurser for å videreføre ordningen. Det er et spørsmål om en får nok igjen for de omfattende kostnadene som er nødvendige for å videreføre ordningen.

Samtidig fungerer muligheten til å gjennomføre menighetsrådsvalget somforholdsvalg som en viktig demokratisk sikkerhetsventil. Kirkerådet har derfor kommet til at det går inn for at forholdsvalg ved menighetsrådsvalg opprettholdes.

Supplerte kandidater ved menighetsrådsvalg

Det følger av dagens regler at det skal åpnes for supplerende nominasjon ved valg av menighetsråd hvor det bare er godkjent listeforslag fra nominasjonskomiteen. Det samme gjelder hvis det ikke har blitt godkjent noe listeforslag. Ved supplerende nominasjon kan fem stemmeberettigede forslagsstillere fremme et forslag til en kandidat. Godkjente forslag settes opp nederst på den endelige valglisten, og ifølge reglene må det tydelig fremgå at de supplerte kandidatene ikke er nominasjonskomiteens nederst prioriterte kandidater. Rekkefølgen på listen avgjøres ved loddtrekning. Denne ordningen bidrar til at kandidater som ikke er nominert av menighetsrådets nominasjonskomité, også kan stille, uten at det er nødvendig å stille en separat liste.

Ordningen med supplerte kandidater ved menighetsrådsvalg krever nokså omfattende logikk i valgmodulen. Kandidatene inngår på nominasjonskomiteens valgliste, men de krever samtidig en spesiell utforming av stemmesedlene for å få frem at de ikke er nederst prioritert av nominasjonskomiteen. Hvis det ikke er godkjent noen listeforslag, blir det plutselig en egen liste bestående kun av supplerte kandidater. I enkelte tilfeller kan det stilles spørsmål om menigheten egentlig heller har behov for en forlenget frist for å få flere kandidater til å stille.

Kirkerådet vurderer det som nødvendig å videreføre muligheten for supplerte kandidater på nominasjonskomiteens liste ved menighetsrådsvalget.

Kirkerådet har likevel vurdert om det går an å gjøre endringer i ordningen for supplerende nominasjon som gjør den digitale valgadministrasjonsjobben enklere og begrenser kostnadene.

En mulighet for forenkling er å avvikle kravet om at det tydelig må fremgå at de supplerte kandidatene ikke er nominasjonskomiteens nederst prioriterte kandidater. I så fall vil det være mulig å kunngjøre det godkjente listeforslaget etter fristen, åpne for supplerende nominasjon og så sette inn eventuelle supplerte kandidater nederst på valglisten, om det kommer noen. Det blir da ikke like synlig for velgerne, men vil både ivareta hensynet til at menigheten kan få flere kandidater til menighetsrådet og spare digitaliseringskostnadene. Det vil også gjøre ordningen enklere å kommunisere til velgerne. På samme måte vil en liste bestående kun av supplerte kandidater kunne legges inn som en ordinær flertallsvalgliste. Kirkerådet anbefaler å gjøre disse forenklingene med ordningen.

5. Forslag til endringer i Kirkemøtets sammensetning

Kirkemøtet består i dag av 117 medlemmer: preses i Bispemøtet, medlemmene av bispedømmerådene, lederen av Den norske kirkes ungdomsutvalg og lederen av Samisk kirkeråd. Medlemmene av bispedømmerådet, som også er medlemmer av Kirkemøtet, er 77 medlemmer valgt av kirkemedlemmene i bispedømmene, elleve valgte prester, elleve andre valgte kirkelig tilsatte, de elleve andre biskopene, tre samiske representanter og døvemenighetenes representant.

Evalueringen av kirkevalget har pekt på at kirkevalget er komplisert, blant annet fordi bispedømmerådene og Kirkemøtet sammensettes gjennom flere valg. Kirkerådet mener at Kirkemøtets sammensetning kan være aktuell å vurdere nærmere på noen punkter:

- 1) Prester og andre kirkelig ansatte i Kirkemøtet
- 2) Spørsmål om lik representasjon fra alle bispedømmer
- 3) Valg til Kirkemøtet

5.1 Særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte

I dag velges presten av stemmeberettigede prester i bispedømmet og lek kirkelig tilsatt velges av andre lek kirkelig tilsatte i bispedømmet. I ulike sammenhenger har spørsmål om særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte blitt tematisert, blant annet i rapporten *Samhandling i en selvstendig folkekirke – ny kirkelig organisering* (2021), og oppfølgingen av denne. Ved tidligere behandling har Kirkerådet lagt til grunn at det ikke er aktuelt å fremme endringer «nå» (se sak KM 10/22 side 35). Kirkerådet har også berørt spørsmålet i forbindelse med endringer av reglene for valg av Kirkeråd.

Bakgrunnen for at Kirkerådet nå kommer tilbake til spørsmålet, er særlig behovet for forenkling. Valgene av prester og lek kirkelig tilsatte gjennomføres som 22 preferansevalg. I forberedelse til valgene velges det nominasjonskomiteer. Det må blant annet gjennomføres ett valgmøte per prosti, totalt 94 valgmøter per valg (188 valgmøter samlet sett). De 22 nominasjonskomiteene skal deretter gjennomføre ett eller flere møter for å utarbeide et listeforslag til valget. Deretter gjennomføres det altså 22 forskjellige valg.

Det er vanlig i lutherske kirker at en del av synodens medlemmer utgjøres av prester. Unntaket er Svenska kyrkan, hvor det ikke er en særskilt representasjon av prester, men hvor prester og andre kirkelig ansatte kan stille til valg til Kyrkomötet på lik linje med andre. I Den norske kirke blir styringsansvaret utøvd i et samvirke mellom valgte medlemmer og representanter for den særskilte tjenesten med ord og sakrament. For Kirkemötets del blir representasjonen for den særskilte tjenesten ivaretatt av biskopenes medlemskap, ikke ved prester.

Bakgrunnen for at prestene i 1933 ble særskilt representert i bispedømmerådet og dermed senere i Kirkemötet, var å sikre et fast delingstall mellom «geistlige» og «legmenn». ⁷ Det var derfor praktisk kontinuitet i balansen mellom prester og leke, som var bakgrunnen for at det skulle være én særskilt valgt prest. Da de leke kirkelig tilsatte fikk særskilt representasjon i 1984, var dette først og fremst begrunnet med at «de utgjør en vesentlig faktor i kirkens liv og virke». ⁸ Prester og andre kirkelig ansattes medlemskap i bispedømmeråd og Kirkemötet bygger derfor først og fremst på deres kirkelige engasjement og fagkompetanse.

Ved å ha en særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte får disse ansattgruppene mulighet til å velge en prest eller en annen kirkelig ansatt som medlem. De får derfor større innflytelse i det særlige valget enn det øvrige kirkemedlemmer får. Samtidig får de ikke mulighet til å delta i valget av de øvrige medlemmene av Kirkemötet. Kirkerådet har fått enkelte tilbakemeldinger fra kirkelig

⁷ Ot.prp. nr. 11 (1933) side 5.

⁸ Ot.prp. nr. 74 (1982–1983), vedlegg, side 31

ansatte som har gitt uttrykk for at de heller skulle ønske å få stemme ved valget av de folkevalgte medlemmene til Kirkemøtet.

Om de særskilte valgene av prest og kirkelige ansatte avvikles, vil prester og andre kirkelig ansatte som hovedregel kunne velges som ordinære medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet, og de vil også ha stemmerett i dette valget.

Dagens særskilte representasjon av prester og kirkelig ansatte i bispedømmeråd og Kirkemøtet bidrar til å begrense andelen kirkelig ansatte i Kirkemøtet. Det er noe som i stedet vil kunne ivaretas av nominasjonsprosessene. Det kan også vurderes om det bør fastsettes nærmere regler som begrenser antall ansatte som står på en valgliste til en andel av kandidatene på listeforslaget.

Om den særskilte representasjonen av prester og lek kirkelig tilsatte avvikles, vil det være mulig å redusere antall medlemmer i Kirkemøtet med 22, og det vil gi kostnadsbesparelser. Alternativt kan medlemstallet i Kirkemøtet opprettholdes, hvor kirkemedlemmene velger flere medlemmer til Kirkemøtet. Den økonomiske kostnaden ved å videreutvikle et eget system og manntall for ansatte vil også innspares.

En avvikling av 22 særskilte valg vil bety en vesentlig forenkling. Det vil også være mest i tråd med prinsippet om at alle kirkemedlemmers stemmer skal ha like stor betydning. Kirkerådets flertall på ni medlemmer mener likevel at ordningen med særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte bør opprettholdes. Et mindretall på åtte medlemmer mener at ordningen med særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte bør vurderes.

Om preferansevalg

Dersom ordningen med særskilte valg videreføres, slik Kirkerådet går inn for, er det uansett behov for å gjøre noen endringer. Prest og leke kirkelig tilsatte velges ved preferansevalg. Preferansevalgordningen er en ordning som gir mer representative resultater enn det flertallsvalg gjør. Samtidig er ordningen komplisert både teknisk og praktisk. Den krever også en spisskompetanse i kirkelige valgorganer og en komplisert digital logikk. I en gjennomgang av 2019-valget var det kun 4 av 22 valg hvor flertallsvalg ville gitt et annet resultat enn det som var tilfellet med preferansevalgordningen. Kirkemøtet vurderte i 2021 om en skulle gå fra preferansevalg til flertallsvalg, men valgte å videreføre ordningen med preferansevalg.

Digitaliseringen har vist at de kirkelige valgene har mange varianter som må utvikles, testes og gjennomføres. I dagens ordning er det fire typer valg for menighetsråd (flertallsvalg, forholdsvalg, valg uten liste, valg med bare supplerte), to typer valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet, en type digitalt valg for prest og lek kirkelig tilsatt og en type digitalt valg for døvemenighetenes representant og for sørsamisk representant. Arbeidstiden som går med til å tilrettelegge for de ulike

digitale valgene, er omtrent like store, selv om det er langt færre som deltar i valgene av prest og lek kirkelig tilsatt. Kirkerådet ser derfor behov for å forenkle også denne delen av valgene, slik at det blir færre typer valgordninger som må videreutvikles og testes digitalt. Om ordningen med prest og lek kirkelig tilsatt videreføres, slik Kirkerådet går inn for, mener Kirkerådet at det er nødvendig å få en felles ordning med flertallsvalg som kan benyttes både ved valg av prest, kirkelig tilsatt, døvemenighetenes representant og sørsamisk representant.

Om manntall

Regelverket som definerer hvem som er ansett som hhv. stemmeberettiget og valgbar som prest og lek kirkelig tilsatt, er komplisert og krever omfattende arbeid for å sikre god kvalitet. En del opplysninger kommer fra ansatt- og organisasjonsregisteret i Den norske kirke, men også en del andre prester har i dag stemmerett ved valget av prest. Ved kirkevalget i 2023 ble valget av lek kirkelig tilsatt kjent ugyldig i Stavanger bispedømme etter en klage, noe som hang sammen med manglende kvalitet på opplysninger om hvem som var stemmeberettiget som lek kirkelig tilsatt.

Hvis ordningen med særskilte valg av prest og kirkelig tilsatt videreføres, slik Kirkerådet går inn for, ser Kirkerådet behov for å forenkle reglene om hvem som skal manntallsføres som prest og kirkelig tilsatt. Det vil kunne innebære at enkelte av dem som har stemmerett som prest eller lek kirkelig tilsatt i dag, vil endre stemmerettskategori. Det er noe en eventuelt vil måtte komme tilbake til.

5.2 Spørsmål om lik representasjon fra alle bispedømmene eller vektet representasjon

I dag består Kirkemøtet av sju medlemmer valgt av kirkemedlemmene fra hvert bispedømme, uavhengig av hvor mange kirkemedlemmer det bor i hvert bispedømme. Det innebærer at det er ca. 25 000 medlemmer som står bak hvert mandat i Nord-Hålogaland bispedømme mot ca. 65 000 medlemmer per mandat i Borg bispedømme. Et kirkemedlem har derfor mye større innflytelse i Nord-Hålogaland enn i Borg – stemmen teller over dobbelt så mye.

Bispedømme	Antall medlemmer (2023)	Antall medlemmer per mandat (2023)
Oslo bispedømme	428 309	61187
Borg bispedømme	457 292	65327
Hamar bispedømme	289 295	41328
Tunsberg bispedømme	322 564	46081
Agder og Telemark bispedømme	311 763	44538
Stavanger bispedømme	317 928	45418
Bjergvin bispedømme	448 783	64112
Møre bispedømme	199 915	28559
Nidaros bispedømme	340 425	48632
Sør-Hålogaland bispedømme	180 352	25765
Nord-Hålogaland bispedømme	175 569	25081
Totalt	3 472 195⁹	

Ved offentlige valg er det et grunnleggende prinsipp om at hver stemme skal ha lik vekt. Dette prinsippet balanseres i den offentlige valgordningen ved at valgordningen er delt inn i valgdistrikter, og en har gitt utkantstrøk en viss overrepresentasjon. Tidligere utredninger har tatt til orde for at antallet valgte kirkemedlemmer bør differensieres ut fra en modell som i større grad tar hensyn til antall kirkemedlemmer i bispedømmene.¹⁰ Da Kirkemøtet og Kirkerådet behandlet oppfølgingen av disse reglene, senest i 2022, gikk instansene ikke inn for å gjøre endringer «nå».¹¹

Frem til 2021 var sammensetningen av bispedømmeråd og Kirkemøtet fastsatt i lov vedtatt av Stortinget, men nå kan Kirkemøtet selv foreta endringer i kirkeordningen. Kirkerådet mener derfor at spørsmålet nå er aktuelt for en fornyet vurdering.

Hvis man benytter seg av areal som faktor på samme måte som ved stortingsvalg, hadde fordelingen sett slik ut med utgangspunkt i de 77 mandatene som velges direkte av kirkemedlemmene:

⁹ SSB.no (minus medlemmer som i statistikken ikke er tilordnet et bispedømme):
<https://www.ssb.no/statbank/table/06929/tableViewLayout1/>

¹⁰ *Styrket demokrati i Den norske kirke (2008), Samhandling i en selvstendig folkekirke (2021)* side 78-79.

¹¹ Se sak KM 11/08, sak KM 11/10 og KM 10/22 side 35.

Valgdistrikt	Antall medlemmer	Areal	Mandat	Antall medlemmer per mandat
Oslo bispedømme	428 309	1 023	8	53 539
Borg bispedømme	457 292	9 330	9	50 810
Hamar bispedømme	289 295	52 073	7	39 776
Tunsberg bispedømme	322 564	16 862	7	48 134
Agder og Telemark bispedømme	311 763	31 731	7	44 509
Stavanger bispedømme	317 928	9 377	6	50 008
Bjergvin bispedømme	448 783	33 871	10	46 364
Møre bispedømme	199 915	14 356	4	46 635
Nidaros bispedømme	340 425	42 203	8	43 055
Sør-Hålogaland bispedømme	180 352	38 155	5	38 139
Nord-Hålogaland bispedømme	175 569	74 827	6	29 801

Det ville gi en noe større representasjon fra de største bispedømmene, mens enkelte bispedømmer ville få færre medlemmer. I Møre bispedømme ville det kun være fire direktevalgte medlemmer, i tillegg til biskopen og eventuelt prest og lek kirkelig tilsatt.

Kirkerådet har vurdert om ordningen med særskilt representasjon av prester og kirkelig ansatte bør avvikles. Hvis ordningen avvikles, er et alternativ at størrelsen på Kirkemøtet reduseres. Et mindre kirkemøte vil gi noen kostnadsbesparelser i møtegodtgjørelse, kostnader til reise og opphold mv. Et annet alternativ er, som pekt på i avsnitt 5.1, å opprettholde medlemstallet i Kirkemøtet. Om antallet som skal velges utvides fra dagens 77 til også å inkludere de 22 plassene som prester og leke kirkelig tilsatte har, dvs. til 99 mandater, ville fordelingen blitt slik:

Valgdistrikt	Antall medlemmer	Areal	Mandat	Antall medlemmer per mandat
Oslo bispedømme	428 309	1 023	10	42 831
Borg bispedømme	457 292	9 330	12	38 108
Hamar bispedømme	289 295	52 073	9	32 144
Tunsberg bispedømme	322 564	16 862	9	35 840
Agder og Telemark bispedømme	311 763	31 731	9	34 640
Stavanger bispedømme	317 928	9 377	8	39 741
Bjergvin bispedømme	448 783	33 871	12	37 399
Møre bispedømme	199 915	14 356	6	33 319
Nidaros bispedømme	340 425	42 203	10	34 043
Sør-Hålogaland bispedømme	180 352	38 155	6	30 059
Nord-Hålogaland bispedømme	175 569	74 827	8	21 946

Kirkerådet går imidlertid inn for å opprettholde ordningen med særskilt representasjon av prester og andre kirkelig ansatte i Kirkemøtet.

Det kan også tenkes andre modeller. Arbeidsgruppen som i 2020 leverte en rapport om *Kirkelig demokrati og valgordninger*, skisserte et par alternativer, mens utredningen *Styrket demokrati i Den norske kirke* (2008) inneholdt et annet forslag. Arbeidsgruppen bak *Kirkelig demokrati og valgordninger* foreslo blant annet at «de samiske representantene i de tre nordligste bispedømmene bør inngå i antallet mandater de enkelte bispedømmer får», mens døvemenighetenes representant i Oslo bispedømme «bør komme i tillegg til antallet mandater Oslo bispedømme får ut fra medlemstallet» fordi det ikke på samme måte allerede er en overrepresentasjon ut fra medlemstall i Oslo bispedømme (side 76). Dette er spørsmål som må vurderes nærmere i den videre prosessen.

Dersom det skal skje en differensiering i antall medlemmer per bispedømme, legger Kirkerådet til grunn at det kan være hensiktsmessig å bruke en beregningsmåte som er anerkjent fra andre sammenhenger. Samtidig er det ikke gitt at man bør følge en metode fra det offentlige.

En eventuell endring av representasjonen fra de ulike bispedømmene vil ha noe å si for utviklingen av valgmodulen. Når det er ett alternativ med sju medlemmer som skal velges, er det enklere å implementere enn om det er et alternativ med fire, et med fem, et med seks medlemmer osv. som skal velges. Stemmesedlene produseres på seks språk/skriftspråk (bokmål, nynorsk, nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk, engelsk). Hvis det blir stemmesedler med forskjellige tall i alle elleve bispedømmene, blir det et høyt antall typer stemmesedler som flettes og må testes for å sikre at de inneholder riktig tester. Hvis det også skal være mulig å stemme på papir, øker

testbehovet ytterligere. Antallet stemmesedler kan settes skjematisk opp slik, avhengig av hva slags type valg det er snakk om, og om Nominasjonskomiteens liste videreføres.

	Samme antall som skal velges i alle bispedømmer	Forskjellig antall som skal velges i alle bispedømmer
Stemmeseddel for lister	Seks varianter (språk)	Elleve ganger seks varianter = 66 varianter
(Stemmeseddel for Nominasjonskomiteens liste)	Seks varianter (språk)	Elleve ganger seks varianter = 66 varianter
Blank stemmeseddel	Seks varianter (språk)	Elleve ganger seks varianter = 66 varianter
SUM	12 (18) varianter	132 (198) varianter

Dette innebærer at der det er lik representasjon fra alle bispedømmer, er det 12 varianter av stemmesedlene som må flettes og testes (seks varianter for lister og seks varianter for blanke stemmesedler). Der det er forskjellig antall som skal velges i alle bispedømmer, vil det være 132 varianter stemmesedler som skal flettes og testes. Stemmeseddel for Nominasjonskomiteens liste er ikke inkludert, siden Kirkerådet foreslår å avvikle denne ordningen. En differensiering i antallet medlemmer øker kompleksiteten og behov for større ressurser for å sikre at informasjonen på stemmesedlene blir korrekt, uavhengig av språk/språkform.

Ut fra et prinsipp om at kirkelige velgeres stemme i større grad enn i dag bør ha lik vekt, går Kirkerådets flertall på ni medlemmer inn for at det innføres en vektet representasjon som velges av kirkemedlemmene fra hvert bispedømme i Kirkemøtet. Hvordan denne vektingen skal skje, må avklares nærmere. Kirkerådets mindretall på åtte medlemmer går inn for at det videreføres en lik representasjon som velges av kirkemedlemmene fra hvert bispedømme i Kirkemøtet.

5.3 Endring fra valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet til valg av Kirkemøtet og bispedømmeråd

Da Kirkemøtet ble opprettet i 1984, ble det av praktiske grunner først og fremst sammensatt av medlemmene av bispedømmerådene. Fra 1984 til 2006 ble det derfor gjennomført valg til bispedømmeråd. De som ble valgt inn i bispedømmerådet, ble også medlem av Kirkemøtet.

Utredningen *Styrket demokrati for Den norske kirke* (2008) anbefalte at Kirkemøtet burde bestå av biskopene og et antall representanter som velges med bispedømmet som valgkretser. De medlemmene som er valgt fra et bispedømme, utgjør sammen med biskopen bispedømmerådet. Begrunnelsen for dette forslaget var at arbeidsgruppen mente dette vil synliggjøre valgets betydning, og at det er enklere å skape oppmerksomhet omkring et valg som handler om styringen av kirken som helhet. Kirkemøtet 2008 fulgte ikke forslaget, men valgte å justere ordningen, slik at det ble tydeliggjort at det både var valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Erfaringene fra de etterfølgende kirkevalgene er at det er krevende å kommunisere at det ene valget er et valg av både bispedømmeråd og Kirkemøtet. Rapporten *Samhandling i en selvstendig folkekirke – ny kirkelig organisering* fra 2021 anbefalte derfor at valgordningen burde endres slik at kirkemøtemedlemmene fra hvert bispedømme utgjør bispedømmerådet, i stedet for at Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådet. Kirkemøtet vil da bestå av biskopene, et antall medlemmer som velges med bispedømmet som valgkrets, lederen av Den norske kirkes ungdomsutvalg og lederen av Samisk kirkeråd. Medlemmene valgt fra et bispedømme utgjør sammen med biskopen bispedømmerådet. Dette forslaget snur sammenhengen mellom Kirkemøtet og bispedømmerådet, uten at det i dette forslaget ellers gjøres endringer i sammensetningen av hverken bispedømmerådene eller Kirkemøtet. Dette var ikke et eget spørsmål i den etterfølgende høringen om kirkelig organisering.

Kirkerådet har vurdert forslaget om å snu på sammenhengen mellom Kirkemøtet og bispedømmerådet. Ved å gå over fra å snakke om *valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet* til *valg av Kirkemøtet*, blir valget lettere å kommunisere. Samtidig vil bispedømmerådet i et slikt forslag ikke lenger bli synliggjort i valget.

Kirkerådets flertall på 13 medlemmer har derfor kommet til at det heller vil gå inn for at man endrer omtalen til *valg av Kirkemøtet og bispedømmeråd*. Et mindretall på fire medlemmer går inn for at det som i dagens ordning heter *valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet* fra nå blir omtalt som *valg til Kirkemøtet*. Medlemmene av Kirkemøtet valgt fra et bispedømme, utgjør sammen med biskopen bispedømmerådet.

6. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forenkling er en gjennomgående begrunnelse for forslagene i saken. Mange av de økonomiske og administrative konsekvensene er derfor omtalt underveis. Til sammen vil forslagene gi en forenkling av valg gjennomføringen. Det vil både bety at summen Kirkerådet bruker på kirkevalg, kan reduseres sammenlignet med tidligere valg, og at arbeidsbelastningen vil bli betraktelig mindre lokalt.

Regelverket for kirkelige valg er komplekst og vanskelig tilgjengelig for både valgmedarbeiderne, kandidater som stiller til valg, ansatte, velgerne og mediene.

Dette bidrar også til den opplevde belastningen ved å organisere kirkevalg. Forenkling av regelverket vil spare ressurser på alle nivåer. Disse ressursene vil kunne brukes på måter som gagnar både medlemmer og ansatte i soknene. Midler som spares inn, kan benyttes til menighetsbyggende arbeid lokalt og gi økt tilstedeværelse av ansatte i menighetens ulike tiltak. Når kirkens ansatte er mer til stede på de ulike treffstedene i kirken, vil dette også kunne ha en rekrutterende effekt med tanke på framtidig kirkelig bemanning. Frigjorte ressurser kan også komme medlemmer til gode ved at kirken inviterer til temasamlinger, seniortreff, ungdomsklubb eller korsatsing, for å nevne noen eksempler. Ansatte får frigjort tid og engasjement til arbeid blant ulike målgrupper der behovet er størst. I tillegg vil det være mange timers arbeid som spares for menighetsrådsmedlemmer og frivillige valgfunksjonærer. Et annet konkret eksempel ved å forenkle regelverket og fjerne elementer er at man kan kutte omfanget noe i valghåndbok og veiledninger. Da spares det tid både i utformingen og lesingen av disse.

Digitalt kirkevalg gir mulighet for å ta grep som kan redusere kostnader og ressursbruk både lokalt og nasjonalt, men gir også behov for et mer digitaliseringsvennlig regelverk. Alle unntak og særordninger koster tid og penger når det skal utvikles digitale system. I 2023 brukte man ca. 20 millioner på de digitale valgene. Hvis forslagene til Kirkerådet blir vedtatt, må man regne med at gjennomføringen av de digitale valgene blir dyrere enn i 2023. Dagens bemanning i Kirkerådet gir ikke rom for oppfølgingen som kreves for å gjennomføre digitalt valg med kompleksiteten ordningen har i dag, noe som innebærer at det vil være behov for å øke bemanningen. Økonomiske og administrative konsekvenser av de ulike modellene for digitalt og fysisk valg er nærmere omtalt i avsnitt 4.1.

Tabellen under forsøker å gi et anslag for de økonomiske konsekvensene av forslagene til modeller, sett opp mot regnskapet for kirkevalget 2023. Det er stor usikkerhet knyttet til disse anslagene. Alle tall gjelder for hele valgperiodene (2020–2023 og 2024–2027) og er rundet opp til nærmeste hundre tusen kroner.

	Regnskap 2023	Mulig budsjett 2027 ved modell 1	Mulig budsjett 2027 ved modell 2	Mulig budsjett 2027 ved modell 3
Digitalt valg	19 400 000	27 600 000	33 600 000	33 600 000
Tilskudd lokalt	34 800 000	-	-	35 000 000
Intensjonsstøtte og listestøtte	5 000 000	5 000 000	5 000 000	5 000 000
Støtte til nominerings- grupper ¹²	3 700 000	8 000 000	8 000 000	8 000 000
Kommunikasjon	12 000 000	12 000 000	12 000 000	12 000 000
Trykk av stemmesedler	1 000 000	-	-	1 000 000
Tildeling bispedømmeråd	7 500 000	3 000 000	4 000 000	4 000 000
Annen valg- administrasjon ¹³	2 220 000	2 000 000	3 000 000	3 000 000
SUM	85 620 000	57 600 000	65 600 000	101 600 000

Dette budsjettutkastet skisserer altså foreløpige anslag basert på Kirkerådets forslag i høringsnotatet.

Hvis man går bort fra ordningen med kirkevalg samme sted som offentlige valg (modell 1 og 2), foreslås det at tilskudd til lokal gjennomføring av kirkevalget avvikles. I 2023 var dette tilskuddet på ca. 35 millioner kroner. Det forutsetter at soknene ikke får et for stort ansvar for håndtering av papirstemmer. Kirkerådet legger til grunn at kostnader soknet har til resterende arbeid med nominasjonskomité, behandling av valglister og kommunikasjonsarbeid vil være innenfor kommunens finansieringsansvar, se nærmere omtale i avsnitt 4.1.

Skjematisk kan ressursbruk for lokalkirken i de ulike modellene fremstilles som følger:

¹² Denne støtteordningen er overført fra kirkevalgets koststed til Kirkemøtet, men er likevel tatt med her for å forenkle sammenligningen med 2023-tallene. Grunnen til at den er doblet fra forrige periode, er at da ble tilskuddet bare utbetalt i to år, mens i inneværende periode vil tilskuddet bli utbetalt over fire år.

¹³ Bl.a. ekstra bemanning i Kirkerådet, kursing av nye råd, møter og oversettelser.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Nominasjonsfasen	Som før	Som før	Som før
Grunnlagsdata og valglister	Forenklet	Forenklet	Som før
Valgmobilisering	Som før	Som før	Som før
Valgjennomføring	Ingenting	<ul style="list-style-type: none"> • Noe opplæring • Ta imot stemmer fra velgere som ikke har elektronisk ID • PC / ev. noe valgmateriell for stemmer på papir 	<ul style="list-style-type: none"> • Opplæring av valgfunksjonærer • Bemanne valglokaler på valgdagen • Valgmateriell som før
Opptelling	Ingenting	Muligens noe	Som før
Valgoppgjør	Noe oppfølging som før	Noe oppfølging som før	Noe oppfølging som før

Valgmodulen i Den norske kirkes medlemsregister må bygges opp på nytt til kirkevalget 2027. Det betyr at hvert ekstra element som blir vedtatt beholdt eller lagt til, vil ha en kostnad til utvikling for at systemet skal kunne håndtere dette. Det er svært vanskelig å estimere kostnader til IT-utvikling i forkant. Administrativt vil arbeidet med å bestille og teste funksjoner i valgmodulen ta mer tid jo mer komplekst regelverket er.

Dersom valget av Kirkemøtet gjennomføres indirekte av menighetsrådsmedlemmer, antas det at kostnadene vil være mindre enn ved å gjennomføre valget direkte.

De økonomiske og administrative konsekvensene av å beholde separate valg av prest og lek kirkelig tilsatt kan hovedsakelig deles inn i tre deler: 1) konsekvenser for de digitale valgene, 2) andre konsekvenser for Kirkerådet og 3) konsekvenser for bispedømmerådene. For de digitale valgene innebærer å beholde disse valgene at det er 22 ekstra valg. Disse skal det utvikles systemer for, og de skal testes. Det har en direkte kostnad ved anskaffelsen av system for digitalt valg. Like viktig er at oppfølgingen krever administrative ressurser i Kirkerådets sekretariat. Kirkerådets valgsekretariat må også følge opp veiledning om gjennomføring av disse valgene og håndtere for eksempel manntall og klagesaker. Særlig manntall har vært tidkrevende.

Bispedømmerådene har sekretariatsfunksjon for nominasjonskomiteene ved valg av prest og lek kirkelig tilsatt og skal behandle valglister og følge opp kandidatene. Til sammen er det 22 ekstra nominasjonskomiteer som trenger administrativ støtte. Det kan variere fra bispedømme til bispedømme hvor mye tid man bruker til forberedelse

og gjennomføring av møter, og oppfølging av nominasjonskomiteene. Tidsbruken er også avhengig av om møtene er fysiske eller digitale og av antall prostier. Det anslås at hvert bispedømme kan ha brukt ca. 15 timer bare til planlegging og korrespondanse i forkant av møtene. Det kan være brukt omtrent like mange timer til påfølgende korrespondanse med komiteer og kandidater, samt utforming av kandidatpresentasjoner. Gjentatt hjelp til regeltolkning etter gjennomført opplæring tar også tid.

Kirkerådets sekretariat har fått tilbakemeldinger om at det har gått mye tid til å få kandidater til å stille til valg av lek kirkelig tilsatt. Det kan delvis forklares med at de kirkelige ansatte ikke kan ses på som en like homogen gruppe som prestene og kan dermed kreve mer arbeid og oppfølging. Basert på tilbakemeldinger fra enkeltbispedømmer, kan det anslås at det er blitt brukt opp mot 35 timer til dette per bispedømme, hvorav en del har gått til reise. I administrativ støtte til valg av prest har man anslagsvis brukt noe mindre tid, ca. 30 timer.

Bispedømmerådene har også ansvar for nominasjonskomiteene ved valg av leke. Det anslås at det ble brukt ca. 55 timer per bispedømme til disse nominasjonskomiteene. I de fleste tilfellene koster selve møtene nødvendigvis ikke så mye, men de krever mange arbeidstimer til administrativ støtte.

I 2023 fikk bispedømmerådene et særlig ansvar for opplæring av dem som gjennomfører valg lokalt, samarbeide med Kirkerådet om manntall for valg av prest og lek kirkelig tilsatt, sekretariatsfunksjoner for valgrådet og tilrettelegging av valgrådets virksomhet, å gjennomføre valgmøter for å velge nominasjonskomiteer og legge til rette for nominasjonskomiteens arbeid, opptelling av stemmesedler, klagebehandling, opplæring av nye menighetsråd, planlegge og gjennomføre regional kirkevalgkampanje, bistå menighetene i å drive kommunikasjonsarbeid knyttet til kirkevalget samt å synliggjøre kirkens bidrag i samfunnet og tilbud til befolkningen gjennom et aktivt kommunikasjonsarbeid. Hvis man fjerner Nominasjonskomiteens liste ved valg av leke, telling av papirstemmer, samt nedskalerer opplæringen av lokale valgfunksjonærer, vil en del av arbeidet bispedømmerådene sekretariater har hatt med kirkevalg, falle bort. Det antas da at deler av den særskilte tildelingen på 7,5 millioner kan kuttes. Kirkerådet ber bispedømmerådene i sine høringsuttalelser om å gi innspill til ressursbehovet ut fra de foreslåtte endringene.

Forslaget om at det innføres en vektet representasjon som velges av kirkemedlemmene fra hvert bispedømme i Kirkemøtet, vil kreve mange nye varianter av stemmesedler som må kvalitetssikres på ulike språk. Det vil også kreve ny utvikling av funksjonalitet i valgadministrasjonssystemet.

DEN NORSKE KIRKE

Høring - rammer for kirkevalg

* Obligatorisk

Den norske kirke er en demokratisk folkekirke. Alle medlemmer skal ha mulighet til å velge sine representanter til å styre kirken. Kirkerådet mener det er nødvendig å gjøre endringer i regelverket, noe som også vil bety forenklet gjennomføring og reduksjon i ressursbruk. Høringen foreslår blant annet at kirkevalget gjennomføres som digitalt valg med begrensede muligheter til å stemme ved oppmøte. Kirkevalget vurderes gjennomført i et annet tidsrom enn det offentlige valget. Det foreslås avvikling av Nominasjonskomiteens liste ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet og vektet representasjon fra de ulike bispedømmene i Kirkemøtet. Ved menighetsrådsvalg foreslås det å fjerne muligheten til å skrive opp valgbare personer på stemmeseddelen. I tillegg er det vurdering av en del tema der Kirkerådet ikke foreslår endring.

kirken.no/kirkevalghøring2024

Høringsfristen er 6. desember 2024.

Høringsuttalelser er offentlige etter offentleglova jf. kirkeordningen § 42, og vil bli publisert på kirken.no.

Personvern

Skriv ikke inn opplysninger som identifiserer enkeltpersoner. Hvis du er en privatperson som sender inn høringssvar, må du oppgi navn. Da blir ditt høringssvar ansett som samtykke til at navnet og høringssvaret publiseres på kirken.no, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav a og artikkel 9 nr. 2 bokstav a.

"Engasjerende leser"

Det er mulig å bruke "Engasjerende leser" i arbeidet med høringssvarene, som gir mulighet for både forstørret tekst og opplesning av tekst. Du finner denne funksjonen ved å trykke på de tre prikkene øverst til høyre.

Praktisk informasjon

Skjemaet er delt opp i flere sider. Du kan gå fram og tilbake i skjemaet hvis du vil se hva du har svart eller gjøre endringer. Du kan skrive ut en kopi av svaret ditt etter at du har sendt inn.

Merk at svarene ikke lagres når skjema lukkes uten at du har trykket på Send-knappen. Man kan bruke arbeidsdokument i Word som kan lastes ned på kirken.no/kirkevalghøring2024 mens svarteksten utarbeides.

Om innsenderen av høringssvaret

1. Jeg svarer som: *

- Menighetsråd
- Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner
- Fellesråd
- Bispedømmeråd
- Biskop
- Utdanningsinstitusjon
- Nomineringsgruppe
- Fagforening
- Organisasjon
- Privatperson
- Annet

2. Navn (råd/organisasjon/privatperson) *

Agder og Telemark bispedømmeråd

3. Kontaktperson (hvis innsender er råd eller organisasjon)

Stiftsdirektør Aslak Wegge

4. Bispedømmetilhørighet *

- Agder og Telemark
- Bjørgvin
- Borg
- Hamar
- Møre
- Nidaros
- Nord-Hålogaland
- Oslo
- Stavanger
- Sør-Hålogaland
- Tunsberg
- Ingen bispedømmetilknytning

Digitalt valg eller digitalt og fysisk valg?

5. Kirkerådet foreslår at kirkevalget gjennomføres som digitalt valg med begrensede muligheter til å stemme ved oppmøte (modell 2). Støtter du/dere dette? *
- Ja, jeg/vi ønsker at kirkevalget gjennomføres digitalt med begrensede muligheter for å stemme ved oppmøte (modell 2).
 - Nei, jeg/vi ønsker at kirkevalget gjennomføres heldigitalt (modell 1).
 - Nei, jeg/vi ønsker at kirkevalget gjennomføres med digital forhåndsstemming og valgdag med fysisk stemmegiving (modell 3).
 - Ingen mening / ønsker ikke svare

6. Begrunnelse og andre merknader

Vi ønsker primært et heldigitalt valg av ressurshensyn. Dette vil spare både lokale staber og bispedømmestaben for mye arbeid og tid. For å kunne gå for modell 2 forutsettes det at også den begrensede stemmegivningen med oppmøte på et kirkekontor også kan gjøres digitalt registrert slik at man ikke etablerer en rigg med papirstemmer. Åpner man for papirstemmer blir det fort et stort apparat som må etableres uansett.

Tidspunkt for kirkevalget

7. Kirkevalget i 2027 vurderes gjennomført i et annet tidsrom enn det offentlige valget. Hvilken tidsperiode vurderer du/dere som den beste for gjennomføring av kirkevalget 2027?
- August–september 2027
 - Oktober–november 2027
 - Vet ikke
 - Ingen mening
8. Begrunnelse og andre merknader. Kom gjerne med innspill til praktiske konsekvenser av å gjennomføre valget i de ulike tidsperiodene.
9. Kirkerådet ber samtidig om synspunkter fra høringsinstansene på om det etterfølgende kirkevalget (kirkevalget 2031) bør flyttes til et annet tidspunkt enn det offentlige valget eller eventuelt til et annet år. Har du/dere merknader til dette?

Kirkevalget kan i framtiden godt legges til et mellomår hvor det ikke er offentlig valg

Ordning for valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet

⋮

10. Kirkerådet foreslår å avvikle ordningen med Nominasjonskomiteens liste ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Støtter du/dere dette forslaget? *

- Ja
 Nei
 Vet ikke
 Ingen mening

11. Begrunnelse og andre merknader

12. Kirkerådet foreslår å videreføre ordningen med direkte valg til Kirkemøtet og bispedømmeråd. Støtter du/dere forslaget? *

- Ja
 Nei
 Vet ikke
 Ingen mening

13. Begrunnelse og andre merknader

Det primære bør være valg til Kirkemøtet. Og så utgjør også de bispedømmevise valgte representantene bispedømmerådet mellom Kirkemøtene.

Andre forenklinger i regelverket

14. Kirkerådet foreslår å fjerne muligheten til å stemme på personer som ikke har stilt til valg (tilføyde navn) ved menighetsrådsvalg. Støtter du/dere forslaget? *

- Ja
- Nei
- Vet ikkje
- Ingen mening

15. Begrunnelse og andre merknader

16. Kirkerådet foreslår å videreføre ordningen med sperregrense på fem prosent av personlig stemmetall ved menighetsrådsvalg. Støtter du/dere forslaget? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke
- Ingen mening

17. Begrunnelse og andre merknader

18. Kirkerådet foreslår å videreføre ordningen med forholdsvalg (flere lister) ved valg av menighetsråd. Støtter du/dere forslaget? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke
- Ingen mening

19. Begrunnelse og andre merknader

20. Kirkerådet foreslår å videreføre, men forenkle ordningen med supplerte kandidater av menighetsråd. Støtter du/dere forslaget? *

- Ja, jeg/vi ønsker å videreføre ordningen med forenklinger
- Nei, jeg/vi ønsker å videreføre ordningen som i dag
- Nei, jeg/vi ønsker å avvikle ordningen
- Vet ikke
- Ingen mening

21. Begrunnelse og andre merknader

Forslag til endringer i Kirkemøtets sammensetning

22. Kirkerådet foreslår å videreføre særskilt representasjon av prester i Kirkemøtet. Støtter du/dere forslaget? *
- Ja
- Nei
- Vet ikke
- Ingen mening
23. Kirkerådet foreslår å videreføre særskilt representasjon av lek kirkelig tilsatte i Kirkemøtet. Støtter du/dere forslaget? *
- Ja
- Nei
- Vet ikke
- Ingen mening
24. Har du/dere merknader til spørsmålet om særskilt representasjon av prest og lek kirkelig tilsatt? Begrunnelse og andre merknader
25. Hvis valg av prest og lek kirkelig tilsatt videreføres, støtter du/dere Kirkerådets forslag om å gjennomføre valgene som flertallsvalg heller enn preferansevalg? *
- Ja
- Nei
- Vet ikke
- Ingen mening
26. Begrunnelse og andre merknader
27. Kirkerådet foreslår å innføre en vektet representasjon fra hvert bispedømme i Kirkemøtet? Støtter du/dere forslaget? *
- Ja, jeg/vi ønsker at antall medlemmer i bispedømmet skal ha betydning for representasjon i Kirkemøtet
- Nei, jeg/vi ønsker at det fortsatt skal velges sju medlemmer fra hvert bispedømme
- Vet ikke
- Ingen mening
28. Begrunnelse og andre merknader
29. Har du/dere andre merknader til Kirkemøtets sammensetning?
30. Har du/dere andre merknader høringen?

Alle endringer som gjøres må ha siktemål å forenkle. De byråkratiske prosessene rundt valget bør begrenses til et minimum i en tid hvor kirken har begrensede ressurser. I det øyeblikk man har en rigg med papirstemmer må det etableres et stort apparat. Dette bør unngås!

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Tore Gullaksen	400	24/02783-2	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
62/24	Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	10.12.2024

Høring -regulering av styringstjenesten i Den norske kirke

Vedlegg:

Høring – regulering av styringstjenesten i Den norske kirke i kyrkjeordninga og av tilhøvet mellom prestetenesta og verksemda til soknerådet

Høyringsnotat - styringstjenesten i kyrkjeordninga

Spørsmål til høring om regulering av styringstjenesten og tilhøvet mellom prestetenesta og verksemda til soknerådet

Saksorientering

Vi viser til nærmere redegjørelse for hørings-saken i vedlagte høringsnotat. Saken er en oppfølging av vedtak gjort i Kirkemøte i 2023 og 2024.10.22. Høringsfrist er opprinnelig satt til 6. desember, men bispedømmerådet har fått utsatt frist til etter møtet 10. desember.

Hørings-saken er delt i to;

Første sak gjelder forslag om en ny paragraf i Kirkeordning for Den norske kirke

Paragrafen vil stadfeste:

- kyrkjelege verv som ei eiga styringstjeneste i kyrkja og
- «samvirkeprinsippet», om kyrkjelege styringsorgan som eit samvirke mellom valde representantar for kyrkjelyden og tenesta med Ord og sakrament.

Den andre saken handler om forholdet mellom prestetjenesten og menighetsrådet hvor forslaget går ut på å klargjøre at prestene er forpliktet på de planer og prioriteringer som er fastsatt av menighetsrådet. Denne forpliktelsen er innenfor rammen av de gjøremål som ellers er fastsatt for prester i tjenesteordningen.

Høringsinstansen skal fylle ut et digitalt skjema for hørings-svar. Dersom Agder og Telemark bispedømmeråd ønsker å knytte andre kommentarer til hørings-svaret kan dette utdypes under «andre merknader».

Forslag til vedtak

- Støtter du/de forslaget om at ei føresegn om styringstjenesten i kyrkja blir satt inn i kyrkjeordninga?

Vedtak: JA

2. Er du/de samd i den utforminga som føresegna har fått?
Vedtak: JA
3. Støttar du/de forslaget om ei ny føresegn i § 2 i tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester?
Vedtak: JA
4. Er du/de samd i den utforminga som føresegna har fått?
Vedtak: JA
5. 5. Har du/de andre merknadar til høyringa
Vedtak: Ingen andre merknader

DEN NORSKE KYRKJA

Kyrkjerådet, Mellomkyrkjeleg råd, Samisk kyrkjeråd

Mottakarar iflg. liste

Dato: 09.10.2024

Vår ref: 24/01901-5 jm782

Dykkar ref:

Høring – regulering av styringstenesta i Den norske kyrkja i kyrkjeordninga og av tilhøvet mellom prestetenesta og verksemda til soknerådet

I dette høyringsnotatet blir det presentert to saker som er oppfølging av tidlegare vedtak i Kyrkjemøtet i 2023 og 2024.

Den første saka gjeld forslag om ein ny paragraf i kyrkjeordninga for Den norske kyrkja. Paragrafen vil stadfeste:

- a) kyrkjelege verv som ei eiga styringsteneste i kyrkja og
- b) «samvirkeprinsippet», om kyrkjelege styringsorgan som eit samvirke mellom valde representantar for kyrkjelyden og tenesta med Ord og sakrament.

Den andre saka handlar om tilhøvet mellom prestetenesta og soknerådet, og den inneheld forslag om å klargjere i tenesteordninga til prestane at dei er forplikta på dei planane og prioriteringane som soknerådet fastset. Denne forpliktinga er innanfor ramma av dei gjeremåla som elles er fastsett for presten i tenesteordninga. I begge sakene er det lagt til grunn at regelendringane ikkje inneber realitetsendringar, men at dei klargjer gjeldande rett.

Høyringa blir sendt til eit utval av sokneråda og dei kyrkjelege fellesråda, men alle som vil, kan gi høyringsuttale. I tillegg blir høyringa sendt til bispedømeråda, dei teologiske utdanningsinstitusjonane som har rett til å gi cand.theol.-utdanning, fagforeiningane, Den norske kyrkja sitt ungdomsutval, Den norske kyrkja sitt råd for personar med funksjonsnedsettingar, Hovedorganisasjonen KA, Bønnelista, Frimodig Kirke, Interesseforeningen for Nominasjonskomiteens liste, Åpen folkekirke og Nettverk for fellesrådsledere.

Høyringsnotatet er vedlagt. Kyrkjerådet ber høyringsinstansane fylle ut [eit digitalt skjema for høyringssvar](#). Vedlagt er ein PDF med oversikt over høyringsspørsmåla. Dersom de ynskjer å gi ein samanhengande høyringsuttale til heile høyringsnotatet, kan den leggst inn under «andre kommentarar» nedst i skjemaet, men vi ynskjer likevel at de svarar på de andre høyringsspørsmåla.

Alle kan gi høyringsuttale. Høyringsuttaler er offentlege etter offentleglova, jf. kyrkjeordninga § 42, og vil bli offentleggjorde på kirken.no.

Postadresse:
Postboks 799 Sentrum
0106 OSLO

E-post: post.kirkeradet@kirken.no
Web:
Org.nr.:818 066 872

Telefon: +47 23081200
Telefaks:

Sakshandsamar
Jørund Østland Midttun

Frist for å sende inn høyringssvar er **6. desember 2024**.

Med helsing

Ole Edvard Wold-Reitan
direktør

Torbjørn Backer Hjorthaug
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjend og har difor ingen signatur.

Vedlegg:

Høyringsnotat - styringstenesta i kyrkjeordninga

Spørsmål til høyring om regulering av styringstenesta og tilhøvet mellom prestetenesta og verksemda til soknerådet

Mottakarar av høyringa - kyrkjelege fellesråd og kyrkjelydar i ettsoknskommunar

Mottakarar av høyringa - sokneråd

Sentrale mottakarar av høyringa

Høring – regulering av styringstenesta i Den norske kyrkja i kyrkjeordninga og av tilhøvet mellom prestetenesta og verksemda til soknerådet

I dette høyringsnotatet fremmer Kyrkjerådet forslag om ei ny føresegn i *kirkeordning for Den norske kirke* og ei ny føresegn i *tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester*. Begge forslaga følgjer opp vedtak som Kyrkjemøtet har gjort tidlegare som ledd i arbeidet med kyrkjeleg organisasjonsutvikling.

Begge forslaga til endring har som formål å styrke dei valde råda som styringsorgan. Ingen av endringane inneber større realitetsendringar, men klargjer gjeldande rett.

I Regulering av styringstenesta

Kyrkjerådet sender med dette på høring forslag om ein ny paragraf i kyrkjeordninga, som stadfestar at dei som har kyrkjelege verv, inngår i styringstenesta i Den norske kyrkja, og styringstenesta som ei nødvendig teneste i kyrkja. Kyrkjerådet foreslår også å stadfeste prinsippet om at kyrkjelege styringsorgan speglar at kyrkjeleg styring skjer i eit samvirke mellom valde representantar for kyrkjelyden og tenesta med Ord og sakrament.

I 2023 handsama Kyrkjemøtet saka *Folkevalgte som kirkelig styringstjeneste, biskopens tilsyn og ledelse, og ordning for daglig ledelse* (KM 5/23). Her heiter det i vedtaket:

Kirkelige verv stadfestes som en kirkelig styringstjeneste.

Kirkemøtet ber om å få en sak til behandling i 2024 om ansvar og vilkår for folkevalgte og deres valgte ledere, styrking av bispedømerådet som strategisk organ og styrking av menighetsrådets rolle.

I 2024 følgde Kyrkjemøtet opp dette vedtaket med saka *Organisasjonsutvikling – folkevalde, soknerådet og bispedømerådet* (KM 7/24) og gjorde da mellom anna følgjande vedtak:

Trussamfunnet Den norske kyrkja er styrt av demokratiske organ på alle nivå. Dette har både teologiske og historiske årsaker. Kyrkjemøtet bed Kyrkjerådet om å legge fram forslag om ei føresegn i kyrkjeordninga som stadfestar at rådsorgana i kyrkja utgjer ei særleg styringsteneste.

Utgangspunktet for vedtakspunktet frå 2023 om kyrkjeleg styringsteneste er ei utgreiing om demokratiet som styreform i kyrkja.

Eit utval leverte utgreiinga *Demokratiets grunnlag og folkevalgtes rolle i Den norske kirke* (etter dette kalla demokratiutgreiinga) 28. januar 2022. Utgreiinga drøfter det teologiske og prinsipielle grunnlaget for demokratiske organ i Den norske kyrkja og kjem med vurderingar og forslag til tiltak for å styrke rolla til valde medlemmer av kyrkjelege råd.

Demokratiske styringsorgan

Demokratiutgreiinga har bidradd til å identifisere kva som er grunnlaget for demokratiet som kyrkjeleg styringsform, og korleis denne styringsforma kjem til uttrykk. Utgangspunktet er at det er kyrkjelyden som grunneininga i kyrkja, der ansvaret for kyrkja sitt grunnleggjande oppdrag ligg. Ansvaret for dette oppdraget kviler på heile kyrkjelyden. Samstundes er det skipa ei særleg teneste med ord og sakrament (tidlegare kalla det kyrkjelege embetet) som er nødvendig for oppdraget til kyrkja. Som eit uttrykk for dette har Den norske kyrkja etablert ein praksis med at styringsansvaret blir utøvd i demokratisk valde organ, i eit samvirke mellom valde representantar for kyrkjelyden og dei som er berarar av tenesta med Ord og sakrament. Modellen blei framstilt og stadfesta i eit programmatisk vedtak i det fyrste Kyrkjemøtet i 1984:

Kirkens ledelse fremstår i et samvirke mellom dem som representerer menighetens leke medlemmer og dem som har fått seg overdratt det kirkelige embete. Det er menighetens valg av sine ansvarlige ledere i rådsorganene, og kirkens kall og oppdrag til embetsbærerne, som uttrykker at hele kirken bærer ansvar for kirkestyret og kirkens ordninger» (sak KM 05/84 pkt. 1)

Seinare blei modellen utdjupa i utgreiinga *Kirkens embete og råd* frå 1987, og han er etter det vidareutvikla i takt med den generelle utviklinga i kyrkja. Grunnprinsippet om at styring i Den norske kyrkja skjer i eit samvirke mellom valde representantar for kyrkjelyden og representantar for tenesta med ord og sakrament ligg likevel fast, og er eit særtrekk for kyrkjedemokratiet i høve til demokratiske styringsorgan elles i samfunnet.

Demokratiutgreiinga bruker gjennomgåande omgrepet «styring» i skildringa av mynde og myndeorgan i kyrkja. Utgreiinga går i liten grad inn i innhaldet i omgrepet «styring», men avgrensar det mot omgrepet «leiing», som er noko vidare (s. 44):

Fremdeles vil styring knyttes til en sentral indirekte påvirkning, som utøves gjennom formelle strukturer og prosedyrer samt ved planer og budsjetter. Ledelse vil forstås mer som desentralisert, relasjonell dialogbasert påvirkning, utøvd i forholdet mellom leder og medarbeider.

Kyrkjemøtevedtaket føreset også at dei valde råda er strategiorgan. Strategi tyder i stor grad vurderingar og vedtak som handlar om kor og korleis ein skal sette inn ressursar (personale, utstyr og innsats). Dei ulike styringsorgana har eit strategisk ansvar på sine nivå og for dei ressursane dei forvaltar

Det er organet kollektivt som styrer, og dei som har ei styringsteneste, gjer denne tenesta i kraft av å sitte i organet, og berre innanfor ramma av organet.

Styringstenesta i kyrkja

Mellom dei ulike tenestene som går ut frå kyrkjelyden, er altså også ei som inneber å ta ansvar for styringsoppgåver. Ei slik styringsteneste, som blir utøvd i ramma av ein demokratisk styreform, avgrensar seg slik frå på den eine sida frivillig arbeid i kyrkjelyden eller i ulike kyrkjelege tiltak, og på den andre sida dei som er tilsette i kyrkja på ulike plan. Dei valde medlemene i rådet gjer tenesta som representantar for fellesskapen. Etter den gjeldande kyrkjeordninga er alle medlemmer dessutan pliktige til å ta imot val til sokneråd og til bispedømeråd og Kyrkjemøtet, dersom dei ikkje har fått særleg fritak. Vervet som folkevald medlem av eit kyrkjeleg råd er personleg, sjølv om utøvinga av vervet/tenesta skjer i rådet som organ. Råda som organ er forplikta til å utføre arbeidet sitt i lojalitet mot læregrunnlaget til Den norske kyrkja, jf. kyrkjeordninga § 37. Når biskopen har tilsyn med råda, betyr det dermed rådet som organ og ikkje den einskilde medlemen av rådet. Representantane for tenesta med ord og sakrament har på si side ei særleg og personleg læreforplikting og eit særleg ansvar for å opplyse i lærespørsmål og for generelt å løfte fram teologiske perspektiv i diskusjonane i organet. Kvar einskild av dei valde medlemmene har likevel også ansvar for å halde seg til organet si lojalitetsplikt.

Slik kan ein seie at rolla som vald medlem av eit kyrkjeleg organ skil seg ut som ein eigen kategori teneste i Den norske kyrkja, ulik både frivillig teneste som den einskilde kyrkjemedlemen gjer, og tenesta til tilsette medarbeidarar. På grunnlag av kyrkjeordninga, som føreset ei demokratisk styring av kyrkja, er styringstenesta ei nødvendig teneste i Den norske kyrkja. Den innsatsen som den einskilde rådsmedlemen gjer, er nødvendig for styringa av kyrkja både lokalt, regionalt og nasjonalt.

Som nemnd i innleiinga har Kyrkjemøtet vedteke at styringstenesta skal stadfestast i kyrkjeordninga. Kyrkjerådet føreslår at denne føresegna blir plassert i ein eigen paragraf i forkant av § 37, som handlar om lojalitetsplikten til kyrkjelege møte og råd,¹ og at samvirkeprinsippet også blir nedfelt i ei eiga føresegn i denne paragrafen.

Kyrkjerådet føreslår følgjande ordlyd:

Kirkens styringstjeneste

De som er valgt til å sitte i styringsorganer i Den norske kirke, inngår i kirkens styringstjeneste

Styring av Den norske kirke skjer på alle nivå i et samvirke mellom valgte representanter for og blant kirkens medlemmer og representanter for tjenesten med ord og sakrament.

¹ Den endelege nummereringa av dei ulike paragrafane vil bli avgjort seinare.

II Tilhøvet mellom prestane og soknerådet

Kyrkjemøtet har vedteke at ei styrking av soknerådet kan skje mellom anna gjennom at prestetenesta i større grad bli integrert i verksemda til soknerådet. Kyrkjerådet føreslår at *tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester* får ei ny føresegn som stadfestar at prestetenesta er forplikta på dei planane og prioriteringane som soknerådet fastset.

Som eit ledd i å styrke soknerådet som styringsorgan vedtok Kyrkjemøtet i 2022 som ei føring at:

Menighetsrådets rolle skal styrkes, herunder ved tilsetninger og ved at ansatte som arbeider i soknet, er forpliktet på menighetsrådets planer (KM 10/22).

Kyrkjemøtet følgde i 2024 opp dette vedtaket, og vedtok følgjande:

Kyrkjemøtet vil styrke soknerådets rolle som styringsorgan for soknet og bed Kyrkjerådet om å legge fram forslag om endringar i regelverket slik at:

(...) prestar som arbeider i soknet, blir forplikta på dei planane og prioriteringane som soknerådet fastset, på lik line med dei tilsette som har soknet som arbeidsgivar (KM 7/24)

I dag er innhaldet i prestetenesta regulert i *tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester*, som gir ei nokså konkret og utfyllande skildring av arbeidsoppgåvene til prestane.

Prestetenesta er organisert under leiing av prosten og biskopen. Kvart sokn skal ha prestebetening. Presten skal halde forordna gudstenester og forrette kyrkjelege handlingar, utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring, drive sjelesorg og utføre anna forkynnararbeid og kyrkjelydsbyggjande arbeid i samarbeid med soknerådet.

Oppgåvene til presten samsvarar slik langt på veg med ansvarsområdet til soknerådet. I praksis vil prestetenesta og soknerådets verksemd også dei aller fleste stader vere integrert i kvarandre på ein saumlaus måte, men prestane har ein annan arbeidsgivar enn dei andre som arbeider i soknet, noko som gir eit stadig behov for samordning. Dette skiljet har historiske årsaker og er også synleg gjennom at prestane har ein annan arbeidsgivar enn dei andre som arbeider i soknet.

Det er ikkje gitt signal om noka grunnleggjande endring i tilhøvet mellom prestetenesta og verksemda til soknerådet, men som eit ledd i å styrke og synleggjere soknerådet som styringsorganet for soknet, har Kyrkjemøtet tidlegare vedteke at prestar som arbeider i soknet, blir forplikta på dei planane og prioriteringane som soknerådet fastset, på lik line med dei tilsette som har soknet som arbeidsgivar. Kyrkjerådet føreslår at dette skjer gjennom å leggje til ei ny føresegn som eit nytt andre ledd i tenesteordninga, som slår fast at prestane er forplikta på dei planane og prioriteringane som soknerådet fastset. Då vil integreringa av prestetenesta i den heilskaplege verksemda i soknet også bli regelfesta.

Ei slik føresegn betyr ikkje at prestane og prestetenesta fullt ut skal innordnast i styringa til soknerådet. Alle dei vigsla tenestene har eit visst sjølvstendig preg, mellom anna med grunnlag i tenesteordninga for tenestene. Soknerådet er bunde til å utnytte dei personalressursane som finst hos dei som er i vigsla stilling, i samsvar med rammene for den einskilte tenesta. For dei andre vigsla tenestene er desse føringane meir generelle og viser til dei planane og programma som fastsett for høvesvis diakon, kateket og kantor. For prestar er føringane meir detaljerte, og dei oppgåvene som er lista opp, fyller det meste av arbeidstida til presten. Men det vil vere opp til soknerådet å leggje planer for verksemda i soknet, og med den endringa som Kyrkjerådet føreslår, vil prestane i soknet på ein tydelegare måte enn før måtte planleggje gjeremåla sine i tråd med føringane frå soknerådet. Soknepresten har også sete i soknerådet og deltek dermed direkte i styring og planarbeid i rådet.

Kyrkjerådet føreslår at det blir lagt til eit nytt andre ledd i *tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester* § 2, med følgjande ordlyd:

Presten er forpliktet på de planene og prioriteringene menighetsrådet fastsetter, innenfor rammen av de gjøremålene som er nevnt i første ledd.

Noverande andre til fjerde ledd blir nytt tredje til femte ledd.

Med ei slik regulering vil rolla til prosten og bispedømerådet bli om lag lik den som kyrkjeverja og fellesrådet har når det gjeld dei tilsette som har soknet som arbeidsgivar. Ettersom det er prosten som leier prestetenesta lokalt, vil prosten si arbeidsplanlegging for prestane ta tilbørleg omsyn til soknerådet sine planar og prioriteringar. Både for prestane og dei andre vigsla tilsette vil dessutan biskopens tilsyn sette rammer for tenesta som også påverkar tilhøvet til soknerådet.

I dag står det i tenesteordninga § 2 første ledd at «annet menighetsbyggende arbeid» skal utførast i samråd med soknerådet. Ettersom ein må legge til grunn at alt arbeid skal skje i samråd med rådet, føreslår Kyrkjerådet å stryke desse orda.

I dag står det også i tenesteordninga for prestar § 10 at soknepresten «sørger for den nødvendige samordning med menighetsrådets virksomhet». Denne setninga viser til at prestetenesta er noko anna enn soknerådets verksemd. Når prestane no blir forplikta på verksemda til soknerådet, føreslår Kyrkjerådet at denne setninga blir stroke. Dette betyr ikkje at ein ikkje treng samordning, men samordninga mellom tenesteoppgåvene til prestane og resten av verksemda til soknerådet skjer gjennom prosten som leiar for prestetenesta og gjennom at soknepresten har sete i soknerådet.

Kyrkjerådet føreslår etter dette følgjande endringar i *tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester*:

- § 2.** Presten skal forvalte Ord og sakrament slik at kristen tro og kristent liv fremmes i menighetene ved å
- a) holde forordnede gudstjenester og forrette kirkelige handlinger,
 - b) utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring,

- c) utøve sjelesorg og veiledning, gå med dødsbud, reise i soknebud og også ellers besøke syke og
- d) utføre forkynnerarbeid og ~~i samråd med menighetsrådet~~ annet menighetsbyggende arbeid.

Presten er forpliktet på de planer og prioriteringer menighetsrådet fastsetter innenfor rammen av de gjøremålene som er nevnt i første ledd.

Presten skal også utføre andre gjøremål som er eller måtte bli pålagt ved lov eller bestemmelse av Kirkemøtet.

Presten skal forberede ovennevnte gjøremål og sette av nødvendig tid til studium og personlig fornyelse.

Nærmere bestemmelser om omfanget av ovennevnte gjøremål for den enkelte prest treffes av prosten etter samråd med presten. Biskopen kan ved instruks bestemme at enkelte prester helt eller delvis skal fritas for gjøremål som er nevnt i første ledd ovenfor, og tillegges en spesialisert tjeneste.

§ 10. Prosten leder prestatjenesten i prostiet og fordeler de oppgaver mellom prostiets prester som ikke allerede er pålagt den enkelte prest ved instruks eller særskilt bestemmelse gitt av høyere myndighet.

Soknepresten leder prestatjenesten i det eller de sokn denne har som sitt særskilte arbeidsområde ~~og sørger for den nødvendige samordning med menighetsrådets virksomhet.~~ I forvaltningen av Ord og sakrament utøver alle menighetsprester et pastoralt lederansvar og bidrar til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten.

Når flere prester har et sokn som sitt særskilte arbeidsområde, deler prestene sitt arbeid mellom seg etter den arbeidsfordeling som gjelder. Soknepresten påser at gjeldende arbeidsfordeling mellom prestene blir fulgt og tar initiativ til endring dersom arbeidet ikke er rimelig fordelt. Før dette i tilfelle skjer, skal prestene under ledelse av soknepresten i fellesskap søke ved endret prioritering eller på annen måte å komme fram til en hensiktssvarende ordning. Ved uenighet mellom prestene forelegges saken for prosten.

Spørsmål til høyring om regulering av styringstenesta og tilhøvet mellom prestetenesta og verksemda til soknerådet

1. Støttar du/de forslaget om at ei føresegn om styringstenesta i kyrkja blir satt inn i kyrkjeordninga?
Ja
Nei
Inga meining
Merknad
2. Er du/de samd i den utforminga som føresegna har fått?
Ja
Nei
Inga meining
Merknad
3. Støttar du/de forslaget om ei ny føresegn i § 2 i tjenesteordning med kvalifikasjonskrav for menighetsprester?
Ja
Nei
Inga meining
Merknad
4. Er du/de samd i den utforminga som føresegna har fått
Ja
Nei
Inga meining
Merknad
5. Har du/de andre merknadar til høyringa?

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Tore Gullaksen	400	24/02745-2	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
63/24	Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	10.12.2024

Høring - Fellesordninger innen digitalisering, informasjonssikkerhet og personvern

Vedlegg:

Høring - Fellesordninger innen digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet
Høringsnotat - Fellesordninger innen digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet

Saksorientering

Dette er en oppfølgingssak etter Kirkemøtets vedtak KM 10/24 og omhandler regler for fellesordninger innen digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet i Den norske kirke.

Høringsfrist er opprinnelig satt til 6. desember, men bispedømmerådet har fått utsatt frist til etter møtet 10. desember

Vi gjentar ikke her det som er omhandlet i høringsnotatet, men det er viktig å legge merke til det som fremheves med at det er tenkt at noen systemer er tenkt som anbefalte fellesløsninger, mens andre er tenkt å være obligatoriske fellesløsninger.

Agder og Telemark bispedømme har mange små fellesråd/ettsokns fellesråd, og vi er vel også et av de bispedømmer hvor en større andel av fellesrådene i dag benytter seg av digitale tjenester fra sin kommune.

I forslag til vedtak nedenfor følger hvert enkelt høringsspørsmål A – R, med forslag til vedtak per punkt. Høringssvarene skal legges inn i et digitalt skjema for høring, slik at tekstsvaret må komme på de spørsmål som tillater dette.

Forslag til vedtak

Høringsspørsmål:

A. Hvor viktig mener du det er at kirken samler seg om digitale fellesløsninger (felles digitale verktøy) (på en skala fra 1-6)?

Vedtak: 6

B. Hva i denne saken om fellesordninger innen digitalisering er du mest positiv til?

Vedtak: At samtlige som arbeider i Dnk får felles epost og kalender og systemer som forenkler samhandling.

C. Hva i denne saken om fellesordninger innen digitalisering synes du er mest utfordrende?

Vedtak: Største utfordring kan bli fordeling av kostnader.

D. Er du enig i at dagens samstyring innen digitalisering bør formaliseres som en forpliktende fellesordning?

Vedtak: JA

E. Har du kommentarer?

Vedtak: Dnk må tenke og handle mer enhetlig fremover.

F. Er du enig i at dagens fellesordning innen personvern og informasjonssikkerhet bør formaliseres som en forpliktende fellesordning?

Vedtak: JA

G. Har du kommentarer?

Vedtak: Personvern bør være særdeles viktig for alle som jobber i Dnk.

H. Støtter du at Kirkemøtet fastsetter personvernombudet som en fellesressurs for Den norske kirke?

Vedtak: JA

I. Har du kommentarer?

Vedtak: Det er en stor besparelse at man kan ett personvernombud på tvers av hele Dnk.

J. Støtter du at Kirkemøtet fastsetter felles behandlingsansvar (i forbindelse med publikums- og medlemskontakt Den norske kirke har som trossamfunn) i stedet for at det er regulert i tilslutningsavtale?

Vedtak: JA

K. Har du kommentarer?

Vedtak: Viktig at vi tenker og handler enhetlig i hele trossamfunnet.

L. Støtter du at Kirkerådet regulerer ansvar og roller innenfor dette felles behandlingsansvaret i stedet for at det er regulert i tilslutningsavtale?

Vedtak: JA

M. Har du kommentarer?

Vedtak: Ved at Kirkerådet regulerer ansvar og roller i stedet for tilslutningsavtale så sparer man mye ressurser.

N. Har du kommentarer til de foreslåtte prinsippene for dataforvaltning i Den norske kirke?

Vedtak: Vi er positive, samtidig som det er viktig å huske at det finnes mange svært små enheter, med små stillinger.

O. Støtter du at Kirkerådet kan gi digitaliseringsutvalget mandat til å definere hvilke systemer som skal være anbefalte fellesløsninger?

Vedtak: JA

P. Støtter du at Kirkerådet kan gi digitaliseringsutvalget mandat til å definere hvilke systemer som skal være obligatoriske fellesløsninger?

Vedtak: JA

Q. Hvilke kriterier bør ligge til grunn for beslutninger om anbefalte og/eller obligatoriske fellesløsninger?

Vedtak: Saklig lett forståelige kriterier, samt at obligatoriske fellesløsninger finansieres på generelt grunnlag eller gjennom sentrale budsjetter, slik at det ikke blir økonomi som skaper motstand mot obligatoriske fellesløsninger. Det må utvises nøkternhet i hva som skal være obligatorisk.

R. Har du andre kommentarer til saken?

Vedtak: Ingen øvrige kommentarer.

DEN NORSKE KIRKE
Kirkerådet

Dato: 08.10.2024

Vår ref: 24/02672-2 gm998

Deres ref:

Høringsbrev – fellesordninger innen digitalisering, informasjonssikkerhet og personvern

Kirkerådet sender med dette på høring forslag til regler om fellesordninger innen digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet i Den norske kirke. Høringssaken følger opp Kirkemøtets vedtak i sak KM 10/24 *Organisasjonsutvikling – strategi for fellesløsninger i Den norske kirke*.

Høringen gjelder forslag om at Kirkemøtet skal regelfeste hovedtrekkene i dagens samstyringsmodell for digitalisering og tilslutningsavtalene til fellesordningen for personvern- og informasjonssikkerhet. Forslagene gjelder også prinsipper for dataforvaltning og at Kirkerådet skal pålegges videre regelarbeid. Videre åpner forslagene for at digitaliseringsutvalget (nå digitaliseringsstyret) kan gis mandat til å definere hvilke systemer som skal være anbefalte fellesløsninger, og hvilke som skal være obligatoriske fellesløsninger. Reglene er delt inn i bestemmelser om digitaliseringsutvalg, sikkerhetsutvalg for personvern- og informasjonssikkerhet, personvernombud, felles behandlingsansvar og dataforvaltning i Den norske kirke.

Kirkerådet mener disse forslagene er nødvendige for å møte Den norske kirkes utfordringer: stadig større krav til effektivisering, en aktiv og inkluderende medlemskontakt og at flest mulig av kirkens ressurser brukes til kjerneoppgaver. Fellesløsninger og krav til dataforvaltning vil også styrke personvernet og informasjonssikkerheten.

På bakgrunn av høringen vil Kirkerådet ta stilling til hva som skal fremmes for Kirkemøtet i 2025.

Det vedlagte høringsnotatet gir utfyllende beskrivelse av høringen. Kirkerådet ber høringsinstanser fylle ut [et digitalt skjema for høringssvar](#). Spørsmålene er også gjengitt i høringsnotatet. Du finner også skjema og notat på kirken.no/horingomfellesordninger2024.

Høringen sendes til alle kirkelige fellesråd og menighetsråd med fellesrådsfunksjoner, alle bispedømmerådene, Norges kirkevergelag, Hovedorganisasjonen KA, arbeidstakerorganisasjonene i KA-området og Nettverk for fellesrådsledere.

Alle kan avgi uttalelse. Høringsuttalelser er offentlige etter offentleglova, jf. kirkeordningen § 42 og vil bli offentliggjort på kirken.no.

Postadresse:
Postboks 799 Sentrum
0106 OSLO

E-post: post.kirkeradet@kirken.no
Web:
Org.nr.:818 066 872

Telefon: +47 23081200
Telefaks:

Saksbehandler
Guro Margrethe Mollnes

Høringsfristen er **6. desember 2024**.

Med vennlig hilsen

Ole Edvard Wold-Reitan
direktør

Magnus Hvalvik
digitaliseringssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

Høringsnotat - Fellesordninger innen digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet

,

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet

Høring – fellesordninger innen digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet i Den norske kirke

Høringsnotat 8. oktober 2024

Sammendrag

Denne høringen gjelder forslag om at Kirkemøtet skal regelfeste hovedtrekkene i dagens samstyringsmodell for digitalisering og tilslutningsavtalene til fellesordningen for personvern- og informasjonssikkerhet. Forslagene gjelder også prinsipper for dataforvaltning og at Kirkerådet skal pålegges videre regelarbeid. Videre åpner forslagene for at digitaliseringsutvalget (nå digitaliseringsstyret) kan gis mandat til å definere hvilke systemer som skal være anbefalte fellesløsninger, og hvilke som skal være obligatoriske fellesløsninger.

Kirkerådet mener disse forslagene er nødvendige for å møte Den norske kirkes utfordringer: stadig større krav til effektivisering, en aktiv og inkluderende medlemskontakt og at flest mulig av kirkens ressurser brukes til kjerneoppgaver. Fellesløsninger og krav til dataforvaltning vil også styrke personvernet og informasjonssikkerheten.

I denne sammenheng brukes begrepet *fellesordninger* om styringsmodell, prinsipper for dataforvaltning og fellesløsninger. Begrepet fellesløsninger brukes om felles digitale verktøy / systemer.

Digitaliseringsstyret, programstyret og den nasjonale referansegruppen med representanter for de tillitsvalgte har gitt innspill til høringsnotatet.

Høringen sendes til alle kirkelige fellesråd / menighetsråd med fellesrådsfunksjoner (heretter omtalt som fellesråd), bispedømmerådene, Norges kirkevergelag, KA, fagforeninger og Nettverk for fellesrådsledere. Høringen er åpen, og alle som ønsker, kan gi uttalelse.

1. Hva høringen handler om

1.1. Bestillingen fra Kirkemøtet 2024

Forslaget følger opp Kirkemøtets vedtak i sak KM 10/24 *Organisasjonsutvikling – strategi for fellesløsninger i Den norske kirke*:

«Kirkemøtet har som målsetting at ressurser kan flyttes fra administrative oppgaver til kirkens kjerneoppgaver. Kirkemøtet vil derfor at Den norske kirke tar i bruk fellesløsninger som gjør kirken tilgjengelig for alle medlemmer og bidrar til å bygge en god og samlende kultur i hele kirken.»

Kirkemøtet ville at det skal legges til rette for brukervennlige digitale selvbetjeningsløsninger, økt bruk av fellesløsninger for alle medarbeidere og mer samhandling i kirken. For å oppnå dette ba Kirkemøtet om at den godt fungerende samstyringsmodellen for digitalisering videreutvikles, og at det utarbeides et mer permanent rammeverk for styring og organisering av digitaliseringsarbeidet, godt forankret i regelverk. Kirkemøtet ba videre om at det utarbeides forslag til digitaliseringsvennlig regelverk og felles praksis som alle enheter benytter. Dette for å sikre blant annet personvern og informasjonssikkerhet. Kirkemøtet ønsket at data skal deles og eies i fellesskap i Den norske kirke, og at data skal gjenbrukes.

Kirkemøtet la til grunn at fagforeningene må sikres medvirkning i utvikling av fellesløsninger. Kirkemøtet understreket også at videre satsing på fellesløsninger er avhengig av felles finansiering, og av at det settes av ressurser til endringsprosesser og opplæring. Kirkemøtet ba også om at ulike finansieringsmodeller utredes.

Saken som nå er på høring, handler om hvordan Den norske kirke best kan utvikle digitale fellesløsninger og ordninger for personvern og informasjonssikkerhet videre. Forslagene er tuftet på erfaring med dagens samstyringsmodell, undersøkelser og tilbakemeldinger fra kirkelige fellestråd og informanter som arbeider i sokn. I en kartlegging høsten 2022 om behov i lokale staber, så et flertall av informantene behov for å effektivisere arbeidsprosesser og for felles IT-løsninger for kirken, som for eksempel felles e-post-adresse for alle som jobber i kirken. Flere ønsket å bruke mer tid på kontakt med mennesker og påpekte at besparelser bør brukes på å utføre kirkens samfunnsoppdrag.

1.2. Samstyring og myndighet

Denne høringen gjelder forslag om at Kirkemøtet skal vedta dagens digitaliseringsstyre og sikkerhetsutvalg som utvalg for hele kirken (samstyring), forslag om noen prinsipper for dataforvaltning og om at Kirkerådet skal pålegges videre regelarbeid. Det foreslås å kalle digitaliseringsutvalget for *utvalg* istedenfor styre, for å skille det fra de folkevalgte organene med styringsoppgaver og styrefunksjoner i Den norske kirke.

Hensikten med forslagene er å etablere samstyring som kan sørge for flere digitale fellesløsninger for alle medarbeidere og felles rutiner og regler for hvordan de brukes. Arbeidet forankres i kirkens nasjonale, demokratisk valgte organer (Kirkemøtet og Kirkerådet). Samstyringen skjer i utvalg der administrative representanter for både soknene og rettssubjektet Den norske kirke deltar. Dette skal gjøre det enklere å bli involvert i beslutninger om og utvikling av digitaliseringsarbeidet.

Soknet er den grunnleggende enheten i Den norske kirke og har autonomi som eget rettssubjekt (trossamfunnsloven § 11). Samtidig har Kirkemøtet myndighet til å gi nærmere bestemmelser om kirkens organisering (trossamfunnsloven § 12 andre ledd og ulovfestet rett). Kirkerådet iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå (kirkeordning for Den norske kirke § 30). Kirkerådet legger til grunn at samstyringsmodellen og regelverket som foreslås i denne saken, ligger

innenfor Kirkemøtets organiseringskompetanse. Utvalgene som foreslås videreført fra dagens samstyring innen digitalisering, får mandat fra Kirkemøtet og Kirkerådet. Gjennom bred og representativ sammensetning av utvalgene sikres forankring og reell samstyring. Dette legger til rette for enhetlig og effektiv forvaltning og sammenheng i hele trossamfunnet, som påpekt i Kirkemøtets vedtak i sak KM 10/22 om fremtidig organisering av kirke. Kirkemøtet har også pekt på at dagens organisering kan videreutvikles gjennom fellesløsninger og kulturbygging, se sak KM 05/23.

Forslagene skal sørge for at ansatte, ledere og kirkens organer i soknene, bispedømmene og nasjonalt kan påvirke ordningene, praksis og avgjørelser om digitale fellesløsninger.

Forslagene regelfester eksisterende samarbeid og avtalte ordninger og bygger videre på dette. Det er en forskjell mellom avtalte og regelbaserte ordninger at det enkelte kirkelige organet kan «melde seg ut» av avtaler. Målet med fellesordninger for digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet er imidlertid nettopp at de skal omfatte alle. En avtale med 350 parter (alle fellesråd og Kirkerådet) er også vanskelig å vedlikeholde, blant annet ved at endringer kan kreve 350 nye signaturer. Fellesordninger (samstyring) og regler om bruk av fellesløsninger kan påvirke økonomiske prioriteringer og oppgaveutførelse i det enkelte kirkelige organet.

For å tydeliggjøre dagens situasjon, utfordringer og mulige løsninger gis det i kapittel 2 noen eksempler på kirkens digitaliseringsarbeid i dag og utfordringer knyttet til disse. Det beskrives konsekvenser av at alle bruker fellesløsninger og har felles praksis, og også konsekvenser av å eventuelt ikke gå videre med forslagene. I kapittel 3 følger forslaget til regelvedtak i Kirkemøtet som Kirkerådet ønsker innspill til i høringen, og nærmere forklaring til de enkelte reglene. Til slutt i kapittel 4 beskrives økonomiske og administrative konsekvenser av vedtaksforslaget og noen utgangspunkter for finansieringsmodeller.

2. Utfordringer og forslag til løsninger

Fellesløsninger er nødvendige for å gi kirkens medlemmer et godt tilbud og kirkens ansatte gode arbeidsverktøy. Spørsmålet og utfordringen er hvordan kirken samler seg om fellesløsninger og felles praksis.

Den norske kirke har i lang tid arbeidet med digitalisering. Arbeidet har blant annet skjedd gjennom en avtale- og konsensusbasert samarbeidsmodell med representanter fra fellesråd, Kirkerådet og KA i et felles digitaliseringsstyre og sikkerhetsutvalg for personvern og informasjonssikkerhet (heretter sikkerhetsutvalget).

Felles infrastruktur og digitale fellesløsninger er gradvis forbedret og utvidet til nye områder. Dagens digitale fellesløsninger kan deles inn i tre kategorier:

1. Obligatorisk og kostnadsfri for bruker (f.eks. medlemsregisteret og løsning for kirkevalg)

2. Anbefalt og kostnadsfri for bruker (f.eks. Skjer i kirken, Kirka vår, intranett, nøkkeltall/statistikk, læringsplattform og varslingssystem)
3. Anbefalt og med brukerbetaling (f.eks. Kirkens lokale skrivebord og felles nettsider på kirken.no)

Ingen av dagens obligatoriske fellesløsninger har brukerbetaling.

Til tross for godt samarbeid har kirken fortsatt for mange parallelle løsninger som brukes til samme oppgave. Rutiner og praksis varierer, og innsamlet data blir ikke gjenbrukt eller har varierende kvalitet. Dette er kostbart, lite effektivt, truer informasjonssikkerheten og fører til unødvendige forskjeller både for menigheter og folk som er i kontakt med kirken. Kirkemøtet har derfor bedt om forslag til et mer permanent rammeverk for digitaliseringsarbeidet.

Den norske kirkes utfordringer på dette feltet ligner utfordringer innen det offentlige. Staten og kommunene arbeider også med økt samstyring om digitalisering og utvikling av mer digitaliseringsvennlig regelverk. For å løse dagens utfordringer må man forbi dagens oppdelte styrings- og finansieringsstruktur. Behovet for felles styring og finansiering er også sterkt uttrykt i offentlig sektor.

2.1. Kontakt med medlemmer

Menighetenes dialog med medlemmer, og folks behov for selvbetjeningsløsninger, krever god forvaltning av kontaktinformasjon (til både medlemmer og andre). Dette gjelder data som e-post, telefonnummer, adresse, interesser og relasjoner. Slik informasjon er sentral for målrettet kommunikasjon og for å overholde personvernkrav.

I dag finnes slik kontaktinformasjon dels i medlemsregisteret, dels i menighetens fagsystemer, i regneark på den enkeltes pc, på papirlister eller er ikke registrert noe sted. Opplysningene er altså ikke samlet på ett sted og er i de fleste tilfeller svært vanskelige å vedlikeholde. Hvis alle sokn brukte samme løsning for medlemskontakt og registrerte relevant data etter felles regler i denne løsningen, ville det være enklere å gjøre kirken mer tilgjengelig og relevant for folk – blant annet fordi det hadde muliggjort en mer funksjonsrik nasjonal Min Side-løsning. Det hadde også vært enklere å hente ut statistiske data til nytte for menighet og andre deler av kirken.

Status i dag er at tall skaffes ved å kombinere lokale løsninger, manuell registrering i dagsregisteret (fysisk bok) og medlemsregisteret. Praksis for registrering gjør det vanskelig å få korrekte tall om kirkelige handlinger og aktiviteter.

Konsekvensene av dette er mange:

- a. Mangel på nyttige data om medlemmer og kontakter gir mindre kunnskap om hvem som er kirkens medlemmer, deres behov og forventninger.
- b. Det er tungvint for soknene å sende ut målrettet informasjon til medlemmer og andre interesserte.

- c. Informasjon overføres ikke mellom sokn og følger ikke medlemmer som flytter.
- d. Undervisningsansatte får ikke vite om barn i soknet som er døpt i et annet sokn, for eksempel der mor vokste opp. Det gjør videre oppfølging vanskelig.
- e. Når tall bare er lokalt registrert eller hos den enkelte medarbeider, er det umulig å få fullstendige nøkkeltall om viktige aktiviteter.
- f. Siden kirkens data er mangelfulle, svekkes muligheten til å dokumentere nøkkeltall og kirkens bidrag i samfunnet.

2.2. Basis infrastruktur og kontorstøtte

En felles e-postadresse (kirken.no/kyrkja.no) for alle ansatte i Den norske kirke vil bidra til trygg og entydig kommunikasjon. Felles kalender vil gjøre det enklere å avtale med kolleger i hele kirken. Felles Teams gir sikker kommunikasjon, deling og redigering av dokumenter på tvers av ulike enheter. Én pålogging til alle fellesløsningene er både brukervennlig og tidsbesparende. Med ansatt- og organisasjonsregisteret (ANSORG) på plass vil informasjon fra dette gjøre det enklere å gjennomføre valg av ansatte til bispedømmet, å gi riktige tilganger til fellesløsninger, å gjennomføre medarbeiderundersøkelser og å sende informasjon til faggrupper på tvers.

Status i dag er at ansatte har ulike pålogginger, ulik e-post og kalender – i en del tilfeller som del av kommunens systemer – og ulik bruk av Teams.

Konsekvensene av dette er blant annet:

- a. Diakoner i bispedømmet kan ikke redigere dokumenter sammen i Teams.
- b. Det er vanskelig for prostene å kalle inn til et fellesmøte med sokneprester og kirkeverger i prostiet, hun har ikke tilgang til de andres kalendre.
- c. Ulike pålogginger gjør tilgang til systemene man trenger tungvint, og det er dyrt og vanskelig å administrere.
- d. Når kirken benytter kommunale systemer, bestemmer kommunen sikkerhetsnivået.
- e. Kommunale e-postadresser for kirkelig ansatte gjør at folk tror kirkeansatte jobber i kommunen, og dermed er en del av offentlig myndighet.
- f. Ansatte finner egne løsninger og systemer som utgjør en stor risiko for at personopplysninger kommer på avveie og at informasjonssikkerheten svekkes.
- g. Ansatte bruker privat e-postadresse i sitt arbeid. Dette gjør at kirken fremstår lite profesjonell.

3. Forslag for å løse disse utfordringene

Nedenfor følger forslag til regler Kirkemøtet kan vedta, med begrunnelser og presiseringer, inkludert eksempler på hva Kirkerådet i neste omgang kan regulere som følge av dette forslaget.

3.1. Forslag

Regler om fellesordninger for digitalisering, personvern og informasjonssikkerhet i Den norske kirke

§ 1 Digitaliseringsutvalg

Digitaliseringsutvalget organiserer og samordner felles digitaliseringsarbeid i Den norske kirke. Utvalget består av ansatte ledere i lokale, regionale og nasjonale kirkelige organer. Også andre medlemmer kan oppnevnes. Sammensetningen skal sikre representativ deltakelse fra soknene. Kirkerådet gir nærmere regler om utvalgets sammensetning, oppnevning og oppgaver.

§ 2 Sikkerhetsutvalg for personvern og informasjonssikkerhet

Den norske kirkes sikkerhetsutvalg for personvern og informasjonssikkerhet (sikkerhetsutvalget) gir felles retningslinjer og råd om personvern og informasjonssikkerhet til kirkelige organer, og fører kontroll med at lovkrav på disse områdene blir fulgt. Sikkerhetsutvalget består av ansatte i lokale, regionale og nasjonale kirkelige organer. Også andre medlemmer kan oppnevnes. Kirkerådet gir nærmere regler om utvalgets sammensetning, oppnevning og oppgaver.

Rettssubjektet Den norske kirke og soknene (ved de kirkelige fellesrådene og menighetsrådene med fellesrådsfunksjoner) finansierer i fellesskap stillinger (herunder personvernombud), tiltak og oppgaver i regi av sikkerhetsutvalget.

Digitaliseringsutvalget fastsetter den økonomiske rammen for arbeidet til sikkerhetsutvalget.

§ 3 Personvernombud

Den norske kirke har et felles personvernombud som ivaretar oppgaver etter personvernlovgivningen på vegne av alle kirkelige organer. Kirkerådet ansetter og har arbeidsgiveransvar for personvernombudet.

§ 4 Felles behandlingsansvar

Soknene og rettssubjektet Den norske kirke har felles behandlingsansvar, jf. personvernforordningen artikkel 26, i forbindelse med medlems- og publikumskontakt Den norske kirke har som trossamfunn. Kirkerådet gir nærmere regler om de behandlingsansvarliges respektive ansvar og roller.

§ 5 Dataforvaltning i Den norske kirke

Følgende prinsipper skal legges til grunn for all forvaltning av data i soknene og rettssubjektet Den norske kirke:

- a. Data som samles inn skal være korrekte, fullstendige, tilgjengelige og aktuelle når medlemmer, rådsmedlemmer, frivillige, ansatte og andre brukergrupper trenger dem.*
- b. Data og informasjon skal behandles i tråd med krav til personvern og informasjonssikkerhet.*
- c. Data som kirken registrerer og forvalter, skal kunne gjenbrukes av alle enheter når det foreligger behandlingsgrunnlag for dette. Kirkelige organer utøver derfor eierskap og ansvar for data i fellesskap.*
- d. Data skal primært lagres i fellesløsninger.*

Kirkerådet gir nærmere regler om krav til hva som skal registreres, hvor data skal registreres, og når de skal registreres.

Kirkerådet kan gi digitaliseringsutvalget mandat til å definere hvilke systemer som skal være anbefalte fellesløsninger, og hvilke som skal være obligatoriske fellesløsninger.

3.2. Hva innebærer de foreslåtte reglene?

3.2.1. §§ 1-3 Digitaliseringsutvalg, sikkerhetsutvalg og personvernombud

Paragraf 1 til 3 i forslaget fastsetter digitaliseringsutvalget, sikkerhetsutvalget og personvernombudet som fellesordninger for kirkens arbeid med digitalisering, informasjonssikkerhet og personvern.

Dagens digitaliseringsstyre og sikkerhetsutvalg er etablert som følge av konkrete behov for administrativt samarbeid og inngår i samstyringsmodellen som er utviklet over tid. Forslaget er å gjøre dette samarbeidet til en forpliktende fellesordning som sikrer bred involvering i beslutninger om og oppfølging av digitaliseringsarbeid i hele kirken. Dette følger opp Kirkemøtets vedtak i KM10/24 og er i tråd med vedtaket i KM 10/22 om videre organisering av kirken som blant annet vektlegger at det skal legges til rette for enhetlig og effektiv forvaltning og sammenheng i hele trossamfunnet selv om grunnstrukturen og arbeidsgiverorganiseringen ikke endres.

Kirkerådet mener Kirkemøtet bør vedta hovedtrekkene i ordningen. Det vil si at Kirkemøtet vedtar utvalgenes overordnede oppgaver og sammensetning. Kirkerådet vil stå for nærmere konkretisering og oppfølging i tråd med Kirkerådets rolle og instruks. Digitaliseringsutvalget og sikkerhetsutvalget vil stå ansvarlig overfor Kirkemøtet og Kirkerådet.

Begge utvalgene består av ansatte, og ikke folkevalgte. Politiske beslutninger må fortsatt tas av folkevalgte organer.

For digitaliseringsutvalget presiseres det at det skal bestå av ansatte *ledere*, og at sammensetningen skal sikre representativ deltakelse fra soknene. Det er ment å videreføre dagens sammensetning der digitaliseringsstyret blant annet består av fem kirkeverger valgt av kirkevergene selv, jf. Kirkerådets vedtak i sak KR 27/22. I saksfremlegget til KR 27/22 uttalte digitaliseringsstyret blant annet at:

«Valget må gjennomføres slik at kirkevergene i styret er representativt sammensatt med god bredde i geografi, kjønn og fellesrådets størrelse. Valget må gjennomføres slik at kirkevergene opplever at de har mulighet til å påvirke hvordan styret er sammensatt.»

Det foreslås at også andre enn ansatte kan oppnevnes. Kirkerådet mener det er naturlig at det oppnevnes en representant fra Hovedorganisasjonen KA, som har en representant i dagens digitaliseringsstyre.

For sikkerhetsutvalget presiseres at det består av ansatte. Nærmere regulering overlates til Kirkerådet. Dagens samstyringsmodell beskriver at

«Medlemmene bør ha kompetanse innen personvern og informasjonssikkerhet og skal representere Den norske kirkes mangfold i oppgaver og struktur.»

Kirkerådet mener dette vil være naturlig å videreføre. Også til sikkerhetsutvalget foreslås det at det kan oppnevnes andre i tillegg til ansatte. Kirkerådet mener det er naturlig at det oppnevnes en representant fra Hovedorganisasjonen KA og en fra Kirkepartner, som begge er representert i dagens sikkerhetsutvalg.

Når Kirkerådet skal regulere utvalgenes oppgaver og sammensetning nærmere, vil utgangspunktet være dagens samstyringsmodell og tilslutningsavtalen del I og II¹, jf. sak KM 10/24 om å videreutvikle samstyringsmodellen.

Dagens digitaliseringsstyre har blant annet i oppgave å:

- bidra til å nå målene i kirkens digitaliseringsstrategi
- oppnevne sikkerhetsutvalget og fastsette økonomiske rammer for det
- organisere digitaliseringsarbeidet hensiktsmessig
- vedta hvilke systemer som skal være anbefalte fellesløsninger
- prioritere digitaliseringstiltak
- bidra til at tiltak finansieres fra ulike kilder
- være pådriver for digitaliseringsvennlig regelverk og standarder

Dagens sikkerhetsutvalg har blant annet i oppgave å:

- gi retningslinjer, veiledning, og kompetanseheving innen personvern og informasjonssikkerhet, slik at regelverk etterleves
- sørge for oppdaterte behandlingsprotokoller

¹ Avtale om tilslutning til felles personvern- og informasjonssikkerhetsarbeid (del I) og avtale om felles behandlingsansvar (del II)

- initiere risikovurderinger, analyser og tilsyn, og tiltak med utgangspunkt i meldte hendelser og avvik
- beslutte standardmal for databehandleravtaler og etablere oversikt over og følge opp inngåtte avtaler
- initiere og gjennomføre revisjon av leverandører som har inngått databehandleravtale og/eller leverer fellesløsning

Forslaget tar utgangspunkt i dagens finansiering og ansvarsdeling mellom soknenes organer og rettssubjektet Den norske kirke. Det foreslås en fellesfinansiering av sikkerhetsutvalgets arbeid som viderefører det som allerede er tilfelle i dagens tilslutningsavtaler for personvern og informasjonssikkerhet, hvor alle fellesråd og Kirkerådet er med.

Personvernombud er et krav i personvernforordningen artikkel 37 for virksomheter som behandler personopplysninger av en viss mengde eller art. Dette gjelder for alle behandlingsansvarlige i Den norske kirke (se 3.2.2). I dag har kirken et felles personvernombud gjennom tilslutningsavtalen som alle rettssubjektene har inngått. Kirkerådet oppfatter at dette er en ordning som fungerer godt, og bør vedtas som en fellesordning av Kirkemøtet. Alternativet til fellesordning er at hver behandlingsansvarlig må utpeke et personvernombud.

Høringsspørsmål

- A. Hvor viktig mener du det er at kirken samler seg om digitale fellesløsninger (felles digitale verktøy) (på en skala fra 1-6)?
- B. Hva i denne saken om fellesordninger innen digitalisering er du mest positiv til?
- C. Hva i denne saken om fellesordninger innen digitalisering synes du er mest utfordrende?

§ 1 Digitaliseringsutvalg

- D. Er du enig i at dagens samstyring innen digitalisering bør formaliseres som en forpliktende fellesordning?
- E. Har du kommentarer?

§ 2 Sikkerhetsutvalg for personvern og informasjonssikkerhet

- F. Er du enig i at dagens fellesordning innen personvern og informasjonssikkerhet bør formaliseres som en forpliktende fellesordning?
- G. Har du kommentarer?

§ 3 Personvernombud

- H. Støtter du at Kirkemøtet fastsetter personvernombudet som en fellesressurs for Den norske kirke?
- I. Har du kommentarer?

3.2.2. § 4 Felles behandlingsansvar for personopplysninger

Kirken behandler mange personopplysninger. Den som har ansvar for at dette gjøres korrekt, kalles behandlingsansvarlig. Definisjonen i personvernforordningen artikkel 4. nr. 7 er:

«en fysisk eller juridisk person, en offentlig myndighet, en institusjon eller ethvert annet organ som alene eller sammen med andre bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke midler som skal benyttes, (...)».

Den norske kirke består av mange rettssubjekter og organer, og dermed flere behandlingsansvarlige. Samtidig behandler de i stor grad de samme personopplysningene for samme formål. Når flere behandlingsansvarlige i fellesskap bestemmer formål og midler, skal de ha felles behandlingsansvar etter personvernforordningen artikkel 26, og fordeling av ansvar må avtales eller reguleres nærmere.

I dag er felles behandlingsansvar i Den norske kirke regulert i [forskrift om Den norske kirkes medlemsregister § 4](#) og tilslutningsavtalen del II (behandlingsansvar i forbindelse med medlems- og publikumskontakt Den norske kirke har som trossamfunn). Behandlingsansvar *som arbeidsgiver og gravplassmyndighet* er ikke felles.

Forslaget i denne saken er at Kirkemøtet viderefører dette, og at Kirkerådet gir nærmere regler om ansvarsdeling og roller. Dette innebærer at tilslutningsavtalens del II vil bli erstattet av vedtak fra Kirkerådet. Avtalen gjelder inntil dette er gjort. Det er et naturlig utgangspunkt å videreføre innholdet i dagens avtale.

Høringsspørsmål

§ 4 Felles behandlingsansvar

- J. Støtter du at Kirkemøtet fastsetter felles behandlingsansvar (i forbindelse med publikums- og medlemskontakt Den norske kirke har som trossamfunn) i stedet for at det er regulert i tilslutningsavtale?
- K. Har du kommentarer?
- L. Støtter du at Kirkerådet regulerer ansvar og roller innenfor dette felles behandlingsansvaret i stedet for at det er regulert i tilslutningsavtale?
- M. Har du kommentarer?

3.2.3. § 5 Dataforvaltning i Den norske kirke

Forslaget i § 5 første ledd er at Kirkemøtet fastsetter fire generelle prinsipper for dataforvaltning som anses nødvendige for å nå målene om effektivisering, frigjøring av ressurser til kjerneaktivitet og økt selvbetjening. Data som registreres er grunnlaget for god og relevant informasjon, som igjen gir mulighet for innsikt og kunnskap. Data skal være fullstendige og til å stole på (integritet), tilgjengelige når du

trenger dem, og skjermet mot dem som ikke skal ha tilgang (konfidensialitet). Dette er allerede krav i personvernlovgivningen.

I § 5 andre ledd foreslås at Kirkerådet får myndighet til å gi felles regler om hva som skal registreres, hvor og når. Det er ikke noe nytt med felles regler for registrering i kirken. Forskrift om Den norske kirkes medlemsregister har en rekke bestemmelser om opplysninger som skal registreres. Generelt er mye av Den norske kirkes oppgaveutførelse rammet inn av regelverk. Poenget i denne saken er å sikre at den som regulerer (Kirkerådet) er seg bevisst å regulere på en måte som underbygger prosesser som støttes av digitale verktøy (digitaliseringsvennlig regelverk). Arbeidet for bedre tjenester, digitale løsninger og regler, må henge tett sammen.

For øyeblikket er det for eksempel behov for at Kirkerådet lager regler for bruk og løpende oppdatering av data i:

- Den norske kirkes digitale fellesløsninger for kirkelige handlinger, gudstjenester, menighetsaktiviteter og medlemsoppfølging (herunder utfyllende regler for medlemsregisteret, jf. medlemsregisterforskriften § 13.)
- Den norske kirkes fellesløsning for ansatt- og organisasjonsinformasjon (ANSORG)
- Den norske kirkes digitale fellesløsninger for støtte til rådsarbeid (som felles register over alle rådsmedlemmer og «Kirka vår»)

Dette er områder der det pågår arbeid med fellesløsninger, og er konkrete behov for regulering for at arbeidet skal ha ønsket effekt.

Dagens digitaliseringsstyre har prioritert videre arbeid med å etablere fellesløsninger for kirkelige handlinger og menighetsaktiviteter. Dette er viktig for å sikre kvalitet på data og mulighet for gjenbruk av informasjon. Dette er avgjørende for god medlemsoppfølging og medlemsdialog (jf. Kirkemøtets ønske i sak KM 10/24), men også i forbindelse med nøkkeltall og statistikk.

Kirken har etablert et felles register over alle ansatte og oversikt over kirkens organisering (ANSORG). Det var nødvendig med samtykke fra arbeidsgiverne i alle enhetene i kirken (de behandlingsansvarlige) for å få det til. Kirken har imidlertid et permanent behov for å forvalte et samlet register over alle ansatte for å kunne gi nødvendig informasjon til de ansatte, delta i for eksempel medarbeiderundersøkelser, og for at de får de riktige tilganger til systemer de trenger i arbeidet. Regelverk om dette må vise hvilke data som kan innhentes, og behandlingsgrunnlaget for dette – slik dagens avtaler gjør.

Det er et lignende behov for felles forvaltning av informasjon om alle rådsmedlemmer og gi dem tilganger til systemer de trenger.

I forslaget § 5 tredje ledd foreslås at:

«Kirkerådet kan gi digitaliseringsutvalget mandat til å definere hvilke systemer som skal være anbefalte fellesløsninger, og hvilke som skal være obligatoriske fellesløsninger.»

Poenget her er muligheten til å definere noen systemer som anbefalte fellesløsninger og andre som obligatoriske fellesløsninger. Allerede etter dagens samstyringsmodell har digitaliseringsstyret definert mange systemer som anbefalte fellesløsninger (både med og uten brukerbetaling). Det betyr at det er avklart hvem som har ansvar for løsningen, at den inngår i kirkens totale løsningslandskap og at digitaliseringsstyret gir innspill til prioriteringer i utvikling av løsningen.

Fellesløsningene skal dekke behov kirken har. Anbefalte fellesløsninger kan også ha denne statusen en periode for så å bli obligatorisk senere. Kirkerådet mener at digitaliseringsutvalget bør kunne gis mandat til å definere hvilke løsninger som skal være obligatoriske. I disse avgjørelsene vil det være svært viktig å bruke samstyringsmodellens prinsipper for medvirkning. Det bør være gode grunner for at et system skal gjøres obligatorisk. Det må legges stor vekt på gevinster og økonomiske konsekvenser, og hvem og hvor mange som berøres positivt og eventuelt negativt. Dette gjelder uavhengig av hvordan løsningen finansieres, men særlig hvis løsningen finansieres av den enkelte enhet. Endringsprosesser er ressurskrevende, og det må tas særlig hensyn til små fellesråd/menighetsråd i ettsøknskommuner.

Digitaliseringsutvalget vil ha ansvar for å bidra til måloppnåelse og gevinster av fellesløsningene samt å finne best mulig finansieringsmodeller.

For å sikre at de foreslåtte fellesordningene og digitale fellesløsningene oppfyller sine mål og tilpasses endrede behov, er det avgjørende med kontinuerlig læring og evaluering.

Høringsspørsmål

§ 5 Dataforvaltning i Den norske kirke

- N. Har du kommentarer til de foreslåtte prinsippene for dataforvaltning i Den norske kirke?
- O. Støtter du at Kirkerådet kan gi digitaliseringsutvalget mandat til å definere hvilke systemer som skal være anbefalte fellesløsninger?
- P. Støtter du at Kirkerådet kan gi digitaliseringsutvalget mandat til å definere hvilke systemer som skal være obligatoriske fellesløsninger?
- Q. Hvilke kriterier bør ligge til grunn for beslutninger om anbefalte og/eller obligatoriske fellesløsninger?
- R. Har du andre kommentarer til saken?

4. Økonomiske/administrative konsekvenser

Fellesordningene innen digitalisering som foreslås i denne saken, er i hovedsak en videreføring av eksisterende samarbeid og avtaler som er godt innarbeidet. Reglene som foreslås, har få økonomiske eller administrative konsekvenser i seg selv. Fellesfinansiering av tiltak i regi av sikkerhetsutvalget pålegges i stedet for å følge av avtale. Kostnader knyttet til sikkerhetsutvalgets arbeid (3,5 millioner i 2024) er i dag fordelt 50/50 mellom soknene og rettssubjektet Den norske kirke.

Det nye og som vil kunne få økonomiske og administrative konsekvenser i forlengelsen av dette forslaget, er at:

- Kirkerådet gir nærmere regler
- Digitale fellesløsninger kan gjøres obligatoriske

De konkrete konsekvensene av dette må avveies av Kirkerådet, digitaliseringsutvalget og sikkerhetsutvalget. Særlig beslutninger om innføring av obligatoriske fellesløsninger må forankres godt i enhetene som skal finansiere disse. Det må blant annet tas hensyn til enhetenes størrelse, økonomiske forutsetninger, hvilke systemer det vurderes å bytte fra eller til, for hvor mange og hva den felles gevinsten er.

For å nå målet om flere digitale fellesløsninger må kirken samlet sett investere i gode fellesløsninger, være innstilt på å endre digitale verktøy og rutiner, og sette av ressurser til opplæring.

Nedenfor beskrives dagens finansielle rammebetingelser og utgangspunkter for finansieringsmodeller jf. Kirkemøtets ønske i sak KM 10/24.

4.1 Utfordringer og muligheter innenfor dagens finansieringsmodell

Den norske kirke er finansiert av kommunene og staten etter trossamfunnsloven § 14. Grovt sett gir staten tilskudd til prestedtjenesten og kirken regionalt (bispedømmeråd) og nasjonalt (Kirkerådet mm.), mens kommunene gir tilskudd til kirken lokalt (sokn/fellesråd), herunder lokal bemanning og administrativ hjelp. Kommunen kan etter avtale med soknet yte tjenester i stedet for tilskudd.

Ordningen ble utformet i en tid der det var enklere å skille ut hva som naturlig var inkludert i tilstrekkelig administrativ hjelp og infrastruktur, som kontor, blyant, papir, telefon og skrivemaskin. I dag er bildet annerledes. Administrativ hjelp skjer via dataløsninger, som er bygget for å samhandle på en helt annen måte enn forrige århundres analoge arbeidsform.

Mange steder medfører tjenesteytingsavtalene at soknene er koblet inn i kommunale digitale løsninger i stedet for kirkens. Tjenesteytingsavtalene knyttet til digitale verktøy er til hinder for å få til felles digitaliseringsarbeid og sikre etterlevelse av krav til personvern og informasjonssikkerhet. En utfordring er hvordan avtalene prises og

hvordan tjenester skal regnes om til tilskudd. Det kan ofte være vanskelig å komme seg ut av en tjenesteytingsavtale og heller få tilskudd tilsvarende de reelle behov og kostnader, som kan brukes på kirkens fellesløsninger.

Kirkerådet har økt sitt budsjett innen digitalisering de siste årene og tilbyr fellesløsninger som gjør tjenester lettere tilgjengelig, arbeidshverdagen enklere og styrker samhandlingen.

Det som ofte er utfordringen, er å få finansiert innledende innsiktsarbeid for nye fellesløsninger og en permanent organisering av forvaltning og utvikling. I dag dekker systemeieren (oftest Kirkerådet) alle kostnader knyttet til anskaffelse og etablering av fellesløsninger. Fremover må fellesrådene og Kirkerådet i fellesskap utnytte sin samlede evne til å finansiere digitaliseringsarbeidet. En mulig modell er å kombinere brukerbetaling, nasjonal betaling og spleiselag i ulike varianter. I dag er det felles betaling av sikkerhetsutvalgets arbeid fra alle fellesråd og Kirkerådet. KA har også en frivillig digitaliseringsavgift blant medlemmer fra fellesrådene. Denne blir brukt i kirkens digitaliseringsarbeid. Å finne gode modeller her vil være en av de viktigste oppgavene for digitaliseringsutvalget å følge opp.

4.2 Medbestemmelse for arbeidstakere

Denne saken gjelder organisatoriske ordninger som besluttes av kirkens folkevalgte organer, Kirkemøtet og Kirkerådet. Arbeidstakerorganisasjoner i kirken involveres som høringsinstanser. Ved valg og innføring av konkrete digitale fellesløsninger og fastsetting av rutiner som påvirker ansattes arbeidshverdag, skal informasjon og medbestemmelse ivaretas i tråd med gjeldende arbeidsrettslige regler og avtaler.

5. Relevante dokumenter

1. [Kirkemøtets vedtak i sak KM 10/22 Kirkelig organisering \(vedtakspunkt 1. f\) \)](#)
2. [Kirkerådets vedtak i sak KR 85/20 om digitaliseringsstrategi](#)
3. [Kirkerådets vedtak i sak KR 27/22 om digitaliseringsstyrets sammensetning](#)
4. [Samstyringsmodell for digitalisering i Den norske kirke \(per april 2024\)](#)
5. [Digitaliseringsstrategi for Den norske kirke](#)
6. Tilslutningsavtalen om personvern og informasjonssikkerhetsarbeid.
 - a. [Tilslutningsavtalen del I](#) – OBS: beskrivelsen av sikkerhetsutvalgets mandat og sammensetning her er ikke oppdatert med de endringene som er gjort i samstyringsmodellen.
 - b. [Tilslutningsavtalen del II - felles behandlingsansvar](#)
7. [Skjema for godkjenning av bruken av ANSORG](#)
8. [Skjema for felles medarbeiderundersøkelser](#)

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	421	23/03959-23	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
64/24	Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	10.12.2024

Orienteringssaker 10.12.24

Saksorientering

Faste orienteringer;

Orienteringer fra biskop

Orienteringer fra bispedømmerådets medlemmer

Orienteringer fra stiftsdirektør

Forslag til vedtak

Sakene tas til orientering

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	421	23/03959-24	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
65/24	Agder og Telemark bispedømmeråd 2024-2027	10.12.2024

Referatsaker 10.12.24

Vedlegg:

Fakturering – prest i tjenestebolig - gammel ordning
 Regionplan Agder med regional planstrategi 2024–2027
 Regionplan Agder_særutskrift
 Oppsummering og vurderinger av merknader
 Visitasprotokoll fra bispevisitas Kvinesdal, Fjotland og Feda 5. - 10.11.24
 Visitasforedrag Kvinesdal, Feda og Fjotland 2024
 Visitasmelding 2024 Feda Fjotland og Kvinesdal sokn
 Prostens forbesøk Kvinesdal 2024
 2024 Befaringsrapport før visitas i Kvinesdal
 Visitasprotokoll fra bispevisitas i Hjartdal sokn 2024
 Visitasforedrag Hjartdal 24.11.24
 Visitasmelding for Hjartdal sokn 2024
 Kontorvisitas Hjartdal 2024
 Kirkebyggrapport Hjartdal sokn
 Visitasprogram Hjartdal 2024

Saksorientering

Skriv inn teksten her.

Forslag til vedtak

Sakene tas til orientering

DEN NORSKE KIRKE

Dnk eiendom AS

Bispedømmerådene
Kirkerådet

Dato: 22.10.2024

Vår ref:

Deres ref:

Fakturering – prest i tjenestebolig (gammel ordning)

Vi viser til vårt brev til bispedømmene og Kirkerådet av 2. oktober 2024.

Der prest eller biskop bor i såkalt «gammel ordning», forstår vi at praksis har vært slik at Kirkerådet v/Felles økonomienhet (FØ) har foretatt lønnstrekk hos prester og biskoper og betalt trekkbeløpene uoppfordret til Allstad AS (uten fakturering).

Som vi har opplyst i brevet, må Dnk eiendom AS, som aksjeselskap og som skattepliktig virksomhet, innføre fakturering av husleien. Av samme årsak, og fordi Dnk eiendom AS er datterselskap av rettssubjektet Den norske kirke, er det et krav om at betingelsene mellom eier og Dnk eiendom AS er markedsmessige.

Som opplyst i møte mellom Kirkerådet og stiftsdirektørene den 16. oktober, betyr dette at Dnk eiendom AS vil sende dere faktura for leieforholdene basert på en markedsmessig leie.

Differansen mellom lønnstrekkbeløpet og det nye fakturabeløpet fra Dnk eiendom AS, blir en merkostnad for Bispedømmet. De tekniske endringene som kreves i rDnk er det Kirkerådet v/ FØ som håndterer. Har dere spørsmål om dette, kan dere ta kontakt med deres controller i FØ.

En oppdatert oversikt over hvilke eiendommer som går over i første pulje den 1.11 finner dere på www.dnkeiendom.no under fanen «Våre eiendommer». Dette gjelder totalt 114 boliger og 3 bispedømmekontorer (Borg, Hamar og Sør-Hålogaland).

Med vennlig hilsen

Inger Kari Stensrud
daglig leder

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027

Vedtatt 22.oktober 2024

Innhold

Agder – en bærekraftig region med lave utslipp og gode levekår	3
Mulighetsbilde for et bærekraftig Agder i 2030.....	4
Klima- og miljømessig bærekraft.....	4
Sosial bærekraft.....	5
Økonomisk bærekraft	6
Utfordringer for Agder.....	7
Satsingsområder og hovedmål	9
1. Attraktivt og miljøvennlig Agder.....	9
2. Bærekraftig verdiskaping	10
3. Utdanning, kompetanse og deltagelse	11
4. Mobilitet.....	11
5. Kultur.....	12
Oppfølging av planen.....	13
Regional samhandling.....	14
Regional planlegging	15
Behov for regionale planer og strategier 2024–2027	15
Nye regionale planer og strategier.....	15
Handlingsprogram under Regionplan Agder	16
Revidering av eksisterende planer og strategier	16
Regionale planer og strategier som videreføres uten endring i perioden	17
Regionale planer og strategier som oppheves	17
Regionale planer og strategier som avklares senere.....	17
Regionale planer og strategier som er under utarbeidelse	18

Agder – en bærekraftig region med lave utslipp og gode levekår

Formålet med Regionplan Agder 2030 er å utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

Regionplan Agder 2030 har fem satsingsområder:

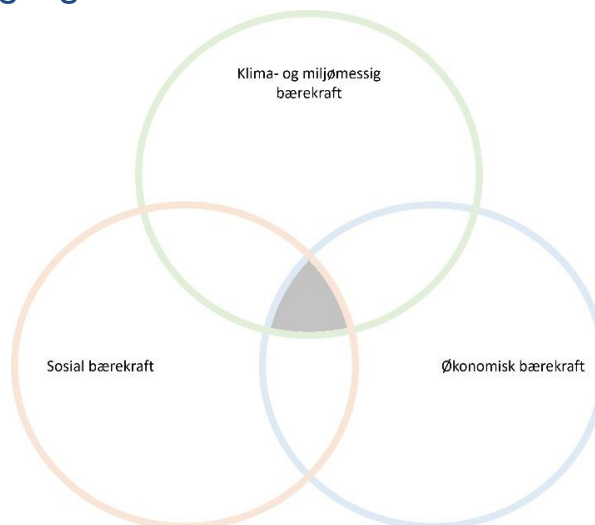
- Attraktivt og miljøvennlig Agder
- Bærekraftig verdiskaping
- Utdanning, kompetanse og deltagelse
- Mobilitet
- Kultur

Regionplan Agder 2030 er et overordnet strategisk styringsdokument for hele Agder. Den beskriver muligheter for Agder i 2030, de viktigste utfordringene, regionens strategiske mål og prioritering av regional planlegging i perioden 2024–2027. Regionplanen skal være grunnlaget for politikkutformingen i Agder og er retningsgivende for prioritering, samordnet innsats og virkemiddelbruk fra ulike offentlige aktører.

Mulighetsbilde for et bærekraftig Agder i 2030

Et bærekraftig samfunn er et samfunn hvor alle kan leve gode liv, både dagens og fremtidige generasjoner. Utviklingen skal være miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig. For Agder betyr det at vi setter to premisser for utviklingen:

- *Vi tar hele Agder i bruk:* Utviklingen skal fremme sosial rettferdighet og økonomisk trygghet for alle. Vi skal bruke hele Agder og sørge for at utviklingen kommer alle innbyggere til gode, og særlig de sårbare gruppene. Agder er et sammensatt fylke. Det er relative korte avstander, men også forskjeller mellom de ulike regionene. Byer, tettsteder og lokalsentre skal utvikle seg i tråd med egen identitet og utfra sine naturlige og historiske forutsetninger.

Vi tar vare på det vi har: Dagens ressurser er knappe, og vi har et høyt materielt forbruk, høye klimagassutslipp og store mengder avfall. Vårt forbruk overskrider planetens tålegrenser, og vi må derfor ta bedre vare på det vi har. En sirkulær økonomi er en forutsetning for omstillingen til et lavutslippssamfunn og redusert tap av naturmangfold. Å ta vare på det vi har betyr også at lokalsamfunnene må ha en god beredskap for blant annet å kunne håndtere de konsekvensene klimaendringene har for samfunnet.

Med utgangspunkt i disse premissene vil regionen arbeide for å realisere følgende muligheter for Agder i 2030:

Klima- og miljømessig bærekraft

I 2030 har vi mer kontroll på CO₂-utslippene i Agder. CO₂-utslippene fra transport er vesentlig redusert og vi er begynt med effektiv karbonfangst i de største industrivirksomhetene. Vi er på god vei mot lavutslippssamfunnet, og samarbeider på tvers av sektorer og næringer om en mer effektiv bruk og gjenbruk av alle ressurser.

Vi tar grønne reisvalg i hele regionen, og det er lagt til rette for nullutslippsløsninger for personmobilitet og godstransport. Mer av godstrafikken er kommet over på sjø og bane, og det er enkelt og attraktivt å reise kollektivt, gå og sykle til daglige gjøremål.

Gjennom et godt regionalt samarbeid om bærekraftig arealbruk ivaretas hensynet til natur og til reduksjon av klimagassutslipp. Dette har ført til at byspredning, og nedbygging av store naturområder til fritidsboliger har blitt redusert. Vi forvalter våre arealer slik at naturens karbonlagre og opptaket av klimagasser blir ivaretatt. De direkte utslippene av CO₂ som tidligere stammet fra arealbruksendringer er nå

redusert. Vi ivaretar naturområder, naturmangfoldet og leveområdene til alle våre arter. Slik opprettholder vi en livskraftig natur med de tjenestene den gir oss.

Vi har tatt vare på våre jordbruksarealer og er selvforsynt i større grad enn tidligere. Kulturlandskapet holdes i hevd, strandsonen langs sjø og vassdrag er skjermet mot utbygging, og vannforekomstene i regionen har god tilstand. Havområdene og det marine naturmangfoldet i Agder forvaltes bærekraftig og har god økologisk tilstand.

Vi produserer mer fornybar energi i regionen, samtidig som energien fordeles effektivt dit det trengs. Innovative løsninger i strømmettet har redusert behovet for store naturinngrep. Det er tatt ut store energigevinster fra effektiviseringstiltak i industri, kraftproduksjon og i privathusholdningene. Agder har utnyttet den sterke kompetansen innenfor fornybar kraft i regionen, og blitt en foregangsregion for utvikling av smarte, energieffektive og naturvennlige metoder for produksjon, distribusjon og bruk av energi.

Sosial bærekraft

I 2030 har vi lagt til rette for et mer inkluderende samfunn der alle kan delta og bruke sine ressurser. Flere Agder lever aktive liv og både deltar og bidrar i samfunnet.

Levekårene blir stadig bedre for de mest utsatte gruppene i samfunnet, og den sosiale ulikheten er redusert. Utdanningstilbudet gir alle tilgang til arbeidsrelevant kompetanse, og flere er i arbeid. Færre vokser opp i fattigdom. Barn og unge har en meningsfull fritid, med god tilgang til fritidsaktiviteter. Langsiktig og systematisk arbeid for en mer helsefremmende oppvekst har ført til bedre helse og økt trivsel blant barn og unge.

Agder er kjent som en nyskapende og mangfoldig kulturregion. Samarbeid mellom frivillig og offentlig sektor, akademia og næringsliv om kultur skaper attraktivitet, sosial inkludering og økonomisk utvikling i hele Agder. Samtidig tar vi vare på den verdifulle kystkulturen og kulturarven i de indre bygdene. Dette har bidratt til en sterk regional identitet og stolthet blant Agders innbyggere.

I 2030 er lokalsamfunn gode, trygge og inkluderende, og innvandrere er godt integrert. Det arbeides aktivt med å fremme likestilling og hindre diskriminering på ulike grunnlag.

Byer, tettsteder og lokalsentre er utviklet kompakte og med kvalitet. Det er mer varierte og inkluderende bomiljøer og møteplasser med et godt tilbud innen kunst, kulturarv, idrett og friluftsliv. Lokalsamfunnene er tilrettelagt for alle, uansett funksjonsevne og alder. Vi har et mer aldersvennlig samfunn, og flere eldre klarer seg selv lengre. Økt fysisk hverdagsaktivitet har bidratt til bedre folkehelse. Reiser i Agder oppleves som enkle og trygge. Barn og unge har en trygg skolevei og et godt tilpasset kollektivtilbud.

Lokalsamfunnene har god beredskap. De er tilpasset en stadig mer uforutsigbar verden, hvor vi merker en sikkerhetssituasjon i endring og klimaendringenes påvirkning av infrastruktur, bebyggelse og natur.

Økonomisk bærekraft

I 2030 er Agder en kompetanseregion som utnytter potensialet i egen befolkning, og er attraktiv for ny kompetansearbeidskraft. Agder har en mer variert næringsstruktur med attraktive arbeidsplasser i hele regionen. Et tettere samarbeid mellom næringsliv, academia og det offentlige har gitt alle like muligheter til å arbeide, og arbeidslivet er mangfoldig og inkluderende.

Vi bruker det grønne skiftet til innovasjon og verdiskaping, og ny teknologi bidrar til å løse de store klima- og miljøutfordringene. Flere ressurser blir gjenbrukt og Agder er omstilt til en mer sirkulær økonomi. Agder er en attraktiv region for etablering av ny grønn kraftforedlende industri, basert på regionens fortrinn og egne kraftressurser. Næringslivet generelt, og industrien spesielt, har tilgang til kraft til konkurransedyktige priser.

En sterk og innovativ entreprenørskapskultur med vekstkraftige gründerbedrifter fører til verdiskaping i hele Agder. Samhandlingen mellom næringslivet og internasjonale aktører er forsterket. Dette bidrar til å trekke investorer, bedrifter, og kunnskaps- og teknologipartnere til regionen.

Agder er en foregangsregion innen e-helse og velferdsteknologi, hvor offentlig sektor har vist stor omstillingsevne. Tett samarbeid mellom offentlig og privat sektor, forskningsmiljøer, tjenestetilbydere og brukere har medført nyskapende helsetjenester. Innovativ offentlig anskaffelse og innkjøp har bidratt til nye løsninger, produkter og tjenester som gagnar samfunnet.

Agder er en attraktiv region å besøke, med et variert og mangfoldig tilbud basert på kunst-, kultur og kulturarv, tilrettelagte naturopplevelser og lokale mattradisjoner.

Vi tar vare på den infrastrukturen vi har, og har redusert det kritiske forfallet på veiene. God digital og fysisk infrastruktur binder regionen sammen. Gods- og næringstransporten har en sikker og pålitelig fremkommelighet.

Utfordringer for Agder

Målet om et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår krever stor innsats. Vi starter ikke på bar bakke, men tar utgangspunkt i situasjonen på Agder i 2024. I arbeidet med revisjon av regionplanen er det utarbeidet både et kunnskapsgrunnlag og en sammenstilling av sentrale utviklingstrekk. Fra disse er følgende hovedpunkter de mest sentrale:

- Vedvarende klimaendringer.
- Økende tap av naturmangfold.
- Aldrende befolkning.
- Redusert økonomisk handlingsrom.
- Økt behov for beredskap og klimatilpasning.
- Voksende sosiale og økonomiske forskjeller.
- Raskt skiftende kompetansebehov i arbeidslivet.
- Økende vedlikeholdsbehov av veinettet

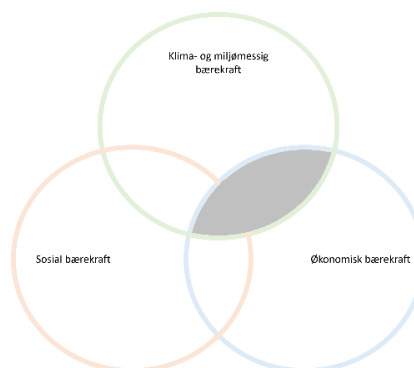
Denne utviklingen stiller oss overfor flere samfunnsflokere. De er komplekse og må løses på tvers av bærekraftsdimensjonene. Løsninger på ett område påvirker gjerne utviklingen innenfor et annet. Noe vil føre til synergier og positive ringvirkninger, andre ganger må vi håndtere konflikter mellom ulike interesser. I begge tilfeller er vi avhengige av en god struktur og en god kultur for samarbeid.

Felles for samfunnsflokene er at det er en knapphet på ressurser enten det gjelder areal, arbeidskraft eller økonomisk handlingsrom. For å løse flokene må vi omstille oss og søke etter nye og innovative løsninger. Vi har allerede gjort mye på flere områder og har et godt utgangspunkt for å gjøre enda mer.

De mest sentrale samfunnsflokene er:

1. Vi må redusere klimagassutslipp og sikre naturmangfold, samtidig som vi skal utvikle regionen med industri, næring, bolig, infrastruktur og produksjon av ren energi

Klima – og miljømessig bærekraft må bli førende for hvordan vi videreutvikler samfunnet, og areal er en viktig ressurs. De viktigste årsakene til at tapet av natur øker, er bolig-, fritidsbolig- og næringsutbygging og andre arealbruksendringer. Vi står stadig oftere overfor motsetninger mellom ønsker om ny industri, næringer, infrastruktur og flere boliger og fritidsboliger, og mål om å bevare og forbedre naturmangfoldet og redusere klimagassutslipp.

Vi må i større grad legge til rette for en arealbruk som ivaretar natur og reduserer klimagassutslipp. Fremtidens næringsliv trenger tydeligere rammer innen klima-

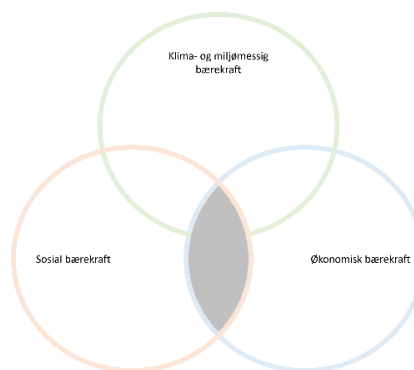
og miljømessig bærekraft. Med god forvaltning kan vi både sikre klima- og andre miljømål og grunnlaget for framtidens næringsliv.

Det er en utfordring at dagens kommunale planer på Agder åpner for tilnærmet doubling av areal som kan bebygges. Dersom gjeldende planreserve blir realisert fullt ut, vil det blant annet medføre nedbygging av 171 km² skog, 14 km² myr og 5 km² dyrka mark. Dette vil ikke være forenlig med natur- og klimahensyn. Fylkeskommunen, kommunene og statlige aktører har et godt og tett samarbeid om kunnskap og arealplanlegging, og det gir oss gode forutsetninger for stadig mer bærekraftig arealforvaltning.

2. Behovet for arbeidskraft er stort, samtidig står mange utenfor arbeidslivet

Økonomiske bærekraft forutsetter anstendig arbeid for alle. Dette utfordres når konkurransen om arbeidskraften intensiveres, og den sosiale ulikheten i samfunnet hindrer at alle kan bidra.

Vi trenger mange mennesker i arbeid for å opprettholde fremtidens næringsliv og et godt tjenestetilbud. Samtidig har vi høy andel kvinner i deltid, mange står ufrivillig utenfor arbeidslivet, og vi blir stadig færre i yrkesaktiv alder. Konkurransen om arbeidskraft intensiveres både i privat og offentlig sektor.

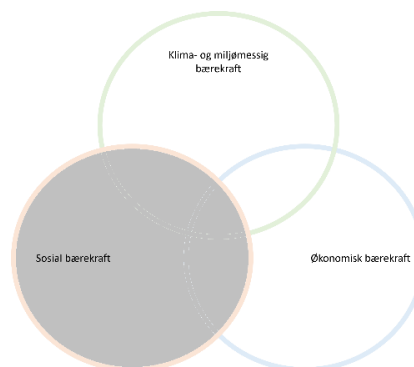
Teknologi og digitalisering kan løse deler av fremtidens behov, men vil ikke være tilstrekkelig. Vi må gjøre mer med færre ressurser. Det blir avgjørende å sikre den kompetansen som næringslivet og offentlig sektor etterspør. Det er behov for mer forskning og kompetanseutvikling. Vi må legge til rette for bedre omstillingsevne slik at egdene kan møte endringene i framtidens arbeidsmarked, og samtidig legge til rette for at flere kan stå lengre i arbeid. Byer, tettsteder og bygder må blir mer attraktive for tilflyttere med kompetansen regionen trenger.

Samtidig må vi gjøre mer for å bygge ned barrierer som hindrer egder i å bidra i samfunnet. Med et større utenforskap enn mange andre fylker, har Agder et dårligere utgangspunkt. Årsakene til utenforskap er komplekse, og grunnlaget for deltagelse legges tidlig i livet. Vi må sikre god helse og skape gode oppvekstvilkår for barn og unge for å lykkes på lang sikt.

Agder er en relativt liten region og det er kortere geografisk avstander enn flere andre steder i landet. Videre utbygging av infrastruktur og bedre kollektivdekning vil styrke transport av varer, tjenester og arbeidskraft i og gjennom regionen. Men forfallet på infrastrukturen er svært omfattende og påvirker trafikksikkerhet og framkommelighet.

3. Innsatsen for barn, unge og eldre må økes, men handlingsrommet i offentlig sektor blir mindre

Det fødes færre barn, og eldre utgjør en stadig større andel av befolkningen. Dette slår sterkest ut for distriktskommunene og øker presset på helse- og omsorgssektoren. Samtidig er den sosiale ulikheten en økende utfordring. For eksempel er andelen barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt høyere, og øker mer, i Agder enn landsgjennomsnittet.

Skal vi unngå at stadig flere står utenfor samfunnet, krever det et systematisk folkehelsearbeid og langsiktig og helhetlig innsats for bedre oppvekstvilkår for barn og unge. Barnehage, skole, og kultur- og fritidsarenaer er sentrale arenaer for sosial utjevning og økt inkludering. Selv om vi ikke greier å fjerne den sosiale ulikheten helt, kan vi forebygge og redusere flere av de negative konsekvensene, og forhindre at sosial ulikhet går i arv.

Frivilligheten gir muligheter og her kan vi kan arbeide sammen for å få med flere som kan og vil bidra med egne ressurser. Eldre er en gruppe hvor mange kan bidra. Det samme gjelder mange som står utenfor utdanning eller arbeidsliv.

God helse og mindre ulikhet er viktig for den sosiale bærekraften. Dette er områder som angår kommunale kjerneoppgaver. Det er derfor en særlig stor utfordring for den sosiale bærekraften når økonomisk handlingsrom i offentlige sektor reduseres, og konkurransen om å få tak i ansatte med den riktige kompetansen øker. Interkommunalt samarbeid, teknologiske løsninger og samarbeid med frivillig sektor og helseforvaltningen blir stadig viktigere hvis kommunene skal levere gode tjenester fremover.

Satsingsområder og hovedmål

Regionplan Agder 2030 har fem satsingsområder frem mot 2030:

1. Attraktivt og miljøvennlig Agder
2. Bærekraftig verdiskaping
3. Utdanning, kompetanse og deltagelse
4. Mobilitet
5. Kultur

Hvert satsingsområde har flere hovedmål, som skal bidra til å gjøre Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region innen 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår. Nummereringen av mål under hvert satsingsområde er ikke uttrykk for prioritering-

1. Attraktivt og miljøvennlig Agder

Inkluderende og trygge byer og tettsteder er en viktig del av den sosiale bærekraften. Gjennom by- og tettstedsutvikling bygger vi rammene for oppveksten til barn og

unge, og skaper et aldersvennlig samfunn. Dette er viktig for å motvirke sosial ulikhet og gi bedre helse. En kompakt by- og tettstedsutvikling vil redusere behovet for å ta ubebygde natur i bruk og bidra til at vi tar vare på livet på land, i vann og bremser klimaendringene. Attraktive byer, tettsteder og bygder kan bidra til at vi både tiltrekker og beholder tilflyttere og arbeidsplasser i regionen.

Hovedmål:

- 1.1. Det er attraktive og varierte bo- og arbeidsmarkeder i hele Agder.
- 1.2. Byer, tettsteder og lokalsentre er utviklet kompakt og med kvaliteter som fremmer helse, deltagelse og trivsel. Flere har en bolig tilpasset sin livssituasjon.
- 1.3. Kommunesentrene har et variert arbeidsliv, tjeneste-, opplevelses- og kulturtilbud.
- 1.4. Agder er et aktivitetsvennlig samfunn med nærmiljøer, sosiale møteplasser og friluftslivsområder som bidrar til at flere er mer fysisk aktive.
- 1.5. Naturen i Agder er livskraftig og mangfoldig både på land, i vann og i havet, og vi ivaretar naturens karbonlagre.
- 1.6. I Agder har vi tatt vare på gjenværende ubebygde strandsone langs sjø og vassdrag både for mennesker og dyr.
- 1.7. Agder er godt tilpasset et våtere, villere og varmere klima og naturbaserte løsninger er prioritert.
- 1.8. Det er godt samarbeid om beredskap til å håndtere uønskede og uventede hendelser som rammer innbyggere eller infrastruktur i Agder.
- 1.9. I 2030 har Agder redusert direkte klimagassutslipp med 55 prosent i forhold til referanseåret 2017, og i 2050 er Agder et lavutslippssamfunn der direkte klimagassutslipp er redusert med over 90 prosent.

2. Bærekraftig verdiskaping

Satsingsområdet vil bidra til å fremme økonomisk vekst som kommer hele regionen og alle innbyggerne til gode. Det kan bidra til å redusere den sosiale ulikheten og forbedre folkehelsen. Omstilling til sirkulær økonomi og bærekraftig ressursforvaltning vil bidra til vi tar vare på livet på land og i vann, og bremser klimaendringene.

Hovedmål:

- 2.1. Næringslivet i Agder preges av innovative etableringer og flere vekstkraftige bedrifter.
- 2.2. Sysselsettingsveksten er høyere enn landsgjennomsnittet og basert på landsdelens komparative fortrinn.
- 2.3. Næringsstrukturen er mer variert og preget av et godt samarbeid mellom næringsliv, akademia og offentlig sektor.
- 2.4. Økt verdiskaping basert på bærekraftig ressursforvaltning og tilgang på fornybar energi

- 2.5. Regionen har smart, energieffektiv og naturvennlig produksjon, distribusjon og bruk av energi, blant annet ved å ha lagt til rette for industrietableringer i tilknytning til kraftknutepunkt.
- 2.6. Agder er omstilt til en mer sirkulær økonomi, der gjenbruk og ombruk av ressurser prioriteres.
- 2.7. Private og offentlige virksomheter fremmer heltidskultur, likestilling, inkludering og mangfold.

3. Utdanning, kompetanse og deltagelse

Tilgang til god utdanning er en grunnleggende del av samfunnets sosiale bærekraft. Med god utdanning og rett kompetanse skal vi bidra til økonomisk vekst som kommer hele regionen og alle innbyggene til gode. Det kan bidra til å redusere den sosiale ulikheten og bedre folkehelsen. God utdanning, økt sysselsetting og mulighet for lik deltagelse i samfunnet bidrar til bedre levekår, økonomisk vekst og et godt offentlig tjenestetilbud.

Hovedmål:

- 3.1. Det er høy grad av sysselsetting, og flere har fått en sterkere tilknytning til arbeidslivet.
- 3.2. Alle barnehager, skoler, høyere utdanning og arbeidsliv fremmer kultur for læring, likestilling, inkludering, helse og trivsel.
- 3.3. Alle elever, lærlinger og studenter fullfører grunnskole, videregående opplæring eller høyere utdanning med kompetanse som gjør dem klare for arbeids- og samfunnsniv.
- 3.4. Det er god balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i det regionale arbeidsmarkedet og samfunnet som helhet.
- 3.5. Alle har like muligheter til å delta og bidra i samfunnet, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn. Det henvises til FN-konvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse CRPD.
- 3.6. Innbyggerne i Agder har bedre helse og livskvalitet, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn.
- 3.7. Barn og unge i Agder har like muligheter til å leve gode liv og det er etablert modeller for helsefremmende og forebyggende arbeid.

4. Mobilitet

En effektiv transport av personer og gods er viktig for å skape økonomisk bærekraft. Mobilitet er viktig for tilgang til skoletilbud og arbeidsplasser i et levekårsperspektiv. Transporten må være trafiksikker. Trygg transport er viktig for folkehelsen og for at byer og tettsteder skal være attraktive og ha gode levekår. Nullutslippsløsninger for personmobilitet og godstransport er viktig for den miljømessige bærekraften.

Hovedmålet under mobilitet kommer fra Regional plan for mobilitet 2023-2033. Mobilitetsplanen inneholder flere delmål som utdyper hovedmålet.

Hovedmål:

- 4.1. Sammen gjør vi reisen enkel, trygg og grønn.

5. Kultur

Deltagelse i kulturlivet gir arenaer for samhold og fellesskapsfølelse, og kan gi rom for å oppleve mestring, inkludering og trygghet. I kulturarven finner vi identitet og tilhørighet gjennom å se oss selv i en større sammenheng. Det bidrar til bedre trivsel og livskvalitet, som er viktig for bærekraftige byer og lokalsamfunn og den sosiale bærekraften. Samtidig gjør det regionen attraktiv for tilflyttere og besøkende. Besøksnæringen kan bidra til et mer variert næringsliv som kommer hele regionen til gode. Ny bruk og gjenbruk av verneverdige bygg og anlegg er også miljømessig bærekraftig, og en viktig del av en mer sirkulær økonomi.

Hovedmål:

- 5.1. Kultursektorens aktivitet innen forskning og utvikling er over landsgjennomsnittet
- 5.2. Tettheten av kunstnere og kulturarbeidere er den høyeste i landet utenfor Oslo
- 5.3. Verdiskapingen knytte til kystkultur, kulturarv indre bygder og trehusbyene har økt
- 5.4. Kultur, idrett og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region, som trekker et voksende antall besøkende fra inn- og utlandet.
- 5.5. Alle innbyggere har tilgang på gode arenaer for kultur, idrett og fysisk aktivitet i nærmiljøet, der de kan oppleve et bredt spekter av tilbud, fellesskap og aktivitet.
- 5.6. Agder har en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillighet.
- 5.7. Gjennom ny bruk og gjenbruk av verneverdige bygg og anlegg bidrar Agder til en bærekraftig utvikling av byer og tettsteder.

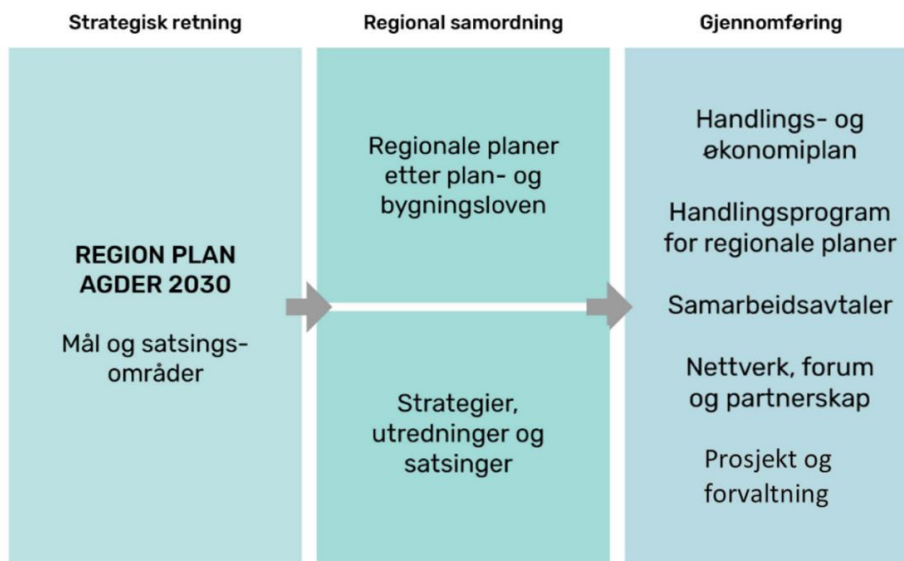
Oppfølging av planen

Regionplan Agder 2030 setter strategisk retning for en helhetlig og ønsket utvikling for Agder. Samarbeid om oppfølging er avgjørende for at planen skal utgjøre en forskjell. Regionen må både holde ved like og utvikle et godt samarbeid for å nå de felles målene for Agder.

Regionplan Agder 2030 vil kreve mer oppfølging gjennom annet arbeid. Som regional planmyndighet har Agder fylkeskommune et særlig ansvar for videre oppfølging i samarbeid med aktører i regionen. Sentralt for dette er:

- Fylkeskommunens samfunnsutviklerrolle for å mobilisere, koordinere og samordne virkemiddelbruk og regional samhandling.
- Regionale planer med tilhørende handlingsprogram
- Fylkeskommunens handlings- og økonomiplan, og tilhørende virksomhetsstyring.

Figuren under viser hovedtrekkene i det regionale arbeidet med å nå målene i Regionplan Agder 2030.

Den strategiske retningen i Regionplan Agder 2030 konkretiseres og tilpasses lokale forhold gjennom regionale og kommunale planer og strategier.

Regionale planer skal utarbeides i samråd med stat og kommuner som blir berørt av planen, i tillegg til organisasjoner og andre. Samordningen skjer blant annet gjennom regionalt planforum, høring og offentlig ettersyn. Avhengig av behovet blir det også organisert samlinger, arbeidsverksted, eller andre medvirkningsaktiviteter.

For regionale planer blir rammene for samordning og medvirkning avklart gjennom et planprogram som blir sendt ut på høring og offentlig ettersyn før arbeidet med planen starter. Regionale strategier for avgrensede tema berører ofte færre parter og bruken av medvirkning blir vurdert i oppstarten av arbeidet.

Regional samhandling

Regional samhandling mellom offentlig, privat og frivillig sektor og academia er helt nødvendig for å nå de felles målene i Regionplan Agder 2030 om å bli et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

For å øke gjennomføringskraften og samtidig styrke Agders posisjon nasjonalt, er #vårtagder etablert som et virkemiddel og et samlende begrep for regional samhandling. Et samarbeid av dette omfanget krever en god struktur for å fungere godt og koordinert. Den regionale samhandlingsstrukturen består av regionale fag- og støttenettverk der kommunene og fylkeskommunen samarbeider om sentrale samfunnsområder gjennom #vårtagder.

Aktørene på Agders evne til nyskaping og kapasitet for samarbeid på tvers av fag, sektorer og forvaltningsnivåer er viktig for å nå målene i Regionplan Agder 2030. Vi må derfor styrke vår felles kompetanse på områder som samskaping, brukerdrevet utvikling, digital transformasjon, samarbeid, nettverksjobbing og partnerskap.

For å styrke effekten av forskning som virkemiddel for regional utvikling er det viktig med et helhetlig perspektiv, som inkluderer samarbeid mellom akademiske institusjoner, næringsliv, offentlig sektor og øvrige samfunnsaktører.

Mange av utfordringene knyttet til samfunnsutvikling i Agder gjelder også for regioner i mange andre land. Økt deltakelse i internasjonalt samarbeid er derfor viktig for å utveksle erfaringer, fremme læring og bygge nettverk. Fylkeskommunen skal mobilisere kommuner, virksomheter og forsknings- og utdanningsinstitusjoner til å delta i internasjonale samarbeid for å finne felles løsninger som bidrar til en bærekraftig samfunnsutvikling.

Reetableringen av Agder Europakontor skal bidra til at næringslivet, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, offentlig sektor og sivilsamfunnet i regionen utnytter mulighetene i europeisk samarbeid og finansieringsordninger på en bedre måte til støtte for økt miljø- og klimamessig, sosial og økonomisk bærekraft.

Regional planlegging

Behov for regionale planer og strategier 2024–2027

Den regionale planleggingen er et særlig viktig verktøy for fylkeskommunens rolle som regional samfunnsutvikler. Plan- og bygningsloven gir rammene for verktøyet. Det er fylkestinget som er regional planmyndighet og i Agder fylkeskommune er fylkesutvalget planutvalg.

Som regional planmyndighet utarbeider Agder fylkeskommune:

- Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi
- Regionale planer med handlingsprogram
- Regionale strategier

Regionale planer og regionale strategier gir retning og mobiliserer regionen om felles innsats for prioriterte tema. Samtidig er de tids- og ressurskrevende å utarbeide og følge opp. For noen tema er ressursene bedre anvendt til operativt arbeid. Det er derfor viktig å prioritere hvilke regionale planer og strategier Agder fylkeskommune skal utarbeide i perioden 2024–2027. Prioriteringene av regionale planer og strategier er gjort på bakgrunn av det oppdaterte utfordrings- og mulighetsbildet for 2024, justeringer av satsingsområder og mål og nye nasjonale forventninger til regional og lokal planlegging.

Fylkeskommunen vil hvert år vurdere planbehovet i regional planstrategi i forbindelse med utarbeidelsen av handlings- og økonomiplanen. Dette gir mulighet for å avstemme prioriteringene til tilgjengelige ressurser, og samtidig ta høyde for nye nasjonale føringer eller behov som oppstår i regionen.

For perioden 2024–2027 foreslår fylkeskommunen følgende:

Nye regionale planer og strategier

Regional strategi for kulturarv 2030

Ny regional strategi for kulturarv skal slå sammen eksisterende, men utdaterte kulturarvsstrategier for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder. En ny strategi vil gi bedre måloppnåelse for satsingsområdet kultur.

Strategien vil erstatte følgende styringsdokumenter når den er vedtatt:

- Strategi for kulturminner og kulturmiljøer i Aust-Agder 2014–2017. Et godt varp. (vedtatt 2014)
- Kulturarv 2020, Vest-Agder (vedtatt 2014)
- Strategisk handlingsplan for museumssektoren i Vest Agder 2012–2020 (vedtatt 2011)
- Museumsplan for Aust-Agder 2002–2005 (vedtatt 2002)

AGDER
fylkeskommune

Regionplan Agder 2030 med
regional planstrategi 2024–2027

- Agders uthavner i verdensklasse – felles strategi for Aust- og Vest-Agder fylkeskommune 2016–2020 (vedtatt 2016)
- Strategi for de historiske sørlandsbyene i Vest-Agder (vedtatt 2015)
- Strategisk handlingsplan for arkivsektoren i Vest-Agder 2012–2020 (vedtatt 2011)

Regional plan for grønn industri og energi

En ny regional plan for grønn industri og energi skal følge opp fylkeskommunens målsetting om miljø-, klima- og fremtidsrettet arealbruk. Areal- og energibehovene skal vurderes og avveies på tvers av kommunegrensene, med formål om å tilrettelegge for fornybar energiproduksjon, kraftforedlende industri og styrke utviklingen i regionen. Den regionale planen skal inneholde plankart, og regionale planbestemmelser ved behov.

En regional plan for grønn industri og energi skal gi bedre måloppnåelse for relevante deler av satsingsområdene bærekraftig verdiskaping og attraktivt og miljøvennlig Agder.

Strategi for kraftforedlende industri for Agder er et godt utgangspunkt, men ikke et tilstrekkelig styringsverktøy for kommunene når de ønsker å etablere grønne næringer som både avveier hensynet til energi, natur og samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Energistrategi Agder fra 2007 er utdatert og må oppdateres til dagens utfordrings- og mulighetsbilde.

Ny regional plan vil erstatte følgende styringsdokumenter når den er vedtatt:

- Strategi for kraftforedlende industri på Agder (vedtatt 2022)
- Energiplan for Agder (vedtatt 2007).

Handlingsprogram under Regionplan Agder

Handlingsprogram for levekår

Ved endelig vedtak av Regionplan Agder vedtok fylkestinget at det skal utarbeides et handlingsprogram for levekår, med utgangspunkt i hovedmålene.

Revidering av eksisterende planer og strategier

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2028–2033

Regionale vannforvaltningsplaner følger en egen syklus for oppdatering og revisjon. Dagens plan for Agder gjelder plansyklusen 2022-2027. Arbeidet med revisjon av planen vil pågå i perioden 2025-2027.

Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2030

Revideres som regional strategi. En revisjon vil være viktig for å sammenfatte bredden i næringsfeltet, og gir en overordnet strategisk prioritering mellom

innsatsområdene. En revidert regional strategi vil sikre bedre måloppnåelse for satsingsområdet bærekraftig verdiskaping.

Kompetansestrategi 2030

Revideres som regional strategi. Revisjonen vil ha en bredere tematikk enn nåværende strategi, og vil være viktig for å svare på deler av samfunnsflokken knyttet til kompetanse og utenforskap, og gi bedre måloppnåelse for relevante deler av satsingsområdet utdanning, kompetanse og deltagelse. Relevant innhold fra Studentstrategi Agder 2030 skal inngå i kompetansestrategien.

Landbruksstrategien 2022–2024

Landbruksstrategien revideres når gjeldende strategiperiode utløper. Revisjonen gir mulighet for oppdateringer av delmål og strategier til ny kunnskap og nye nasjonale føringer. Strategien skal inneholde delmål og strategier for relevante hovedmål i satsingsområdet bærekraftig verdiskaping.

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold 2015–2027

Revideres som regional plan. Revisjonen må inkludere evaluering av oppfølging og måloppnåelse, og bygge på erfaring og forskning som er gjort etter 2014. Viktige perspektiver fra folkehelsestrategien som er foreslått opphevet, innarbeides. Det utarbeides et oppdatert handlingsprogram som er mer kortfattet enn det opprinnelige.

Regionale planer og strategier som videreføres uten endring i perioden

- Regional plan for mobilitet 2023–2033 (satsingsområde: mobilitet)
- Regional plan for areal, bolig og transport i kristiansandsregionen 2023–2050 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Regional areal- og transportplan for arendalsregionen 2018–2040 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Fylkesdelplan for Grenlandsbanen i Telemark og Aust-Agder fylker (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)
- Regionplan Lister 2030
- Frivillighetsstrategi 2022–2030 (satsingsområde: kultur)

Regionale planer og strategier som oppheves

- Besøk Agder 2030
- Folkehelsestrategi for Agder 2018–2025
- Studentstrategi Agder 2030
- Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Agder 2015–2030

Regionale planer og strategier som avklares senere

- Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (revisjon eller videreføring) (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)

Regionale planer og strategier som er under utarbeidelse

- Regional plan for fysisk aktive liv i Agder. Meldt oppstart februar 2023 og forventet vedtak høsten 2024 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder).
- Regional plan for senterstruktur og handel i Agder. Meldt oppstart oktober 2021 og forventet vedtak høsten 2024 (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder).
- Strategi for høstbart vilt og høstbar innlandsfisk. Meldt oppstart juli 2023 og forventet vedtak høsten 2024. (satsingsområde: Attraktivt og miljøvennlig Agder)

SÆRUTSKRIFT

Arkivsak-dok. 23/07925-126
Saksbehandler Eirik Sand

Endelig vedtak av Regionplan Agder 2030 medregional planstrategi 2024–2027

Saksgang	Møtedato	Saknr
1 Råd for personer med funksjonsnedsettelse i Agder	10.09.2024	14/24
2 Fylkeseldrerådet	12.09.2024	12/24
3 Ungdommens fylkesutvalg 2024	12.09.2024	21/24
4 Råd for likestilling, inkludering og mangfold i Agder	12.09.2024	18/24
5 Hovedutvalg for utdanning og folkehelse	17.09.2024	27/24
6 Hovedutvalg for samferdsel og mobilitet	18.09.2024	19/24
7 Hovedutvalg for næring, kultur og miljø	19.09.2024	44/24
8 Fylkesutvalget	08.10.2024	143/24
9 Fylkestinget	22.10.2024	62/24

Råd for personer med funksjonsnedsettelse i Agder har behandlet saken i møte 10.09.2024 sak 14/24

Møtebehandling

Representanten Sølvi G. Thomassen fremmet følgende uttalelse fra rådet:

Rådet for personer med funksjonsnedsettelse ønsker et tillegg til punkt 3.5: Alle har like muligheter til å delta og bidra i samfunnet, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn.

Tilføyelse: Det henvises til FN-konvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse CRPD.

Votering

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt
Tilleggsforslaget fra representanten Thomassen punkt 3.5 ble enstemmig vedtatt.

Råd for personer med funksjonsnedsettelse i Agder - vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.

2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
- Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Rådet for personer med funksjonsnedsettelse ønsker et tillegg til punkt 3.5: Alle har like muligheter til å delta og bidra i samfunnet, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn.
Tilføyelse: Det henvises til FN-konvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelser CRPD.

Fylkeseldrerådet har behandlet saken i møte 12.09.2024 sak 12/24

Møtebehandling

Votering

Fylkeseldrerådet går enstemmig inn for fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak.

Fylkeseldrerådet - vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Ungdommens fylkesutvalg 2024 har behandlet saken i møte 12.09.2024 sak 21/24

Møtebehandling

Votering

Fylkeskommunedirektørens forslag ble enstemmig vedtatt

Ungdommens fylkesutvalg 2024 - vedtak/innstilling

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Råd for likestilling, inkludering og mangfold i Agder har behandlet saken i møte 12.09.2024 sak 18/24

Votering

Fylkeskommunedirektørens forslag ble enstemmig vedtatt.

Råd for likestilling, inkludering og mangfold i Agder - vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Hovedutvalg for utdanning og folkehelse har behandlet saken i møte 17.09.2024 sak 27/24

Møtebehandling

Representanten Sølvi Gjerdal Thomassen (SV) fremmet følgende tilleggsforslag:

Tillegg til punkt 3.5 Alle har like muligheter til å delta og bidra i samfunnet, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, aldrer, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn. Tilføyelse: Det henvises til FN konvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse CRPD.

Representanten Lisbeth Raanes Hansen (Rødt) fremmet følgende forslag:

Hovedmål 1.5 *Tillegg: Agder har netto null nedbygging av natur, med utgangspunkt i 2024.*

Votering

Fylkeskommunedirektørens forslag ble enstemmig vedtatt. Forslaget fra SV falt med 8 mot 3 stemmer (SV, Rødt, PP).

Forslaget fra Rødt falt med 9 mot 2 stemmer (SV, Rødt).

Hovedutvalg for utdanning og folkehelse - vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Hovedutvalg for samferdsel og mobilitet har behandlet saken i møte 18.09.2024 sak 19/24

Møtebehandling

Votering

Hovedutvalg for samferdsel og mobilitet går enstemmig inn for fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak.

Hovedutvalg for samferdsel og mobilitet - vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Hovedutvalg for næring, kultur og miljø har behandlet saken i møte 19.09.2024 sak 44/24

Møtebehandling

Fylkesdirektør Anita Henriksen og Kristin Tofte Andresen orienterte.

Representanten Jason Alexander Kannemeyer (SV) foreslo følgende:

Tillegg til punkt 3.5 Alle har like muligheter til å delta og bidra i samfunnet, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn. Tilføyelse: Det henvises til FNkonvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse CRPD.

Votering

Fylkeskommunedirektørens forslag fikk 10 stemmer

Sv's forslag fikk 10 stemmer.

Hovedutvalg for næring, kultur og miljø går enstemmig inn for fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak med SV's tillegg.

Hovedutvalg for næring, kultur og miljø - vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Tillegg til punkt 3.5 Alle har like muligheter til å delta og bidra i samfunnet, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn. Tilføyelse: Det henvises til FNkonvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse CRPD.

Fylkesutvalget har behandlet saken i møte 08.10.2024 sak 143/24

Møtebehandling

Det var 14 stemmeberettigede til stede under behandling av saken.

Representanten Sølvi Gjerdal Thomassen (SV) fremmet følgende forslag:

Regionale planer.

Det utarbeides en ny regional plan for kystsonen.

Studentstrategien i Agder 2030 beholdes.

Representanten Sølvi Gjerdal Thomassen (SV) fremmet følgende endringsforslag:

Innsatsen for barn, unge og eldre må økes, men handlingsrommet i offentlig sektor blir mindre.

Forslag:

Ordet sosial bærekraft byttes ut med ordet folkehelse.

Representanten Sølvi Gjerdal Thomassen (SV) fremmet følgende tilleggsforslag på vegne av SV, PP:

3.Utdanning, kompetanse og deltakelse

Tillegg til punkt 3.5.

Det henvises til FN-konvensjonen om rettigheter til personer medfunksjonsnedsettelse CRPD.

Representanten Kai Steffen Østensen (Ap) fremmet følgende tilleggsforslag:

Forslag til regional planstrategi:

Det lages en Regional plan for levekår.

Votering

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak fikk 10 mot 4 saker og ble vedtatt (FrP, PP).

Forslag fra SV «...regional plan for kystsonen...» fikk 1 mot 13 stemmer og falt (SV).
Tilleggsforslag fra SV og PP «...tillegg til punkt 3.5...» ble enstemmig vedtatt.

Endringsforslag fra SV «...innsatsen for barn, unge...» fikk 2 mot 12 stemmer og falt.
(SV, PP)

Tilleggsforslag fra Ap fikk 8 mot 6 stemmer og ble vedtatt (FrP, H)

Fylkesutvalget - innstilling

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Endringer:

- 3.Utdanning, kompetanse og deltakelse
Tillegg til punkt 3.5.
Det henvises til FN-konvensjonen om rettigheter til personer medfunksjonsnedsettelse CRPD.
- Forslag til regional planstrategi:
Det lages en Regional plan for levekår.

Fylkestinget har behandlet saken i møte 22.10.2024 sak 62/24

Møtebehandling

Representanten Erik Johan Tellefsen Lindøe (H) fremmet følgende forslag fra H, FrP, KrF Sp og PP:

Endre fra: "Det lages en Regional plan for levekår" til "Det utarbeides et handlingsprogram for levekår, med utgangspunkt i målsetningene i Regionplan Agder 2030."

Representanten Mirell Høyer-Berntsen (SV) fremmet følgende endringsforslag fra Ap, SV, MDG og R:

1.Under punkt om "Nye regionale planer og strategier" legges følgende nye punkt til:

Det utarbeides en ny regional plan for naturmangfold.

Representanten Lisbeth Raanes Hansen (R) fremmet følgende tilleggsforslag fra SV, MDG og R:

Til kap. om Attraktivt og miljøvennlig Agder

Tillegg i innledende tekst, etter tredje setning:

"Å stoppe nedbygging av natur og utslipp av klimagasser er to sider av samme sak, og begge deler haster."

Tillegg, ny første setning i hovedmål 1.5:

"I 2030 har Agder stoppet og reversert tapet av natur og økosystemer i tråd med målene i den globale naturavtalen."

il kap. om Bærekraftig verdiskaping:

Erstatte "økonomisk vekst" med "livskraftig, variert næringsliv" i første setning.

Representanten Lisbeth Raanes Hansen (R) fremmet følgende endringsforslag:

Til kap. om Bærekraftig verdiskaping:

Erstatte "økonomisk vekst" med "livskraftig, variert næringsliv" i første setning.

Representanten Lisbeth Raanes Hansen (R) fremmet følgende endringsforslag:

Til kap. om Utdanning, kompetanse og deltakelse:

Erstatte de to første setningene med følgende:

"Agder har bruk for alle innbyggerne. Barn, unge og voksne har

tilgang til god utdanning som kvalifiserer for arbeid og deltagelse. Dette kommer hele regionen til gode."

Legge til sist i hovedmål 3.5:

"Agder skårer høyt på nasjonale indikatorer for likestilling.

Representanten Mirell Høyer-Berntsen (SV) fremmet følgende endringsforslag:

Under tema "Mulighetsbilde for et bærekraftig Agder i 2030" byttes ordet "sosial bærekraft" ut med ordet "folkehelse".

Votering

Fylkesutvalgets innstilling, utenom det punktet om levekår ble enstemmig vedtatt. Forslaget fra H, FrP, KrF, Sp og PP ble satt opp mot fylkesutvalgets innstilling punkt om levekår, fellesforslaget ble enstemmig vedtatt, fylkesutvalgets innstilling falt. Tilleggsforslaget fra fra SV, MDG og R fikk 7 mot 42 stemmer og falt (SV, V, MDG, R).

Fellesforslaget fra Ap, SV, MDG og R fikk 18 mot 31 stemmer og falt (Ap, SV, INP, V, MDG, R).

Endringsforslag fra R «... bærekraftig...» fikk 7 mot 42 stemmer og falt (SV, INP, MDG, R).

Endringsforslag fra R «.. kap. Utdanning...» fikk 16 mot 33 stemmer og falt (Ap, SV, INP, MDG, R).

Endringsforslag fra SV fikk 5 mot 44 stemmer og falt (Amalie Kollstrand (H), SV, PP).

Fylkestinget - vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Endringer:

- 3.Utdanning, kompetanse og deltakelse
Tillegg til punkt 3.5.
Det henvises til FN-konvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse CRPD.
- Forslag til regional planstrategi:
Det utarbeides et handlingsprogram for levekår, med utgangspunkt i målsetningene i Regionplan Agder 2030."

Endelig vedtak av Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. Fylkestinget vedtar Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 i henhold til plan- og bygningslovens § 7-2.
2. Den regionale planstrategien erstatter følgende plan og planstrategi som dermed oppheves:
 - Regionplan Agder 2030, vedtatt i 2019
 - Regional planstrategi for Agder 2020–2024, vedtatt i 2020

Vedlegg

1. Forslag til Regionplan Agder 2030
2. Høringsuttalelser Regionplan Agder 2030
3. Oppsummering av høringsuttalelser med vurdering
4. Oversikt over forslag til endringer av mål, før og etter høringen
5. Forslag til ny Regionplan Agder 2030 med markering for endringer
6. Oppsummering av arbeidsverksted for fylkesutvalget 27.08.2024
7. Kunnskapsgrunnlag
8. Utviklingstrekk
9. Regionalt plansystem og planbehov
10. Vurdering av Nasjonale forventninger
11. Bærekraftsvurderinger

Sammendrag

Fylkeskommunedirektøren anbefaler å vedta Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027 (heretter Regionplan Agder 2030), med endringer og justeringer basert på innspill fra den offentlige høringen.

Regionplan Agder 2030 har vært på høring og offentlig ettersyn. Det kom totalt innspill fra 65 ulike parter. Planen har i hovedtrekk stått seg bra gjennom høringen. Av innspill som gjelder hele planen har det kommet stort sett positive tilbakemeldinger til det nye planforslaget. Tematisk spenner innspillene vidt og det har kommet tilbakemeldinger til alle delene av planen. Basert på innspillene anbefaler fylkeskommunedirektøren å ta inn ett nytt mål om beredskap og ta ut regional plan for Setesdal fra planen. Fylkeskommunedirektøren anbefaler også andre mindre justeringer av planen, som svar på flere av innspillene som er kommet under høringen.

Saksopplysninger

Fylkestinget vedtok 07.02.2024 i sak 2/24 å sende forslag til Regionplan Agder 2030 ut på høring og offentlig ettersyn, med endringer. Endringene ble bygd inn i høringsutkastet og planen ble sendt på høring og lagt ut til offentlig ettersyn fra 16. februar til 30. mai 2024. Mange høringsparter fikk innvilget utsettelse av fristen.

Det kom inn innspill fra totalt 65 ulike parter. Alle innspillene er oppsummert og vurdert av fylkeskommunedirektøren i vedlegg 3.

Alle kommunene fikk tilbud om å få planen presentert i kommunestyret eller politiske utvalg. Planen ble presentert i følgende kommuner: Arendal, Birkenes, Bygland, Farsund, Flekkefjord, Froland, Grimstad, Kristiansand, Kvinesdal, Lyngdal, Valle og Vennesla.

Planen ble også lagt frem for statlige etater og kommunenes administrasjoner i regionalt planforum 21. mars 2024. Innspill fra regionalt planforum og fra kommunestyrene er dekket gjennom de skriftlige innspillene.

Det ble gjennomført et arbeidsverksted om innspill til planen for fylkesutvalget 27. august 2024. Tema for arbeidsverkstedet var: Planbehovet, eldre og besøksforvaltning. Oppsummering fra verkstedet er lagt ved saken.

Vurderinger

Etter fylkeskommunedirektørens vurdering har Regionplan Agder 2030 stått seg godt gjennom høringen. Innspill som retter seg mot hele planen er preget av positive tilbakemeldinger. Det er få direkte negative tilbakemeldinger til planen som helhet. Det har kommet mange konkrete forslag til endringer og presiseringer av planen. De viktigste forslagene til endring i planen basert på høringsinnspillene er:

- Ta ut regional plan for Setesdal fra det prioriterte planbehovet.
- Ta inn nytt mål om beredskap.

Det har kommet negative innspill fra Setesdal interkommunalt politisk råd og to setesdalskommuner om å lage en regional plan for Setesdal. God regional planlegging er avhengig av støtte og samarbeid med kommunene for å lykkes. Fylkeskommunedirektøren anbefaler at denne planen ikke blir prioritert i nåværende planperiode.

Noen høringsparter har anbefalt å ta inn mål om beredskap i RPA 2030. Planen har et mål om klimatilpasning i dag, men dette dekker kun en del av beredskapsfeltet. En som forslår beredskapsmål er Statsforvalteren, som har ansvar for samordning av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i fylket. Kunnskapsgrunnet og utfordringsbildet i Regionplan Agder 2030 pekte allerede i høringsutkastet på økt behov for beredskap og klimatilpasning. Et nytt mål krever oppmerksomhet og bidrar til å utvide planen. Samtidig kan økt oppmerksomhet på beredskap være til Agders beste når uønskede hendelser rammer. Fylkeskommunedirektøren anbefaler å legge mer vekt på beredskap og ta inn et mål om godt samarbeid om beredskap i Agder. Målet har ingen direkte målkonflikter med andre mål i planen.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler også justeringer i enkelte mål, basert på innspillene. En oversikt over forslag til endring av mål kommer fram i vedlegg 4. Se vedlegg 3 og 5 for alle andre forslag til justeringer i saken.

Konklusjon

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at fylkestinget vedtar det reviderte forslaget til Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027.

Kristiansand, 04.09.2024

Tine Sundtoft
fylkeskommunedirektør

Kenneth Andresen
fylkesdirektør Analyse og plan

Oppsummering og vurdering av innspill til høringen av forslag til Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027

Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024–2027, heretter kalt «Regionplan Agder», har vært på høring og offentlig ettersyn fra 16. februar til 30. mai 2024. Mange kommuner fikk utsettelse av fristen på grunn av politiske prosesser. Det kom totalt innspill fra 65 ulike parter.

Dette dokumentet består av to deler. Først følger et overblikk i del 1, om hovedtrekkene i hva innspillene retter seg mot og fylkeskommunedirektørens oppsummerende vurdering. Det er mange nyanser fra innspillene som ikke kommer frem i del 1. Deretter følger del 2 med en oppsummering av innspillene fra hver enkelt part, sammen med fylkeskommunedirektørens vurdering av det enkelte innspill. Det er ikke mulig å få et komplett bilde av innspillene uten å lese del 2 og de enkelte innspillene i sin helhet.

Innholdsfortegnelse

Del 1: Helhetlig oppsummering, med vurderinger	2
1.1. Regionplan Agder som styringsdokument	2
1.2. Oppfølging	2
1.3. Fremtidsbilde	3
1.4. Kunnskapsgrunnlag og utfordrings- og mulighetsbilde	4
1.5. Satsingsområdene med hovedmål	4
1.5.1. Satsingsområde 1: Attraktivt og miljøvennlig Agder	5
1.5.2. Satsingsområde 2: Bærekraftig verdiskapning	6
1.5.3. Satsingsområde 3: Utdanning, kompetanse og deltakelse	7
1.5.4. Satsingsområde 4: Mobilitet	9
1.5.5. Satsingsområde 5: Kultur	9
1.6. Planbehovet	10
Del 2: Oppsummering av enkeltinnspill, med vurderinger	15
2.1. Informasjon om oppsummeringen	15
2.2. Liste over parter med innspill til planen	16
2.3. Merknader fra kommuner og kommunale råd	17
2.4. Merknader fra statsetater	46
2.5. Merknader fra private og offentlige organisasjoner, næringslivet og andre.	53

Del 1: Helhetlig oppsummering, med vurderinger.

Det har kommet innspill til alle deler av planen. Det er stor spredning i tema og innhold blant innspillene.

Innspill av overordnet og generell karakter er preget av positive tilbakemeldinger. Det er få direkte negative tilbakemeldinger til innholdet. Mange innspill er ønsker om mer vekt på utvalgte tema, eller tematiske presiseringer av tekstinhold og mål.

Under følger en oppsummering og overblikk over innspill til de ulike delene av planen.

1.1. Regionplan Agder som styringsdokument

Innspill om planen som styringsdokument dreier seg i hovedsak om endringene som er gjort ved at (1) tidligere Regionplan Agder er slått sammen med den regionale planstrategi, (2) strategiene kalt «veien til målet» er tatt ut, og (3) at planen blir vedtatt som regional planstrategi uten handlingsprogram. Generelle merknader om planen som helhet er også inkludert under denne overskriften.

Mange har kommentert at planen har blitt forbedret og stiller seg positive til forenklingene som er gjort. Flere viser til riktig fokus, at planen er tydelig, og noen har kommentert at den blir et godt styringsverktøy. Blant innspillene er det enkeltinnspill som stiller seg kritisk til endringene og ønsker tidligere Regionplan Agder tilbake, med handlingsprogram og strategisk nivå.

Noen parter har også spilt inn hvor viktig det blir å sørge for god oppfølging og mer strategisk arbeid i andre planer/strategier, når dette blir tatt ut av Regionplan Agder. Dette er vesentlig for planen som styringsverktøy, men avhenger mest av hva vi gjør etter at Regionplan Agder er vedtatt.

1.2. Oppfølging

Flere peker på at oppfølgingen av målene i andre planer og annen virkemiddelbruk blir avgjørende for hvilken styringseffekt Regionplan Agder får. Noen mener det bør bli tydeligere hvordan planen skal følges opp i praksis og hvordan andre aktører blir involvert i arbeidet. Noen peker på at det ikke er tydelig hvordan #vårtagder skal bidra i oppfølgingen av planen og at det blir for svakt å peke på de ulike nettverkene under #vårtagder løsning i oppfølgingen. Det har også kommet noen innspill som ønsker tydeliggjøring av regionens satsing på nytt Europakontor.

For å sikre en god oppfølging anbefaler fylkeskommunedirektøren tekstlige endringer i oppfølgingskapittelet innenfor de nevnte temaene.

Blant innspill om oppfølging retter flere innspill seg også mot ønske om bevilgninger eller prioritering av tiltak. Bevilgninger og tiltak er ikke en del av Regionplan Agder og fylkeskommunedirektøren har derfor ikke behandlet disse innspillene i saken. Det

vises videre til handlingsprogram til regionale planer og til handlings- og økonomiplanen.

1.3. Fremtidsbilde

Det har kommet nesten like mange innspill til fremtidsbildet som til enkelte satsingsområder med hovedmål. Dette indikerer at fremtidsbildet engasjerer. Flesteparten av innspillene dreier seg om forslag til justeringer eller tilføyelser innenfor ulike tema. Tematisk spenner innspillene vidt.

Det er enkeltinnspill som sier at planen har blitt mer oversiktlig ved at fremtidsbildet er samlet i en del, fremfor den tidligere løsningen med egne fremtidsbilder under hvert satsingsområde. Det har ikke kommet negative innspill til dette.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler en rekke mindre justeringer av fremtidsbildet i tråd med innspill.

Fremtidsbildets rolle i dokumentet

Det finnes også kritiske merknader til fremtidsbildet. Noen har kommentert at det er ambisiøst, sett i forhold til den tilgjengelige tiden fram til 2030. Et enkeltinnspill gir positiv tilslutning til det ambisiøse nivået, men viser også til behovet om å balansere mellom ambisjoner og realisme. Ett annet enkeltinnspill peker på behovet for å erkjenne de utfordringene vi står ovenfor og at avstanden mellom dagens utvikling og fremtidsbildet bør komme tydeligere fram.

Det går en linje videre i Regionplan Agder fra fremtidsbildet til utfordrings- og mulighetsbildet, før vi kommer til satsingsområdene med langsiktige mål. Om vi ser nærmere på rollene disse delene har i dokumentet som var på høring, kan vi spisse det som følger:

- Fremtidsbildet: håpefullt og oppløftende om troen på å få noe til
- Utfordrings- og mulighetsbildet: tydelig realisme om de store utfordringene
- Satsingsområdene: strategisk retning for veien videre

På samme måte som fremtidsbildet kan kritiseres for å være for ambisiøst, kan utfordrings- og mulighetsbildet være for utfordringspreget. Dette er ikke basert på innspill, men en vurdering av hvordan det kan leses. Det har kommet ett enkeltinnspill om at utfordringsbildet mangler positive trender, men ingen om for stort preg av utfordringer, sett i lys av overskriften. Dette henger trolig sammen med fremtidsbildet. Det er mulig å lese fremtidsbildet som et omfattende og ambisiøst mulighetsbilde for Agder. Det er behov for å vurdere disse to delene av Regionplan Agder i sammenheng med innspillene om fremtidsbildets ambisjonsnivå og realisme. Med bakgrunn i dette anbefaler fylkeskommunedirektøren følgende:

- «Fremtidsbilde for et bærekraftig Agder i 2030» endres til «Mulighetsbilde for et bærekraftig Agder i 2030».

- «Utfordringer og muligheter for Agder i 2024» endres til «Utfordringer for Agder»

Det å se fremtidsbildet som muligheter vil sette forholdet mellom ambisjoner og realisme i et annet lys. Justering av overskriften for utfordringsbildet vil stadfeste dagens innhold i kapittelet.

1.4. Kunnskapsgrunnlag og utfordrings- og mulighetsbilde

Det har kommet positive tilbakemeldinger til kunnskapsgrunnlaget. Dette gjelder både kunnskapsgrunnlaget i seg selv og den gode tilgjengeligheten gjennom Agdertall.no. Det er svært få innspill som retter seg mot mangler i kunnskapsgrunnlaget.

En fellesnevner er at de som har kommet med innspill til utfordrings- og mulighetsbildet, kjenner seg igjen i, og slutter seg til bildet.

Enkeltinnspill peker på at utfordrings- og mulighetsbildet bør få tilføyelser om ulike tema som integrering, akvakultur, teknologi og digitalisering, økende nedbygging av areal, og om samarbeid mellom næringsliv og frivillig sektor. Det er også kommentert at utfordringsbildet har et negativt fokus på eldre. Dette innspillet henger sammen flere andre innspill om eldre og er behandlet lenger ned i kap. 1.5.3.

Samfunnsflokene er en del av utfordrings- og mulighetsbildet. På samme måte som for utfordringsbildet som helhet, har det kommet innspill fra parter som kjenner seg igjen i samfunnsflokene. Enkeltinnspill til samfunnsflokene spenner vidt.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler ingen endringer når det gjelder oppsummeringen av utfordringsbildet. For samfunnsflokene anbefaler fylkeskommunedirektøren flere mindre justeringer.

1.5. Satsingsområdene med hovedmål

Samlet sett retter omtrent halvparten av alle innspillene til planen seg mot målene under satsingsområdene. Disse retter seg direkte mot målene eller indirekte gjennom tema som hører mest til under satsingsområdene.

Det er ikke mange som kommenterer satsingsområdene direkte, og av innspillene som er gitt er det positiv tilslutning til valget av de fem satsingsområdene.

Det har ikke kommet negative merknader til noen satsingsområder og det er svært få direkte innspill om nye satsingsområder. Enkelte taler for justering av satsingsområdet «Kultur», dette er nærmere beskrevet lenger ned. Fylkeskommunedirektøren anbefaler å beholde satsingsområdene slik de er lagt frem på høringen.

Nærmere oppsummering og vurdering av innspill til mål og innhold under de enkelte satsingsområdene følger under. Tema som inngår i flere ulike satsingsområder, er kun oppsummert under ett utvalgt satsingsområde i denne oppsummeringen.

1.5.1. Satsingsområde 1: Attraktivt og miljøvennlig Agder

Innspillene til satsingsområdet har stor bredde og det er ikke ett tema som peker seg helt tydelig ut. En samlet vurdering er at mange innspill retter seg mot å ta bedre vare på det vi har, inkludert temaene klima, klimatilpassing, beredskap, naturvern, jordvern, og kulturminnevern.

Under naturvern dreier enkelte av innspillene seg om at planen ikke har noen konkrete mål om vern.

Innenfor temaene natur og arealbruk har enkelte kommuner tatt opp spørsmål rundt kommunenes handlingsrom i arealpolitikken. På den ene siden ønsker noen kommuner økt handlingsrom i lokal arealdisponering dersom utbyggingsområder blir tilbakeført til naturområder. På den andre siden har enkelte kommuner spilt inn at det er positivt at kommunene blir oppfordret til å ta ut gamle planer for områder som ikke lenger er like egnet til utbygging. Arealregnskap er trukket frem som et nyttig grunnlag for diskusjonen om hvordan vi skal bruke arealene.

Beredskap

Noen innspill handler om beredskap og det har kommet forslag om et eget satsingsområde for beredskap eller nye mål innen emnet. Det er blant annet kommet ett innspill om å lage en egen beredskapsplan. Noen innspill viser til omtalen av beredskap i kunnskapsgrunnlaget og savner større vektlegging av samfunnssikkerhet og beredskap i selve planen. Det har også kommet innspill som handler om digital beredskap.

Fylkeskommunedirektøren fraråder en regional plan om beredskap, se kapittel 1.6. om vurderinger av planbehovet. Når det gjelder forslag om å ta inn beredskapsmål i planen, har de relativt få innspillene som har kommet om dette blitt vektet tungt.

Fylkeskommunens egne ansvarsområder innen beredskap utgjør bare en avgrenset del av det totale beredskapsarbeidet. Ansvar for beredskap er delt på mange parter, der kommunene og flere statsetater har viktige roller. Det er Statsforvalteren som har ansvar for samordning av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i fylket. Samtidig er Statsforvalteren en av partene som har anbefalt å ta inn beredskapsmål i planen.

I planen som ble lagt frem til høring er det et mål som hører hjemme under beredskap. Mål 1.7. sier «Agder er godt tilpasset et våtere, villere og varmere klima og naturbaserte løsninger er prioritert der det er mulig.». Dette dekker en viktig, men avgrenset del av beredskap. Det er et poeng at kunnskapsgrunnlaget og utfordringsbildet i Regionplan Agder 2030 allerede i høringsutkastet pekte på økt

behov for beredskap og klimatilpasning. Et nytt mål krever oppmerksomhet og bidrar til å utvide planen. Samtidig kan økt oppmerksomhet på beredskap være til Agders beste når uønskede hendelser rammer. Fylkeskommunedirektøren anbefaler at følgende mål legges til i den endelige planen:

Det er godt samarbeid om beredskap til å håndtere uønskede og uventede hendelser som rammer innbyggere eller infrastruktur i Agder.

1.5.2. Satsingsområde 2: Bærekraftig verdiskapning

En vesentlig del av innspillene under dette satsingsområdet er relatert til besøks- og reiselivsnæringen. Dette er omtalt nedenfor.

Ingen andre tema skiller seg ut på samme måte. En mindre del av innspillene retter seg på ulike måter mot næring. Noen ber om presiseringer med mer vekt på sirkulærøkonomi. Andre kommenterer at det er viktig med forutsigbare rammer for næringslivet og at fylkeskommunen kan ta en rolle i å legge til rette for ny næring. Et innspill hevder at planen ikke har synliggjort ønsket om vekst og utvikling i særlig grad. Et annet viser til at det er positivt at planen legger til rette for industri ved kraftknutepunkter. Det har også kommet innspill med ønske om styrking av bygdene i Agder.

Besøksforvaltning

Ifølge de relativt mange innspillene om besøksnæringen, er temaet så godt som fraværende og får for lite fokus i planen. Flere ønsker at besøksperspektiver blir innarbeidet gjennomgående, for eksempel ved å tilføye besøkende etter der det står innbyggere i planen. Gjennomgående perspektiv gjelder flere steder i planen, men innspillene oppsummeres her, blant annet fordi de foreslår et nytt mål 2.2: *Besøksnæringene bidrar til et mer variert næringsliv og til lokal samfunnsutvikling i hele regionen.*

Noen har også spilt inn at det er positivt at det har kommet på plass en tverrfaglig reiselivsgruppe og en egen fagperson innen besøksforvaltning i fylkeskommunen.

Ett av utgangspunktene for revisjon av Regionplan Agder har vært å forenkle planen og gjøre den mer strategisk overordnet. Intensjonen er å detaljstyre mindre i Regionplan Agder og legge mer vekt på strategier og tiltak i noen utvalgte regionale planer og strategier. Med det som utgangspunkt anbefaler fylkeskommunedirektøren at alle forslag til gjennomgående perspektiver og nye mål generelt vurderes nøye.

Besøksnæringen er en viktig næring som gir mange mulige ringvirkninger. Næringen kan være spesielt viktig for steder som ellers har et lite variert næringsliv. I tillegg er det en sammenheng mellom besøksnæring, attraktivitet og omdømme. En styrket besøksnæring og flere besøkende har mange fordeler. Alt dette taler for å løfte besøksnæringen enda mer i Regionplan Agder.

I Regionplan Agder fra 2019 var det ett hovedmål relatert til besøksnæringen, plassert under satsingsområde kultur. Slik sett har planen som har vært på høring en videreføring av satsingen, kun med endret ordlyd. Kulturturisme ble opprinnelig lagt inn for å styrke besøksnæringen. Besøksnæringen er den eneste næringen som er eksplisitt nevnt i planen og er slik sett allerede løftet opp i planen. Besøksnæringen faller også inn under flere andre nåværende mål i planen, blant annet innen næringsutvikling, sysselsetting og økt verdiskaping basert på kultur.

Fylkeskommunen har en satsing allerede på besøksnæringen, for eksempel eierandel i Visit Sørlandet. Det er blitt opprettet en tverrfaglig reiselivsgruppe og en egen rådgiver for reiselivsutvikling. Dagens regionale plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping (VINN-planen) har reiseliv som ett av fem plantema (Reiseliv: «en konkurransedyktig og bærekraftig besøksnæring»). Plantemaet består av ett mål og fem strategier:

Mål: Agder skal ha en bærekraftig besøksnæring.

Strategier (kun overskrifter):

- Best for Barn
- Best på gjenkjøp
- Kompetanse,
- Innovasjon
- Infrastruktur

Dagens strategi «Besøk Agder 2030» bygger videre på dette. Ved oppheving av besøksstrategien vil mål og strategier fremdeles stå igjen i VINN-planen. Ved fremtidig revisjon og endring fra en plan til en VINN-strategi vil det være mulig å vurdere besøksnæringen og strategiene på nytt. Alt ligger til rette for at besøksnæringens ønske om regionale strategier vil bli godt ivaretatt i dette arbeidet.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn nye mål om besøksnæringen. Målet og omtalen av næringen bør stå under satsingsområdet *Kultur*. Fremtidsbildet bør bli oppdatert med noe mer omtale av næringen.

1.5.3. Satsingsområde 3: Utdanning, kompetanse og deltakelse

Tematisk retter mange innspill seg mot eldre eller mot utdanning/kompetanse. Flere andre innspill retter seg mot folkehelse. Enkelte innspill handler også om frivillighet.

Eldre

Innspill om eldre handler om at det er behov for mer satsing og konkrete løsninger i planen når det gjelder eldre. Det har også kommet innspill som sier at planen ikke peker på hvordan regionen skal innrette det videre arbeidet med eldre. Innspillene handler også delvis om at det er for negativt fokus på eldre i planen og at eldre

ønsker å bli sett mer på som en ressurs enn et problem. Ett innspill peker på at planen ikke formidler tydelig nok hvor stor utfordringen med eldre er.

Etter fylkeskommunedirektørens vurdering bør perspektivet på eldre justeres i planen. Eldre kan være en nyttig ressurs og dette bør komme tydeligere frem.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler å justere fremtidsbildet under sosial bærekraft og samfunnsflore nr. 3 for å få inn de nødvendige perspektivene. I tillegg bør mål 3.5. justeres til «Alle har like muligheter til å delta og bidra i samfunnet ...» (ny tekst er understreket). Dette er en justering for å komme i møte tanken om at alle kan bidra med de ressursene de har. I oppfølgingsarbeid kan det være nyttig å se dette opp mot frivillighet og samarbeid på tvers av generasjonene unge og eldre.

Regionplan Agder viser mål og retning, men skal ikke gi konkrete løsninger og tiltak. Dette gjelder også innen temaet eldre. Mye av ansvaret for eldre er plassert hos kommunene og stat. Aktørene som sitter nærmest tjenestetilbudet vil være best egnet til å vurdere hvilke tiltak som bør gjennomføres hvor. Akademia og næringslivet er også viktig, for eksempel i utviklingen av velferdsteknologi.

Det kan være verdt å minne om at utfordringer knyttet til eldre ikke nødvendigvis bare kan besvares med en satsing på eldre, eller eldrestrategier i et regionalt perspektiv. Minst like viktig er det å satse på det fundamentet et reelt aldersvennlig samfunn må bygge på. Det innebærer blant annet å satse på barn og unge som skal ha jobb, hindre utenforskap, utvikle kunnskap og arbeide for god balanse mellom behovet for kompetanse og behovet i arbeidslivet. Dette har Regionplan Agder mål om.

Folkehelse

En noe mindre andel av innspillene retter seg mot folkehelse direkte eller folkehelserelaterte tema. Folkehelse er tverrfaglig orientert, og innspillene spenner nokså vidt. Det har også kommet noen mer generelle innspill om planens forhold til folkehelse, ved at det har kommet til nye folkehelsemål og at folkehelsestrategien blir opphevet. Dette handler blant annet om at folkehelse er lite synlig i planen og at bredden i folkehelsearbeidet kan bli redusert ved grepene som er gjort. Ett innspill peker på at planen i større grad enn tidligere har inkludert helse.

Regionplan Agder er rettet inn slik at målene skal gi føring for videre arbeid i Agder. Når folkehelse er løftet opp i planen gir det mulighet til å arbeide tverrfaglig med folkehelse, i større grad enn gjennom en egen folkehelsestrategi. Oppheving av strategien har tydelig kobling til nye mål om folkehelse i Regionplan Agder, som igjen setter retning for folkehelsearbeidet i andre planer. Se også vurdering av oppheving av folkehelsestrategi i kap. 1.6.

Kompetanse og deltakelse

Flere av innspillene retter seg mot utdanning og kompetanse. Det gjelder blant annet desentralisert utdanning, rekruttering og kompetansemangel, utenforskap og

forebygging mot at unge avslutter skoleløp, ønske om gjenoppretting av kompetanseforum, med mer.

De fleste innspillene er av en karakter som retter seg mer mot oppfølging enn mot endring av Regionplan Agder. Fylkeskommunedirektøren anbefaler at slike innspill blir nærmere vurdert i arbeidet med revisjon av kompetansestrategi 2030. Kompetansestrategien vil være en god arena for å se innspillene i sammenheng og opp mot andre tema som er relevante i strategien.

1.5.4. Satsingsområde 4: Mobilitet

Satsingsområdet mobilitet skiller seg fra de andre fire satsingsområdene ved at det kun har ett mål: *Sammen gjør vi reisen enkel, trygg og grønn.*

Det har kommet en del forslag til nye mål og til å utvide satsingsområdet på ulike måter.

Målet kommer direkte fra hovedmålet i Regionplan for mobilitet for Agder 2023-2033. Mobilitetsplanen ble vedtatt av fylkestinget 20.juni 2023, første møte etter fylkestingets beslutning 25. april 2023 om å revidere Regionplan Agder.

Prinsipielt skal Regionplan Agder alltid komme foran. Satsingsområdet i Regionplan Agder er direkte hentet fra den regionale planen, fordi de to prosessene falt sammen på denne måten i tid. Det ville ført til unødvendige prosesser å gjenta avklaringene om hvor vi skal innenfor mobilitet, like etter vedtak av en regional plan. Det var god medvirkning og en grundig prosess rundt mobilitetsplanen.

Hovedtyngden av innspillene som handler om mobilitet, er ivaretatt i mobilitetsplanen. Det oppsummerer også hvordan en stor andel av innspillene til Regionplan Agder er vurdert.

Det har kommet innspill fra en part om å revidere mobilitetsplanen, med bakgrunn i at et innspill til selve mobilitetsplanarbeidet ikke ble hørt. Dette er egentlig et innspill som hører hjemme under vurdering av planbehovet. Det er tatt opp og vurdert her på grunn av mobilitetsplanens rolle som ny plan og som en helt sentral del av satsingsområdet mobilitet i Regionplan Agder.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler å holde på resultatet av en god prosess rundt mobilitetsplanen og ikke åpne for nye målsettinger innenfor området allerede så kort tid etter at mobilitetsplanen er tredd i kraft. Det er behov for å avklare forholdet til mobilitetsplanen tydeligere, og ny forklarende tekst er lagt til under satsingsområdet i Regionplan Agder.

1.5.5. Satsingsområde 5: Kultur

Det er relativt stor variasjon i innspillene som retter seg mot dette satsingsområdet. En del innspill retter seg mot å presisere eller å utvide kulturbegrepet. Dette er det eneste satsingsområdet hvor det er kommet innspill om å endre navn på selve

området. Dette dreier seg om forslagene «Kunst- og kultur» og «Kultur- og kulturarv».

Videre handler noen innspill om forslag til nye kulturaktiviteter/tiltak eller organisering av aktiviteter. Ett innspill kommenterer hvor det geografisk bør komme kulturaktiviteter, mens ett annet påpeker mangel på egnede arenaer visse typer kulturuttrykk. Det har også kommet noen innspill som retter seg mot å ta vare på bygningsarven. Enkelte ønsker også å utvide og presisere målet om frivillighet.

Innspill relatert til besøksforvaltning, som gjelder satsingsområdet kultur, ble vurdert i kapittel 1.5.2.

1.6. Planbehovet

Blant de generelle innspillene til planbehovet, stiller flere seg bak forenklingene, og støtter grepet om færre, men sterkere, planer og strategier. Noen gir også positiv tilslutning til de prioriterte planoppgavene generelt, uten at enkeltplaner er trukket frem.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler å stå ved forslaget til prioritert planbehov i høringen, med unntak av regional plan for Setesdal. Denne tas ut i tråd med innspill og prosessen rundt planen ellers.

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder er flyttet over til planer som skal revideres. Fremdrift og rullering av planen er regulert gjennom vannforskriften.

Under følger en oppsummering av merknadene som har kommet om planbehovet. Merk at fylkeskommunen også har flere planer og strategier, det er kun de som er trukket frem av høringspartnere som er nevnt under.

Ny regional plan for grønn industri og energi

En vesentlig andel av innspillene til planbehovet retter seg mot forslaget til ny regional plan for grønn industri og energi. Dette er klart det forslaget som har fått mest oppmerksomhet under temaet planbehov.

En del innspill trekker fram at det er positivt at planen blir laget. Det har ikke kommet inn klart negative merknader til å lage planen.

Flesteparten av merknadene peker på behovet for tidlig og god involvering i arbeidet med planen.

Mange innspill handler også om at ulike tema og hensyn bør vurderes i det kommende arbeidet. Dette dreier seg blant annet om behovet for ny kraftproduksjon, å se arbeidet i lys av kraftnettet og kraftproduksjon- og forbruk, og lokaliseringsskriterier for tiltak. Gjenbruk av varme og vurdering av og lokalisering i forhold til havner/kaier er også nevnt.

Noen parter ber fylkeskommunen om å se til Region Kristiansand og arbeidet som er gjort med strategien *Fornybarregionen*. Ett innspill peker på at det er behov for god kunnskap om kraftsystemet.

Dersom det blir vedtatt å lage planen, vil fylkeskommunedirektøren legge ekstra vekt på behovet for god og tidlig involvering i arbeidet. Når det gjelder de ulike hensyn og tema som er spilt inn, er det stor grad av relevans og gode innspill som bør vurderes i planen. Dette er forhold som vil bli vurdert nærmere ved utarbeidelse av planprogram.

Ny strategi for kulturarv 2030

Det har kommet noen positive, og ingen negative, innspill til å utarbeide strategien. Det har også kommet flere faglige og tematiske innspill mot satsingsområdet kultur generelt (se del 2) som er relevante å se i lys av et arbeid med ny kulturarvstrategi.

Oppheve folkehelsestrategien

Det har kommet et enkeltinnspill som viser til behovet for reelle styringsverktøy på folkehelsefeltet. Innspillet er utdypet med at en regional strategi kan understøtte kommunenes arbeid, kanskje spesielt for mindre kommuner.

Det å oppheve folkestrategien har en tydelig kobling til nye mål om folkehelse i Regionplan Agder. Hensikten bak dette er at folkehelse er tverrfaglig orientert og at mange av virkemidlene finnes i ulike sektorer. Det er ikke alltid at strategier er det beste verktøyet eller det som gir mest igjen for ressursbruken.

Fylkeskommunedirektørens vurdering er at folkehelse blir bedre ivaretatt ved at folkehelse blir synliggjort med nye mål i Regionplan Agder som setter føringer for andre regionale planer og at ressursene heller bør brukes til oppfølging gjennom prosjekter og drift.

Oppheve studentstrategien

Det har kommet noe motstridende tilbakemeldinger på forslaget om å oppheve studentstrategien.

Noen parter taler mot, blant annet med bakgrunn i at studentenes situasjon, som skiller seg fra andre grupper i befolkningen. Det blir pekt på at studentstrategien har vært et godt fundament, som tar spesielt hensyn til forhold som gjelder studenter. Det blir vist til at dette forsvinner om studentene skal følges opp av mål som gjelder generelt for befolkningen.

Et innspill støtter å oppheve strategien og peker på at satsingen for studenter nå blir ivaretatt gjennom partnersamarbeidet om studenttrivsel.

Andre viser til hvor viktig det er at studentene blir ivaretatt på regionalt nivå. Ett innspill støtter å oppheve strategien under forutsetning av at den blir videreført på en god måte i Regionplan Agder og i ny kompetansestrategi. Det blir pekt på at

partnerskapet om studenttrivsel bør komme i tillegg til, ikke som erstatning for studentstrategien.

Fylkeskommunedirektøren står ved anbefalingen om å oppheve strategien. Noe av strategien er oppnådd ved at partnerskapet for studenttrivsel er etablert. Selv om studenter ikke er nevnt i alle målene, er det mange mål under satsingsområdet *Utdanning, kompetanse og deltakelse* i Regionplan Agder som gjelder studenter. En revisjon av kompetansestrategien vil være en god arena for å utdype målene og vurdere studentenes perspektiv nærmere. Kompetansestrategien representerer også en ny mulighet til å vurdere studentenes behov i lys av andre utdannings- og kompetansetema.

Oppheve strategi for forskning, utvikling og innovasjon

Innspill relatert til strategien er preget av erkjennelse om at strategien naturlig blir erstattet av Kommunenes samarbeidsarena for forskning (KSF Sør). Samtidig sier innspillene at det er viktig at fylkeskommunens rolle på feltet er tydelig. Det er ingen negative innspill til å oppheve strategien.

Oppheve besøksstrategien

Det har kommet noen innspill som sier at det må være et premiss, for å oppheve besøksstrategien, at temaet inngår i regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.

Fylkeskommunedirektøren støtter innspillene og har også før høringen tatt opp dette premisset gjennom vurderinger i grunnlagsmaterialet for Regionplan Agder.

Revidere kompetansestrategien

Det har kommet noen positive merknader til å revidere strategien, og ingen negative.

Revidere regional plan for likestilling, mangfold og inkludering (LIM- planen)

Det har kommet noen positive merknader til å revidere planen, og ingen negative.

Revidere landbruksstrategien

Det har kommet ett positivt innspill til å revidere strategien og ingen negative.

Revidere regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping (VINN-planen) som strategi.

Enkelte stiller spørsmål ved om det er behov for både den regionale planen for grønn industri og en regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler å lage både planen og strategien. Ambisjonen for den regionale planen for grønn industri er å nøste i samfunnsflokken relatert til grønn omstilling, kraft, klima og naturarealer. VINN-strategien på sin side skal i større

grad sammenfatte bredden i næringsfeltet, for eksempel reiseliv, jfr. innspill til å oppheve besøksstrategien. Det kan gi bedre og en tydeligere behandling ved å ikke blande disse og løfte alt i en regional plan.

Uavklart plan: Heiplanen

Ett enkeltinnspill peker på at det er uheldig at Heiplanen ikke er satt til revisjon. Enkelte andre innspill kan tolkes som at det er underforstått at Heiplanen blir revidert. Det er ingen negative innspill til å revidere planen.

Heiplanen er basert på et samarbeid mellom flere fylker, der det er heiplansekretariatet som anbefaler en eventuell revidering. Fylkeskommunedirektøren anbefaler at planen fortsatt bør stå under "avventer endelig stillingtagen", som innebærer at planstrategien ikke vil være til hinder for å revidere Heiplanen ved behov.

Regional plan for Setesdalen

Det har kommet negative innspill fra Setesdal interkommunalt politisk råd og to setesdalskommuner om å lage en regional plan for Setesdalen.

God regional planlegging er avhengig av støtte og samarbeid med kommunene for å lykkes. Fylkeskommunedirektøren anbefaler å ta ut planen i tråd med innspillene og prosessen rundt planen ellers.

Innspill om å lage regional plan for kystsonen

Det har kommet ett innspill om å lage en regional plan for kystsonen. En slik plan regnes i innspillet som en naturlig konsekvens av ønsket satsing på blå vekst og et nødvendig grep for bærekraftig utvikling av ny næringsaktivitet. Innspillet utdyper at en regional plan vil passe godt inn i den tversektorielle satsingen "SOS-Sammen om Skagerak".

Et annet innspill viser til en bekymring for at kystmiljøet stadig blir verre og ønsker å prioritere kysten i Agder. Det gjelder ikke et ønske om en tradisjonell kystsonenplan, mer som et prosjekt som helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden. Det blir også vist til prosjektet rundt Raet nasjonalpark. Det er ønskelig at fylkeskommunen koordinerer et arbeid som involverer de ulike kommunene, myndigheter, forskningsinstitusjoner, næringsliv, og interesseorganisasjoner.

Fylkeskommunedirektøren vurderer innspill om regional kystsonenplan i lys av bakgrunns materialet for behandling av høringsutkastet, jf. vedlegget *Vurdering av nasjonale forventninger til regional planlegging relevante for Agder*. Her vektla fylkeskommunedirektøren først og fremst å legge til rette for gode samarbeidsarenaer og at det kan være mer hensiktsmessig å planlegge kysten gjennom interkommunal planlegging. Det ble lagt opp til å vurdere en ev.

kystsoneplan i lys av innspillene, derfor legger Fylkeskommunedirektøren opp til en grundigere vurdering av dette plantemaet.

Også før høringen ble det pekt på Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden. Det er verdt å merke seg at tilnærmingen til denne er på nasjonalt nivå og at planen blant annet sier at det vil være hensiktsmessig å utarbeide en felles regional plan for fylkene langs Oslofjorden. Ett av tiltakene i planen er å vurdere en interregional plan.

Forskere har lenge advart mot at tilstanden langs kysten er dårlig og noen har advart mot at forholdene i Oslofjorden kan bli vanlige langs større deler av kysten. Det er mye som tyder på et stort behov for løsninger og handling. Kombinert med at kysten representerer mange muligheter for nytt næringsliv, utgjør spørsmål om kystsonen en egen type samfunnsfloke. Dette taler for en regional kystsoneplan.

På den annen side tilsier erfaringene fra ulike samarbeid som Blått kompetansesenter sør og SOS Skagerrak at det er krevende å oppnå et velfungerende regionalt samarbeid.

Statsforvalteren har tatt initiativ til SOS Skagerrak, en programorganisert regional samarbeidsplattform for forvaltning, forskning og næringsaktører for å redde Skagerrak og sikre et «rent og rikt hav på Agder innen 2030». Fylkestinget sluttet seg i juni 2024 (sak 24/13960) til visjonen og programområdene for SOS Skagerrak, sammen med målet om bedre samarbeid for å bevare Skagerak og kystøkosystemene. Fylkestinget vedtok å vente med å ta stilling til fylkeskommunens deltakelse i prosjektet. Det må først foreligge en nasjonal handlingsplan for naturavtalen, og det må bli tydeligere hvilke demokratiske prosesser som skal ligge til grunn for viktige beslutninger i det strategiske programstyret. Det ble også vedtatt en forutsetning om at fylkeskommunen eier programmet og at staten bidrar økonomisk. Fylkestinget har bedt om at saken kommer tilbake til behandling innen våren 2025, når problemstillingene er avklart og det foreligger en finansieringsplan for prosjektet.

Fylkeskommunedirektøren legger vekt på å legge til rette for gode samarbeidsarenaer, og at det kan være mer hensiktsmessig å planlegge kysten gjennom interkommunal planlegging. Det vil være svært ressurs- og tidkrevende å lage en regional kystsoneplan for hele Agderkysten. Ressursene bør brukes på prosjektrettet arbeid og å etablere en god samarbeidsarena for forvaltning av kysten og havet.

Innspill om å lage regional plan for beredskap

Det har kommet ett innspill om å lage en regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap.

Fylkeskommunedirektøren viser til at det også har kommet innspill om satsingsområde eller mål for beredskap. Innspillene er vektet tungt og leder til en anbefaling om å legge inn ett nytt mål om beredskap i planen. Se også kap. 1.6.

Målet legger opp til styrking av beredskap på regionalt nivå. Det er vesentlig at selv om fylkeskommunen har et eget faglig ansvar, ligger svært mye ansvar hos Statsforvalteren og hos kommunene, politiet, med mer. Statsforvalteren har et spesielt ansvar for samordning av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å legge opp til en regional plan for beredskap.

Interne beredskapsplaner for fylkeskommunens egne ansvarsområder innen beredskap er ikke inkludert i denne vurderingen.

Innspill om å lage regional plan innen tema: drikkevann, vannmiljø, avløp- og overvannshåndtering.

Det har kommet ett innspill om å lage en regional plan innenfor drikkevann, vannmiljø og avløp- og overvannshåndtering.

Temaene inngår i den regionale vannforvaltningsplanen. Ellers ligger mye av ansvaret for temaene innenfor kommunal sektor. Fylkeskommunedirektøren har vurdert at det ikke er behov for flere tematiske planer for vann på regionalt nivå.

Innspill om å revidere regional plan for mobilitet

Det har kommet ett innspill om å revidere regional plan for mobilitet, med bakgrunn i at innspill til høringen av mobilitetsplanen ikke ble tatt til følge.

Fylkeskommunedirektøren fraråder å starte opp en ny prosess for mobilitetsplanen, som ble vedtatt av fylkestinget i juni 2023, etter en omfattende og god prosess. Se også kapittel 1.5.4.

Del 2: Oppsummering av enkeltinnspill, med vurderinger.

2.1. Informasjon om oppsummeringen

Som nevnt lenger opp kom det inn merknader til planen fra 65 ulike parter. For å bryte innspillene opp er de delt inn som følger:

- Kommuner og kommunale råd (23 parter)
- Statsetater (10 parter)
- Private og offentlige organisasjoner, næringsliv og andre (32 parter)

Oppsummeringen gir et kortfattet og ikke fullstendig bilde av dybden og nyanser i innspillene. Alle innspillene må leses i sin helhet for å kunne få et helt fullstendig bilde.

Merk at understrek i oppsummeringen av innspillene er fylkeskommunedirektørens presisering av hva som er nye forslag, for innspill om justering av nåværende mål.

2.2. Liste over parter med innspill til planen

Følgende 65 parter har kommet med innspill til planen:

- Agder musikkråd og Sørnorsk jazzsenter
- Agder og Telemark bispedømmeråd
- Agder Tresenter/InnoTre
- Arendal kommune
- Bane NOR
- Barne- og ungdomsrådet i Agder
- Birkenes kommune
- Bygland kommune
- Bykle kommune
- Destinasjon Hovden AS
- Digin
- Direktoratet for mineralforvaltning
- Eyde-klyngen
- Farsund kommune
- Fiskeridirektoratet
- FNF Agder
- Forsvarsbygg
- Fortidsminneforeningen
- Froland kommune
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon Agder
- Fylkeseldrerådet
- Grimstad kommune
- Hægebostad kommune
- Innakva KLYNGE
- Jordvern Agder
- Kompetanseforbundet
- Kristiansand havn IKS
- Kristiansand kommune
- Kvinesdal kommune
- Kystverket
- Lillesand kommune
- Lindesnes kommune
- Lister friluftsråd
- LO Norge
- Lyngdal kommune
- Mattilsynet
- Med Hjerter For Arendal og Frivilligsentralene i Arendal
- Norges Vassdrags- og energidirektorat
- Nye Veier
- Næringsalliansen i Agder
- PLATTFORM – Norsk Institutt for Forebygging av Radikalisering og Voldelig Ekstremisme
- Region Kristiansand
- Risør kommune
- Setesdal regionråd
- Sirdal kommune
- Smaabyen Flekkefjord SA
- Statens vegvesen
- Statsforvalteren i Agder
- Studentorganisasjonen i Agder
- Sørlandet sykehus HF
- Trygg Trafikk Agder
- Tvedestrand Eldreråd
- Tvedestrand kommune
- Universitetet i Agder
- Utdanningsforbundet
- Valle kommune
- Velferdstinget i Agder
- Vennesla kommune
- Vegårshei kommune
- Vest-Agder Mållag og Aust-Agder Mållag
- Visit Lindesnes
- Visit Setesdal
- Visit Sørlandet
- Østre Agder samarbeidet
- Åmli kommune

2.3. Merknader fra kommuner og kommunale råd

Arendal kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Forslaget legger opp til en bedre sammenheng mellom satsingsområder, mål og øvrig regionalt planbehov og planen er presentert på en god og forståelig måte.	Tatt til orientering.	-
Som et overordnet styringsverktøy beskriver planen en strategisk retning for regionen. Ved å ikke beskrive "veien til målet", bærer planens hovedmål preg av runde formuleringer med gode intensjoner. Dermed blir det opp til øvrige regionale planer og kommunens eget planarbeid hvordan vi konkret skal gå fram for å utvikle Agder til et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.	Regionplan Agder setter den strategiske retningen. Som følge av endringene blir det viktigere å sørge for oppfølging i andre regionale planer og strategier, handlings- og økonomiplan, virksomhetsstyring med mer. Kommunenes planer spiller en vesentlig rolle i å oppnå regionale mål, ved å tilpasse målene til en lokal og kommunal kontekst.	-
Støtter det ambisiøse nivået fylkeskommunen beskriver for vår nære fremtid. Samtidig er det klokt å riktig balanse mellom ambisjoner og realisme. Det kan synes som at fylket har noe høye ambisjoner når det står at regionen har CO2-utslippene under kontroll allerede i 2030.	Anbefaler å endre «fremtidsbilde» til «mulighetsbilde». Det vil sette forholdet mellom ambisjoner og realisme i et annet lys. Setning om CO2 bør justeres noe.	Endring av overskrift for fremtidsbildet til "mulighetsbilde".
Fremtidsbildet er noe generelt. Savner for eksempel beskrivelse av hvordan regionen har lyktes med næringsetablering, bla. i batteriverdikjeden, havvind, hydrogen m.fl.	Fremtidsbildet bør være noe generelt for å unngå for mange presiseringer. Vurderer at intensjonen i innspillet er ivarettatt i den nåværende teksten.	-
Er positive til kunnskapsgrunnlaget og presentasjonen gjennom Agdertall.no	Tatt til orientering.	-
Beskrivelsen av utfordringer og muligheter gjennom samfunnsfloker gir et godt bilde komplekse utfordringer som krever at vi tenker på tvers for å finne de beste løsningene.	Tatt til orientering.	-
Savner omtale av kultur- og fritidsarenaer som sentrale arenaer for sosial utjevning og økt inkludering, på lik linje med barnehage og skole.	Tatt til følge.	Justering av samfunnsfloke.
Ønsker at fylkeskommunen kan bidra med rådgiving, kurs og direkte oppfølging som følge av forslaget til nytt mål om klimagassutslipp og energi i planen.	Tatt til orientering. Fylkeskommunen bidrar med råd og veiledning innenfor målene i RP2030.	-

<p>Anbefale at regionen har målsetting om at Agder er vertskap for store internasjonale aktører knyttet til det grønne skiftet og sirkulærøkonomi.</p>	<p>Dette målet kan være egnet for vurdering i forbindelse med regional plan for grønn industri og energi, evt. gjennom revisjon av VINN-planen. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke dette som et eget mål i regionplanen.</p>	-
<p>Viser til at det er viktig å se på regionens utfordringer i et større, internasjonalt perspektiv. Det er det bra at fylkeskommunen omtaler internasjonalt samarbeid under virkemidler for økt måloppnåelse. Det kan være avgjørende for å finne felles løsninger til bærekraftig samfunnsutvikling.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Det er positivt at det legges opp til en sterkere regional styring i ny regional plan for grønn industri og energi. Det er viktig at areal- og energibehovene vurderes og avveies på tvers av kommunegrensene. Dette er for krevende å avveie i hver enkelt kommune. Det er av stor betydning at fylkeskommunen tar en koordinerende rolle sammen med statlige sektormyndigheter. For å lykkes både med å bevare natur og grønn næringsutvikling er det viktig at Agder får en regional plan som er konkret og forpliktende og sier noe om prioriteringer.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Arealregnskapet vil være en nyttig del av kunnskapsgrunnlaget og vil være et bidrag inn i diskusjonen om hvordan vi skal bruke arealene på Agder. Agdertall viser for eksempel at kommunale arealplaner har vedtatt storstilte områder for hytteutbygging. Dersom vi samtidig har som mål å redusere naturtap må det bli en tydeliggjøring av om noen utbyggingsområder skal tas ut og en prioritering av formålet bak utbyggingsområder og ikke minst lokaliseringskriterier.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Ser et særlig behov for regional overordnet samordning for masseforvaltning, for mer klimavennlige og bærekraftige løsninger på transport og bruk av stein, jord, asfalt og betong. Det er svært viktig at det tas et regionalt ansvar og at man får på plass et samarbeid på tvers av kommunegrensene.</p>	<p>Utredningsarbeid er vurdert som et mulig første skritt mot et eventuelt samarbeid om masseforvaltning. Vurdering av masseforvaltning i Agder bør først og fremst vurderes opp mot erfaringer fra andre regioner, som i Akershus, hvor Porfyr er lansert som en markeds plass for gjenbruk av masser.</p>	-
<p>Siller seg bak de overordnede målene for oppvekst og utdanning i planen.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Mener det bør presiseres at man må sikre nok kompetanse og flere i arbeid og at ansvaret for dette ligger på både private og offentlige arbeidsgivere.</p>	<p>Regionplan Agder bør ikke definere ansvar innenfor ulike tema i planen. Det kan vurderes i regionale planer og strategier, eller i andre sammenhenger.</p>	-

Agder har felles utfordringsbilde og demografi- og ressursbehovene vil bli krevende framover. Kommunene må bruke mye ressurser på å gi innbyggere kunnskap om valg som fremmer helse og mestring. Ønsker at regionen i fellesskap utarbeider kampanjer som fremmer folkehelsen i Agder og anbefaler at dette tas inn i planen.	Regionplan Agder som overordnet strategisk verktøy handler om å skape et mer helsefremmende samfunn. Konkret bruk av kampanjer er ikke vurdert. Målene i Regionplan Agder står ikke i veien for kampanjer dersom det blir vurdert som hensiktsmessig gjennom senere oppfølging.	-
Utviklingstrekkene i vår region viser at demokratiet blir utfordret med blant annet lav valgdeltagelse og synkende tillit. Ønsker at Agder har en felles satsing på å bygge opp under demokratiets viktige funksjon.	Innspillet henger sammen med mål 3.5: "Alle har like muligheter til å delta i samfunnet, uavhengig av..."). Tematisk passer dette inn under regional plan for likestilling, inkludering og mangfold (LIM-planen). Viser til nåværende hovedmål 1 i LIM-planen: En åpen landsdel med mangfoldig demokrati. Arbeidet med revisjon av LIM-planen kan være en egnet arena for å drøfte videre arbeid med dette.	-
Foreslår presisering av mål 3.3: voksne må også bli husket på når det gjelder utdanning.	Målets formulering "alle" dekker også voksne, for behovet i Regionplan Agder. Innspillet kan eventuelt vurderes nærmere i sammenheng med revisjon av regional kompetansestrategi.	-
Er positive til at mobilitet er et eget satsingsområde i planen. Mener at vi må bruke alle gode krefter for å samarbeide om bedre mobilitet og ber fylkeskommunen prioritere dette arbeidet.	Tatt til orientering.	-
Ønsker at fylkeskommunen har som målsetting at Agder har et bredt utvalg av kulturaktiviteter for engelskspråklige innflyttere.	Språk på kulturarrangementer bør avgjøres med et felles mål for hele Agder. Fylkeskommunen har en indirekte tilnærming, slik at kommunene og den enkelte arrangør kan vurdere dette ut fra lokale behov.	-

Birkenes kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Kommunen er positiv til høringsforslaget og støtter oppryddingen som er gjort med ny planstrategi. Dette vil bidra til god oversikt over gjeldende planer og det legger til rette for at det blir enklere å se planer i sammenheng når omfanget reduseres.	Tatt til orientering.	-

<p>Fremtidsbildet tegnes kort tid inn i fremtiden og det er vanskelig å se prioriteringer om hva som er viktigst å oppnå. Spesielt kan dette fremstå som problematisk der ulike fremtidsbilder synes å stå i motsetning til hverandre. Et eksempel er det å ivareta eksisterende kraftkrevende industri med tilstrekkelig lave energipriser til varig lønnsomhet, sett opp mot havvind der drift forutsetter høye energipriser for å være lønnsomme. Fremtidsbildet om nok energi til alle forutsetter politiske prioriteringer for hvilke prosjekter som skal få tilgang på energi, noe Glitre nett har etterspurt.</p>	<p>Anbefaler at fremtidsbildet blir omtalt som mulighetsbilde. Disse mulighetene bør vi jobbe for å oppnå, selv om det ikke finnes løsninger innen alle felt i 2024.</p>	<p>Fremtidsbilde endres til «mulighetsbilde».</p>
<p>Ber om at arbeidet med ny regional plan for grønn industri og energi ses i sammenheng med Region Kristiansands strategi Fornybarregionen.</p>	<p>Anbefaler å vurdere Fornybarstrategien nærmere i forbindelse med behandling av planprogrammet for den regionale planen.</p>	<p>-</p>
<p>Det bør vurderes om det er behov for både en plan for grønn industri og energi og en regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2030.</p>	<p>Ambisjonen for den regionale planen for grønn industri er å nøste i samfunnsflokken for grønn omstilling, energi, klima og naturarealer. VINN-strategien skal i større grad sammenfatte bredden i næringsfeltet, og inkluderer for eksempel reiseliv. Anbefaler ikke å slå dette sammen og løfte alt til en regional plan.</p>	<p>-</p>
<p>Ber om en tydeligere visjon for eldre og et aldersvennlig samfunn, under fremtidsbilde for sosial bærekraft. Eksempler på formuleringer:</p> <ul style="list-style-type: none"> -I 2030 har vi aldersvennlige lokalsamfunn som er universelt utformet. -Flere egder bor trygt i egen tilpasset bolig hvor de opplever mestring (..) (etc.) -Lokalsamfunnene er tilrettelagt for alle med gode transportmuligheter. -Flere eldre har kunnskap om hvordan de kan ta gode valg for egen alderdom. 	<p>Anbefaler å oppdatere fremtidsbildet med mer vekt på eldre, aldersvennlig samfunn, og muligheten til å bidra for de som kan.</p>	<p>Justering av fremtidsbilde.</p>

Bygland kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Kjenner seg igjen i de tre samfunnsflokene.	Tatt til orientering.	-

<p>Bevaring og forbedring av naturmangfold bør ha en positiv konsekvens for kommunene.</p>	<p>En rik natur gir i seg selv positive konsekvenser. Det finnes også ulike støtteordninger det er mulig å søke på i konkrete prosjekter. Viser også til regjeringens kommende "Handlingsplan for natur", som bla. skal ta for seg hvordan naturavtalen skal følges opp.</p>	-
<p>Lav tilgang på boliger gjør det vanskelig å tiltrekke seg innbyggere og arbeidskraft. Gode bomuligheter bidrar også til å utjevne sosial ulikhet.</p>	<p>Boligbygging og variasjon i boligtilbudet er i tråd med Regionplan Agder.</p>	
<p>Økt individualisme utfordrer oppvekstsektoren og den sosiale kapitalen i samfunnet. Det krever samhandling på tvers av tjenester og styrking av hjemmene og foreldrerollen.</p>	<p>Viser til mål 3.5.-3.7. og 5.6. og støtter innspillet om behov for samhandling.</p>	-
<p>Mål 1.2.: For et attraktivt liv på bygda er det viktig å ikke bygge for kompakt. Spredd bosetting og liv i bygdelagene står sentralt for å opprettholde attraktivitet og styrke bosetting.</p>	<p>Målet gjelder først og fremst for lokalsentre og ikke spredd bosetting. Hva som er optimal grad av kompakt utbygging på det enkelte sted avgjøres gjennom kommunale planprosesser.</p>	-
<p>Mål 1.6.: I målet kan det gjerne bli konkretisert at det gjelder for kysten. Bygland har lang strandlinje der det er rom for en regulert utbygging.</p>	<p>Det er mange vassdrag i Agder og begrenset rom i Regionplan Agder til å vurdere enkeltområder. Det kan være enkeltprosjekter som har høy samfunnsnytte eller som oppfyller andre mål på en så god måte at utbygging bør vektles tungt. Målet gjelder først og fremst de gjenværende ubebygde områdene, ikke ved fortetting og styrking av eksisterende steder. Målet om å ta vare på de gjenværende vassdragsområdene bør bli stående.</p>	-
<p>Det er potensial for et blågrønt ressurscenter i tilknytning til etablerte fag- og undervisningsmiljø. Dette kan styrke Agders posisjon i forvaltning av ferskvann og produksjon av ferskvannsfisk. Bygland er i ferd med å bygge opp et miljø rundt dette og har flere spennende private etableringer på gang.</p>	<p>Konkrete fag og ressurscenter bør ikke drøftes i Regionplan Agder. Dette bør vurderes i andre arenaer. Forslaget ellers bør vurderes nærmere ved kommende revisjon av kompetansestrategien, der det blir bedre anledning til å drøfte kompetanse, tilrettelegging, lokalisering, og så videre, under ett.</p>	-
<p>Det er viktig å bevare videregående skoler i distriktene med dagens linjetilbud. Det er også viktig å forberede ungdom på arbeidslivet og særlig aktuelt er mer arbeidsrettet undervisning og tilbud relevant for lokalt næringsliv.</p>		
<p>Desentraliserte utdanninger og fleksibilitet med oppmøtested er aktuelt for distriktsvennlig kompetanseheving og læring hele livet.</p>		
<p>Universell forebygging som involverer alle, har større effekt enn tiltak rettet mot enkeltindivider. For barn og unge innebærer det systematisk involvering av</p>	<p>Viser til mål. 3.7. som ivaretar dette. Innspillet er tatt til orientering.</p>	-

foreldre og lokalsamfunn og tilrettelegging av fritidsarenaer.		
Det å opprettholde eller styrke kollektivtilbudet i Bygland er viktig. Ønsker at rv. 9 blir den første fossilfrie langdistanse kollektivrutene i landet og at det blir lagt til rette for el eller hydrogen for nye kollektivanbud framover.	Tatt til orientering. Det er Vegvesenet, som eier av denne riksveien, som eventuelt må drive fram et forslag for rv. 9.	-
Bør trekke fram naturarv og naturen som formidlingsarena i hovedmålene.	Regionplan Agder inneholder mål både innen natur- og formidlingstema. Hva som er gode formidlingsarenaer avhenger av en rekke forhold og bør først og fremst avgjøres ut fra hensynet bak formidlingen, ikke som et hovedmål for hele Agder.	-
Besøksforvaltning er aktuelt for å utvikle en kobling mellom landbruk og reiseliv.	Tatt til orientering. En slik kobling kan være aktuelt å vurdere ved revisjon av strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskapning.	-
Bygland stiller seg bak målet om å avgrense regionale planer og strategier til prioriterte tema. Forlaget til Regionplan Agder er forenklet og fremstår ryddig og oversiktlig.	Tatt til orientering.	-
Å ta hele Agder i bruk er et viktig premiss som er videreført i planforlaget.	Tatt til orientering.	-

Bykle kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Slutter seg til beskrivelsen av utfordringsbilde og muligheter for Agder.	Tatt til orientering.	-
Er klar over behovet for mer miljøvennlig arealbruk og utbygging. Har mye vannkraft og ren energi det er viktig at får utvikle seg på en miljømessig god måte.	Tatt til orientering.	-
Ungdom og flyktninger står utenfor arbeidslivet, men vil inn. Ønsker flere lærlingeplasser i offentlig sektor og at det blir attraktivt for dem som tar imot lærlinger.	Flere lærlingeplasser vil være i tråd med målene under utdanning og kompetanse. Temaet kan være aktuelt å vurdere ved revisjon av regional kompetansestrategi. Fylkeskommunen har arbeidet for å legge bedre til rette for lærlinger innen egen virksomhet og vedtok en egen (ikke regional) lærlingstrategi tidlig i 2024.	-
Ulike tiltak for styrking av utfordringene rundt barn, unge og eldre kan skje frivillige organisasjoner med noe offentlig støtte.	Tatt til orientering. Frivillige organisasjoner og samarbeid på tvers av generasjoner er i tråd med Regionplan Agder. Økonomisk støtte blir ikke behandlet ikke i arbeidet med planen.	-

Mål 1.2.: For et attraktivt liv på bygda er det viktig å ikke bygge for kompakt. Spredd bosetting og liv i grendelagene står sentralt for attraktivitet og bosetting.	Målet gjelder først og fremst for bygdesentre og ikke spredd bosetting. Hva som er optimal grad av kompakt utbygging på det enkelte sted avgjøres gjennom kommunale planprosesser.	-
Mål:1.8. Mer vekt på ENØK og miljøvennlig transport og god ladestruktur er viktig.	Tatt til orientering. Viser også til satsingsområdet for mobilitet angående "grønn" transport.	-
Mener som kraftproduksjonskommune at man i samarbeid bør legge til rette for kortreist strøm og at kraftkrevende virksomhet kan etableres i kommunen.	Innspillet er notert som et innspill til arbeidet med framtidig regional plan for grønn industri og energi og er ikke nærmere vurdert i sammenheng med Regionplan Agder.	-
Det er viktig å opprettholde skolestrukturen med de linjetilbudene som er. Mer arbeidsrettet undervisning rettet mot lokal næringsstruktur er aktuelt.	Regionplan Agder inneholder overordnede mål for hele Agder. Skolestrukturstruktur og linjetilbud blir ikke nærmere vurdert i denne saken. Innspillet om å beholde dagens tilbud er tatt til orientering.	-
Desentraliserte utdanninger og fleksibelt oppmøtested er aktuelt ift. kompetanse og rekruttering. For kommunen vil det være interessant å ha tilgang på felles traineer eller være kontorplass for ansatte i fylkeskommunen som ønsker å bo i Bykle.	Innspillet bør vurderes ved kommende revisjon av kompetansestrategien. Distriktsvennlige fagskole-, høyskole- og universitetsutdanninger er tatt opp i dagens kompetansestrategi	-
Det er viktig å opprettholde eller styrke kollektivtilbudet i Bykle. Svipp er et godt eksempel.	Tatt til orientering.	-
Ønsker at RV9 blir den første fossilfrie langdistanse kollektivruta i landet.	Det er Vegvesenet, som eier av denne riksveien, som eventuelt må drive fram et slikt forslag.	-
Bykle har potensial for styrket formidling av kulturarv. Vannkraftshistorien er viktig å formidle gjennom et senter for vannkraftshistorie i Bykle.	Vannkraft har vært viktig for hele Agder og bør vurderes som del av arbeidet med ny strategi for kulturarv 2030.	-
I hovedmålene bør også naturarv og naturen som formidlingsarena og ressurs komme med.	Regionplan Agder inneholder mål både innen natur- og formidlingstema. Hva som er gode formidlingsarenaer avhenger av en rekke forhold og bør først og fremst avgjøres ut fra hensynet bak formidlingen, ikke som et hovedmål for hele Agder.	-
Bykle opplever utfordringer rundt bruk, vern og lokalt handlingsrom når det gjelder kanalisering av ferdsel, friluftsliv og utbygging. Dette må håndteres i en ev. revisjon av Heiplanen. Ønsker også at regionale myndigheter bidrar til at målkonflikter blir løst og til å finne gode løsninger i fortløpende arealforvaltning og planspørsmål.	Heiplanen er basert på et samarbeid mellom flere fylker, der det er Heiplansekretariatet som anbefaler en eventuell revidering. Planen er satt til "avventer endelig stillingtagen", som betyr at planstrategien ikke vil være til hinder for å revidere Heiplanen.	-
Bykle kommune har mye utmarksressurser som må tas hensyn til for en god og balansert bruk ved revisjon av landbruksstrategi og Heiplanen.	Tatt til orientering.	-

Ta ut punkt om regional plan for Setesdalen.	Anbefaler å ta ut regional plan for Setesdal fra planen, basert på at en god plan forutsetter støtte og samarbeid med kommunene.	Endret prioritering av planbehov.
Har tidligere spilt inn at Hovden utvikles som regionalt handelssenter og viser til kvaliteter som gjør at tettstedene i Bykle blir utviklet på ulike måter.	Innspillene gjelder det pågående planarbeidet med regional plan for handel og senterstruktur. Alle innspill må bli behandlet i saken det gjelder.	-
Har innspill om plassering/definisjon av kommunesenter og lokalsenter i regionalplan for senterstruktur og handel:		

Farsund kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Forslaget til Regionplan Agder er en god revidering som setter fokus på de viktigste samfunnsutfordringene. Det er positivt at planen er forenklet samtidig som den tydeliggjør hva Agder må satse på. Det er også positivt at antall regionale planer reduseres. Det er bedre å fokusere med større kraft på færre, men sentrale planer.	Tatt til orientering	-
Ber fylkeskommunen legge opp til en prosess med bred medvirkning fra et tidlig tidspunkt når det gjelder planen Regional plan for grønn industri og energi.	Fylkeskommunedirektøren legger vekt på at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.	-

Froland kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Viser til kommunens egne satsingsområder og samarbeidsavtale mellom kommunen og fylkeskommunen. Mener det i det store er godt samsvar mellom kommunes mål og regionplanen.	Tatt til orientering.	-

<p>Har registrert at det nasjonale målet om 55 % reduksjon av klimagassutslipp er lagt inn. Frykter at det blir for mye søkelys på direkte utslipp og lite på energibesparende løsninger og indirekte utslipp.</p>	<p>Direkte utslipp er det vi kan sette konkrete mål på og derfor er det ikke like naturlig med slike mål for indirekte utslipp i Regionplan Agder. Viser til mål 2.6. (sirkulærøkonomi) som vil påvirke indirekte utslipp gjennom redusert materielt forbruk og avfall. Også mål 1.5. om å ivareta naturens karbonlagre er relevant for indirekte utslipp. Agder fylkeskommune arbeider med indirekte utslipp i klimabudsjettet, for eksempel gjennom kjøp av varer og tjenester og energieffektiviseringstiltak. Når det gjelder energibesparende løsninger er dette en del av løsningen, men det bør ikke inn det overordnede i målet på 55 %. Det er en egen målsetting under 2.5 og 2.4.</p>	-
<p>Mener det er viktig at både storproduksjon av energi og kraftkrevende industri må lokaliseres i rimelig nærhet av eksisterende hovednett, for å unngå at nettet blir bygd ut som et edderkoppnett. Å begrense hovednettet vil være med på å begrense spenningsfallet over nettet.</p>	<p>Lokaliseringskriterier for energi og kraftkrevende industri kan være aktuelle tema i den regionale planen for grønn industri og energi. Viser også til regionplanens mål 2.5.</p>	-
<p>Forstår ikke fremtidsbildets omtale av «innovative løsninger i strømmettet har redusert behovet for store naturinngrep». Dersom det siktes til lokalisering av energiproduksjon, kraftkrevende industri, eller oppgradering av linjer, er kommunen enige i det.</p>	<p>Det er flere som arbeider for bedre utnyttelse av strømmettet. Viser bla. til Pilot-E prosjektet MaksGrid. Dersom dette lykkes, kan vi redusere behovet for å bygge nytt strømmett.</p>	-
<p>Er svært fornøyde med at fylkeskommunen vil legge til rette for industrietablering i tilknytning til kraftknutepunkter.</p>	<p>Tatt til orientering og viser til mål 2.5.</p>	-
<p>Ønsker samarbeid om energiproduksjon på tvers av fylkesgrensene (mer nasjonal planlegging) av beredskapshensyn. Avstand mellom energiproduksjon og forbruker bør være kort og bør derfor spres ut over landet. Om deler av strømmettet skulle falle ut, vil resterende være operativt.</p>	<p>Innspillet gjelder mer nasjonal planlegging og er tatt til orientering.</p>	-
<p>Viser til ulike behov for veg til vindkraft, solpark, biogasskraftverk og kraftkrevende industri. Forventer at regional plan for grønn industri og energi differensierer disse og setter av forslag til lokalisering på plankartet.</p>	<p>Innspillet er tatt til orientering. Rammene for en ny regional plan vil bli avklart gjennom behandling av planprogrammet for planen.</p>	
<p>Mener at planlegging av godstransport ensidig låses til en transporttype. Vi må kunne forutsette at all transporttyper, vei-, sjø- eller bane, blir nullutslipp i fremtiden. Planlegging av godstransport bør dermed sette søkelys på å få den minst energikrevende transporten.</p>	<p>Viser til regional mobilitetsplan med steg 21 "Jobbe for å overføre større andel gods til sjø og bane" og steg 19 "Legge til rette for nullutslippsløsninger". Stegene regnes som delmål til hovedmålet i Regionplan Agder.</p>	-

Mener at privatbilbruk har så mange fortrinn, nasjonalt, regionalt og lokalt, at det er vanskelig å bygge opp om et godt kollektivtilbud. Inntil privatbilens fortrinn blir fjernet, mener kommunen at man er best tjent med satsing på gang- og sykkelveinett. Dette vil også tjene de mindre stedene i distriktet.	Framkommelighet og bruk av bil, kollektiv eller vil variere mellom byer og distriktene og bilen vil være nødvendig for flere som bor utenfor byene. Det er likevel viktig å ha et kollektivtilbud i distriktene, spesielt med tanke på barn og unge, og utenforskap mht. innbyggere som ikke har bil.	-
Mener at e-helse og velferdsteknologi kan hjelpe i eldreomsorgen, men vil presisere at det også trengs varme hjelpende hender.	Tatt til orientering. Dette er løftet under samfunnsfloke nr. 2 og 3 i planen. Begge deler er viktig, og Regionplan Agder prioriterer ikke mellom teknologi og varme hender.	-
Ønsker tiltak som gjør det mer attraktivt med sirkulær økonomi. Viser blant annet til økonomisk regnskap som ofte viser at rivning og oppføring av nytt bygg er mest lønnsomt.	Tiltak er ikke en del av Regionplan Agder og må behandles i andre regionale planer, handlings- og økonomiplan og lignende. Viser ellers til at lønnsomheten i å rehabilitere bygg også er avhengig av lovreguleringer.	-
Anmoder om å ta inn ytringsfrihet og demokrati som et av hovedmålene i planen.	Ytringsfrihet og demokrati er regulert i lovverket og behøver ikke å være egne hovedmål i regionplanen. Nærmeste mål i planen vil være 3.5.: " Alle har like muligheter til å delta i samfunnet, uavhengig av....". Det kan likevel være relevant å drøfte nærmere hvordan vi sikrer dette i Agder. Tematisk passer innspillet godt i forbindelse med revisjon av regional plan for likestilling, inkludering og mangfold (jfr. nåværende hovedmål 1: En åpen landsdel med mangfoldig demokrati).	-

Grimstad kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Fylkeskommunens involvering i kulturprosjekter er viktig for støtte økonomisk, koordinere samarbeid og sikre at regionen utvikler seg som en attraktiv kulturell destinasjon.	Dette ivaretas gjennom fylkeskommunale tilskudd og mulighet til å søke om støtte til kulturprosjekt. Fylkeskommunen gir også råd og veiledning for gjennomføring av kommunale prosjekter.	-
Effektiv transport er avgjørende for økonomisk vekst og samfunnsutvikling. Fylkeskommunen må ta ansvar for å bedre miljøvennlige transportalternativer og forbedre infrastrukturen.	Dette er i tråd med Regionplan Agder, mobilitetsplanen og fylkeskommunens rolle. For å nå målene er det også viktig med samarbeid med kommunene og andre aktører innen mobilitet.	-

Samarbeid er viktig for å tilrettelegge for studenters behov og beholde kompetanse i regionen. Fylkeskommunen må bidra til bedre kollektivtilbud og samarbeide regionalt og kommunalt for å løse studentrelaterte utfordringer.	Fylkeskommunen satser på kollektivtilbudet i tråd med Regional plan for mobilitet. Gjennom revisjon av regional kompetansestrategi vil det være anledning til å sette søkelys på utfordringer for studentene.	-
Viser til planstrategien og frivillighetsstrategien og ønsker nærmere samarbeid om frivillighetens rolle i fremtiden.	Tatt til orientering.	-
Barn og unges psykiske helse, ensomhet og inaktivitet blant eldre er former for utenforskap det er svært viktig å forebygge. Fylkeskommune har særskilt kunnskap om folkehelse og har en sterk analyseavdeling. For å styrke kommunens kunnskapsgrunnlag bør fylkeskommunen bidra med sin kapasitet, gjerne i samarbeid med UiA.	Tatt til orientering. Fylkeskommunen arbeider jevnlig mot et bedre kunnskapsgrunnlag og deler dette med kommunene, bla. på Agdertall.no og gjennom råd, veiledning, samlinger og lignende.	-
Mener det kunne vært hensiktsmessig å beholde Regionplan Agder og planstrategien som to separate dokumenter, for å tydeliggjøre de ulike dokumentenes funksjon.	Regionplan Agder er lagt fram som en planstrategi, i tråd med Fylkestingets vedtak 25.4.2023 sak 18/23. Endringen henger blant annet sammen med endringen i plan- og bygningsloven om at den regionale planstrategien skal ta stilling til langsiktige mål. Fylkestinget vil med dette kunne ta stilling til mål og hvilke planer som skal utarbeides i samme dokument. Samtidig krever dette at regionplanen løftes til et mer overordnet nivå. Dette innebærer blant annet mer oppfølging i andre regionale planer, handlings- og økonomiplan, regional samhandling, eller på andre måter.	-
Mener at strategiene «veien til målet» bør tilbakeføres, for å tydeliggjøre fylkeskommunens rolle og forventninger til hvordan kommunene skal følge opp målene.		
Savner en rangering av prioriteringer for å avklare hvilke mål som skal løses når.	Målene gjelder strategisk retning for hele Agder innenfor et vidt spenn av viktige samfunnstema. Konkret prioritering bør vurderes for delmål og tiltak i andre regionale planer og strategier.	-
Vi savner en tidslinje i planstrategien som viser når planer skal utarbeides og vedtas, slik at kommunens arbeid bedre kan samsvare med fylkeskommunens føringer.	Framdriften til den enkelte plan vil komme fram ved behandling av planprogram for planen.	-
Vil understreke behovet for mer konkrete retningslinjer for samarbeidet mellom fylkeskommunen og kommunene i oppfølging av planen. Det er viktig at det blir tydeligere hvordan kommunene vil bli inkludert i dette arbeidet.	Anbefaler å oppdatere kapittel om oppfølging.	Justering av oppfølgingskapittel.

Hægebostad kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.

Planforslaget er en god revidering, som setter fokus på de viktigste samfunnsutfordringene. Det er positivt at planen er forenklet, samtidig som den tydeliggjør hva Agder må satse på. Det er også positivt at antall regionale planer blir redusert, med større kraft på færre, men mer sentrale planer.	Tatt til orientering.	-
Ber fylkeskommunen legge opp til en prosess med bred og tidlig medvirkning for regional plan for grønn industri og energi.	Fylkeskommunedirektøren legger vekt på at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.	-

Kristiansand kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Forslag til Regionplan Agder med regional planstrategi 2024-2027 er et godt grunnlag for et strategisk regionalt styringsdokument.	Tatt til orientering.	-
Flere av strategiene i tidligere plan ble ivaretatt av kommunens egne planer. Av den grunn er det ikke nødvendig at de blir omtalt i en regional plan. Generelt kan en så overordnet plan kunne tape retningskraft ved å kutte ut strateginivået. Målene kan stå noe isolert tilbake når man ikke sier noe om hvordan man skal nå dem. Uten strategier kreves det ofte bedre målformuleringer for at en plan skal gi tilstrekkelig retning og kraft til oppfølging gjennom handlingsplaner osv.	Det strategiske nivået vil ligge i regionale planer og strategier. Som følge av endringene blir det viktigere å sørge for oppfølging i andre planer og strategier, handlings- og økonomiplan, virksomhetsstyring med mer.	-
Savner større oppmerksomhet på klimaendringer og klimatilpasning. Det vil være hensiktsmessig å samordne arbeidet med klimatilpasning på tvers av kommunene.	Klimatilpasning er pekt på i utfordringsbildet og det er tatt inn et nytt mål om klimatilpasning i Regionplan Agder. Videre oppfølging skjer i andre regionale planer, samarbeidsforum, prosjekter, eller lignende. Kommunale planer er også av stor betydning for å lykkes med målet.	-
Planen blir mer oversiktlig ved at fremtidsbildet er samlet i et kapittel. Ambisjonsnivået for fremtidsbildet er høyt, sett opp mot tidsperspektivet på selve planen. Når planen blir vedtatt, er det i praksis bare 5 år igjen til 2030.	Anbefaler å omtale fremtidsbildet som mulighetsbilde. Det vil sette forholdet mellom ambisjoner og realisme i et annet lys.	Endring av overskrift for fremtidsbildet til "mulighetsbilde".
Utfordrings- og mulighetsbildet er godt beskrevet, og fanger essensen av det vi står i på en god måte. Under følger innspill til tema som kunne ha vært fremhevet: Integrering av immigranter og flyktninger i samfunnsliv og arbeidsliv er en utfordring som må adresseres tydelig. Tilføye noe om viktigheten av innbyggernes deltakelse i utvikling av lokalsamfunnet.	Det er vurdert at utfordringene er ivaretatt i samfunnsflokene. Integrering av flyktninger inngår blant annet i omtale av utenforskap, kompetansebehov og det å få flere i arbeid. Teknologi og digitalisering er nevnt, det samme er utenforskap og det å bygge ned barrierer som hindrer egder i å bidra i samfunnet.	-

Tilføye at teknologi og digitalisering gjør det mulig for flere innbyggere å delta i arbeidslivet.		
Arbeidskraftutfordringen som forsterkes av demografiutviklingen, bør omtales tydeligere i samfunnsflokene. Det fordreier og underkommuniserer hva som vil være utfordringene når man omtaler dette som at behovet for arbeidskraft er stort, samtidig som mange står utenfor arbeidslivet.	Samfunnsflokene bør være kortfattet og ikke ha for mange presiseringer. Flokene er nyttige redskap for å sette søkelys på komplekse samfunnsproblemer, men de bør ikke tolkes som at de står helt for seg selv. For eksempel må arbeidskraftutfordringen i andre floke ses i sammenheng med tredje floke om demografiendringer og redusert handlingsrom.	-
Senterstrukturen i regionplanen er ikke samordnet med høringsutkast til regional plan for senterstruktur og handel i Agder. I senterstrukturplanen benyttes begrepet lokalsenter også om det som tidligere ble omtalt som bygdesenter.	Tatt til følge.	"Bygdesentre" er endret til "lokalsentre".
Under satsingsområde 1 omtales kompakt byutvikling, men det kunne blitt tatt med formulering knyttet til boligutvikling i kommunesentrene slik at dette tema ble fremhevet.	Målet kommer blant annet frem i regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen.	-
De tre nye målene er gode tilføyelser.	Tatt til orientering.	-
Begrepet bærekraftig er ikke definert i planen, og i mange av målene kan bærekraftig tolkes som økonomisk vekst. Spørsmålet er om varig økonomisk vekst er mulig eller ønskelig. Det mangler flere perspektiver i dette, blant annet livskvalitet. I stedet for at økonomisk vekst er målet, burde den sosiale dimensjonen mer med, bla. med mål om å sikre innbyggerne i Agder et godt liv med høy livskvalitet. En måte å bredde ut bærekraftbegrepet er ev. å bytte noen begreper. For eksempel kan vekstkraftige bedrifter omtales som bærekraftige bedrifter, begrepet transformasjon kan benyttes istedenfor å effektivisere.	Under fremtidsbildet kommer det frem at bærekraftig utvikling i Agder bygger på premissene «Vi tar hele Agder i bruk» og «Vi tar vare på det vi har». Nærmere redegjørelse for hva som ligger i bærekraftig kommer frem under disse prinsippene.	-
Mål 2.7 oppfattes noe passivt og formuleringen bør endres til å bli mer aktiv.	Anbefaler en mer aktiv målformulering.	Justering av mål 2.7.
Perspektivet på fysisk og psykisk helse for barn og unge i folkehelsearbeidet er innarbeidet i to av målene og dette er viktig innenfor arbeidet med disse temaene.	Tatt til orientering.	-

<p>Flyktnings situasjonen og det viktige integreringsarbeidet bør få større plass. Særlig med tanke på målformuleringer knyttet til språkkompetanse med hensyn til integrering og inkludering i utdannings- og yrkesdeltakelse.</p>	<p>Regionplan Agder har flere relevante mål innen kompetanse, sysselsetting, deltakelse i samfunnet, med mer. Når det gjelder språkkompetanse konkret bør dette ev. vurderes gjennom arbeidet med revisjon av regional kompetansestrategi.</p>	-
<p>Viser til kommentar til fremtidsbildet, om innbyggernes deltakelse i utvikling i lokalsamfunnet, og at dette bør komme igjen under målformuleringene.</p>	<p>Dette kommer blant annet igjen i mål 3.5. "Alle har like muligheter til å delta i samfunnet, uavhengig av ...". Anbefaler å justere målet til "delta og bidra", basert på flere relevante innspill. Til dette innspillet vil "bidra" svare på forslaget om "deltakelse i utvikling av samfunnet".</p>	Justering av mål 3.5.
<p>Savner et konkret mål på å redusere sosiale forskjeller. Foreslår justert mål 3.6: Innbyggerne i Agder har bedre helse og livskvalitet, uavhengig av sosial og økonomisk bakgrunn, og forskjellene er redusert.</p>	<p>Målformuleringen er bygd på intensjonen om at vi løfter de med dårligst helse hvis vi retter inn tiltak som bedrer helsen generelt.</p>	-
<p>Redusert ungt utenforskap er ikke formulert som eget mål. Til sammen vil de andre målene ivareta denne utfordringen, men dette er likevel en av våre største regionale utfordringer, som bør ha stor oppmerksomhet og adresseres tidligere.</p>	<p>Spørsmål om ungt utenforskap er adressert spesielt i samfunnsflope nr. 3, men også i samfunnsflope nr. 2.</p>	-
<p>Det kan være utfordrende for bredden i folkehelsearbeidet at strategien for folkehelse blir tatt bort og det er tilføyd to nye mål. Hvor perspektivet på fysisk og psykisk helse er innarbeidet i målformuleringen for å fange opp hensynet til folkehelsearbeidet i regionen.</p>	<p>At målene er lagt inn i Regionplan Agder kan også være med på å styrke bredden i folkehelsefeltet. Intensjonen er at målene skal innarbeides i andre planer og strategier, og rettes mot tiltak. Dersom folkehelse er avgrenset til en enkelt strategi, forsvinner også noe av tverrfagligheten og muligheten for å innarbeide folkehelse i andre områder.</p>	-
<p>Livskvalitet er nevnt i mål 3.6, men kunne fått tydeligere plass, spesielt siden en nasjonal strategi for livskvalitet er under arbeid.</p>	<p>Det er vurdert som tilstrekkelig at livskvalitet kommer frem i mål 3.6. Den nasjonale strategien vil være med på å støtte opp om målet.</p>	-
<p>Dette satsingsområdet er kort med kun ett hovedmål. Selv om regional plan for mobilitet ivaretar mye av måloppnåelsen, kunne satsingsområdet med fordel vært mer spesifikt. Det mangler mål til gods på sjø og bane, samt mål om 0-vekst i personbiltrafikken.</p>	<p>Satsingsområdet er kort fordi målet kommer fra hovedmålet i regional plan for mobilitet, som ble vedtatt like etter at arbeidet med Regionplan Agder ble satt i gang. Viser til steg 16 (Jobbe for å nå nullvekstmålet i byområder) og steg 21 (Jobbe for å overføre større andel gods til sjø fra bane) i mobilitetsplanen. Disse stegene gjelder som delmål til hovedmålet i Regionplan Agder. Nullvekstmålet er også et sentralt premiss i regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen.</p>	-

Oppfatter at kunstdimensjonen blir noe svak i formuleringene under satsingsområdet Kultur. Foreslår å endre tittel på satsingsområde 5 til <u>Kunst og kultur</u>	Kunst er regnet for å være inkludert i kulturbegrepet i Regionplan Agder. Det har også kommet andre tilvarende forslag (kultur- og kulturarv).	-
Foreslår justert mål 5.4: <u>Kunst- og kulturinstitusjoner...</u>		
Foreslår justert mål 5.5: Alle innbyggere har tilgang på gode arenaer for <u>kunst og kultur...</u>		
Oppfølgingen av Regionplan Agder kan bli mer konkretisert. For eksempel kan kommunenes rolle, og hvordan kommunale planer bidrar i regional måloppnåelsen, trekkes fram. Det er ikke tydelig på hvilken måte #vårtagder skal bidra i oppfølgingen av planen. De ulike nettverkene fungerer ulikt, og da kan det bli for svakt å se nettverkene som løsning i oppfølgingen.	Anbefaler å justere innhold i oppfølgingskapittel.	Justering av oppfølgingskapittel.
Det fremkommer ikke tydelig hvordan regionplanen skal følges opp gjennom et eventuelt handlingsprogram. Siden regionplanen nå er overordnet formulert, vil et handlingsprogram ha mye å bety for hvordan vi samlet i regionen skal nå målene.	Handlingsprogrammet utgår slik det har fungert og oppfølgingen flyttes mot handlings- og økonomiplan og handlingsprogrammene i andre regionale planer.	-
Savner en tydeliggjøring av regionens felles satsing på nytt Europakontor. Dette kan beskrives under fylkeskommunens rolle i det internasjonale samarbeidet.	Anbefaler at oppfølgingskapittelet blir oppdatert med tekst om emnet.	Justering av oppfølgingskapittel.
Støtter revidering av LIM-planen, relatert til flyktnings situasjonen og behovet for et godt og bærekraftig integreringsarbeid på Agder.	Tatt til orientering.	-
Støtter revidering av kompetansestrategi 2030, relatert til hovedutfordringen om redusert aldersbæreevne og arbeidskraftutfordring. Rekruttering av arbeidskraft og utvikling av kompetanse i regionen blir et hovedanliggende fremover.	Tatt til orientering.	-
Støtter opphevelse av studentstrategi Agder, siden denne viktige satsingen ivaretas gjennom partnersamarbeid om studenttrivsel.	Tatt til orientering.	-
Viser til at deler av strategi for forskning, utvikling og innovasjon, som er foreslått opphevet, naturlig vil bli erstattet av satsing på Regionalt KSF Sør. Det er viktig at fylkeskommunens rolle på dette feltet er tydelig, og fint at fylkeskommunens mulige samfunnsutviklerrolle i påkobling av mindre kommuner til motorkommunen i Agder (Kristiansand) tydeliggjøres. Revitalisering og samordning av støttenettverkene kan også virke positivt.	Tatt til orientering.	-

<p>Det er viktig med reelle styringsverktøy på folkehelsefeltet. En folkehelsestrategi fra fylket kan være viktig understøtting av kommunenes folkehelsearbeid, kanskje særlig mindre kommuner, for å sikre fremdrift og rett innsats.</p>	<p>Oppheving av strategien har tydelig kobling til nye mål om folkehelse i Regionplan Agder, som igjen setter retning for folkehelsearbeidet i andre planer. Folkehelse er tverrfaglig orientert og mange av virkemidlene finnes i ulike sektorer. Strategier er ressurskrevende å lage og er ikke alltid det beste verktøyet eller det som gir mest igjen for ressursbruken. Ressursene bør heller brukes i prosjekter og drift for god veiledning og oppfølging av målene.</p>	-
--	--	---

Kvinesdal kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
<p>Er positiv til de foreslåtte endringene og mener de på en god måte svarer ut regionens utfordringsbilde som beskrevet i kunnskapsgrunnlaget.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Grepet med å innarbeide regional planstrategi i planen er godt og bidrar til forenkling. Det er positivt at fylkeskommunen legger opp til årlig rullering av planbehovet i forbindelse med behandling av handlings- og økonomiplan.</p>	<p>Tatt til orientering. Formuleringen "rullering" er justert til "vurdering", for å unngå misforståelser. Hensikten er likevel den samme: Å ha en oppdatert tilnærming til plansystemet som også gir mulighet til å avveie prioriteringene til tilgjengelige ressurser, og samtidig ta høyde for nye nasjonale føringer eller behov som oppstår i regionen.</p>	-
<p>Er positiv til forslaget til prioriterte planoppgaver i perioden. Det er viktig at arbeidet med ny regional plan for grønn industri og energi, er sikret god forankring og medvirkning fra kommunene på Agder.</p>	<p>Fylkeskommunedirektøren legger vekt på at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.</p>	-

Lillesand kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.

<p>Ber om en tydeligere visjon for eldre og et aldersvennlig samfunn, under fremtidsbilde for sosial bærekraft. Eksempler på formuleringer:</p> <p>-I 2030 har vi aldersvennlige lokalsamfunn som er universelt utformet. -Flere egder bor trygt i egen tilpasset bolig hvor de opplever mestring (..) (etc.) -Lokalsamfunnene er tilrettelagt for alle med gode transportmuligheter. -Flere eldre har kunnskap om hvordan de kan ta gode valg for egen alderdom.</p>	<p>Anbefaler å oppdatere fremtidsbildet med mer vekt på eldre, aldersvennlig samfunn, og muligheten til å bidra for de som kan.</p>	<p>Justering av fremtidsbilde.</p>
<p>Foreslår at det legges inn en setning i fremtidsbildet om barnehager og skolers benyttelse av muligheter og handlingsrom som store institusjoner i samfunnet. Eksempel: Barnehage og skole er sentrale arenaer for sosial utjevning og økt inkludering. Det vil være vesentlig at skoler og barnehager utforsker og benytter sitt handlingsrom i takt med utfordringsbildet.</p>	<p>At barnehager og skoler er sentrale arenaer for sosial utjevning kommer frem i samfunnsfloke 3.</p>	-
<p>Foreslår justert mål 2.3: Næringsstrukturen er mer variert og preget av et godt samarbeid mellom næringsliv, <u>kulturliv</u>, <u>akademia</u> og offentlig sektor.</p>	<p>Intensjonen bak innspillet er vurdert til å være ivaretatt både i målet og sett i sammenheng med satsingsområdet kultur.</p>	-
<p>Foreslår tilføyelse i første setning under satsingsområdet Kultur: Deltagelse i kulturlivet gir arenaer for samhold og fellesskapsfølelse, og kunst kan gi rom for å oppleve mestring, inkludering og trygghet og forebygge ensomhet.</p>	<p>Det å forebygge ensomhet er regnet for å være inkludert i intensjonen bak samhold og felleskap.</p>	-
<p>Foreslår justert mål 5.4: Kulturinstitusjoner, <u>kultur- og idrettsarrangementer</u>, museer, og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region som trekker et voksende antall besøkende fra inn- og utlandet.</p>	<p>På det strategiske nivået Regionplan Agder skal være, er det viktig at målene ikke får behov for mange presiseringer. Anbefaler å justere målet til "Kultur, idrett og en unik kulturarv gjør Agder....."</p>	<p>Justering av mål 5.4.</p>

Lindenes kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
<p>Planen bør vektlegge utfordringen med fremtidig mangel på yrkesfaglige kompetanse sterkere. Det er behov for flere med yrkesfaglig kompetanse, særlig helsefaglig kompetanse.</p>	<p>Regionplan Agder som en overordnet strategisk plan bør ikke peke på de spesifikke kompetansebehovene. Innspillet bør eventuelt vurderes ved revisjon av regional kompetansestrategi.</p>	
<p>Foreslår følgende inn i fremtidsbildet: Utdanningstilbudet i Agder er tilpasset behovet for arbeidskraft, antallet som velger yrkesfaglige utdannelse er økt og balansen i tilbud og etterspørsel etter kompetanser er god.</p>		

<p>Foreslår å bruke en oppdatert utgave av innledende tekst fra utfordrings- og mulighetsbilde i nåværende regionplan (2019), inn i samme kapittel i revidert plan. Alternativt bør det skrives ny innledende del basert på det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget, hvor positive trender blir vektlagt.</p>	<p>Anbefaler å endre "fremtidsbilde" til "mulighetsbilde" og døpe "utfordrings- og mulighetsbilde" om til "utfordringsbilde". Se også vurderinger i kapittel 1.2.</p>	<p>Endring av kapitteloverskrifter for "fremtidsbilde" og "utfordrings- og mulighetsbilde".</p>
<p>Under mulighets- og utfordringsbildet står setningen: «Vi trenger mange mennesker i arbeid for å opprettholde fremtidens næringsliv og et godt tjenestetilbud.» Ønsker å tilføye følgende setning bak denne: «Det er særlig behov for flere med yrkesfaglige kompetanser.»</p>	<p>Støtter intensjonen bak innspillet. Anbefaler å ikke nevne spesifikke kompetansebehov i samfunnsflokken, som ikke skal fungere som et kunnskapsgrunnlag. Innspillet bør vurderes i arbeidet med regional kompetansestrategi.</p>	<p>-</p>
<p>Foreslår å justere mål 3.4: Andelen som velger yrkesfaglig utdanning er økt. Det er lagt bedre til rette for ulike veier til yrkesfaglig kompetanse og fagbrev.</p>	<p>Forslaget bør vurderes i arbeidet med regional kompetansestrategi, som oppfølging av mål 3.4. "Det er god balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i det regionale arbeidsmarkedet".</p>	<p>-</p>
<p>Savner begrunnelse for hvorfor enkelte planer er besluttet opphevet. Dette bør innarbeides på side 17 i forslaget.</p>	<p>Begrunnelsen kommer frem av vedlegg 5 (Regionalt plansystem og planbehov) i planforslaget som ble sendt på høring.</p>	<p>-</p>
<p>Er usikre på hvordan besøksstrategier og strategi for studenter, forskning, utvikling og innovasjon blir ivaretatt i utkastet. Foreslår at temaene inngår i beskrivelsen av de foreslåtte planene som skal utarbeides, eller vurderer å lage en overordnet strategi for temaene relatert til studenter, forskning og høyere utdanning.</p>	<p>Anbefaler å oppdatere tekst om at studentstrategien inngår i kompetansestrategien. Besøksforvaltning inngår allerede i regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.</p>	<p>Justering av tekst i kapittel om planbehovet.</p>
<p>CRPD (FN konvensjon om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne) skal brukes aktivt hos Statsforvalteren, fylkeskommunen og kommunen i arbeidet med planstrategi.</p>	<p>Viser til mål 3.5. og forslag om å revidere regional plan for likestilling, inkludering og mangfold.</p>	<p>-</p>
<p>Fylket bør fokusere mer på å forebygge "drop out" i videregående opplæring og tilrettelegge for mer tilpasset opplæring/praktisk læring. Dette gjelder også unge med funksjonsnedsettelse.</p>	<p>Viser til mål 3.3. i planen. Hvordan målet konkret følges opp vil blant annet være aktuelt å vurdere nærmere ved revisjon av regional kompetansestrategi.</p>	<p></p>
<p>Mener at gruppen «eldre» ikke er vektlagt godt nok og at fylket i større grad må ha en strategi for å møte mulighetene og utfordringer denne voksende gruppen vil møte.</p>	<p>Den reviderte Regionplan Agder har løftet opp perspektivet rundt eldre i større grad enn Regionplan Agder vedtatt i 2019. Anbefaler noe mer vekt på eldre basert på innspillene som har kommet. Se også kap. 1.5.3.</p>	<p>-Justering av fremtidsbilde. -Justering av samfunnsflokke 3.</p>

Kommunestyret ønsker at det lages en enkel revisjon av mobilitetsplanen, med bakgrunn i at Lindesnes kommunes innspill ikke ble tatt til følge i arbeidet med denne.	Mobilitetsplanen ble vedtatt i juni 2023. Det var en god og grundig prosess rundt planen og fylkeskommunedirektøren vil derfor fraråde revisjon av planen i denne perioden.
--	---

Lyngdal kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Forslag til Regionplan Agder er en god revidering som setter fokus på de viktigste samfunnsutfordringene.	Tatt til orientering.	-
Det er positivt at planen er forenklet samtidig som den tydeliggjør hva Agder må satse på.	Tatt til orientering.	-
Det er også positivt at antall regionale planer reduseres. Det er bedre å fokusere med større kraft på færre, men sentrale planer	Tatt til orientering.	-
Ber fylkeskommunen legge opp til en prosess med bred medvirkning fra et tidlig tidspunkt når det gjelder planen Regional plan for grønn industri og energi.	Fylkeskommunedirektøren legger vekt på at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.	-

Region Kristiansand		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Kjenner igjen utfordrings- og mulighetsbildet, som i hovedsak er det samme som ligger til grunn for satsingsområder og Verdiskapingsstrategien for Region Kristiansand.	Tatt til orientering.	-
Peker på at regionene på Agder er forskjellige og at det kan være nødvendig å ha noe ulik målsetting i de ulike delene av Agder.	Det er forskjeller mellom regioner og ulike steder i Agder. Regionplan Agder skal være et samlende dokument, med felles mål for det alle kan jobbe mot. Regionale forskjeller kommer tydeligere fram i andre regionale planer, f.eks. regionplan Lister og regional plan for kristiansandsregionen. De viktigste lokale forskjellene må likevel komme til uttrykk gjennom kommuneplanene, der hver enkelt kommune selv vurderer hvordan regionale mål kan bli oversatt til lokale forhold.	-

Det vil trolig ikke være nok med en høringsrunde i kommunene for at planen skal oppleves som et relevant styringsdokument for de kommunale beslutningene. Det vil også være fagområder utenfor fylkeskommunens ansvarsområde som vil tvinge fram annen prioritering, for eksempel innen helse, pleie og omsorgstjenester.	Planen er en revisjon av eksisterende Regionplan Agder som har fungert som styringsdokument over flere år. Å styrke denne rollen med mer dialog med kommunene er et godt innspill. Det vil ikke være i strid med Regionplan Agder at kommunene blant annet prioriterer helse, pleie og omsorgstjenester, se f.eks. samfunnsflope 3.	-
Fremtidsbildet har føringer for blant annet arealbruk, naturvern og strandsone som skaper lokalpolitisk debatt i kommunene. Et felles fremtidsbilde krever aksept, forankring og lik vilje til prioritering.	Anbefaler å omtale fremtidsbildet som mulighetsbilde.	Endring av overskrift for fremtidsbildet til "mulighetsbilde".
Foreslår at det legges opp til bredere forankrings- og kommunikasjonsarbeid for å oppnå felles forpliktelse, eller at begreper som «overordnet strategisk styringsdokument», grunnlag for politikkutforming» og «retningsgivende for prioritering, samordnet innsats og virkemiddelbruk» dempes noe.	Tatt til orientering. Anbefaler at innspillet tas med i videre arbeid med regional samhandling.	-
Region Kristiansand har de siste årene vært engasjert i grønn industri og energi og forventer gode og inkluderende prosesser hvis areal- og energibehovene skal vurderes og avveies på tvers av kommunegrensene, og hvis planen skal inneholde plankart og planbestemmelser.	Fylkeskommunedirektøren legger opp til at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.	
Vil være en samarbeidspartner for utvikling og forankring av Regionplan Agder. Ønsker å få til en god samhandlingsstruktur på Agder, blant annet gjennom #vårtagder.	Dette er positivt og ønskelig. Tatt til orientering.	-

Risør kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Regionplan Agder er en viktig plan og vil være et godt styringsverktøy mot en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030. Satsingsområdene vil bidra til å løfte regionen, og den samsvarer godt med Risør kommune sin kommuneplan og forslag til planstrategi.	Tatt til orientering.	-
At regionplanen er slått sammen med planstrategien forenkler planarbeidet, og koblingen mellom strategisk retning og prioritering av planbehov styrkes.	Tatt til orientering.	-
Risør har hatt god nytte av disse kunnskapsdokumentene og utfordringsbildet som fylkeskommunen har utarbeidet for regionen, og har benyttet dette i eget arbeid med planstrategi og utfordringsbilde i Risør.	Tatt til orientering.	-

Viser til utfordringsbildet som peker på at dagens kommunale planer åpner for tilnærmet doubling av arealer som kan bebygges. Dette er ikke forenelig med natur- og klimahensyn.	Tatt til orientering.	-
Det er positivt at regionplanen oppfordrer kommunene til å vurdere å ta ut planreserver fra kommunale planer. Kommunen vil ha god nytte av fylkeskommunens arbeid med arealregnskap, og håper på samarbeide videre om hvordan dette kan brukes som verktøy i kommunens arealplanlegging.	Tatt til orientering. Det er positivt at kommunen ønsker samarbeid om arealregnskapet som verktøy.	-
Er positiv til forslaget om å revidere planer. Flere av planene sammenfaller i tema med planer som Risør foreslår å rullere i perioden. Det vil være positivt for kommunen å jobbe med tilsvarende tema både på regionalt og kommunalt nivå.	Tatt til orientering. Det er positivt for alle parter med parallelt planarbeid.	-
Tematikken rundt regional plan for grønn industri og energi vil være et viktig tema for Agder i tiden framover, og krever mange avveininger mellom hensynet til energi, natur og samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Det er riktig og viktig at temaene løftes opp. Forutsetter at det vil legges opp til en bred medvirkning, både fra kommunene, næringsliv og interesseorganisasjoner.	Tatt til orientering. Fylkeskommunedirektøren legger opp til at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.	-
Ønsker å løfte opp kysten og de kystnære sjøarealene i Agder. Ser med stor bekymring på at kystmiljøet endrer seg og forverrer seg for hvert år. Fra kommunens side er det ikke ønske om en tradisjonell kystsoneplan, men mer ønskelig med et prosjekt tilsvarende det som er gjennomført i Oslofjorden. Kjenner til prosjektet rundt Raet nasjonalpark, men savner at disse satsingene ble løftet opp for hele kysten på Agder. Ønsker at fylkeskommunen vurderer å koordinere et slikt arbeid, som bør involvere kystkommunene, regionale myndigheter (bl.a. Statsforvalter, Fiskeridirektoratet, Kystverket), forskningsinstitusjoner (bl.a. HI, NIVA, UiA), næringsliv (bl.a. Fiskerlaget Sør, Innakva-klyngen, Maritime næringer) og interesseorganisasjoner.	Fylkestinget sluttet seg i juni 2024 (sak 24/13960) til visjonen og programområdene for SOS Skagerrak, sammen med målet om bedre samarbeid for å bevare Skagerak og kystøkosystemene. Det ble vedtatt å avvente med å ta stilling til fylkeskommunens deltakelse, bla. i påvente av nærmere avklaring om organisering og finansiering. Fylkestinget har bedt om at saken kommer tilbake til behandling innen våren 2025. Se ellers kap. 1.6. for en nærmere vurdering av regional plan for kystsonen.	-

Setesdal interkommunalt politisk råd		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Opplever at besøks- og reiselivsperspektivet så godt som mangler i planen. Ønsker at dette perspektivet blir innarbeidet gjennomgående i planen.	Besøksnæringen er synlige i planen og mange andre næringer er ikke nevnt. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn besøksnæringen som gjennomgående perspektiv. Se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse	-

Ønsker at det blir innarbeidet et hovedmål i planen som inkluderer besøksnæringen. Viser til at Besøk Agder 2030 skal oppheves og forutsetter at besøksnæringen vil være viktig i en revisjon av VINN-planen. Mener derfor det er viktig at besøksperspektivet er inkludert i overordnet plan. Det er bare fylkeskommunen som kan ta en overordnet rolle i å koordinere en gjennomtenkt struktur på hele verdikjeden.	Reiseliv er et av fem plantema i dagens plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping. Temaet vil bli videreført ved revisjon og da blir det også anledning til å drøfte fylkeskommunens rolle videre.	-
Fremtidsbildet tar ikke høyde for at regionen har vesentlig økning av besøkende og utnytter derfor ikke muligheten dette gir av ringvirkninger. Regional planlegging for reiselivs infrastruktur, definering av roller og ansvar for utvikling blir ikke ivaretatt.	Anbefaler å utvide fremtidsbildet med tekst om besøksnæringen.	Justering av fremtidsbilde.
Er positive til at det er opprettet en tverrfaglig reiselivsgruppe i fylkeskommunen.	Tatt til orientering.	-
Utdanningstilbudet ved Setesdal skole er viktig for Setesdalsregionen. Man må legge til rette for gode bovilkår for elever som må bo borte. Mener at tiltaket «Styrke overgangen mellom videregående opplæring og arbeidslivet for unge som strever» bør omfatte alle elever.	Tiltakene er tatt ut av Regionplan Agder for å gjøre planen mer strategisk og overordnet. Tiltaket i innspillet bør vurderes i arbeidet med revisjon av regional kompetansestrategi.	-
Sliter allerede i dag med å rekruttere riktig kompetanse og regner med at dette blir vanskeligere fremover. Arbeidet med å løse dette bør komme fram som en prioritert oppgave. Foreslår tiltak: fokus på utvikling av fleksible og distriktsvennlige utdanningstilbud og kompetansetiltak.	Innspillet bør vurderes gjennom kommende revisjon av kompetansestrategien. Distriktsvennlige fagskole-, høyskole- og universitetsutdanninger er tatt opp i dagens kompetansestrategi.	-
Nye fleksible kollektivløsninger er ikke noe som bare kan prøves ut i byene. Det må også være fokus på dagens mangel på tilfredsstillende tilbud i tettsteder og bygder.	Fylkestinget vedtok 20. juni 2023 (sak 34/2023) å støtte videreutvikling av AKT Svipp, under forutsetning om medfinansiering fra berørte kommuner på 40 prosent.	-
Vil understreke behovet for å holde oppe trykket på arbeidet med Rv 9 og «gul midtstripe» og ei utbedring av fylkesveg 42.	Tatt til orientering. Dette er i tråd med tiltak i regional mobilitetsplan, steg 6 (Sikre viktige transportveier).	-
Mener at tiltakene i handlingsprogrammet også bør omfatte etablering av kompetansesenter innen immateriell kulturarv innen stev, folkemusikk og dans.	Det nye forslaget til Regionplan Agder inneholder ikke tiltak, som vurderes i andre planer/strategier, handlings- og økonomiplan o.l. Innspillet er aktuelt å se i lys av at fylkestinget har støttet å opprette et kulturarvråd som skal se nærmere på det langsiktige arbeidet med UNESCO Setesdal.	-
Mener fylkeskommunen sine inntekter fra konsesjonskraft i større grad bør brukes som virkemiddel til bygging av infrastruktur, næringsetablering og kompetansebygging i Setesdal og indre Agder.	Konkret bruk av økonomiske virkemidler blir ikke vurdert i Regionplan Agder. Innspillet er tatt til orientering.	-
Ønsker at det ikke blir brukt ressurser på å lage Regionalplan Setesdal og at denne regionale planen blir fjernet som punkt.	Anbefaler å ta ut regional plan for Setesdal fra planen, basert på at en god plan forutsetter støtte og samarbeid med kommunene.	Endret prioritering av planbehov.

Sirdal kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Forslaget til Regionplan Agder er en god revidering som setter fokus på de viktigste samfunnsutfordringene. Det er positivt at planen er forenklet samtidig som den tydeliggjør hva Agder må satse på. Det er også positivt at antall regionale planer reduseres. Det er bedre å fokusere med større kraft på færre, men sentrale planer.	Tatt til orientering.	-
Ber fylkeskommunen legge opp til en prosess med bred medvirkning fra et tidlig tidspunkt når det gjelder planen Regional plan for grønn industri og energi.	Fylkeskommunedirektøren legger vekt på at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.	-

Tvedestrand kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Stiller seg i hovedsak bak planen.	Tatt til orientering.	-
Mener det må etableres økonomiske rammer som insentiv for kommunene til å jobbe mot.	Økonomiske rammer og tilskudd blir derfor ikke behandlet som en del av Regionplan Agder. Innspillet er tatt til orientering.	-
Er bekymret for føringene regionplanen kan legge på det kommunale selvstyre, særlig for arealdisponering.	Tatt til orientering.	-
Foreslår justering av andre avsnitt i fremtidsbilde for klima- og miljømessig bærekraft til: «Flere kollektivreisende tar toget, og vi er nærmere en kobling av Grenlandsbanen og Sørlandsbanen. Mer av godstrafikken er kommet over på sjø og bane. Det er enkelt og attraktivt å reise kollektivt, gå og sykle til daglige gjøremål».	Anbefaler ikke å ta inn konkrete infrastrukturprosjekter i fremtidsbildet.	-
Foreslår tillegg til fremtidsbilde for sosial bærekraft: Barn og unge har en sikker skolevei. Vi har et godt tilpasset kollektivtilbud, særlig for barn og unge, både på dagtid, kveld og i helg. I 2030 gjør det at dobbelt så mange egder reiser kollektivt sammenlignet med 2024.	Barn og unge og kollektivtilbud er ivarettatt i teksten. Anbefaler å ikke presisere tidspunkter i fremtidsbildet, dette vil avhenge av flere forhold som vurderes for den enkelte rute. Helt konkrete målsettinger bør ikke inn i fremtidsbildet uten at dette har sammenheng med mål i planen, eller andre planer.	-
Foreslår justert hovedmål 4.1: Sammen gjør vi reisen enkel, trygg og grønn, på dagtid, kveld og i helg.	Det er ikke hensiktsmessig å angi tidspunkter i regionplanen, noe som må vurderes for hver enkelt rute. Et bedre tilbud generelt, jf. satsingen på kollektivtrafikk, kan gi flere avganger til ulike tider.	-

Foreslår tillegg til mål 1.5: Naturen i Agder er livskraftig og mangfoldig både på land, i vann og i havet, og vi ivaretar naturens karbonlagre. <u>I 2030 er 12 prosent av skogen på Agder vernet. Halvparten av alt nytt vern er produktiv skog.</u>	Innspillet er relevant å vurdere i lys av Montrealavtalen som sier at 30 % natur skal vernes innen 2030. anbefaler å avvente med å vurdere helt konkrete mål til regjeringen er ferdige med stortingsmeldingen "Handlingsplan for natur", som skal ta for seg hvordan avtalen skal følges opp.	-
Vil presisere at de ønsker å bevare og videreutvikle kommunens struktur, ved å ta hele kommunen i bruk. Dette innebærer at kommunen definerer utvikling av lokalsamfunn som tettstedsutvikling.	Tatt til orientering.	-

Valle kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
For Valle er prinsippet om å ta hele Agder i bruk viktig.	Tatt til orientering.	-
Det er uheldig at planen bruker begrepet «distrikter», som er et innholdsløst begrep avhengig av hvordan man ser det. Det blir mer beskrivende om planen omtaler «byer, tettsteder og bygder».	Tatt til følge.	Begrepet "distrikter" er endret til "tettsteder og bygder".
Agder har langt flere distriktskommuner enn bykommuner og dette blir ikke godt nok reflektert i drøftingene rundt klima og miljø. Det er ønskelig med større differensiering og ulike utviklingsstrategier mellom byer, tettsteder og bygder.	Regionplan Agder skal være et samlede dokument, med felles mål for det hele Agder kan jobbe mot. Geografiske eller regionale forskjeller kommer tydeligere fram i andre regionale planer, f.eks. regional plan for mobilitet. De viktigste lokale forskjellene kommer til uttrykk gjennom kommuneplanene.	-
Det viktig med vekt på bygdeutvikling i regionalt planarbeid. Uten dette er det fare for at regionale planer blir til hinder for god bygdeutvikling.	Tatt til orientering.	-
Bygdene i bør styrkes under satsingsområdet bærekraftig verdiskaping. Det kan skapes mange nye arbeidsplasser der ressursene er, og med det styrke bosettingen i bygdene.	Bygder er inkludert i satsingsområdet, på den måte at det ikke blir brukt noen form for stedsbegrep. Målene inkluderer hele Agder.	-
Mener fylkeskommunen sine inntekter fra konsesjonskraft i større grad bør brukes som virkemiddel til bygging av infrastruktur, næringsetablering og kompetansebygging i Setesdal og indre Agder.	Konkret bruk av økonomiske virkemidler blir ikke vurdert i Regionplan Agder. Innspillet er tatt til orientering.	-
Tiltakene (i handlingsprogrammet) bør omfatte stimulering til stedsutvikling i områder med status som Kulturhistoriske landskap av nasjonal betydning (KULA).	Den reviderte Regionplan Agder vil ikke ha et handlingsprogram. Innspillet bør vurderes i sammenheng med andre regionale planer.	-

Nye fleksible kollektivløsninger er ikke noe som bare kan prøves ut i byene. Det må også være fokus på dagens mangel på tilfredsstillende tilbud i tettsteder og bygder.	Fylkestinget vedtok 20. juni 2023 (sak 34/2023) å støtte videreutvikling av AKT Svipp, under forutsetning om medfinansiering fra berørte kommuner på 40 prosent.	-
Vil understreke behovet for å holde oppe trykket på arbeidet med Rv 9 og «gul midtstripe» og ei utbedring av fylkesveg 42.	Tatt til orientering. Dette er i tråd med tiltak i mobilitetsplanens steg 6 (Sikre viktige transportveier).	-
Oppgradering av fylkesveg 450 over Bjørnevatn og Brokke-Suleskardvegen er viktig, både for reiseliv og som alternativ rute mellom Oslo og Stavanger.	Tatt til orientering.	-
Foreslår fokus på utvikling av desentraliserte utdanningstilbud og kompetansehevingstiltak.	Innspillet bør vurderes gjennom kommende revisjon av kompetansestrategien. Distriktsvennlige fagskole-, høyskole- og universitetsutdanninger er tatt opp i dagens kompetansestrategi.	-
Viser til at planen nevner konkrete tiltak som er positive for Setesdalen.	De nevnte tiltakene er nevnt i dagens regionplan vedtatt 2019. Dette inngår i «veien til målet», som er foreslått tatt ut i den reviderte utgaven av planen. Tiltak for veien videre må vurderes i lys av andre planer og strategier, og handlingsprogram.	-
Foreslår flere nye tiltak til handlingsprogrammet innenfor satsingsområdet Kultur (tiltakene er ikke oppsummert).	Det nye forslaget til Regionplan Agder inneholder ikke handlingsprogram. Forslagene bør rettes mot andre regionale planer og handlingsprogram, eller mot en eventuell fremtidig strategi for kulturarv 2030.	-
Mener det er uheldig at regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen) ikke er satt til revidering. Viser til stortingsmelding 18 «Ein forbetra tilstand for villrein».	Heiplanen er basert på et samarbeid mellom flere fylker, der det er Heiplansekretariatet som anbefaler en eventuell revidering. Planen er satt til "avventer endelig stillingtagen", som betyr at planstrategien ikke vil være til hinder for å revidere Heiplanen.	-
Kommunen må trolig prioritere egen kommuneplanprosess og revisjon av Heiplanen framover. Ønsker å signalisere at en regional plan for Setesdalen ikke bør prioriteres i denne perioden. Tar forbehold om at Setesdal interkommunalt råd fatter samme vedtak.	Setesdal interkommunalt råd har fattet samme vedtak. Anbefaler å ta ut regional plan for Setesdal fra planen, basert på at en god plan forutsetter støtte og samarbeid med kommunene.	Endret prioritering av planbehov.

Vegårshei kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Slutter seg til høringsuttalelsene fra Østre Agder IPR.	Tatt til orientering. Se vurdering av innspill fra Østre Agder- samarbeidet lenger ned.	-

Vennesla kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Det er positivt at regionplanen oppfordrer kommunene til å vurdere å ta ut planreserver fra kommunale planer. Vennesla kommune har foreslått å vurdere dette i forbindelse med kommuneplanarbeidet.	Tatt til orientering.	-
Viser til at Vennesla i samarbeid med Region Kristiansand har utarbeidet Fornybarregionen – strategi for verdiskaping i Kristiansandsregionen. Strategien gir retning for Kristiansands-regionen mot å bli landets ledende fornybarregion. Ber om at denne strategien vil samsvare med kommende ny regional plan for grønn industri og energi, og strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.	Anbefaler å vurdere Fornybarstrategien nærmere i forbindelse med behandling av planprogrammet for den regionale planen.	-
Det bør vurderes om det er behov for både en regional plan for grønn industri og energi og en regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.	Ambisjonen for den regionale planen for grønn industri er å nøste i samfunnsfloken for grønn omstilling, energi, klima og naturarealer. VINN-strategien skal i større grad sammenfatte bredden i næringsfeltet, og inkluderer for eksempel reiseliv. Anbefaler ikke å slå dette sammen og løfte alt til en regional plan.	-
Vennesla er positive til at LIM-planen revideres, og at det gode arbeidet med likestilling, inkludering og mangfold fra fylkeskommunalt hold videreføres.	Tatt til orientering.	-
Det er viktig og bra at deltagelse er tatt inn som et tilleggspunkt i satsingsområdet «utdanning, kompetanse og deltagelse».	Tatt til orientering.	-
Regionplan Agder 2030 er en viktig plan og et godt styringsverktøy mot en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030. Kommunedirektøren vurderer hovedsatsingsområdene i planen som relevante.	Tatt til orientering.	-

Østre Agder- samarbeidet		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.

<p>Viser til vektlegging av forebygging mot kriminalitet i Østre Agder politidistrikts trusselvurdering. Fremhever behovet for å involvere hele regionen i forebyggingsarbeidet og å videreutvikle samarbeidet med politiet. Det er viktig at politiet har dedikert personell til forebyggende arbeid.</p>	<p>Viser til anbefaling om et nytt mål om samarbeid om beredskap i Regionplan Agder som følge av andre innspill om beredskap. Prioritering av politipersonell ligger utenfor rammen for Regionplan Agder.</p>	-
<p>Regionplan Agder må bidra til felles satsing i regi av kommuner og fylkeskommune for å bidra til at færre opplever utenforskap og at flere får anledning til å komme tilbake til arbeidslivet.</p>	<p>Dette er en viktig del av Regionplan Agder, blant annet gjennom målene under satsingsområdet "Utdanning, kompetanse og deltakelse", mål. 3.1, 3.3., 3.5. og 3.6.</p>	-
<p>Det er mulig for Agder å nå en posisjon som enda mer attraktiv og med færre sosiale utfordringer. Når vi går over i et nytt tiår 2030 skal Agder minst ha nådd landssnittet for sysselsetting.</p>	<p>Tatt til orientering. Viser også til mål 2.2. og 3.1. i Regionplan Agder.</p>	-
<p>Det er viktig med kompetanseheving og det bør være et særlig fokus på videreutdanning. Foreslår å bruke mer digital undervisning.</p>	<p>Mer digital undervisning bør ikke være et hovedmål i Regionplan Agder. Innspillet bør eventuelt vurderes ved revisjon av regional kompetansestrategi.</p>	-
<p>Man bør vurdere om arealer kan brukes på nye måter. Stiller spørsmål om kombinasjoner av bruksformål kan vurderes i kommuneplanens arealdel for å begrense transportbehov.</p>	<p>Vi behøver nye måter å tenke på for å løse de utfordringene vi står ovenfor. Kombinasjoner av arealbruksformål og sambruk av arealer kan være en del av løsningen. Samfunnsnyttien vil avhenge av kontekst og må vurderes konkret i hver enkelt kommuneplan.</p>	-
<p>Viser til erfaringene med prosjektet Østre Agder regionale arealregnskap. Det å tenke ut over en enkelt kommune i arealforvaltningen forutsetter begrensninger i kommunestyrets handlingsrom. Det er behov for at kommuner som tilbakefører områder til LNF får gevinst av dette gjennom større handlingsrom i arealpolitikken.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Agder må rette større oppmerksomhet mot vannressursene. Viser til Vanndirektivet og ferskvann som begrenset ressurs i Europa. Riktig forvaltet kan ferskvannsressursene gi distriktene nye utviklingsmuligheter.</p>	<p>Vannforvaltning er tema i Regional plan for vannforvaltning i Agder. I forhold til energiresurser kan en eventuell ny regional plan for grønn industri og energi være en arena for å vurdere dette.</p>	-
<p>Agder fylkeskommune bør ivareta en posisjon som kompetansebase for kulturminnevern for å bistå andre i arbeid med å ta vare på kulturarven. Bør etablere kompetanse for å utnytte nasjonal fellessatsing på istandsetting og bevaring av kirkelige bygg. Et helhetlig planarbeid på kulturvernfeltet vil være av stor verdi for kommunene på Agder. Det vil også gi god styring av fylkeskommunens innsats på feltet.</p>	<p>Kompetanse for å utnytte kirkeløftet skal følges opp av de 3 bygningsvernsetrene. Tatt til orientering.</p>	-

Opplever at besøksperspektivet er så godt som fraværende i planen. Planen tar ikke høyde for at regionen har vesentlig økning av besøkende og hvilke muligheter dette gir. Ønsker en gjennomgående omtale av besøksperspektivet/reiseliv i planen.	Besøksnæringen er synlige i planen og mange andre næringer er ikke nevnt. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn besøksnæringen som gjennomgående perspektiv. Anbefaler å utvide fremtidsbildet med tekst om besøksnæringen. Se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse	Justering av fremtidsbilde.
Det er bare fylkeskommunen som kan ta en overordnet rolle i å koordinere en gjennomtenkt struktur på hele verdikjeden. Forutsetter at reiseliv/besøksnæring vil være viktig i den reviderte VINN- strategien. Samtidig bør målene i en regional strategi forankres strategisk gjennom et eget hovedmål i Regionplan Agder.	Reiseliv er et av fem plantema i dagens plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping. Temaet vil bli videreført ved revisjon og da blir det også anledning til å drøfte fylkeskommunens rolle videre.	-
Setter stor pris på avklaring om fagperson i fylkeskommunen med ansvar for besøksnæringen/reiseliv.	Tatt til orientering. Viser også til mål 2.2. og 3.1. i Regionplan Agder.	-
Fylkeskommunen bør vurdere om man sammen med de største kommunene og UiA legger en felles strategi for satsingen på internasjonalisering i Agder.	Innspillet er tatt til orientering.	-
Mener vi bør satse på de som er i overgangen fra yrkesaktivitet til pensjonisttilværelse, sett mot utfordringer innen ensomhet, inaktivitet og manglende offentlige ressurser.	Anbefaler mer vekt på eldre som ressurs i samfunnsfloke 3 i planen.	Justering av samfunnsfloke 3.

Åmli kommune		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring.
Støtter hovedmålsettingene i planen og kjenner seg igjen i beskrivelsen av utfordringer og muligheter.	Tatt til orientering.	-
Som del av rural distriktsutvikling er det viktig å satse på komparative fortrinn i regionen. Åmli vektlegger trebasert industri. For tiltak til offentlige arbeidsplasser bør Åmlis fortrinn og muligheter vektlegges	Tatt til orientering.	-
Støtter innspill fra Østre Agder om at kommuner som tilbakefører områder til LNF skal få større handlingsrom i arealpolitikken	Tatt til orientering.	-
Er glade for at økt godstrafikk på bane nevnes under fremtidsbilde for et bærekraftig Agder, men skulle ønske det også ble nevnt under hovedmål.	Dette kommer frem i regional mobilitetsplan, steg 21 "Jobbe for å overføre større andel gods til sjø og bane". Målet i mobilitetsplanen regnes som et delmål til hovedmålet i Regionplan Agder.	-
For å lykkes med satsingsområdet "utdanning, kompetanse og deltakelse" er det viktig med distriktsvennlige og desentraliserte tilbud. Dette gjelder både videregående tilbud, samt fagskole og høyere utdanning.	Innspillet bør vurderes gjennom kommende revisjon av kompetansestrategien. Distriktsvennlige fagskole-, høyskole- og universitetsutdanninger er tatt opp i dagens kompetansestrategi	-

<p>Tannklinikstruktur er ikke nevnt i planen. For Åmli kommune er det viktig å beholde tannklinikktilbudet i kommunen.</p>	<p>Regionplan Agder inneholder overordnede mål for hele Agder. Tannklinikstruktur blir derfor ikke nærmere vurdert i denne saken. Innspillet om å beholde dagens tilbud er tatt til orientering.</p>	-
<p>Siden det ikke lenger finnes videregående tilbud i kommunen, er kollektivtilbud for videregående elever særdeles viktig.</p>	<p>Innspillet er i tråd med to viktige steg i regional mobilitetsplan: Steg 1 (Få flere til å velge å reise med kollektivtransport) og steg 2 (Jobbe for et bedre kollektivtilbud til barn og unge). Helt konkret blir det enkelte rutetilbudet vurdert gjennom en samlet vurdering av rutetilbudet som skjer utenfor arbeidet med Regionplan Agder.</p>	-
<p>Viktig å arbeide for godt rutetilbud på Sørlandsbanen og satsing på Nelaug som knutepunkt mot Arendal.</p>	<p>Viser til kommende prøveprosjekt for AKT Svipp mellom sentrum og Nelaug stasjon. Viser også til regional mobilitetsplan, steg 5 (Styrke togets funksjon som indre stamlinje).</p>	-
<p>Ønsker at fylket sikrer et godt og utviklet stamveinett. Arbeidet med fv. 415 er i gang, men det er ønskelig med videre arbeid resten av strekningen gjennom Vegårshei mot E18.</p>	<p>Tatt til orientering. Viser til prinsippet "vi tar vare på det vi har". I regional plan for mobilitet handler det om å jobbe for å ta bedre vare på fylkesveiene.</p>	-
<p>Kultur er svært viktig for å gjøre små steder attraktive. Åmli vil spesielt framheve satsing på lokale kulturarrangement over hele Agder, samt museumsvirksomhet i distriktene.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Stiller seg positive til at den regionale planstrategien er inkludert i Regionplan Agder.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	-
<p>Forventer at det legges opp til en bred medvirkning av kommuner og næringsliv i utarbeidelse av ny regional plan for grønn industri og energi.</p>	<p>Fylkeskommunedirektøren legger vekt på at det skal være god og tidlig involvering i arbeidet med planen.</p>	-
<p>Stiller seg bak uttale fra Østre Agder om at reiselivsfokuset virker fraværende i høringsutkastet. Finner dette beklagelig da reiseliv er en stor satsing for Åmli.</p>	<p>Besøksnæringen er synlige i planen og mange andre næringer er ikke nevnt. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn besøksnæringen som gjennomgående perspektiv. Anbefaler å utvide fremtidsbildet med tekst om besøksnæringen. Se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse</p>	Justering av fremtidsbilde.

2.4. Merknader fra statsetater

Bane NOR		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Ved flytting av containerhavna i Kristiansand vil det ikke lenger være mulig med ordinær containertransport mellom sjø og bane. Bane NOR forutsetter at fylkeskommunen og kommunen jobber aktivt med å tilrettelegge for arealbruk og transportløsninger som sikrer at gods fra ny havn kan overføres til bane.	Fylkeskommunen har mål om å overføre større andel gods til sjø og bane, jfr. regional mobilitetsplan steg 21. Konkret arealbruk må sikres gjennom lokale planprosesser.	-
For å kunne tilrettelegge for transport på jernbane, er det viktig at områder rundt jernbanen ikke skaper hindringer for dagens drift eller fremtidig utvikling.	Tatt til orientering. Fylkeskommunen støtter dette prinsipielt. Arealbruken avklares gjennom kommunal planprosess og det vil være nyttig med god dialog mellom kommunen og Bane NOR.	-

Direktoratet for mineralforvaltning		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Anbefaler fylkeskommunen å veilede kommuner i konsekvensutredning av planer for masseuttak. Kommunens vurderinger begrenser seg ofte til størrelseskriteriet i konsekvensutredningsforskriften. Direktoratet erfarer at konsekvensutredninger på kommuneplannivå ofte er mangelfulle.	Innspillet handler om fylkeskommunens oppfølging og veiledning i planprosesser, ikke om Regionplan Agder. Forslaget er tatt til orientering.	-
Viser til omtale av håndtering av overskuddsmasser i vedlegg 6 til planen og at temaet er håndtert i regional plan for mobilitet. Viser til innspill i regionalt planforum 21. mars om at direktoratets vurdering er at masseforvaltning hører hjemme i regional plan for grønn industri og energi.	Innspillet er tatt til orientering. Rammene for tema i en ny regional plan vil bli avklart gjennom behandling av planprogrammet for planen.	-
Deler fylkets erfaring med at kommunene opplever det utfordrende å løse problemstillinger rundt massehåndtering. Støtter vurderingene i kapittel om masseforvaltning i vedlegg 6, om at det bør utredes egnede arealer for masseforvaltning på tvers av kommunegrensene.	Arbeidet med masseforvaltning i Agder bør også vurderes opp mot erfaringer fra andre regioner, som i Akershus, hvor Porfyr er lansert som en markeds plass for gjenbruk av masser.	-
Viser til sin levetidsanalyse for byggeråstoff, og til sitt ressursregnskap, som relevante for den regionale planen. Gjør oppmerksom på at oversiktene ikke inkluderer masser fra bygg- og anleggsvirksomhet.	Tatt til orientering.	-

Fiskeridirektoratet

Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Har mange saker og må nøye seg med generelle innspill til planen. Mener Fylkeskommunens planer må inkludere marine næringer. Viser til regjeringens forventninger om at bærekraftsmålene og nasjonale klima- og miljømål integreres i samfunns- og arealplanleggingen. Dette innebærer blant annet å tilrettelegge for næringsarealer med minimale negative konsekvenser og sikre egnede områder for akvakultur og naturbaserte næringer som fiskeri.	Regionplan Agder har en overordnet tilnærming der og mål for næringslivet gjelder like my på land som i sjø. Se ellers fylkeskommunedirektørens vurdering om regional plan for kystsonen i kap. 1.6.	-

Forsvarsbygg		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Tema som omhandler Forsvaret og totalforsvar/beredskap er nevnt i kap. 11, under kunnskapsgrunnlaget. Vurderer at dette er et tema som burde belyses ytterligere i regionplanen.	Fylkeskommunedirektøren anbefaler å legge inn et eget mål om beredskap i planen, men ikke å lage en egen plan. Dette henger blant annet sammen med at Statsforvalteren har et viktig ansvar med å samordne aktører innenfor beredskap og lage risiko- og sårbarhetsanalyse for Agder.	-
Det bør vurderes om regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap skal være en del av planstrategien for Agder. Viser til rundskriv H- 5/18 Samfunnssikkerhet i planlegging og byggesaksbehandling, kap. 2.4 og 2.5.		-

Kystverket		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Viser til nasjonale forventninger nr. 37: "Det legges til rette for videre utvikling av havner og sjøtransport, og lokalisering og nødvendige arealer vurderes i et regionalt perspektiv." Dette er utdypet i regionplanen 4.3.	Tatt til orientering	-
Finner det positivt at fylkeskommunen vil legge til rette for nullutslippsløsninger for godstransport og at mer gods transporteres på sjø og bane, jfr. fremtidsbildet.	Tatt til orientering	-
Er positive til forslaget om å lage denne planen. Forventer at lokalisering av industrivirksomhet sees i sammenheng med etablerte havner/kaier. Ønsker å komme med innspill til planarbeidet når det settes i gang.	Nærmere avklaring av rammer og innhold vil bli vurdert ved utarbeidelse av planprogram for en ny regional plan.	-

Mattilsynet		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring

Viser til at nasjonale forventninger punkt nr. 61 og 71, som omhandler drikkevann, ikke er omtalt i regional planstrategi. Drikkevann er kritisk infrastruktur og trygt drikkevann må sikres. Nåværende og mulige fremtidige drikkevannskilder må beskyttes. anbefaler å utarbeide en helhetlig plan for forvaltning av drikkevann, vannmiljø, avløp- og overvannshåndtering.	Temaene inngår i den regionale vannforvaltningsplanen. Kommunene har mye av det konkrete ansvaret for håndtering av vannet. Fylkeskommunedirektøren har vurdert at det ikke er behov for flere tematiske planer for vann på regionalt nivå. Vannforvaltningsplanen skal rulleres i gjeldende periode.	-
Anbefaler å sikre tydelig fokus på klimatilpasning i kommunens planarbeid, særlig for overvannshåndtering og konsekvenser for drikkevannsinteresser. Forebygge klimaendringenes påvirkninger på vann og avløp inklusive infrastruktur.	Viser til mål 1.7. om klimatilpasning og til regional plan for vannforvaltning. Fylkeskommunen følger opp kommunenes planarbeid gjennom veiledning og oppfølging av kommunale planer.	-
Fiskehelse og akvakultur er omtalt og ivaretatt i regional planstrategi.	Tatt til orientering.	-
Planteskadegjørere og floghavre bør omtales i forbindelse med massehåndtering i planarbeid for å hindre spredning.	Tatt til orientering.	-

Norges Vassdrags- og energidirektorat		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Støtter henvisning til god beredskap under premisset «vi tar bare på det vi har» i fremtidsbildet.	Tatt til orientering.	-
Støtter fremtidsbildet der det vises til å produsere «mer fornybar energi i regionen, samtidig som energien fordeles effektivt dit det trengs.» Støtter også at det vises til effektiviseringstiltak i industri, kraftproduksjon og i privathusholdninger.	Tatt til orientering.	-
Oppfordrer til også å ha fokus på fleksibel energibruk, i tillegg til fornybar kraftproduksjon og energieffektivisering.	Tatt til orientering. Innspelet kan være aktuelt å vurdere i arbeidet med regional plan for grønn industri og energi.	-
Erfarer at det ofte er en utfordring å sette av store nok og sammenhengende areal til å sikre mot naturfare. Har faglig råd om å ta inn setningen «og det settes av nok arealer til å håndtere naturfare» i hovedmål 1.7.	Naturbaserte løsninger krever ofte mer areal, men gir også gode resultater. Det fremstår unødvendig å presisere behov for arealbruk i målet. Hva som er "nok" vil avhenge av kontekst og bør avklares gjennom kommunale planprosesser. For å tydeliggjøre prioritering av naturbaserte løsninger, kan "der det er mulig" tas ut av målet.	Presisering av mål 1.7.
Er positive til hovedmål 1.6 om å ta vare på gjenværende ubebygde sone langs sjø og vassdrag. Oppfordrer til også å omtale restaurering av vassdrag og spesielt åpning av elver og bekker.	Tatt til orientering. Restaurering er tatt opp i regional plan for vannforvaltning.	-

Støtter forslaget om en regional plan for grønn industri og energi. Å legge til rette for grønn industri krever kunnskap om kraftsystemet i regionen. Det er behov for et godt kunnskapsgrunnlag om hvilke arealer som er egnet, hvor det er ledig kapasitet i kraftnettet og hvor det er nærhet til sterke punkter i nettet.		-
Det er de regionale nettselskapene og Statnett som må vurdere om tilknytning til ny industri er driftsmessig forsvarlig, eller om det er behov for nye investeringer. Anbefaler at planarbeidet ser kraftproduksjon, -forbruk og -nett i sammenheng.	Nærmere avklaring av rammer og innhold vil bli vurdert ved utarbeidelse av planprogram for en ny regional plan for grønn industri og energi.	-
Oppfordrer til også å ta opp gjenbruk av varme som tema i planarbeidet.		-
Viser til Handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi og oppfordrer til at planarbeidet brukes til å legge til rette for: <ul style="list-style-type: none"> • Effektiv energibruk i bygninger og andre sektorer • Ny fornybar kraftproduksjon • Fjernvarme og/eller annen lokal varmeproduksjon • Samlokalisering av virksomhet med overskuddsvarme med aktivitet som har behov for varme 		-

Nye Veier		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Takker for muligheten til å gi innspill, men har ikke merknader til denne høringen.	Tatt til orientering	-

Statens vegvesen		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Opplever at Regionplan Agder er en ambisiøs, overordnet strategisk plan. Det gjennomgående fokuset på klima og miljø er i tråd med dagens utfordringsbilde og speiler godt Statens vegvesens visjoner for framtiden. Ambisjonsnivået gjenspeiles ikke i andre regionale og kommunale planer, slik at det ikke virker realistisk å gjennomføre målene innen bare 6 år.	Anbefaler å omtale fremtidsbildet som mulighetsbilde. Det vil sette forholdet mellom ambisjoner og realisme i et annet lys.	Endring av overskrift for fremtidsbildet til "mulighetsbilde".
For å lette leseforståelsen kan det være fornuftig at fremtidsbildene skrives i presens futurum. Dette vil gi et klarere skille mellom dagens situasjon og hva som er ønsket for framtiden.	Tatt til orientering.	-
Venn-diagrammene på s. 4-9 er med på å bryte opp teksten, men de har ingen direkte referanse. Det ville være mer hensiktsmessig å illustrere sammenheng mellom ulike dimensjoner av bærekraft med ønskebilder, grafer eller konkrete tall.	Tatt til orientering.	-

Støtter premisset "Vi tar vare på det vi har". Er opptatt av at det andre premisset "Vi tar hele Agder i bruk" ikke bygger opp om en forventning om at man kan utnytte hele Agder til utbygging. Det ville innebære en sterk målkonflikt med andre føringer som legges til grunn i planen.	Den utdypende teksten under punktet sier ikke noe om utbygging, men blant annet at utviklingen må komme alle innbyggere i Agder til gode. Det handler om at vi skal "se" alle stedene i Agder, ikke at vi skal bygge ned nye uberørte områder i hele Agder.	-
Under sosial bærekraft: Kan med fordel legge til en formulering om at Agder skal legge til rette for at befolkningen skal kunne gjennomføre en større del av reisene med gange, sykkel eller kollektivt. En enklere reisehverdag vil bygge opp under ønske om sosial utjevning og være sosialt bærekraftig.	Mye av intensjonen bak dette kommer frem under klima- og miljømessig bærekraft, andre avsnitt. anbefaler justering i fremtidsbildet om sosial bærekraft, som bedre speiler mobilitetsplanen om at reisen skal oppleves som enkel og trygg.	Justering av fremtidsbilde om sosial bærekraft.
Under økonomisk bærekraft kan man trekke inn temaet sirkulær økonomi. Dette er noe som omtales andre steder i planen. Å ta dette inn vil skape mer samsvar mot NOU: omstilling til lavutslipp, jf. S. 113.	Tatt til følge.	Justering av fremtidsbilde om økonomisk bærekraft.
Er enige sentrale utviklingstrekk for regionen, men mener at tap av areal også må inkluderes. Foreslår å utvide punktet om <i>økende tap av naturmangfold</i> til også å inkludere økt nedbygging av areal.	Nedbygging av areal og tap av naturmangfold står i et årsaks- og virkningsforhold det er lite rom for å utdype i den korte kulepunktlisten over utfordringer.	-
Det er positivt og nødvendig at det presiseres at fremtidens næringsliv trenger tydeligere rammer innen klima- og miljømessig bærekraft.	Tatt til orientering.	-
Er enige at det er et omfattende vedlikeholdsetterslep i veinettet, og at et krafttak her er viktig. Et løft på kollektivdekningen vil også bidra til å sikre at en grønnere og enklere reisehverdag blir mer oppnåelig for folk flest.	Tatt til orientering.	-
Støtter det overordnede ambisjonsnivået på mobilitet, men vil påpeke at det mangler hovedmål for satsning på kollektiv, gange og sykkel. Mener også at det er viktig at det tydeliggjøres at det er innenfor transportsektoren at de største klimakuttene må gjøres., jf. NOU «Omstilling til lavutslipp».	Kollektiv, gange og sykkel er inkludert i hovedmålets ordlyd "grønn". Dette er nærmere spesifisert i regional plan for mobilitet, blant annet steg 1 (Få flere til å velge å reise med kollektivtransport), steg 14 (Etablere gode og attraktive gangforbindelser) og steg 15 (Satse på sykkel og legge til rette for mikromobilitet).	-
Når planen ikke inneholder handlingsprogram er det viktig at de strategiske føringene legges til grunn i andre regionale planer. Det er i handlingsprogrammene grunnlaget for å realisere målene blir lagt.	Tatt til orientering.	-

Statsforvalteren		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring

Strategien er tydelig fremstilt og lett å forstå. Er enig fylkeskommunens vurdering om forenklet arbeidsmåte for planstrategien. Har merket at fylkeskommunen har arbeidet grundig med planen, og mye i det framlagte planforslaget er bra.	Tatt til orientering.	-
Den korte formen gjør at planen blir lite presis. Fylkeskommunens oppfølging av hovedmål og satsingsområder i øvrig planverk og virkemiddelbruk blir dermed avgjørende for planens konkrete styringseffekt.	Planen bør ha en kort form uten for mange presiseringer for å kunne fungere som verktøy for å sette strategisk retning for hele Agder.	-
Avsnittet om oppfølging av planen er kort, men vesentlig. Dersom målene skal kunne nås, er ikke retning nok. Det er også nødvendig å skape god framdrift. Statsforvalteren minner om at tidfestede mål for økologisk bærekraft er nært forestående, mens resultatene hittil er små og til dels negative. For sosial bærekraft er levekårsutfordringene på Agder overmodne for kraftigere handling.	Tatt til orientering.	-
Minner om at regionale planbestemmelser i planer etter plan- og bygningsloven er et av de mer kraftfulle virkemidlene fylkeskommunen disponerer. Dette virkemidlet må tas i bruk i langt større grad for å gi kraft og innhold til regionplanens mål og visjoner.	Virkemidler vurderes i arbeidet med den enkelte plan og behandles ikke i sammenheng med Regionplan Agder. Innspillet er tatt til orientering.	-
Fremtidsbildet fremstår som svært ambisiøst. Det er en betydelig avstand til dagens situasjon og pågående utvikling og framstår lite realistisk at Agder skal løse dette innen 5,5 år. Det er viktig å ivareta troen på at vi kan få til viktige samfunnsmessige endringer på Agder. Samtidig bør avstanden mellom dagens utvikling og visjonen tydeliggjøres. Det for å bidra til en klar og kunnskapsbasert erkjennelse i befolkningen av de utfordringene vi står foran.	Innspillet tas delvis til følge ved å omtale fremtidsbildet som mulighetsbilde. Det vil sette forholdet mellom ambisjoner og realisme i et annet lys.	Endring av overskrift for fremtidsbildet til "mulighetsbilde".
«Agder – en bærekraftig region med lave utslipp og gode levekår» er en god tittel og kan fungere som visjon eller slagord for regionen.	Tatt til orientering. Dette er regnet som formålet med Regionplan Agder.	-
Støtter forslaget å videreføre de fem satsingsområdene fra gjeldende plan.	Tatt til orientering.	-
Gjennomgangen av de tre sentrale samfunnsflokene er en konkret og god beskrivelse av virkeligheten.	Tatt til orientering.	-
Tror det er en riktig vurdering at mer interkommunalt samarbeid nevnes som tiltak for å sikre tjenestetilbudet under floke nr. 3.	Tatt til orientering	-
Savner større vektlegging av samfunnssikkerhet og beredskap i selve planen. Utfordringene som er beskrevet i kunnskapsgrunnlaget, og i ROS Agder, må håndteres for å få god samfunnsutvikling. Helst burde utfordringene vært løftet fram som et eget satsingsområde. Alternativt bør det formuleres noen tydelige mål for feltet under satsingsområde 1.	Tatt til følge med forslag om nytt mål om beredskap og presisering av mål om klimatilpassing.	Nytt mål 1.8 og presisering av mål 1.7.
Hovedmål 3.3 samsvarer godt med formålet til Fullføringsreformen. I et fremtidsperspektiv er det viktig at regionen har kvalifisert arbeidskraft til å ivareta samfunnets oppgaver, noe som fremheves godt i regionplanen.	Tatt til orientering.	-

Mål 3.7 sier at det skal etableres modeller for arbeidet. Fylkeskommunen kan vurdere om målet heller bør knyttes mot ønsket effekt og resultat av innsatsen.	Målet er basert på behovet for mer systematisk og kunnskapsbasert planlegging og utviklingen av tiltak mot barn og unge.	
Det er positivt at folkehelse knyttes til ulike samfunnsområder. Folkehelse blir likevel litt lite synlig i planen. Årsaken kan være at begrepet «sosial bærekraft» blir brukt i stedet for «folkehelse». Det er fare for at det kan føre til mindre bevissthet og fokus på folkehelseperspektivet.	Relativt sett er folkehelse blitt mer synlig i Regionplan Agder enn det var i planen som ble vedtatt i 2019. Blant annet peker planen (samfunnsflope nr. 3) på behovet for systematisk folkehelsearbeid og langsiktig og helhetlig innsats for barn og unge. Planen sier også at god helse og mindre ulikhet er viktig for den sosiale bærekraften. Folkehelse er løftet i flere nye mål, selv om folkehelse som begrep ikke er nevnt.	-
Kan ikke se at det foreligger et oversiktdokument over folkehelsen i Agder, slik det er krav om. Dette er problematisk fordi fylkeskommunen har et ansvar for å sette et eksempel til etterfølgelse for kommunene i Agder. Fylkeskommunen har også veiledningsplikt overfor kommunene i systematisk folkehelsearbeid.	Folkehelseoversikten foreligger skriftlig på Agdertall.no.	-
Savner tydeligere drøfting av utfordringer innen folkehelsefeltet, slik planstrategien bør inneholde etter folkehelseloven § 21. Planen er utydelig på hva som er målene for folkehelsearbeidet. Målene må synliggjøres slik at det blir tydelig hvilken retning man vil gå med de ulike satsningene. Dette er spesielt viktig for at kommunene skal kunne «dra i samme retning».	Planen er tydelig på behovet for systematisk folkehelsearbeid som del av løsningen for samfunnsflope nr. 3. Begreper relatert til folkehelse, som "utenforskap", "god helse" og "oppvekstsvilkår" kommer fram i samfunnsflope nr. 2. Folkehelse er slik løftet opp i to av tre definerte samfunnsfloker for Agder.	-
Mener boligsosialt arbeid bør få noe mer oppmerksomhet i planen, med mer data og informasjon, spesielt knyttet til boligbehovet og den påvirkning dette har for levekårene. Som regional utviklingsaktør bør fylkeskommunen, gjennom regionalt kunnskapsgrunnlag, bistå kommunene i Agder med tilgang på analyser av boligbehov.	Per i dag får de kommunene som etterspør dette bistand fra fylkeskommunen. Innspillet om analyser for hele regionen blir ikke behandlet som en del av Regionplan Agder. Forslaget tas med til vurdering i fylkeskommunen videre arbeid med kunnskapsbakgrunn og analyser.	-
Planen omtaler hvordan demografiendringene har stor påvirkning på samfunnsutviklingen. Samtidig inneholder planen lite detaljer om hvordan endringene vil påvirke samfunnet i praksis. Det kommer ikke klart nok fram hvor stor denne utfordringen er. Dagens omsorgstjenester er mest sannsynlig ikke bærekraftig framover. Utfordringen bør gjøres enda mer konkret i det videre arbeidet.	Anbefaler å presisere utfordringen tydeligere i samfunnsflope nr. 3 (Innsatsen for barn, unge og eldre må økes, men handlingsrommet i offentlig sektor blir mindre).	Justering av samfunnsflope 3.
Mener det er svært positivt at planarbeidet settes i gang. Ønsker å bli involvert i prosessen så tidlig som mulig.	Fylkeskommunedirektøren legger vekt på god og tidlig involvering i arbeidet med planen. Statsforvalteren vil være en viktig aktør i dette arbeidet.	-
Er positive til at LIM-planen og landbruksstrategien blir revidert.	Tatt til orientering.	-

<p>Ber fylkeskommunen vurdere å lage en regional kystsoneplan. Mener dette er en naturlig konsekvens av ønsket satsing på "blå vekst" og et nødvendig grep for bærekraftig utvikling av ny næringsaktivitet. En slik plan vil passe godt inn i den tversektorielle satsingen "SOS-Sammen om Skagerak".</p>	<p>Det er flere forhold som taler for en regional plan. Samtidig er det mye som taler mot, bla. at satsingen SOS-Sammen om Skagerak ikke er endelig avklart. Ressursene bør brukes på oppfølging i stedet for en tid- og ressurskrevende regional plan for hele Agderkysten. Interkommunal planlegging kan også være et egnet verktøy. Se kap. 1.6. for nærmere vurdering.</p>	-
--	--	---

2.5. Merknader fra private og offentlige organisasjoner, næringslivet og andre.

Agder musikkråd og Sørnorsk jazzsenter		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
<p>Det er vekst i folketallet i regionen, men veksten er noe ujevnt fordelt. Veksten er størst i kystnære kommuner og det er i helhet viktig å styrke tilbudene også i innlandskommunene slik at tilbudene blir forbedret og videreutviklet i hele Agder.</p>	<p>Fylkeskommunen støtter opp i samarbeid med kommunene som legger til rette for tilbud. Målformuleringer som innebærer prioritering av avgrensede geografiske områder, er ikke bygd inn i Regionplan Agder. Planen bør gjelde hele Agder, med felles mål for det vi alle kan jobbe mot sammen.</p>	-
<p>Utdanningsnivået i Agder ligger lavere enn landsgjennomsnittet. Musikkfaget i grunnskole og videregående skole har blitt sterkt svekket de siste tiårene. Hele samfunnet vil dra nytte av at barn og unge får oppleve og utøve mer musikk og kultur. Foreslår nytt mål 3.8: Agder har et bredt tilbud innen kunstfaglig utdanning og opplæring fra grunnskole til universitetsnivå.</p>	<p>Spesifikke utdanningsretninger bør ikke være egne hovedmål i Regionplan Agder. Innspillet kan være aktuelt å vurdere ved revisjon av regional kompetansestrategi.</p>	-
<p>Det er de store og viktige kunstinstitusjonene som får den største andelen midler, uten at det nødvendigvis det fører til større kunstnertetthet. Vi trenger en satsning i tillegg til dette for å oppnå målet. Foreslår å endre mål 5.2: Tettheten av kunstnere og kulturarbeidere har <u>den største veksten</u> i landet utenfor Oslo.</p>	<p>Anbefaler å beholde dagens mål, slik det også var formulert i Regionplan Agder vedtatt i 2019.</p>	-
<p>Store deler av musikklivet i fylket sliter med egnede lokaler til øving og konserter. Det er på tide med en plan for å utbedre forholdene slik at musikklivet blir likestilt med idretten for egnede lokaler. Foreslår å endre mål 5.5: Alle innbyggere har tilgang på <u>egnede arenaer</u> for <u>alle kulturuttrykk</u>, idrett og fysisk aktivitet i nærmiljøet, der de kan oppleve et bredt spekter av tilbud, fellesskap og aktivitet.</p>	<p>Forslaget innebærer å endre ordlyden i målet fra "gode arenaer" til "egnede arenaer" og fra "kultur" til "alle kulturuttrykk". Hensikten bak innspillet er vurdert til å være ivaretatt i den opprinnelige målformuleringen.</p>	-

Forutsigbarhet mht. økonomiske virkemidler er essensielt for at frivilligheten skal videreutvikle tilbud og deltakelse. Tilskuddordningen til styrking av frivillig aktivitet og deltakelse som er videreført til 2027, har blitt godt mottatt av det frivillige musikkliv i fylket. Håper det er rom for å videreføre denne ordningen til 2030 og videre.	Tildeling av tilskudd blir ikke behandlet i Regionplan Agder. Innspillet er tatt til orientering.	-
--	---	---

Agder Tresenter/InnoTre		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Det må komme fram at skog- og trenæringen er en viktig del av det grønne skiftet. Skogen er ikke et karbonlager som må stå urørt, men en sentral fornybar ressurs som må utnyttes bærekraftig. Nedbygging av produktive skogarealer bør unngås, fordi det resulterer i reduksjon av produksjonsarealer for et fornybart råstoff vi trenger store mengder av nå og i framtiden.	Næringen er nevnt i regjeringens veikart for grønt industriløft. Hverken denne eller andre spesifikke næringer relatert til grønt skifte er nevnt i Regionplan Agder.	-
Foreslår justering av tekst i fremtidsbildet fra «Vi forvalter våre arealer slik at naturens karbonlagre og opptaket av klimagasser blir ivaretatt.» til «Vi forvalter våre arealer slik at naturens karbonlagre og opptaket av klimagasser blir ivaretatt, samtidig som vi utnytter fornybart råstoff i det grønne skiftet.»	Det grønne skiftet er omtalt under økonomisk bærekraft. Anbefaler å ikke ta dette inn under miljømessig bærekraft.	-
Foreslår justert mål 1.5: Naturen i Agder er livskraftig og mangfoldig både på land, i vann og i havet, og vi ivaretar naturens karbonlagre samtidig som fornybart råstoff blir utnyttet i det grønne skiftet.	Anbefaler å holde beholde målet og heller se dette målet i sammenheng med andre mål, f.eks. mål 2.4.	-
Foreslår justert mål 2.4: Økt verdiskaping basert på bærekraftig ressursforvaltning og tilgang på fornybar energi og fornybart råstoff.	Fornybart råstoff er vurdert til å være inkludert i «bærekraftig ressursforvaltning».	-
Vil understreke viktigheten av at samfunnet omstiller seg til sirkulær økonomi. Foreslår justert mål 2.6 lyde: Agder er omstilt til en mer sirkulær økonomi, der gjenbruk og ombruk av ressurser er en selvfølge.	På lengre sikt bør gjenbruk og ombruk bli en selvfølge. For å komme dit er det vurdert at dagens planer bør få fram at dette er noe som må prioriteres.	-

Agder og Telemark bispedømmeråd		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Ber om at «religionsutøvelse» innarbeides som en naturlig del av den sosiale arena i avsnitt om sosial bærekraft og under hovedmål for kultur.	Tilnærmingen i Regionplan Agder er å skape felles arenaer som er for alle og like mye for de som velger å ikke utøve religion.	-
Forslag til fremtidsbildet: I 2030 er Agder fortsatt en region i Norge med rikt og mangfoldig religiøst liv. Respekten for ulikhet og det enkelte menneskes særpreg er blitt større. De religiøse miljøene bidrar til å bygge levekår, fellesskap og gode lokalsamfunn på tvers av trosforskjeller og i samarbeid med det øvrige samfunnet.	For å favne vidt i Regionplan Agder burde religiøse miljø ev. være supplert med andre grupperinger. Anbefaler derfor å ikke peke på religiøse miljø i fremtidsbildet.	-

Barne- og ungdomsrådet i Agder (BURIA)		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Foreslår tillegg til mål 3.7.: Barn og unge i Agder har like muligheter til å leve gode liv, og det er etablert modeller for helsefremmende og forebyggende arbeid <u>bl.a. via gode rammevilkår for drift og samarbeid for barne- og ungdomsorganisasjonene.</u>	Samarbeid med barne- og ungdomsorganisasjoner er i tråd med målet og er ikke nødvendig å målfeste. Driftsvilkår blir ikke behandlet som del av Regionplan Agder.	-
Foreslår tillegg til mål 5.6: Agder har en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillighet, der <u>gode rammer for barne- og ungdomsorganisasjonene er første steg på veien for å oppnå "innenforskap" og en langsiktig økonomisk og sosial inkludering.</u>	Innspillet er mulig å se i sammenheng med andre mål i Regionplan Agder, for eksempel om inkludering og om barn og unge, når det gjelder oppfølging. Anbefaler å ikke ta med for mange presiseringer i hovedmålene i Regionplan Agder.	-

Destinasjon Hovden AS		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Savner besøksperspektivet og mener besøkende til landsdelen bør få mer plass i planen. Der planen nevner innbyggere, bør nesten alltid besøkende være med.	Besøksnæringen er synlige i planen og andre næringer er ikke nevnt. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn besøksnæringen som gjennomgående perspektiv. Anbefaler å utvide fremtidsbildet med tekst om besøksnæringen. Se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse	Justering av fremtidsbilde.
Mener at kollektivtilbudet i reiselivskommuner i distriktene trenger å styrkes. Håper det er mulig å si noe om dette i planen.	En satsing på kollektivtilbudet vil også komme reiselivskommuner til gode, selv om det ikke er lagt opp til en egen reiselivssatsing innenfor kollektiv. Viser også til at en av strategiene i regional mobilitetsplan om å legge til rette for sykkelturistruter i regionen.	-
Innen reiselivet er det manglende utviklingsmuligheter og restriksjoner på hytteutvikling vil ramme verdiskapingen. Mener det er viktig å se på kompenserende tiltak dersom restriksjoner og båndlegging av arealer skaper ytterligere utfordringer. Samtidig bør det jobbes aktivt og forebyggende med besøksforvaltning.	Arealregnskap for Agder 2022 viste at det er planlagt ca. 130 km ² til fritidsbebyggelse i Agder. Flere utbygde områder har også potensial for fortetting og mer kompakt bebyggelse. Den planlagte revisjonen av strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping kan være en egnet arena for å ta opp utviklingsmuligheter for reiselivet.	-

Digin		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Digitalisering er avgjørende for verdiskapning i regionen og IKT-næringen i Agder bidrar i seg selv med 2,8 % av den totale verdiskapningen, høyere enn gjennomsnittet i Norge.	Tatt til orientering.	-
Understreker behovet for robust digital infrastruktur og økt kompetanse innen datasikkerhet. Fremhever viktigheten av digitalisering, kunstig intelligens og dataanalyse for å nå målene i regionplanen. Mener at digitalisering og ny teknologi er essensielt for suksess, når regionen står overfor en bærekraftig omstilling.	Tatt til orientering.	-
Mener at det globale risikobildet av potensielle trusler og hendelser som kan påvirke regionen må tydeligere frem når det gjelder digital sikkerhet. Vi står ovenfor helt andre risikoer enn vi så for få år siden. Viser til rapporten Risiko 2024 fra Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM), som sier at landets nasjonale sikkerhet er felles ansvar.	Fylkeskommunedirektøren anbefaler å ta inn et nytt mål om beredskap i Regionplan Agder. Digital beredskap bør vurderes som en del av beredskapsmålet.	-

Eyde-klyngen		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Er usikre på om man har tatt høyde for industriens utslipp og foreslår justert mål 1.8: I 2030 har Agder redusert direkte klimagassutslipp under innsatsforordningen (ESR) med 55 prosent i forhold til referanseåret 2017. For industri gjelder felleseuropeiske målsetninger som følge av EU kvotehandelsystem (ETS). I 2050 er Agder et lavutslippssamfunn der direkte klimagassutslipp er redusert med over 90 prosent	Målet på 55 % gjelder hele Agder, og tar for seg 9 sektorer, der industrien er en sektor. Det er ikke satt enkeltmål for hver enkelt sektor.	-
Mener Agder skal være europeisk spydspiss for sirkulær industriutvikling og foreslår justert mål 2.5: Regionen har smart, energieffektiv og naturvennlig produksjon, distribusjon og bruk av energi, blant annet ved å legge til rette for industrietableringer med <u>industriell symbiose som prinsipp</u> i tilknytning til kraftknutepunkt.	Viser til mål 2.6.: Agder er omstilt til en mer sirkulær økonomi, der gjenbruk og ombruk av ressurser prioriteres. Mål 2.5. bør ikke presiseres ytterligere. Det kan være aktuelt å vurdere mål 2.5. og 2.6. i sammenheng i arbeidet med ny regional plan for grønn industri og energi.	-

Forum for natur og friluftsliv (FNF Agder)		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Planen må konkretisere ytterligere hva som utgjør god naturpolitikk, på samme måte som den gjør med bærekraftsprinsippene.	Den endelige Regionplan Agder vil være et politisk vedtatt styringsdokument. Det er ikke naturlig at planen presiserer hva som er god politikk.	-

<p>Det er viktig med strategiske mål som er klare, målbare og/eller tidsbestemte, som gir retning for arbeidet med naturmangfold, for eksempel:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Minst 30 % av regionens arealer skal være beskyttet eller forvaltet på en måte som sikrer biodiversitet innen 2030. -Unngå arealbruksendringer. Nye byggeprosjekter og infrastrukturutvikling skal i hovedsak skje på allerede utbygde arealer, og ikke i naturområder. -Restaurere minst 15 % av skadede økosystemer innen 2030. 	<p>Konkret mål om 30 % vern burde ha blitt sendt ut på høring på nytt igjen, for å sikre medvirkning og involvering i et så viktig spørsmål. Mange følger med på handlingsplanen for natur, som er ventet etter ferdigstilling av Regionplan Agder. Mål om vern bør vurderes når handlingsplanen er kjent, for å kunne vurdere dette ut fra et bedre beslutningsgrunnlag. Viser ellers til mål 1.5. i planen og samfunnsflope 1.</p>	-
<p>Omfanget av naturtap er sjokkerende, betydelig og bekymringsfullt. Mener Regionplan Agder må adressere dette på en måte som gjør ord om til handling. Planen bør svare på hvordan vi kan sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret. Det er behov for en helhetlig og tverrsektoriell tilnærming. Vi må bli langt flinkere til å både bevare og restaurere natur. Naturhensyn må integreres i politikk og planprosesser på tvers av alle sektorer.</p>	<p>Regionplan Agder kan sette retning mot en framtid som tar bedre vare på naturen. Bærekraft er bygd inn som premiss for utviklingen og naturhensyn er integrert mer i planen enn tidligere, blant annet gjennom samfunnsflope nr. 1 og mål 1.5., 1.6., 1.8 og 2.6.</p>	-
<p>For å sikre gjennomføring må det lages konkrete handlingsplaner som inkluderer tidsplaner, ansvarlige aktører og nødvendige ressurser. Regelmessige evalueringer av tiltak og resultater er nødvendig for å kunne justere strategier og virkemidler basert på erfaringer og ny kunnskap.</p>	<p>Regionplan Agder er et redskap for å sette retning. Handling avklares i andre regionale planer, i handlings- og økonomiplan og gjennom prosjekter og drift, m.m.</p>	-
<p>Planen bør ha en tilnærming til klimakrisen og naturkrisen som to sider av samme sak, fordi det er en systemisk sammenheng. Det er viktigere enn noen gang å jobbe aktivt for å ta vare på naturmangfoldet. Vi må sikre at alle bidrag vi i Agder vurderer for å nå klimamålene også bidrar til å beskytte natur, og omvendt.</p>	<p>Klima og natur er satt i sammenheng i samfunnsflope nr. 1. under utfordringsbildet.</p>	-
<p>Viser til paradokset «det grønne skiftet», der det naturlig grønne erstattes av menneskeskapt gråtoner. Her handler ikke «grønn» lenger om trær, planter og natur, men om penger, teknologi og infrastruktur. Vi snakker mindre om det enda grønnere alternativet; å la være å bygge. Spør om det er på tide å revurdere hva "grønn omstilling" virkelig burde bety. Kanskje det sanne grønne skiftet er et skifte i perspektiv, fra å se naturen som noe som skal erobres og utnyttes, til noe som skal æres og bevares.</p>	<p>Innspillet er tatt til orientering.</p>	-
<p>Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfoldet og en av de mest presserende utfordringene for både natur og klima. For å møte utfordringen trenger vi mer bærekraftig arealplanlegging, som stanser tapet av verdifulle naturområder og sikrer bedre vern av naturen. Det må gjennomføres kartlegginger av naturverdiene i regionen, i alle kommunene. Det bør også gjøres en analyse av eksisterende og fremtidig arealbruk, der det vurderes hvordan ulike behov kan harmoniseres med vern av naturverdier.</p>	<p>Regionplan Agder peker på behovet for mer bærekraftig arealplanlegging. Viser ellers også til arealregnskap som redskap for vurdere natur og arealbruk i sammenheng.</p>	-

For å oppnå mål kan det opprettes et interkommunalt samarbeid som kan prioritere og sikre samordnet arealplanlegging og en regional planmyndighet med mandat til å koordinere innsatsen og sikre at kommunale planer harmoniserer med de regionale målene.	Interkommunalt samarbeid må eventuelt vurderes av kommunene.	-
Spør om Agder bør etablere et regionalt miljøråd som kan formidle kompetanse på naturmangfold. Mener vi må arbeidet med å øke bevisstheten om verdien av naturvern og bærekraftig bruk av naturressurser.	Ev. opprettelse av råd kan ikke bli avklart gjennom arbeidet med Regionplan Agder. Dette kan vurderes gjennom andre regionale planer med handlingsprogram.	-
Tar opp behov for klare regler og retningslinjer for arealbruk, krav om miljøkonsekvensutredninger, og økonomiske insentiver, som støtteordninger og skattefordeler.	Innspillet gjelder bla. lovverk og skatteordninger som ligger utenfor rammene av Regionplan Agder. Økonomiske støtteordninger blir ikke behandlet i sammenheng med Regionplan Agder. Konkrete retningslinjer for arealbruk behandles i andre regionale planer.	-
Ønsker at regionplanen kan bidra til å øke mulighetene for lokalbefolkningen og interesseorganisasjoner til å delta i planleggings- og beslutningsprosesser generelt, spesielt knyttet til arealbruk og naturvern.	Regionplan Agder kan ikke legge opp til medvirkning for parter i andre plan- og beslutningsprosesser. Dette må ivaretas i hver enkelt prosess, som vanligvis vil være kommunale planprosesser. Fylkeskommunen oppfordrer generelt kommunene til å sikre god medvirkning blant relevante organisasjoner.	-
Viser til stortingsmelding om naturmangfold og om klima, som forventes i løpet av høsten 2024. Anbefaler at arbeidet med regionplanen følger med på dette arbeidet og bruker det som kunnskapsgrunnlag.	Fylkeskommunedirektøren følger med på dette arbeidet. Det vil ikke være tid til å benytte det som kunnskapsgrunnlag for Regionplan Agder, fordi det kommer for sent i prosessen.	-

Fortidsminneforeningen		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Regionplan Agder har mye bra innhold og at man ser verdiene i også den bygde kulturarven. Opplever likevel at språket i planen er flytende og ikke er tydelig nok. For eksempel nevnes ikke ord som «kulturmiljø», «kulturminne», «byggeskikk», «stedstilpasning», «byggningsarv», «reparasjon», «tradisjon», eller «håndverk».	Regionplan Agder er bygd opp med overordnede mål som ikke har anledning til å ta opp faguttrykk eller presiseringer innenfor en rekke tema. Utrykkene som blir tatt opp er dekket innenfor planens mål 1.1, 2.6, 5.3, 5.4 og 5.7. I tillegg legger planen opp til å utarbeide en strategi for kulturarv som kommer til å ta opp mye av intensjonen bak innspillet.	-
Det er flott å se at fylkeskommunen foreslår en ny regional strategi for kulturarv 2030. Ønsker å få komme med innspill tidlig i dette arbeidet. Samtidig er det viktig at gjeldene strategier innenfor tema kulturarv er gjeldene frem til ny strategi er vedtatt.	Alle strategier vil gjelde inntil det blir vedtatt å oppheve dem i forbindelse med at en ny strategi overtar. Ellers vil innspill til kulturarvplanen bli ønsket velkommen.	-

<p>Ser den rike kulturarven, derav også den bygde, som særdeles viktig i en regionbygging for å fremstå som særegne og mer attraktive. Derfor er det viktig å sikre tydelighet på dette ved å bruke ord som «kulturminne», «kulturmiljø», og «god stedstilpasning» under satsingsområdet Attraktive og miljøvennlige Agder.</p>	<p>Dette er ord som hører hjemme under en mer spesifisert variant av mål 1.1. og 1.2. Det er også andre ord som burde ha vært med under spesifikasjoner til målene. Anbefales derfor å vurdere dette i andre regionale planer og strategier som retter seg tematiske mot stedsutvikling.</p>	-
<p>Viser til at boliger bygd før 1960 i stor grad er miljøvennlige og bygget for en sirkulær økonomi. De er bygget av kortreiste materialer og kan vedlikeholdes, oppgraderes og repareres uten at det medfører store klimautslipp eller bruk av materialressurser. Myndighetene bør sikre at slike bygg forvaltes for lavest mulig klimautslipp og for minst mulig bruk av naturressurser. I tillegg må bygningsvernmiljøet og bygningsvernsentrene tilføres økonomiske ressurser for å hjelpe flere med gode råd.</p>	<p>Viser til mål 5.7. i planen "Gjennom ny bruk og gjenbruk av verneverdige bygg og anlegg bidrar Agder til en bærekraftig utvikling av byer og tettsteder." For å nå målet er vi avhengig av samarbeid med kommuner og utbyggingsaktører. I Regionplan Agder blir kun de overordnede målene vurdert og ikke spørsmål som handler om tilføring av økonomiske ressurser.</p>	-
<p>Har en rekke konkrete råd (ikke oppsummert) til hvordan fylkeskommunen kan følge opp arbeidet med klimatilpasning, bla. innen veiledning av kommuner, regionalt planarbeid, kunnskapsarbeid- og formidling.</p>	<p>Sammenstilt er rådene gode og flere blir allerede praktisert. I sammenheng med Regionplan Agder tas rådene til orientering.</p>	-
<p>Ønsker presisering av mål 2.6 slik at det ikke er tvil om at det også gjelder bygninger og den bygde kulturarven.</p>	<p>Hvis målet ble imøtekommet burde også andre tematiske presiseringer bli lagt til. Anbefaler derfor å beholde ordlyden i målet.</p>	-
<p>Ønsker en tydeliggjøring rundt behovet for kompetanseheving for alle som arbeider med eller forvalter den bygde kulturarven. Dette er nødvendig for å nå målene om økt gjenbruk og bevaring av lokal/regional byggeskikk.</p>	<p>Anbefaler ikke å presisere behovet i Regionplan Agder, som setter en overordnet strategisk retning. Innspillet kan være aktuelt å vurdere i arbeidet med en ny strategi for kulturarv, alternativt gjennom revisjon av kompetansestrategien.</p>	-
<p>Ønsker at satsingsområdet «Kultur» endres til «Kultur og Kulturarv», slik at ikke den bygde kulturarven kommer i skyggen.</p>	<p>Kulturarv er regnet for å være inkludert i kulturbegrepet i Regionplan Agder. Det har også kommet andre tilvarende forslag (kultur- og kunst).</p>	-
<p>Foreslår justert må 5.3: Verdiskapingen knyttet til <u>den bygde kulturarv</u>, kystkultur, kulturarv indre bygder og trehusbyene har økt.</p>	<p>Intensjonen bak "kystkultur, kulturarv indre bygder og trehusbyene" er at dette også inkluderer den bygde kulturarv.</p>	-
<p>Foreslår å få fram noe om god stedstilpassing i mål 5.7. Viser til behov for å komme bort fra brudd og kontraster, mot det å tilpasse seg hovedbebyggelsen i et område, uavhengig av kulturmiljøers verneverdi. Agder har fantastiske kvaliteter i den bygde kulturarven som gjør oss unike og som må videreføres slik at vi ikke blir kjedelige og like alle andre.</p>	<p>Stedstilpassing blir avgjort i kommunale planprosesser. Fylkeskommunen gir veiledning, råd og følger opp enkeltsaker, særlig der det er verneverdier. De regionale planene for Kristiansandsregionen og Arendalsregionen har retningslinjer for stedstilpassing. Det kan også være aktuelt å vurdere stedstilpassing opp mot kulturmiljø i arbeidet med ny kulturarvstrategi.</p>	-

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon Agder		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Støtter planens fremtidsvisjon ift sosial bærekraft med inkluderende samfunn og fokus på tilhørighet og likestilling. Deler bekymringene rundt blant annet andelen innbyggere som står utenfor arbeidslivet og reduksjon i kommunenes økonomiske handlingsrom til å tilby gode nok tjenester.	Tatt til orientering.	-
Det er positivt at FNs bærekraftsmål er en del av grunnlaget til planen. Savner vurderinger eller henvisninger til FN konvensjonen om rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse (CRPD). CRPD er ratifisert i norsk lov til å sikre personer med funksjonsnedsettelse like rettigheter som alle andre. Viser til flere eksempler der bestemmelsene i CRPD passer inn i alle planens satsingsområder.	Viser mål 3.5. og forslag om å revidere regional plan for likestilling, inkludering og mangfold. I den regionale planen kan det være aktuelt å vurdere betydningen av CRPD for Agder.	-
Ser positivt på at levekår, likestilling, inkludering og mangfold er godt innarbeidet i forslag til Regionplan Agder. Anbefaler at CRPD også forankres i andre planer og styringsdokumenter, herunder revidering av Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold.	Tatt til orientering. Innspillet bør vurderes i arbeidet med revisjon av regional plan for likestilling, inkludering og mangfold.	-
Anbefaler å inkludere rådene for personer med funksjonsnedsettelse i arbeidet med planrevisjoner og utarbeidelse av nye planer for å sikre brukermedvirkning.	Det strekker fylkeskommunen seg etter allerede og rådet har dobbelt funksjon, både som høringspart og som utvalg for politisk behandling av planene.	-

Fylkeseldrerådet		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Beskrivelsen av utfordringer kan oppfattes slik at den aldrende befolkningen kun er en belastning, uten at det er like mye fokus på hva som må til for at så få som mulig trenger helse- og omsorgstjenester. Det bør vises til at de aller fleste eldre er en stor ressurs, som det er behov for. De aller fleste kan og vil kunne klare seg lenge uten kommunale helse- og omsorgstjenester. Statistikk viser en stadig friskere eldre befolkning.	Anbefaler å justere beskrivelsen i mulighetsbildet og løfte eldre mer opp som en ressurs i samfunnsfloke 3.	-Justering av fremtidsbilde. -Justering av samfunnsfloke 3.
I planens beskrivelse av virkemidler bør det settes økt fokus på hva som skal til for at enda flere eldre kan klare seg selv lenger. Det handler om velferdsteknologi, lavterskel møteplasser, enkel transport - type Svipp, og tilrettelagte boliger. Det må spesielt fokuseres på bofellesskap som kan være egnet også for mennesker med begynnende demens. Det bør også vektlegges at eldre kan utnyttes mer på møteplasser på tvers av generasjoner.	Planen er lagt opp slik at den setter strategisk retning og konkrete virkemidler kommer i oppfølgingen gjennom andre planer, prosjekter, osv. Svipp er for eksempel et virkemiddel for målet om "enkel" under mobilitetsplanen. Bofellesskap kan være en del av "Flere har en bolig tilpasset sin livssituasjon." i mål 1.2. Velferdsteknologi er en del av løsningen, men bør ikke nødvendigvis være et mål i seg selv.	-

<p>Planen må ha fokus på at frivillighet, fysisk aktivitet og sosiale / kulturelle aktiviteter og er viktig for å beholde helse og livslyst lengst mulig. Ensomhet er en av vår tids største utfordringer og det må etableres møteplasser hvor inkludering er i fokus. Eldre innvandrergupper må få sin naturlige plass.</p>	<p>Planen har mål om frivillighet, fysisk aktivitet, sosiale møteplasser, utenforskap, og kulturaktiviteter. Dersom alle målene skal rettes mot konkrete grupper blir planen fort omfattende og mister noe av sin overordnede strategiske retning. Det bør være opp til den videre oppfølgingen i andre planer, prosjekter o.l. å rette nødvendige tiltak mot relevante grupper i tråd med målene.</p>	-
<p>Foreslår at setningen «Lokalsamfunnet er tilrettelagt for alle, uansett funksjonsevne, og for en stadig økende andel eldre.....» byttes med «Lokalsamfunnet er aldersvennlig, barnevennlig og tilrettelagt for alle uansett funksjonsevne.»</p>	<p>Anbefaler å justere setningen til "...tilrettelagt for alle, uansett funksjonsevne og alder."</p>	Justering av fremtidsbilde.
<p>Foreslår at setningen Sitat: «Barn og unge har en sikker skolevei og et godt tilpasset kollektivtilbud» byttes med «Barn og unge har en sikker skolevei. Det er aldersvennlige turveier som motiverer til økt fysisk aktivitet og med tilgjengelige hvileplasser (benker og toaletter e.l.). Det er et godt tilpasset kollektivtilbud.»</p>	<p>Teksten i fremtidsbildet her spiller satsingen på barn og unge i mobilitetsplanen. Satsing på barn og unge vil også komme andre grupper til gode. Fremtidsbildet sier noe innenfor økt fysisk hverdagsaktivitet og det anbefales å ikke gå i detalj om konkrete tiltak som hvileplasser, benker, o.l. som eventuelt kan komme bedre frem i andre planer.</p>	-
<p>Foreslår nytt mål 1.9: Alle kommuner har et godt utbygd tilbud i velferdsteknologi som både ansatte og brukere benytter på en måte som gjør omsorgstjenestene mer effektive.</p>	<p>Målformuleringene retter seg direkte mot kommunene og bør derfor ikke vurderes som nytt mål etter at planen har vært på høring.</p>	-
<p>Foreslår nytt mål 1.10: Alle kommuner tilbyr digital opplæring og støtte til de som har behov for hjelp til å benytte digitale tjenester. Det må tilrettelegges for hjelp til den delen av befolkningen som ikke er i stand til digital kompetanse.</p>		
<p>Nytt kulepunkt til satsingsområde 1: Være særlig oppmerksom på kommunesentre/tettsteder som mangler eller har få offentlige arbeidsplasser, gjennom konstruktivt samarbeid med kommunene.</p>	<p>Anbefaler å ikke ta inn dette som mål, men heller vurdere målene i satsingsområdet i sammenheng med målene om sysselsetting i satsingsområdet for bærekraftig verdiskaping.</p>	-
<p>Nytt kulepunkt til satsingsområde 1: Tilrettelegge bofellesskap for eldre som kan organiseres som sameie eller som utleieprosjekt (eller som en kombinasjon). Bofellesskap kan trolig best realiseres i samarbeid med kommunen om både indre og ytre fellesareal og møteplasser.</p>	<p>Viser til del av mål 1.2. "Flere har en bolig tilpasset sin livssituasjon.". Videre oppfølging av dette bør komme i andre regionale og kommunale planer.</p>	-
<p>Foreslår nytt mål 4.1: Det er innført enkel offentlig transport for alle og spesielt transport som sikrer at eldre kan komme rundt på en enkel måte. Svipp er innført i alle kommuner.</p>	<p>I mobilitetsplanen er barn og unge spesielt prioritert, men tiltak for en gruppe vil også komme andre grupper til gode. Fylkestinget vedtok 20. juni 2023 (sak 34/2023) å støtte videreutvikling av AKT Svipp, under forutsetning om medfinansiering fra berørte kommuner på 40 prosent.</p>	-

Innakva KLYNGE		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Handlingsprogrammet for 2023-2026 har handlingspunkter om marine næringer som det er viktig at blir tatt med videre i planen.	Hele handlingsprogrammet er tatt ut i overgangen med å gjøre Regionplan Agder til et bedre verktøy for å sette strategisk retning. Tiltakene kan vurderes i forbindelse med andre regionale planer med handlingsprogram, eller strategier.	-
Ønsker at følgende avsnitt fra dagens plan blir videreført i fremtidsbildet for ny plan: Regionens sterke kompetanse og teknologi fra olje, gass og maritim sektor er videreutviklet til nye vekstnæringer i havrommet. Den rike tilgangen på marine ressurser har både skapt arbeidsplasser og styrket de marine kunnskapsmiljøene. Verdien av fisk, oppdrett og videreforedling av marine arter har økt betydelig.	Fremtidsbildet er kortet ned for å forenkle Regionplan Agder. Den generelle omtalen av næringsliv vil også gjelde marine næringer, handel, skogbruk, osv.	-
Akvakultur bør være med i beskrivelsen av samfunnsfloken, fordi det kan være en del av løsningen, f.eks. med arealer til dyrking av tang og tare.	Samfunnsfloken nevner ikke næringer og beskrivelsen av floken bør utvides vesentlig dersom muligheter og utfordringer knyttet til enkelte næringstyper skal bli beskrevet.	-
I kapittel 8 om næringsliv i kunnskapsgrunnlaget er marine næringer så vidt nevnt. Det er mange aktører på Agder i dag og marine næringer og akvakultur bør være mer omtalt.	Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å prioritere oppdatering av kunnskapsgrunnlaget nå. Marine næringer er nevnt på linje med flere andre næringer og det er lite trolig at det blir fattet beslutninger på feil grunnlag.	-

Jordvern Agder		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Foreslår nytt mål: Verne om dyrkbar og dyrket mark. Påvirke kommunene til å tilbakeføre regulerte jordbruksområder til LNF. Bolig og næringsområder må ikke bygges på dyrket mark.	Målet bør ikke vurderes uten at det har vært medvirkning og involvering fra kommunene. Viser ellers til aktuelle mål i andre regionale planer og strategier. For eksempel regional plan for Kristiansandsregionen og strategien "Kristiansandsregionen har en nullvisjon for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord."	-

Kompetanseforbundet		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring

Målene og fremtidsbilde av utdanning- og kompetanseområde er svært bra. Regionplan Agder evner å sette kompetanse på dagsorden og løfter frem viktigheten av livslang læring. Tror det er spesielt viktig å legge til rette for samarbeid mellom ulike ideelle aktører for å målene.	Tatt til orientering.	-
Har flere forslag til tiltak for å følge opp mål i planen, bla. å samarbeide med studieforbundene og tilby utdanning knyttet til «Electric region Agder».	Forslagene er ikke behandlet her, siden det ikke blir foreslått nye mål til regionplanen, men oppfølging av disse. Innspillene kan være aktuelle ved revisjon av kompetansestrategien.	-
Mener det er viktig å starte med revisjon av kompetansestrategien så snart som mulig.	Tatt til orientering.	-
Håper at fylkeskommunen vil gjenopprette kompetanseforum Agder.	Innspillet kan være aktuelt å vurdere nærmere i lys av et kommende arbeid med revisjon av regional kompetansestrategi.	-

Kristiansand havn IKS		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Viser til en rekke prosjekter (ikke oppsummert) i Kristiansand Havn IKS som bidrar til Regionplan Agder 2030 sine miljø- og klimamål.	Tatt til orientering.	-
Viser til regjeringens forventinger til regional og kommunal planlegging, blant annet om at det skal legges til rette for videre utvikling av havner og sjøtransport, og lokalisering og nødvendige arealer vurderes i et regionalt perspektiv.	Viser til regional mobilitetsplan steg 21 (Jobbe for å overføre større andel gods til sjø og bane) der dette er nærmere konkretisert.	-
Viser til regional plan for mobilitet, som blant annet omtaler å legge til rette for nullutslippsløsninger og å jobbe for større andel gods til sjø og bane. Kristiansand havn vil bidra til å etterleve disse målene.	Dette er positivt og er tatt til orientering.	-
Det er viktig for regionen at havnen blir anerkjent som det transportknutepunktet den er som porten til Europa. Håper at Regionplan Agder viser at satsingen er forankret til topps i planverket både i vedtaks form og med tanke på virkemidler.	Havnen kommer til uttrykk gjennom regional mobilitetsplan steg 21. Under dette målet er det nevnt at det er viktig å opprettholde en konkurransedyktig posisjon for Kristiansand havn, og å og sikre internasjonale transportforbindelser.	-

Lister friluftsråd		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Foreslår å revidere mål 1.4. til Agder er et aktivitetsvennlig samfunn med nærmiljøer, sosiale møteplasser, samt områder og ferdselsårer for <u>friluftsliv</u> som bidrar til at flere er mer fysisk aktive.	Friluftslivet er bygd inn i regional plan for fysisk aktive liv, som er en oppfølging av bla. mål 1.4.	-

Foreslår å revidere mål 1.5. til: Naturen i Agder er livskraftig og mangfoldig både på land, i vann og i havet, og vi ivaretar naturens karbonlagre og naturmangfold.	Naturmangfold er regnet for å være ivaretatt gjennom "livskraftig og mangfoldig".	-
Foreslår å revidere mål 1.6. til: Agder har vi tatt vare på gjenværende ubebygde strandsoner langs sjø og vassdrag både for mennesker og dyr og sikre denne mot framtidig privatisering.	Anbefaler å ikke ta inn presiseringer av målet.	-

LO		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Mener det er viktig å sørge for inkluderende overgang gjennom omstillingsprosesser. Alle tiltak må inkludere arbeidstakerperspektivet. Dette innebærer å sikre arbeidstakeres rettigheter og jobbsikkerhet, samt tilby opplæring og omskolering for å sikre arbeidstakernes kompetanse i grønn omstilling.	Tatt til orientering. Viser til samfunnsflope nr. 2 i planen og målene 3.1. og 3.4.	-
I overgangen til et lavutslippssamfunn er det avgjørende å sikre arbeidsplasser. Dette kan oppnås gjennom investeringer i grønn teknologi og kompetanseoverføring.	Investeringer i grønn teknologi og kompetanseoverføring er i tråd med planen. Kompetanseoverføring kan vurderes i forbindelse med revisjon av kompetansestrategi eller strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.	-
Oppfordrer til investeringer i næringsutvikling, utdanning og opplæringstilbud som tiltak for trygge og stabile arbeidsplasser, spesielt for sårbare grupper.	Regionplan Agder legger til rette med en retning for næringsutvikling, se bla. mål 2.1-2.5. Planen dreier seg ikke direkte om investeringer. Utdanning, kompetanse og sårbare grupper er bla. omtalt i mål 3.3.-3.5.	-
Viser til LO og NHO's kartlegging av behov for kraft og fornybar energi, lansert i Kraftløftet. Agder har industribedrifter som er avhengig av tilgang på kraft for omstilling i det grønne skiftet. Myndigheter på alle nivåer må samhandle for utvikling av ny, grønn kraftproduksjon, for å unngå kraftunderskudd som rammer bedriftene.	Regionplan Agder legger opp til at dette er forhold som skal vurderes nærmere gjennom ny regional plan for grønn industri og energi.	-
Mener velferdsordningene må styrkes for å sikre at alle har tilgang til helsehjelp, utdanning og bolig. Dette inkluderer tiltak for å bekjempe barnefattigdom og sikre at alle barn og unge har like muligheter til å lykkes.	I Regionplan Agder blir dette møtt med mål 3.5. og 3.7.	-
Det er viktig å sikre at alle innbyggere har tilgang til nødvendige ressurser og tjenester i tilfelle kriser eller katastrofer rammer.	Det er anbefalt et nytt beredskapsmål i Regionplan Agder. Beredskap må følges opp av flere aktører i samarbeid.	-
Det er avgjørende å sikre at arbeidstakernes stemme blir hørt i beslutningsprosesser knyttet til økonomisk utvikling og næringslivspolitik. Dette kan oppnås gjennom en styrking av arbeidstakermedvirkningen i bedriftene og fortsatt dialog og samarbeid mellom arbeidsgivere og fagforeninger.	Tatt til orientering Fylkeskommunen legger til rette for medvirkning av relevante råd, foreninger og organisasjoner i eget arbeid.	-

Det er viktig å legge til rette for trygge og stabile arbeidsplasser for alle, med anstendige lønns- og arbeidsvilkår.	Regionplan Agder har mål om høy grad av sysselsetting, og at flere skal få sterkere tilknytning til arbeidslivet. Lønns- og arbeidsvilkår er ikke tema i denne planen.	-
Mener det er nødvendig å fremme like muligheter til arbeid og utdanning for alle innbyggere i Agder-regionen, uavhengig av bakgrunn eller sosioøkonomisk status. Dette kan oppnås gjennom utdanning, kompetanseutvikling og livslang læring.	Tatt til orientering. Viser til mål 3.1, 3.3, og 3.4. og 3.6. i planen som handler om dette.	-

Med Hjerter For Arendal og Frivilligsentralene i Arendal		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Har flere omfattende og konkrete tekstforslag til endringer og tilføyeser i fremtidsbildet (ikke oppsummert). Forslagene spenner seg over store deler av innholdet i fremtidsbildet og retter seg blant annet mot tema som: Bred involvering, samarbeid, inkludering, holdningsskapende arbeid, arealeffektiv utvikling, kompetanse, frivillighet, frivillighetens rolle og frivillighetssentralene som koordinerende aktør.	Forslagene er svært omfattende og kan ikke anbefales. Fremtidsbildet bør holdes relativt kort og uten for mange presiseringer.	-
Ønsker tilføyeser til samfunnsflope 1 om et godt samarbeid mellom næringsliv og frivillig sektor for forankring av mål, gode løsninger og holdningsskapende arbeid.	Anbefaler å ikke ta opp frivillig sektor og holdningsskapende arbeid under samfunnsflokken om natur, klima, energi og industri.	-
Ønsker endringer med vekt på frivillig sektors rolle, men også om holdningsskapende arbeid og tilrettelegging av lavterskel arbeidsplasser.	Anbefaler å legge mer vekt på frivilligheten og endre "frivillige" til "frivillig sektor" i samfunnsflope 3.	Justering av samfunnsflope 3.
Foreslår nytt mål 2.8: Frivillig sektor og private aktører i arbeidslivet samarbeider med det offentlige for å sikre alle like muligheter til å delta i verdiskapingen. Det er etablert faste samarbeidsarenaer som sikrer reell samskaping og utvikling av planer, strategier og handlingsprogram. Holdningsskapende arbeid er prioritert for å fremme bærekraftsmål, og gi rom for selvstendighet og handlingskraft for den enkelte gjennom samarbeid med FAU, foreldrenettverk, næringsliv, skoler og frivillig sektor. Frivilligsentralene spiller en viktig rolle her, som bindeledd og tilrettelegger for god samskaping.	Viser til mål 5.6. "Agder har en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillighet." og mål 3.5. "3.5. Alle har like muligheter til å delta i samfunnet". Anbefaler å se disse målene i sammenheng og arbeide med oppfølging, fremfor å ta inn nye mål.	-
Foreslår nytt mål 3.8: Agder legger til grunn WHO's anbefalinger for forebyggende arbeid for mental helse. Det er etablert gode vilkår for frivillig sektor som er invitert til samarbeid om meningsfulle møte- og aktivitets-plasser i nærmiljøet for å sikre gode oppvekstvilkår og styrke forebyggende arbeid. Frivilligsentralene spiller en viktig rolle her, som bindeledd og tilrettelegger for god samskaping.		

Foreslår nytt mål 3.9: Agder er foregangsregion i arbeidet for et aktivitetsvennlig samfunn med gode nærmiljø og lavterskel fritidstilbud for alle.	Mål 1.4. om "Agder som et aktivitetsvennlig samfunn ..." er et nytt mål i planen som også inkluderer møteplasser og friluftstilbud. Det er vurdert som bedre å bli en foregangsregion gjennom god oppfølging av planen, enn å ha dette som mål.	-
Foreslår å tilføye tekst om at mobilitet også handler om å forebygge ensomhet og at det er tilgjengelig for alle uansett inntekt.	Hensynet bak innspillene er regnet for å være ivaretatt gjennom regional mobilitetsplan, som blant annet har satsing på barn og unge innenfor kollektivtrafikk. Noe av hensynet bak er at barn og unge skal kunne komme seg bedre frem uten å være avhengig av at foreldre har bil. Tilrettelegging for barn og unge kommer også andre grupper til gode.	-
Foreslår nytt mål 4.2: Økt mobilitet og rimelig offentlig transport forebygger ensomhet og utenforskap.		
Foreslår justert mål 5.4: Kulturinstitusjoner, idrettsarrangementer, <u>varierte fritidstilbud</u> , museer, og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region som trekker et voksende antall besøkende fra inn- og utlandet.	Varierte fritidstilbud regnes for å være ivaretatt gjennom kultur- og idrett i regionplanen.	-
Foreslår justert mål 5.5: Alle innbyggere har tilgang på gode arenaer for kultur, idrett og fysisk aktivitet i nærmiljøet, <u>samt brede og inkluderende fritidstilbud og møteplasser</u> , der de kan oppleve et bredt spekter av tilbud, fellesskap og aktivitet.	I dette målet er fritidstilbud regnet for å være dekket av kultur og idrett. Det går også en parallell til møteplasser i mål 1.4. og indirekte i mål 1.2.	-
Foreslår justert mål 5.6: Fra «Agder har en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillighet» til «Agder har en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillig sektor som har gode rammebetingelser for å samskape med det offentlige og andre samfunnsaktører. Frivilligsentralene fungerer som bindeledd mellom de samarbeidende aktørene, og tilrettelegger for bred lokal forankring og god samskaping.»	Anbefaler å stå ved målet som er kort, men konsist. Målet i høringsforslaget for Regionplan Agder dekker i praksis mye av intensjonen i forslaget, selv om ikke alle forhold blir nevnt.	-
Det å nå målene er avhengig av samarbeid, bred kunnskap og god arbeidsfordeling gjennom samskaping. Bred kulturforståelse og relasjonsbygging er viktig. Betydningen av anerkjennelse og samarbeid med frivillig og ideell sektor er avgjørende for forankring. Sterke frivilligsentraler er avgjørende for å sikre bred lokal kunnskap og involvering, samt å legge til rette for god samskaping.	Tatt til orientering.	-

Næringsalliansen i Agder		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring

Fylkeskommunen har en viktig jobb i å skape forutsigbare rammer for næringslivet. Det er viktig at føringene som legges i planen er forutsigbare og legger til rette for utvikling og stabilitet.	Dette er en av fylkeskommunens oppgaver og føringene i planen skal være forutsigbare. For å få mer forutsigbare rammer innenfor tema under samfunnsflope nr. 1 er det lagt opp til en ny regional plan for grønn industri og energi.	-
Det må legges til rette for næringsutvikling. Det er dette næringslivet har størst behov for, og hvor fylkeskommunen kan ta en rolle i å utvikle regionen. For å få til dette er vekst en forutsetning.	Fylkeskommunen har en rolle i å utvikle regionen og Regionplan Agder skal legge til rette for bærekraftig næringsutvikling.	-
Det er positivt at planhierarkiet forenkles ved at dette gjøres om til én plan. Samtidig er det viktig at det er en fremgangsmetode for å nå målene som settes.	Tatt til orientering. Målene må videreføres til handling gjennom andre regionale planer med handlingsplaner, strategier, handlings- og økonomiplan, i prosjekter eller andre arenaer.	-
Stiller spørsmålsteget ved begrepsbruken i planen, ved at «utvikling» brukes 21 ganger mens «vekst» brukes i minimal grad (6 ganger). «Bærekraftig utvikling» brukes i flere anledninger, men det er ved «bærekraftig vekst» at det virkelig vises at man vil noe.	Bærekraftig utvikling er mest vektlagt fordi det handler om å ville noe både økonomisk, sosialt og miljømessig.	-
Viser til målkonflikten mellom vekst, utvikling og nye etablering på den ene siden, og klima, natur og miljø på den andre siden. Det er viktig å finne forhold som ivaretar utvikling av regionen samtidig som klima og miljø bevares. Det må uansett legges til rette for næringsutvikling. I endringene vi står foran i nye grønne verdikjeder der vi skal redusere vår avhengighet til Kina, er det en forutsetning at vi også ofrer vår andel natur.	Innspillet er tatt til orientering. Rammene for en ny regional plan for grønn industri og energi avklares ved utarbeidelse av planprogram når arbeidet starter opp.	-
Mener planen ikke har synliggjort ønske om vekst og utvikling i god grad. Planen må være bevisst balansegangen mellom å stimulere til vekst, ta samfunnsmessige hensyn, og samtidig ikke bli begrensende for den enkelte kommunes muligheter til å tilrettelegge for bærekraftig næringsutvikling. Er skuffet over at planen ikke inneholder noe mål som tilsvarer den originale regionplanens «ivareta næringslivets behov for areal» som vei for å skape attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter.	Alle disse strategiene innenfor en rekke tema er tatt ut av planen. Regionplan Agder vil nå være et mer strategisk verktøy for å sette retning. Strategier vurderes konkret i andre regionale planer og strategier.	-
Planen må brukes aktivt, ikke bare av fylkeskommunen, om den skal være viktig for hele regionen. Det må være en speiling av samfunnet vi har og ønsker.	Støtter innspillet.	-

PLATTFORM – Norsk Institutt for Forebygging av Radikalisering og Voldelig Ekstremisme		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Mener planen er god og støtter de perspektivene som reises.	Tatt til orientering.	-
Oppfatter at planen beskriver et gjenkjennelig utfordrings og mulighetsbilde.	Tatt til orientering.	-

Vil understreke de momentene som er reist under «sosial bærekraft», som er grunnstoffet til samfunns- limet; dette usynlige og udefinerbare elementet som gir samhold, og gjør samfunnet bærekraftig under press.	Tatt til orientering.	-
Håper fylkeskommunen inkluderer Plattform som en kompetent part som kan bidra spesielt med å forebygge av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Er klare til å bistå regionen med det faglige innsikten som vi besitter på instituttet.	Takker for muligheten og tar gjerne imot råd i fremtidige prosesser.	-

Smaabyen Flekkefjord SA		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Næringslivet i Agder er avhengig av at regionen har fokus på bo- og besøksattraktivitet. For steder som Flekkefjord behøver man besøkende for å oppretholde og videreutvikle et vitalt sentrum.	Attraktive steder og byer med gode kvaliteter er i tråd med Regionplan Agder.	-
Smaabyen Flekkefjord jobber med attraktivitet tilknyttet de tre B'ene: besøk, bedrift og bo. Mener dette er en modell flere småbyer og tettsteder bør jobbe med. Vi må ha fokus på de tre B'ene for å lykkes med å utvikle hele Agder.	Tatt til orientering.	-
Brenner for en mer desentralisert og bottom up tilnærming til utvikling. I dag er mye styrt top-down og dette skaper lite engasjement i lokalsamfunnet. Utvikling skjer tett på ved å aktivere lokale bedrifter, ildsjeler og ved å løfte opp de gode historiene. Derfor bør mer ressurser, enn i dag, fordeles lokalt.	Dette taler mot en del andre innspill fra besøksnæringen, som ønsker regionale strategier og satsing. Det kan være aktuelt å opp dele av innspillet i arbeidet med revisjon av regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.	-

Studentorganisasjonen i Agder		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Er kritiske til forslaget om å oppheve Studentstrategi Agder 2030. Agder sliter med å holde på kompetanse og tiltrekke seg studenter. Studentene er en mangfoldig gruppe. Dersom alle behovene kun skal omtales i planstrategien er det fare for at ingen tar tak i studentenes ulike behov. Det er viktig å jobbe aktivt med å ta vare på studentene. Oppheving av studentstrategien kan føre til at engasjementet synker.	Fylkeskommunen har over tid arbeidet med å lage færre, men sterkere, planer og strategier. Det er ikke alltid en fordel å ha enkeltstrategier for avgrensede tema eller grupper. Det åpner også opp nye muligheter ved å flytte studentstrategien over i kompetansestrategien, som vil bli en viktig strategi for Agder. Da vil også studentenes behov kunne vurderes i lys av andre utdannings- og kompetansetema.	-

<p>Er kritiske til at det står lite om myk mobilitet. Studentene ser et stort behov for gang- og sykkelveier og godt kollektivtilbud. Etterlyser flere konkrete mål om dette.</p>	<p>Det er konkrete mål rettet mot myke trafikanter i regional plan for mobilitet, blant annet "Etablere gode og attraktive gangforbindelser" og "Satse på sykkel og legge til rette for mikromobilitet". Dette blir regnet som delmål til hovedmålet i Regionplan Agder.</p>	-
---	--	---

Sørlandet sykehus HF		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
<p>Støtter planens vektlegging av miljø og klima, som er viktig for forebygging innen fysisk og mental helse.</p>	Tatt til orientering.	-
<p>Registrerer at denne planen i større grad enn forrige har inkludert helse.</p>	Tatt til orientering.	-
<p>Planen tar ikke tilstrekkelig hensyn til den økende andelen personer over 65 år. Den peker ikke på hvordan regionen skal innrette det videre arbeidet med eldre.</p>	<p>Planen som var til høring har løftet opp utfordringen rundt eldre i større grad enn forrige Regionplan Agder, vedtatt i 2019. Anbefaler noe mer vekt på eldre basert på innspillene som har kommet. Se også kap. 1.5.3.</p>	<p>-Justering av fremtidsbilde. -Justering av samfunnsflope 3.</p>
<p>Vi er avhengig av et sterkt samarbeid med frivilligheten for å møte framtidens utfordringer innen eldre og helse. Dette perspektivet kan med fordel styrkes i planen.</p>	<p>Dette samsvarer med mål 5.6. "Agder har en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillighet.". Det å delta og bidra i samfunnet er løftet i planen generelt og i mål 3.5</p>	-
<p>Samarbeid mellom helse og andre etater, og mellom sykehus og kommunene, er også viktig for å finne løsninger sammen. Planen vektlegger interkommunalt samarbeid. Savner at planen også tar inn over seg de andre forvaltningsnivåene i samarbeidet.</p>	<p>Anbefaler at "og andre" i siste setning i samfunnsflope 3 byttes med "og helseforvaltningen".</p>	Justering av samfunnsflope 3
<p>Det er bra og viktig at planen framhever Agder som en foregangsregion innen velferdsteknologi. Når det gjelder økonomisk bærekraft og velferdsteknologi, kan planen justeres for å tydeliggjøre behovet for styrket arbeid om innovasjon og organisasjonsendringer på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.</p>	Tatt til orientering.	-

Trygg Trafikk		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
<p>Mener det er sentralt å understreke at trafikksikkerhetsarbeidet er tverrsektorielt, og en viktig del av folkehelsearbeidet.</p>	<p>Intensjonen bak dette er vurdert til å være ivaretatt med teksten "Trygg transport er viktig for folkehelsen" under satsingsområdet for mobilitet.</p>	-

Viser til at regional plan for mobilitet med tilhørende «Barn og unges mobilitetsplan» en stor satsing på trafiksikkerhet, som også burde komme frem i en stor regionplan.	Alle målene i mobilitetsplanen gjelder og står seg like sterkt selv om ikke alt kommer fram i Regionplan Agder. Det er dette som er intensjonen med å gjøre Regionplan Agder om til et mer overordnet dokument som overlater mer oppfølging til andre regionale planer.	-
Mener det er viktig at det også kommer frem tydelige mål og råd rundt det forebyggende trafikantrettede arbeidet i regionplanen. Flere av disse punktene/stegene i mobilitetsplanen bør inn i regionplanen. Vi viser til særlig to steg i som er relevante: Steg 9: Gjøre det trygt å gå og sykle til skolen. Steg 10: Være best nasjonalt på forebyggende	Det er positivt at disse stegene i mobilitetsplanen regnes som relevante. Stegene er gjeldende og er derfor ikke nødvendige å bygge inn i Regionplan Agder.	-

Tvedestrand Eldreråd		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Stiller seg bak Fylkeseldrerådets høringsinnspill.	Tatt til orientering.	-
Viser til at Regionplanen i innledningen positivt omtaler eldre som en ressurs, men at en oppfølging av dette mangler. Planen mangler tiltak for å ta tak i følgene av demografiutfordringen og en strategi for hvordan fylket skal bidra til å engasjere eldre som fremdeles har ressurser til å bidra.	Anbefaler å justere perspektivet i fremtidsbildet og justere mål 3.5. fra "delta" til "delta og bidra" for å legge mer vekt på muligheten til å bidra med egne ressurser.	Justering av fremtidsbildet. Justering av mål 3.5.
Regionplanen bør adressere kommunene for sterkere engasjement mot eldre. Den bør også målsette arbeid for å øke økonomisk støtte til organisasjoner som gjennomfører sosialiserende tiltak for eldre.	Regionplan Agder setter strategisk retning for hele Agder. Det blir opp til kommunale planprosesser å konkretisere hvordan utfordringene og løsninger skal konkretiseres lokalt. Økonomisk støtte blir ikke behandlet i Regionplan Agder.	-

Universitetet i Agder		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Er grunnleggende positive til intensjonen om å gjøre regionplanen til et mer overordnet styringsdokument og forenklingene som er foretatt. Støtter forslaget om å slå sammen den regionale planstrategien med regionplanen og mener det vil gjøre den til et sterkere styringsverktøy som bidrar til å legge en samlet og strategisk retning for regionen.	Tatt til orientering.	-

<p>Er endrende til at betydningen forskning og kompetanseutvikling har for utviklingen i regionen ikke er tydeligere. Dette er de mest sentrale driverne for innovasjon og teknologisk fremgang, som løser komplekse spørsmål og er avgjørende for videre vekst og utvikling. Det store behovet for forskning og kompetanseutvikling bør integreres tydeligere i planen.</p>	<p>Anbefaler å legge mer vekt på behovet for forskning og kompetanseutvikling under samfunnsflope 2.</p>	<p>Justering av samfunnsflope 2.</p>
<p>Stiller seg bak de overordnede målene for utdanning og kompetanseutvikling i planen, men mener at planen kunne vært enda tydeligere på viktigheten av dette arbeidet for å lykkes med å få flere inn i utdanning og arbeidsliv. Dette er et ansvar som både offentlige og private aktører har sammen med akademia.</p>	<p>Regionplan Agder bør ikke definere ansvar innenfor ulike tema i planen. Ansvarsfordeling kan være aktuelt i handlingsprogram for andre regionale planer.</p>	<p>-</p>
<p>Skal vi lykkes med de store omstillingsbehovene vi står overfor, må regionen arbeide sammen om en god balanse mellom utdanningsløp som møter dagens arbeidslivsbehov, men også forbereder kandidatene på fremtidige jobber som ennå ikke finnes – og som dermed foreløpig har ukjente kompetansebehov. Dette kan med fordel kommuniseres enda tydeligere i planen.</p>	<p>Dette er viktig, men går mer spesifikt enn det er behov for i Regionplan Agder. Innspillet bør vurderes i arbeidet med revisjon av regional kompetansestrategi.</p>	<p>-</p>
<p>Er bekymret for den demografiske utviklingen, spesielt for at synkende barnekull vil skape utfordringer i rekrutteringen til viktige velferdsyrker. De siste årene har det vært dramatisk nedgang i søknadstallene til spesielt lærerutdanningen. Nasjonalt er det reduksjon i søkningen til sykepleierutdanningen. Det er nødvendig at Kompetansestrategi Agder 2030 tydeligere adresserer denne utviklingen, og at det arbeides samlet regionalt for å øke attraktiviteten til spesielt de viktige profesjonsyrkene i offentlig sektor.</p>	<p>Innspillet bør vurderes i arbeidet med regional kompetansestrategi.</p>	<p>-</p>
<p>Vil minne om at studentmassen ved UiA utgjør ca. fem prosent av Agders befolkning og er helt avgjørende for rekrutteringen av nødvendig kompetanse. Det er viktig at Agder fremstår som en region hvor studentene trives under studiene, og at studentene har lyst til å bli boende i Agder etter studiene. Dette krever et godt regionalt samspill og god koordinering mellom regionale aktører. Støtter oppheving av Studentstrategi Agder 2030, under forutsetning av at den videreføres på en god måte på et overordnet nivå i Regionplan Agder 2030 og på en tematisk god måte i ny kompetansestrategi. Hoveddelen av dette ivaretas også gjennom partnersamarbeidet om studenttrivsel, men det er viktig at dette kommer som et tillegg og ikke som erstatning for. Forutsetter at dette viktige området samlet blir styrket i den nye regionplanen.</p>	<p>Studentene er en viktig gruppe. Strategier for avgrensede tema eller grupper er ikke alltid det rette verktøyet for å oppnå mål. Det åpner også opp nye muligheter ved å flytte studentstrategien over i kompetansestrategien, som vil bli en viktig strategi for Agder. Da vil også studentenes behov kunne vurderes i lys av andre utdannings- og kompetansetema.</p>	<p>-</p>
<p>Vil gi honnør til fylkeskommunen for arbeidet som gjøres gjennom portalen «Agdertall». Dette gir et godt tall- og faktagrunnlag, men enda viktigere bidrar det i stort til en enda mer faktabasert og opplyst samfunnsdebatt. Markedsføringen av portalen bør styrkes, for den har potensiale til enda bredere bruk.</p>	<p>Tatt til orientering.</p>	<p>-</p>

Hvordan vi som region arbeider enda mer systematisk med å utvikle gode samarbeidsrelasjoner for å løfte større regionale satsinger kan med fordel være tydeligere omtalt i planen. Vi må sammen prioritere og styrke det vi er gode på, og utvikler oss på områder hvor vi har forutsetninger for å lykkes.	Tatt til følge.	Justering av oppfølgingskapittel.
Plan kan være tydeligere på hvordan den skal følges opp i praksis. Det naturlige vil kanskje være gjennom et handlingsprogram som omtaler rollen til andre aktører, men det bør uansett tydeliggjøres i planen. Regionplanen er nå overordnet formulert og da er det spesielt nødvendig å beskrive hvordan regionale og lokale aktører skal involveres i arbeidet og hvordan vi som region sammen skal nå målene.	Tatt til følge.	Justering av oppfølgingskapittel.
Savner en mer offensiv beskrivelse av hvordan regionen kan tiltrekke seg og beholde flere oppstartsselskaper og gründere.	Innspillet kan være aktuelt å vurdere i arbeidet med revisjon av strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping.	-
Under satsingsområdet Utdanning, kompetanse og deltagelse, mener UiA at «varig økonomisk vekst» bør endres til «ansvarlig økonomisk vekst».	Anbefaler å stryke "varig", slik at det står "økonomisk vekst".	Justering i tekst under satsingsområde 2 og 3.
Satsingsområdet om utdanning bør også inneholde en omtale av viktigheten av å rekruttere både studenter og ph.d.-kandidater internasjonalt.	Forslaget bør vurderes nærmere ved revisjon av kompetansestrategien.	-
Foreslår i mål 3.3 å inkludere begrepet «samfunnsliv», at kandidatene er klare for «arbeids- og samfunnsliv». Dette vil tydeliggjøre dannelsesbegrepet i utdanningene, som er en vesentlig del av utdanningenes samfunnsoppdrag.	Tatt til følge.	Justering av mål 3.3.
Regionens felles satsing på nytt Europakontor bør komme tydeligere fram. Dette bør stå i sammenheng med omtale av fylkeskommunens rolle i internasjonalt samarbeid.	Tatt til følge.	Justering av oppfølgingskapittel.
Ser at deler av Strategi for forskning, utvikling og innovasjon naturlig vil bli erstattet av satsing på Regionalt KSF Sør. Det er viktig at fylkeskommunens rolle på dette feltet er tydelig. Revitalisering og samordning av støttenettverkene vil også være positivt – og vil styrke området samlet.	Tatt til orientering.	-

Utdanningsforbundet		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Støtter at Regional planstrategi slås sammen med regionplanen til ett samlet styringsdokument.	Tatt til orientering.	-
Foreslår nytt punkt under utfordringer og muligheter for Agder: Ny opplæringslov. Ny lov innebærer flere endringer, bla. at flere får rett til videregående opplæring. Dette kan også få betydning for NAV's virkemiddelbruk. NAV som viktig aktør for høyere deltakelse i arbeidslivet og bedre levekår bør synliggjøres i regionplanen.	Lovregulerte oppgaver må følges og er ikke tatt med i fremtidsbildet, som handler mer om muligheter enn om hva vi må gjøre.	-

Foreslår nytt mål 3.8.: NAV, kommunene og fylkeskommunen samordner virkemiddelbruk for å nå regionens felles mål om økt deltakelse i arbeidslivet og bedre levekår.	Regionplan Agder handler om den overordnede strategiske retningen. Samordning av virkemiddelbruk bør skje som oppfølging, enten via generelle samarbeidsordninger, eller gjennom prosjekter som Dampen i Arendal eller Grimstad Huben.	-
---	--	---

Velferdstinget i Agder		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Velferdstinget anser Regionplan Agder som hensiktsmessig og gjennomarbeidet. Vi vil spesielt fremheve fokus på kunnskapsutvikling og samarbeid mellom næringsliv, academia og offentlig sektor, og kulturarenaer og frivillighetens rolle i Agders kulturliv.	Tatt til orientering.	-
Mener at studentstrategien ikke bør avsluttes. Studentene er en egen gruppe med egne utfordringer. Dersom studentene grupperes med resten av befolkningen forsvinner nyansene av omstendighetene som preger gruppen. Studentstrategien er god fordi den utgjør et godt fundament for å bedre studenters tilværelse, og kan ta hensyn til forholdene som gjelder studenter. Den er sentral i å skape samarbeid mellom Grimstad og Kristiansand kommune, fylkeskommunen, næringsliv, kulturliv og studiestedene. Det å vedlikeholde eller videreutvikle strategien vil bedre arbeidet mot at Agder skal være en attraktiv region å studere i og at flere studenter velger å bli værende i Agder.	Fylkeskommunen har over tid arbeidet med å lage færre, men sterkere, planer og strategier. Det er ikke alltid en fordel å ha enkeltstrategier for avgrensede tema eller grupper. Det åpner også opp nye muligheter ved å flytte studentstrategien over i kompetansestrategien, som vil bli en viktig strategi for Agder. Da vil også studentenes behov kunne vurderes i lys av andre utdannings- og kompetansetema.	-
De ca. 1.000 studentene ved Noroff Høyskole og Fagskole, Fagskolen i Agder, NLA Høgskolen Kristiansand og Ansgar Høyskole ekskluderes i alle omtaler av studenter som kun inkluderer universitetet. Ønsker økt bevissthet rundt språklig inkludering, gjennom å skrive «studiestedene i Agder» heller enn kun «Universitetet i Agder». Dette er viktig for å skape et skifte i vår regionale diskurs.	Dette fremstår som et godt innspill, men det er uklart hvor det retter seg mot, siden Universitetet i Agder ikke er nevnt i Regionplan Agder. Innspillet er tatt til orientering.	-
Foreslår nytt mål 4.1: Regional og lokal deltakelse i og tilgang på arbeid, kultur, utdanning og helsetjenester skal oppleves tilgjengelig for alle innbyggere, uavhengig av bosted og økonomiske forutsetninger.	Mye av intensjonen i forslaget er inkludert i forslaget til mål 4.1. under "enkel" og er fulgt opp i regional mobilitetsplan med flere ulike steg som handler om bedre, enklere og tilgjengelig kollektivtilbud.	-

Vest-Agder Mållag og Aust-Agder Mållag		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring

<p>Ønsker at det ikke skal være vanskeligere å være nynorskbruker enn bokmålsbruker i Agder. Det fylkeskommunale ansvaret kommer til uttrykk gjennom egen språkbruk og gjennom forvaltning av videregående skoler.</p>	<p>Fylkeskommunens språkpraksis inkluderer å følge språkloven og å etterleve fylkeskommunens språklovveileder med bl.a. opplæring i klart språk, veksling mellom skriftspråkene og å svare innbyggerne på deres eget skriftspråk.</p>	-
<p>Ønsker at andelen nynorsk i saker fra fylkeskommunen med utadrettet informasjon aldri skal være under 25 %, f.eks. at årsmelding og budsjett lages på nynorsk hvert fjerde år.</p>	<p>I motsetning til fylkeskommunen har regionale statlige aktører pålegg gjennom språkloven om en konkret nynorskandel i allment tilgjengelige dokumenter i eksterntkommunikasjon, eksempelvis nyhetstekster, pressemeldinger eller brosjyrer. Denne er på minst 10 % for regional stat i Agder. Fylkeskommunen har etablert praksis om å følge dette. Forholdsmessig regnes dette som en god andel for nynorsk, sett i lys av at 2,5 % av innbyggerne i Agder bor i nynorskkommuner og at 3,5 % av elevene i grunnskolen i Agder har nynorsk som sitt skriftspråk.</p>	-
<p>Ønsker at alle skjema, interne styringsdokument, retningslinjer, m.m., i tillegg til vanlig brukt programvare, skal være tilgjengelige også på nynorsk.</p>	<p>De kravene språkloven (§ 11) setter for fylkeskommunen innebærer å veksle mellom skriftspråkene, ikke at samme tekst, eller annet, skal foreligge i to versjoner. Veksling mellom språkene gir størst fordel sett ut fra et ressursperspektiv.</p>	-
<p>Foreslår mål om at ingen elever skal velge bort nynorsken gjennom skoletiden.</p>	<p>Opplæringsloven § 6.1 sier at elevene skal ha opplæring i bokmål og nynorsk. Departementet kan gi forskrift om fritak. Dette gjelder f.eks. personer med annet morsmål enn norsk eller tegnspråk. Fylkeskommunen bør ikke lage egne regionale mål innenfor et så lovregulert emne.</p>	-
<p>Alle ansatte i nynorskskolene skal ha tilbud om nynorskopplæring. Lærerne oppmuntres til å undervise på nynorsk og all administrativ språkbruk og skilting skal være på nynorsk.</p>	<p>I nynorskkommunene er det krav til det som formidles offentlig. For muntlig fremføring er det ikke krav til målform. Dette følges opp iht. lovverket og fylkeskommunen kan ikke legge opp til at all muntlig opplæring gis på nynorsk.</p>	-
<p>Ønsker at nynorskelevne skal ha samme tilgang til digitale læremiddel som bokmålslever.</p>	<p>Opplæringsloven sier at alle nynorskelever skal ha samme tilgang til digitale læremidler som bokmålslever, med visse unntak. Det kan finnes eksempler på at alle læremidler i små fag ikke er tilgjengelige i begge målformene.</p>	-

Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Mener at besøk som perspektiv og besøkende som målgruppe er fraværende i høringsutkastet og at det bør synliggjøres i regionplanen.	Besøksnæringen er synlige i planen og mange andre næringer er ikke nevnt. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn besøksnæringen som gjennomgående perspektiv. Anbefaler å utvide fremtidsbildet med tekst om besøksnæringen. Se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse	Justering av fremtidsbilde.
Har flere helt konkrete innspill til ulike steder i dokumentet hvor besøksperspektivet gjennom ulike formuleringer bør bli innarbeidet (ikke gjengitt her).		
Viser til at Besøk Agder 2030 foreslås opphevd. Et premiss må være at besøk som tematikk inngår i regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2030.	Reiseliv er et av fem plantema i dagens plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping. Temaet vil bli videreført ved revisjon.	-
Foreslår nytt mål: Agder har attraktive besøksmål og gode systemer for å forvalte besøk.	Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn nye mål om besøksnæringen, se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse.	-
Foreslår et nytt mål: 2.2 Besøksnæringene bidrar til et mer variert næringsliv og til lokal samfunnsutvikling i hele regionen.		-
Foreslår å stryke "Besøksnæringen kan bidra til et mer variert næringsliv som kommer hele regionen til gode." fra satsingsområdet Kultur, for å unngå at temaet besøkende knyttes ensidig til kultur.	Setningen bør stå under kultur slik at det henger godt sammen med mål 5.4. som retter seg konkret mot besøksnæringen.	-
Foreslår å omformulere mål 5.4. til: Kulturinstitusjoner, idrettsarrangementet, museer, og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region å besøke.	Ordlyden i høringsforslaget av Regionplan Agder retter seg mot en vekst i antall besøkende. Det opprinnelige målet vil dermed trolig være bedre for næringen og det vil være lettere å evaluere.	-

Visit Setesdal		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Mener at besøk som perspektiv og besøkende som målgruppe er fraværende i høringsutkastet og at det bør synliggjøres i regionplanen.	Besøksnæringen er synlige i planen og mange andre næringer er ikke nevnt. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn besøksnæringen som gjennomgående perspektiv. Anbefaler å utvide fremtidsbildet med tekst om besøksnæringen. Se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse	Justering av fremtidsbilde.
Viser til at Besøk Agder 2030 foreslås opphevd. Et premiss må være at besøk som tematikk inngår i regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2030.		
Har flere helt konkrete innspill til ulike steder i dokumentet hvor besøksperspektivet gjennom ulike formuleringer bør bli innarbeidet (ikke gjengitt her).	Reiseliv er et av fem plantema i dagens plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping. Temaet vil bli videreført ved revisjon.	-

Foreslår nytt mål: Agder har attraktive besøksmål og gode systemer for å forvalte besøk.	Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn nye mål om besøksnæringen, se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse.	-
Foreslår et nytt mål: 2.2 Besøksnæringene bidrar til et mer variert næringsliv og til lokal samfunnsutvikling i hele regionen.		-
Foreslår å stryke "Besøksnæringen kan bidra til et mer variert næringsliv som kommer hele regionen til gode." fra satsingsområdet Kultur, for å unngå at temaet besøkende knyttes ensidig til kultur.	Setningen bør stå under kultur slik at det henger godt sammen med mål 5.4. som retter seg konkret mot besøksnæringen.	-
Foreslår å omformulere mål 5.4. til: Kulturinstitusjoner, idrettsarrangementet, museer, og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region å besøke.	Ordlyden i høringsforslaget av Regionplan Agder retter seg mot en vekst i antall besøkende. Det opprinnelige målet vil dermed trolig være bedre for næringen og det vil være lettere å evaluere.	-

Visit Sørlandet		
Merknad	Vurdering	Forslag til endring
Det er viktig for reiselivet at besøksperspektivet ikke blir fjernet fra strategien slik som foreslått i revideringen av Regionplan Agder. Mener at besøk og besøkende som målgruppe bør synliggjøres. Besøksnæringen bidrar til verdiskaping og gir mange gode ringvirkninger.	Besøksnæringen er synlige i planen og mange andre næringer er ikke nevnt. Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn besøksnæringen som gjennomgående perspektiv. Anbefaler å utvide fremtidsbildet med tekst om besøksnæringen. Se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse	Justering av fremtidsbilde.
Viser til at Besøk Agder 2030 foreslås opphevd. Et premiss må være at besøk som tematikk inngår i regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2030.		
Har flere helt konkrete innspill til ulike steder i dokumentet hvor besøksperspektivet gjennom ulike formuleringer bør bli innarbeidet (ikke gjengitt her).	Reiseliv er et av fem plantema i dagens plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping. Temaet vil bli videreført ved revisjon.	-
Foreslår nytt mål: Agder har attraktive besøksmål og gode systemer for å forvalte besøk.	Fylkeskommunedirektøren anbefaler ikke å ta inn nye mål om besøksnæringen, se kap. 1.5.2. for en nærmere redegjørelse.	-
Foreslår et nytt mål: 2.2 Besøksnæringene bidrar til et mer variert næringsliv og til lokal samfunnsutvikling i hele regionen.		-
Foreslår å stryke "Besøksnæringen kan bidra til et mer variert næringsliv som kommer hele regionen til gode." fra satsingsområdet Kultur, for å unngå at temaet besøkende knyttes ensidig til kultur.	Setningen bør stå under kultur slik at det henger godt sammen med mål 5.4. som retter seg konkret mot besøksnæringen.	-
Foreslår å omformulere mål 5.4. til: Kulturinstitusjoner, idrettsarrangementet, museer, og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region å besøke.	Ordlyden i høringsforslaget av Regionplan Agder retter seg mot en vekst i antall besøkende. Det opprinnelige målet vil dermed trolig være bedre for næringen og det vil være lettere å evaluere.	-

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark biskop

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Dato: 22.11.2024

Vår ref: 23/02127-3 THS

Deres ref:

Visitasprotokoll fra bispevisitas Kvinesdal, Fjotland og Feda 5. - 10.11.24

Vi takker for flotte dager sammen.

Vedlagt visitasprotokollen som inneholder følgende:

- Biskopens visitasforedrag
- Menighetenes visitasmelding
- Prostens rapport fra kontorvisitas
- Kirkebyggrapport

Med ønske om Guds fortsatte velsignelse over arbeidet i Kvinesdal, Fjotland og Feda.

Med vennlig hilsen

Stein Reinertsen
Biskop

Trine H Syvertsen
Kirkefagsjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

Visitasforedrag Kvinesdal, Feda og Fjotland 2024
Visitasmelding 2024 Feda Fjotland og Kvinesdal sokn
Prostens forbesøk Kvinesdal 2024
2024 Befaringsrapport før visitas i Kvinesdal

Kopi til:

Agder og Telemark bispedømmeråd

Postboks 208

4662
KRISTIANSAND S

Mottakere:

Prosten i Lister og Mandal prosti

Pb 265

4576 LYNGDAL

Postadresse:
Postboks 208
4662 KRISTIANSAND S

E-post: agder.biskop@kirken.no
Web: www.kirken.no/agder
Org.nr.: 818 066 872

Telefon: +47 38 10 51 20
Telefaks:

Saksbehandler
Trine H Syvertsen

Kvinesdal kirkelige fellesråd	Nesgata 12	4480 KVINESDAL
Soknepresten i Feda sokn	Nesgata 12	4480 KVINESDAL
Soknepresten i Kvinesdal sokn	Nesgata 12	4480 KVINESDAL
Feda menighetsråd	Nesgata 12	4480 KVINESDAL
Fjotland menighetsråd	Nesgata 12	4480 KVINESDAL
Kvinesdal menighetsråd	Nesgata 12	4480 KVINESDAL
Kvinesdal kommune	Nesgata 11	4480 KVINESDAL

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark biskop

Visitastforedrag ved bispevisitasen i Kvinesdal, Feda og Fjotland sokn 5. – 10.november 2024

Kjære menighet!

Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

Det har vært en stor glede å være sammen med dere denne visitasuka. Vi har vært igjennom et innholdsrikt og spennende visitasprogram, og jeg har blitt bedre kjent med menighetsrådene, ansatte og frivillige. Det har vært en stor berikelse, og jeg ser tilbake på denne uka med takknemlighet. Takknemlighet for alt som skjer, for alle som finner sin plass i menigheten, for at dere har som mål å vekke og nære det kristelige liv i soknet!

Forberedelser

Det ligger mye planlegging bak en visitasuke. Prost Geir Ola Tveit har ledet prosessen sammen med ansatte og menighetsråd. Prosten har gjennomført kontorvisitas, og rådgiver på bispedømmekontoret har utarbeidet en rapport om kirkebyggene. Menigheten har levert en svært innholdsrik visitasmelding før visitasen, og dere har laget et program som viser mye av bredden i menighetslivet og noen av alle kontaktpunktene dere har ut i lokalsamfunnene.

Stab og menighetsråd

Selve visitasen startet med møte med stab, leder av menighetsråd i Kvinesdal og fellesråd. Sammen gjennomgikk vi program for visitasen.

Jeg har også hatt et godt møte med alle menighetsrådene samlet, og her gikk praten! Det var inspirerende å høre dere fortelle om hva dere får til i menighetene, men også hva dere drømmer om å realisere. Takk for at dere er så engasjerte, og brenner for at evangeliet skal nå enda lenger ut og at det skapes møtepunkter for gode fellesskap.

Møte med kommune

Jeg møter alltid kommunens ledelse når jeg er på visitas, og det ble et hyggelig gjensyn med ordfører Per Sverre Kvinlaug som møtte meg sammen med kommunalsjef Tor Arne Eiken. Ett av kommunens satsingsområder er «gode liv – like muligheter», der det blant annet ble sagt at kommunen har som mål å være et aldersvennlig samfunn, for å nevne noe. Her bidrar gjerne kirka! Jeg oppfordret kommunen til å regne med kirka i sine mange planer. Det er også gledelig at Kvinesdal kommune ivaretar sine økonomiske forpliktelser for kirka på en god måte.

Skolebesøk

Under en visitas besøker jeg som regel skoler. Det er ikke bare elevene som forhåpentligvis lærer noe av besøket, men jeg lærer også mye om hva elevene er opptatt av. Jeg slutter aldri å bli imponert over hvor gode spørsmål de stiller, og skulle bare ønske at dere som er foreldre hadde fått høre noe av alt dette!

Jeg traff elever både på Kvinlog og Feda, og fikk spørsmål som:

- Hva er mest misforstått i kristendommen?
- Hva definerer en kristen?
- Har troen din forandret seg etter du ble biskop?
- Bestemmer biskopen hvor mye lønn prestene skal få?
- Hvilket fotballag heier biskopen på?

Det ble også tid til en omvisning på Kvinlog skule. For et flott bygg dette er! Her er det bare å glede seg til alt blir ferdig.

Bedriftsbesøk

Når jeg er på visitas, er jeg gjerne også på bedriftsbesøk. Det er viktig for meg å møte bedrifter som på en eller annen måte preger stedet.

Noen bedrifter er store, andre små – og det var en glede å besøke glasskunstner Kari Skaren som vel hører til blant sistnevnte. Det er et flott samarbeid dere har fått til der hun lager de fine dåpsenglene, og på den måten bidrar inn i menighetens arbeid på en svært synlig måte. Hos KNIF regnskap på Kvinlog ble det et hyggelig lunsjbesøk med tid til å hilse på de ansatte, og til å få litt innblikk i hva KNIF regnskap er og gjør.

ASVO er en bedrift dere også har samarbeid med, blant annet fordi de produserer konfirmanthjertene, og folk fra ASVO driver med gravstell på vegne av fellesrådet. Det var fint å være på besøk, og hilse på noen av brukerne og ansatte. Jeg fikk også med meg en konsert som brukerne framførte for meg. Jeg vet at dere som menighet ønsker å utvikle videre kontakten og samarbeidet.

Diakoni

Ofte sier vi om diakoni at mye av dette ikke er synlig for andre enn de det gjelder, fordi å virke i det stille kan være noe av det viktigste innen diakonien. Men: Jeg har sjelden sett så mye diakonalt arbeid som her i Kvinesdal. Her er det ukentlig andakt på sykehjem og det drives flyktningekafé sammen med Kvinesdal bedehus og Kirken i Dalen, for å nevne noe. Det er til og med stiftet en egen diakonal organisasjon – Døråpnere – som jobber for integrering av flyktninger og andre som flytter til Kvinesdal.

I tillegg til å ha en diakonimedarbeider i menigheten, har dere svært mange frivillige som på ulike måter er engasjert og involvert i diakonalt arbeid. Dette er forbilledlig!

Også på Fjotlandsheimen fikk jeg høre om hvordan man på en god måte involverer frivillige, slik at det blir et godt samspill mellom ansatte og frivillige. Her er det forresten stort sett 100% oppslutning om de ukentlige andaktene!

Gudstjenesteliv og kirkebygg

Kirkens medlemsundersøkelse viser at et stort flertall av våre medlemmer fremhever kirkebyggenes sentrale betydning. De er viktige signalbygg for langt flere enn dem som går ofte på gudstjeneste. Jeg har i løpet av visitasen besøkt kirkene deres til kveldsgudstjeneste i

Fjotland, en tur innom Netlandsnes kapell, lunsjbønn i Kvinesdal, familiegudstjeneste i Feda – og nå her i dag denne flotte visitasgudstjenesten!

Dere er flinke til å bruke kirkene deres, og jeg merker at dere er stolte av dem. Det har dere all grunn til å være! Kirkebyggene deres fremstår også i god stand.

Jeg fikk også en tur på kirkegården i Kvinesdal, og fikk se hvor godt den er holdt.

Trosopplæring

Jeg har sett og opplevd flere av alle de gode tiltakene dere har i menigheten i løpet av uka. Det var en glede å oppleve dette flotte arbeidet som foregår hver tirsdag på Menighetssenteret, og som omfavner alle soknene. 10 mammaer stilte med babyene sine, og trosopplærer Cathrine ledet dette på en god og trygg måte. Dette er et viktig trosopplæringstiltak!

På Feda var det Supertorsdag, med lang kø ut av døra for alle som ville ha mat, og med en flott familiegudstjeneste etterpå i kirka med sang av barnekoret, som virkelig kan synge! Konfirmantene traff jeg ikke, for de har ikke startet enda – men jeg fikk høre om de flotte hjertene som vil følge dem gjennom året, og hvordan dette er ett av mange eksempler på samarbeid med lokale bedrifter.

Musikk

Jeg har nevnt det flere ganger runder visitasen, men vil si det igjen: Dere er velsignet med et svært rikt musikkliv. Ett eksempel er at hver gang det slutter en dyktig organist, så kommer det en ny. Her er det massevis av sang- og musikkrefter som dere heldigvis vet å bruke. Takk til Arne Stakkeland med sitt kor, og alle andre sangere og musikere som jeg har hørt og møtt denne uka, og takk til Sverre Eftestøl for fin liturgisk musikk som dere bruker.

Frivillighet

En menighet der ansatte og frivillige spiller på lag, når mye lenger ut. Dette har dere skjønt! Selv om dere ønsker dere enda flere frivillige, så er det synlig at dere har kommet svært langt når det gjelder et godt samspill der frivillige driver mye av menighetenes arbeid. Det er slik det skal være!

Økumenikk

Når jeg er på visitas, er det viktig for meg å møte ledere fra andre kirkesamfunn i området, og snakke om hva man kan være felles om.

Det var flott å besøke Troens Bevis og lære mer om arbeidet som drives. Jeg fikk også møte Kirken i Dalen og høre om deres arbeid, og Kvinesdal bedehus.

Selv om alle driver mye eget arbeid, så er det gledelig å registrere at man får til å samarbeid om mye. Det er viktig at vi kristne står sammen, slik at vi kan nå enda lenger ut med evangeliet!

Varierte arbeidsformer

Det har vært mange flotte menneskemøter og mye å oppleve denne uka, og det er mye mer som kunne vært nevnt, som blant annet en nydelig middag hos Marit Haddeland på Torvløbakkan gard, en fin kveld på «Vi over 60», gode samtaler med ansatte – for å nevne noe.

Denne uka har vist meg noe av alt arbeidet som gjøres i menighetene i Kvinesdal, og jeg kan ikke si annet enn at jeg er imponert over alt dere får til!

Utfordringer og veien videre

En visitas er ikke over når jeg drar, på en måte er det nå det begynner. Alt forarbeidet, møtene og samtalene peker ut en retning for veien videre. En retning for arbeidet med å vekke og

nære det kristne liv menigheten. Jeg har derfor behov både for å bekrefte alt dere får til og oppmuntre til videre arbeid:

- Dere i menighetsrådene fortalte så engasjert om alt det positive som skjer, og dere nevnte også hva dere drømmer om for menighetene. Fortsett med å drømme, og bruk denne menighetsrådsperioden til å se hvordan dere kan iverksette noe av dette.
- Dere har satt ord på at ungdomsarbeid er et område dere skulle fått til noe på. Søk samarbeid med de andre i kommunen, og se hvordan dere kan drive arbeidet slik at enda flere ungdommer har et trygt sted å være der de kan møte Gud.
- Til kommunen vil jeg si, som jeg nevnte i møtet: Skriv kirken inn i deres planer! Snakk også videre sammen om diakoni, og hvordan kirken kan bidra til å løse noen av de utfordringene kommunen har på dette området.
- Kirke – skolesamarbeid spør jeg alltid etter når jeg er på visitas. Det gleder meg at dere har gode planer her for alle menighetene.
- Å bidra frivillig med både tid og penger blir stadig viktigere i vårt samfunn, også i kirka. Jeg vil utfordre dere til å jobbe for å øke givertjenesten i menighetene; ikke bare i kroner, men i antall givere. Regn med givere som en del av frivilligheten i menigheten.

Takk for at dere holder ryktet om Jesus levende og bygger gode fellesskap!

Jeg drar fra visitasen i Kvinesdal, Feda og Fjotland sokn fylt med takk, og jeg hilser dere med Paulus sine ord til menigheten i Tessaloniki:

Vi takker alltid Gud for dere alle når vi husker på dere i våre bønner. For vår Gud og Fars ansikt husker vi stadig på hvordan dere er virksomme i tro, arbeider i kjærlighet og holder ut i håp til vår Herre Jesus Kristus.

Agder og Telemark bispestol 10.november 2024

Stein Reinertsen, biskop

VISITASMELDING 2024.

Feda, Fjotland og Kvinesdal sokn

**Utarbeidet til visitas ved biskop Stein Reinertsen
5.-10. november 2024**

Gunn Elvebakk, Dag Kvarstein og Per Øistein Rogstad

Innhold

1. INNLEDNING	4
2. SOKNENE	4
2.1. Grenser, folketall, kirkemedlemskap	4
2.2. Demografi, sosiologisk beskrivelse (levetårutfordringer, tros- og livssynsmangfold)	4
2.3. Lokalsamfunnet- kultur- og samfunnsliv	5
3. ARBEIDET I MENIGHETENE	5
3.1. Menighetenes strategi og visjon.....	5
3.2. Generell vurdering av menighetslivet/menighetens åndelige situasjon.....	6
3.2.1. Gudstjenester: Utvikling av gudstjenestelivet og gudstjenestedeltakelse.....	6
3.2.1.1. Kvinesdal:.....	7
3.2.1.2. Feda.....	8
3.2.1.3. Fjotland.....	8
3.2.2. Kirkelige handlinger.....	8
3.2.3. Trosopplæring og annet barne- og ungdomsarbeid	9
3.2.4. Voksenarbeid	10
3.2.5. Diakoni.....	10
3.2.6. Misjon/SMM	11
3.2.7. Givertjeneste.....	11
3.2.8. Kirkemusikalsk virksomhet.....	11
3.2.9. Integrering av mennesker med spesielle behov og nye nordmenn.....	12
3.2.10. Kultur, bl.a. samarbeid med det alminnelige kulturliv	12
3.2.11. Menighetsrådets arbeid – hvordan dette fungerer.....	13
3.2.12 Stabens arbeid – hvordan dette fungerer	13
4. KIRKELIGE RÅD OG ANSATTE	13
4.1. Menighetsråd, navneliste.....	13
4.1.1. Kvinesdal menighetsråd	13
4.1.2. Feda menighetsråd	14
4.1.3. Fjotland sokneråd	14
4.2. Fellesråd, navneliste	14
4.3. Ansatte, navneliste – stilling, stillingsstørrelse og arbeidssted.....	14

5. KIRKEBYGG OG GRAVPLASS	15
5.1. Kirkene – kort beskrivelse og vurdering	15
5.1.2. Feda kirke	15
5.1.3. Fjotland kyrkje	16
5.1.4. Netlandsnes kapell	16
5.2. Andre bygg - kort beskrivelse av menighetshus og lignende	16
5.2.1. Knaben kapell	16
5.2.2. Kvinesdal Menighetssenteret	16
5.2.3. Feda Bedehus og kirketun (Huset).....	17
6. KOMMUNEN OG KIRKEN.....	17
6.1 Generelle vurderinger.....	17
6.2 Kirken i kommuneplanene: Økonomi, helse, oppvekst, kultur mm	17
6.3 Eventuelle nye kommunale prosjekter/planer/saker.....	17
6.4 Samarbeid kirke - skole - barnehage	18
7. SAMARBEID MED ORGANISASJONER OG MENIGHETER	18
7.1 Samarbeid med kristne og humanitære organisasjoner/institusjoner.....	18
7.2. Samarbeid/forsøksordninger med andre sokn og fellesråd.	18
7.3. Samarbeid med andre kirkesamfunn	18
8. FREMTIDSPERSPEKTIV	18

Vedlegg til meldingen:

1. Årsmelding Kvinesdal menighet 2023
2. Årsmelding Fjotland sokn 2023
3. Årsmelding Feda menighet 2023
4. Plan «Grønn menighet» Kvinesdal
5. Plan «Grønn menighet» Feda
6. Diakoniplan Feda

1. INNLEDNING

1. Kort historisk riss siden siste visitas

Siste visitas i Feda, Fjotland og Kvinesdal sokn var ved biskop Stein Reinertsen 1.-6.september i 2015.

Arbeidet i hele fellesrådsområdet er preget av stabilitet, selv om store deler av staben er byttet ut siden forrige visitas. Kirken har fortsatt en grunnfestet plass i folks bevissthet. Bygdene har et rikt åndelig liv, som utfolder seg både i kirkehusene og i de mange bedehusene. Samtidig er gudstjenestedeltakelsen ikke på nivå med tiden før pandemien. Pandemien medførte for øvrig til stor kreativitet i staben, og det ble holdt gudstjenester både digitalt og utendørs. Et av tiltakene som var utviklet til bruk under pandemien, er nå et av de store økumeniske fellestiltakene i kommunen: Den store påskevandringen ved Kvinesdal kirke palmesøndag (se mere under punkt 3.2.10. Kultur, bl.a. samarbeid med det alminnelige kulturliv).

2. SOKNENE

2.1. Grenser, folketall, kirkemedlemskap

Kvinesdal fellesrådsområde har samme grenser som Kvinesdal kommune. Kommunen er en av de mest langstrakte på Sørlandet. Fra Feda i sør til Knaben i nord er det over 7 mil, og landskapet strekker seg fra skjærgården til fjellvidda, 1000 meter over havet. Det er gode kommunikasjoner: E 39, FV 42 og FV 465 går gjennom fellesrådsområdet, likeså Sørlandsbanen med Storekvina stasjon. Størrelsen er 970 kvadratkilometer. Det er 3 sogn:

- **Kvinesdal sogn.** 3519 medlemmer (72,3 %) Kirkebygg: Kvinesdal kirke.
- **Feda sogn.** 496 medlemmer (69,4%) Kirkebygg: Feda kirke.
- **Fjotland sogn.** 536 medlemmer. (87,9%) Kirkebygg: Fjotland kyrkje, Netlandsnes kapell, Knaben kapell

Registrert medlemstall i kommunen i Den norske kirke var 01.01.2024 **4551** mot 4842 i 2015.

2.2. Demografi, sosiologisk beskrivelse

I "Kirka vår" finnes det tilgang på mye informasjon om dette. Her vil vi kun trekke frem et par setninger:

- Kvinesdal er en desentralisert kommune, hvor man også satser på grendene. Dette gjenspeiler seg blant annet i skolestrukturen.
- Kvinesdal er en kommune med god økonomi
- Kommunen har stort kulturelt mangfold og relativt mange flyktninger bosatt, for tiden særlig ukrainere.
- I Folkehelseinstituttets folkehelseprofil for 2024 for Kvinesdal går det fram at det er en større andel enslige eldre i kommunen enn i landet generelt.
- Og enda et faktum av det litt mindre hyggelige slaget: Det er forholdsvis stor rus-bruk blant ungdom, i sammenlikning med landet for øvrig, jf. Ung data.

2.3. Lokalsamfunnet- kultur- og samfunnsliv

Kvinesdal kommune er en god kommune å bo i. Kommunen har et godt utbygd servicetilbud, og i kommunesenteret er det et bra spekter av butikker. Et skiftende landskap fra fjord til høyfjell gir gode muligheter til allsidig friluftsliv.

Kommunens næringsliv er preget av mange småbedrifter, men mangler de mellomstore. Kommunen er derfor svært avhengig av de tre hjørnesteinsbedriftene Eramet Smelteverk, Tratec Halvorsen og Kvina Verft. Landbruket er fortsatt en viktig næringsvei i kommunen, men tjenesteytende næringer vokser mest.

Kulturkontoret har registrert et bredt spekter av lag og foreninger med tilbud innen de fleste deler av det utvidede kulturbegrepet. Gjennom kirke og bedehus er det en flora av forskjellige lag som favner de fleste aldersgrupper.

I kommunesenteret finner vi **Kvinesdal Kulturhus**. Det finnes ellers mange tjenlige lokaler over hele kommunen: Skoler, grendehus og bedehus. Det er gode idrettsanlegg både i Kvinesdal, Feda og Fjotland.

Det er et rikt sang- og musikkliv i kommunen. **Den kommunale kulturskolen** har hatt stor betydning, og flere unge driver i dag videregående studier innen sang og musikk. Det er skolekorps ved Kvinesdal, Feda og Kvinlog skoler, i tillegg til at det er voksenkorps.

3. ARBEIDET I MENIGHETENE

3.1. Menighetenes strategi og visjon

Kvinesdal

Kvinesdal menighet er den største menigheten i kommunen, og Kvinesdal kirke har i hovedsak gudstjeneste nesten hver søndag. I Fjotland og Feda sokn er det gudstjenester annen hver søndag utenom sommertiden. Gudstjenestearbeid har vært og er fortsatt et prioritert arbeidsområde. Her bidrar mange frivillige, både som kirkeverter, klokkere, tekstlesere og i Kvinesdal også forsangere. I tillegg er det i vårsemesteret alltid konfirmanter med på gudstjenestene, som ministranter/medhjelpere. Siden Kvinesdal har flest konfirmanter, er det her ministranter på alle gudstjenestene.

Kvinesdal Menighetsråd har (sammen med Menighetscenteret) visjonsformulering: **FOR HEILE MENNESKET**. Menighetsrådet ønsker en kirke med lave terskler og god takhøyde, der meningsforskjeller er med på å berike fellesskapet. Dette gjenspeiler seg i alt fra et stadig sterkere økumenisk samarbeid til samtaler med Humanetisk forbund. Det å involvere stadig flere i menighetens oppgaver, og at folk finner sin egen tjeneste, er også viktig. Her kan et utstrakt frivillig arbeid rundt gudstjenestene nevnes (se pkt 3.2.1.1.), Menighetscenterets arbeid i forbindelse med Sauesjå og julemarkedet - og flyktingarbeidet.

Feda menighetsråd og **Fjotland** sokneråd slutter seg begge til Den norske kirkes visjonsformulering «Mer himmel på jord / meir himmel på jorda». Det er imidlertid ikke arbeidet spesifikt med utforming av en strategiplan i disse menighetene de siste årene.

Likevel kan der her nevnes områder som det satses på:

På Feda er det etablert en «grønn gruppe», og de siste årene utarbeidet en egen plan for «grønn» satsing. Det er satt i gang mange grønne prosjekter, blant annet kirke-kjøkkenhage, kildesortering og enøk-tiltak. Videre har Feda et aktivt diakoniutvalg som organiserer mye diakonalt arbeid. Dermed har Feda menighet utviklet en grønn og diakonal profil. Om sommeren er Feda kirke åpen kirke.

Fjotland sokneråd ønsker å satse mer på familiegudstjenestene gjennom «Supersøndag» med middag og deltakelse av barn i gudstjenestene. Videre jobber soknerådet med å styrke sangen i de vanlige gudstjenestene ved forsangergruppe og «salmekanon.» (Se også punkt 3.2.8). Et tema er i tillegg hva menigheten skal satse på i Netlandsnes kapell. Gudstjenesteoppmøtet der er beskjedent, mens den årlige konserten som holdes i kapellet, er godt besøkt. Kirkelig tilstedeværelse for påsketuristene på Knaben er også viktig. Her er Knaben kapell en ressurs.

Nå som de nye menighetsrådene har «satt seg», er det også aktuelt å starte opp et strategiarbeid i Fjotland og Feda. Men menighetene ønsker ikke å legge opp til omfattende og «luftige» planer, men heller satse på å utarbeide kortfattede satsningsområder med tilhørende konkrete handlingsplaner.

3.2. Generell vurdering av menighetslivet/menighetens åndelige situasjon

Kvinesdal menighet er en av spesielt tre viktige menigheter/forsamlinger i sentrum av kommunen. Et godt samarbeid med Kirken i Dalen og Kvinesdal bedehus er et positivt bidrag inn i den åndelige utviklingen i området vårt. Vi samles rundt det vi er enige om, i ønsket om at stadig flere skal bli kjent med Jesus. Det har medført flere nye fellesprosjekter siden forrige visitas, bl.a. alphakurs, påskevandring og felles pinsefeiring. I tillegg drives det også en felles flyktningekafé. De fleste fellesprosjektene involverer alle de tre soknene i Den norske kirke i Kvinesdal.

I Feda sokn er det mange svært engasjerte frivillige medarbeidere som har stått på i flere tiår. Det som i fremtiden kan bli et problem, er hvordan disse skal erstattes når de oppnår høy alder og faller fra. Flertallet av de frivillige i Feda menighet er pr. i dag alderen 60-80 år. Heldigvis er det en liten gruppe yngre ressurspersoner som de siste årene har engasjert seg i arbeidet med småbarnssang og barnekor.

Huset på Feda betyr mye for åndelige og kulturelle livet på Feda. Her samles det ulike grupper jevnlig. De representerer et stort spekter av tilnærminger til kristen tro. Huset bygger dessuten fellesskap mellom kirken og lokalsamfunnet.

I Fjotland sokn er menigheten preget av folkekirkelighet. Her slutter folk opp om gudstjenestene i jula, på 17. mai og ikke minst er det stort oppmøte ved gravferder. Dette viser at kirka betyr mye for mange, selv om de ikke går der veldig ofte. Det er for øvrig et sterkt bedehusmiljø i Fjotland, og mange av dem som er aktive der, går også i kirka.

3.2.1. Gudstjenester: Utvikling av gudstjenestelivet og gudstjenestedeltakelse

Før det skal sies litt om gudstjenestelivet i det enkelte sokn, kan det nevnes at det i de nyeste planene våre legges det opp til 3 fellesgudstjenester i løpet av året:

- I Feda på askeonsdag
- I Kvinesdal i forbindelse med pinse. Denne gudstjenesten er også økumenisk
- I Fjotland i forbindelse med Fjotlandsdagen i juni

I tillegg kommer påskevandringa palmesøndag. Også denne er økumenisk.

3.2.1.1. Kvinesdal

Det er relativt bra kirkesøkning i soknet, selv om tallene ikke er på høyde med tiden før koronapandemien. Det jobbes kontinuerlig for at stadig flere skal føle seg hjemme og ønske å delta.

Menigheten benytter fortsatt Sverre Eftestøls liturgiske musikk på de fleste gudstjenestene. Men for å skape et mer variert gudstjenesteliv, er bl.a. en gudstjeneste pr måned lagt til kveldstid og gjort om til «bandgudstjeneste». Ønsket er å få til et ungdomsband, dette lykkes vi delvis med. På disse gudstjenestene har vi en litt enklere liturgi og vi bruker stort sett faste salmer/sanger. Vi ser at det er enklere både for konfirmanter og konfirmantforeldre å komme på disse gudstjenestene. Det at vi hele vår-semesteret har konfirmanter med som ministranter på alle gudstjenestene, gjør også noe med gudstjenestedeltakelsen.

Fortsatt kommer de fleste til kirken for å døpe barna sine. Vi har de siste årene derfor prøvd å øke fokuset rundt dåpen. Alle dømte får en dåpsengel laget av en lokal glasskunstner. Disse englene blir så hengende i kirka i ett år før dåpsfamiliene inviteres til en «englegudstjeneste» for å hente engelen sin hjem. Den engelen har da et helt år av menighetens forbønner med seg. Engleutdelingen startet i Kvinesdal menighet, men er nå felles for alle tre sokn.

På alle gudstjenester med dåp er det også "Barnas samlingsstund" etter dåpen, dersom dåpen ikke skjer i en familiegudstjeneste. Slik har det vært i flere år. Nytt av i år er at vi forsøker å ha Barnas Samlingsstund også på de formiddags-gudstjenestene der det ikke er dåp, samtidig som vi oppfordrer besteforeldre til å ta med barnebarna i kirka.

Ellers har vi jevnlig familiegudstjenester med fokus på forskjellige aldersgrupper og utdelinger. Samtidig erfarer vi nok at mange av småbarnsfamiliene trekker mot bedehuset og familieopplegget der etter dåpen. Dette minner igjen om viktigheten av et godt samarbeid. Barnekoret som har sitt tilholdssted på bedehuset, har bl.a. mange av sine opptredener i Kvinesdal kirke og på menighetssenteret.

Med tanke på fellesskapsbygging er kirkekaffen fortsatt en viktig arena, og der opplever vi en økende tilstrømming.

Det bør også nevnes at vi til hver gudstjeneste lager gudstjenesteark på ukrainsk, for å inkludere de ukrainerne som er blitt en del av menigheten vår. Flere av disse er også etter hvert blitt med som kirkeverter.

Og alt av gudstjenestearbeid, i forhold til både vedlikehold og utvikling, skjer i samarbeid med et særdeles oppegående gudstjenesteutvalg.

3.2.1.2. Feda

Feda her et aktivt gudstjenesteutvalg som jobber jevnt og trutt med gudstjenestene, både med evaluering og med planlegging. Familie-gudstjenester med utdeling av bøker til barn, samler bra med folk. Men vi ser at det er avgjørende for oppslutningen av barnekoret deltar, eller at det er dåp på gudstjenesten.

De «ordinære» gudstjenestene samler en trofast flokk. Dette gjør at menighetssangen er god og oppslutningen om nattverden er stabil, om ikke så stor. Som i Kvinesdal er oppslutningen om gudstjenestene gått noe ned etter pandemien, men vi ser at det hjelper å jobbe med å involvere grupper, solister og barn i gudstjenestene.

Særegent for Feda er hverdags-gudstjenestene; én i adventstiden, og én karnevals-gudstjeneste i februar. Disse gudstjenestene er kombinert med middag på Huset og har godt oppmøte.

Det er mange dyktige og engasjerte frivillige medarbeidere i gudstjenestene, men vi kunne gjerne hatt med flere yngre personer. Kirkekaffe på Huset oppleves som viktig å holde på. De siste årene har Feda kirke også hatt kveldsbønner i fastetiden.

3.2.1.3. Fjotland

Også i Fjotland har vi et aktivt gudstjenesteutvalg.

Ser vi på oppslutningen om gudstjenester, har det vært en liten, men ikke dramatisk nedgang fra før pandemien. Vi har en trofast gruppe frivillige kirkeverter og klokkere som gjør en meget god jobb, og som dessuten sikrer en kontinuitet i gudstjeneste-arbeidet.

Særegent for Fjotland sokn er at vi har to kapeller i soknet i tillegg til Fjotland kyrkje. Virksomheten i Netlandsnes kapell vurderes for tiden på grunn av til dels lite oppmøte. Noe av problemet er at få mennesker fra den nedre delen av soknet finner det naturlig å dra til Netlandsnes kapell. Samtidig tror vi det er viktig for lokalsamfunnet å beholde noe virksomhet i dette kapellet. På Knaben er det bra oppslutning om gudstjenesten på langfredag og friluftsandakten første påskedag. I lengre tid er det hentet inn prest utenfor for å holde gudstjenesten og andakten i påska.

I det siste har soknerådet i Fjotland arbeidet med utvikling av familiegudstjenester og menighetssangen. (Se ellers punkt 3.2.8).

3.2.2. Kirkelige handlinger

Gudstjenester og kirkelige handlinger i Kvinesdal sokn						
År	Antall gudstjenester	Snitt besøk	Døpte	Konfirmanter	Vigsel	Gravferder
2016	51	122	48	51	8	45
2018	50	129	42	42	8	40
2020	52	77	37	40	12	36
2022	50	112	32	54	12	34
2023	50	113	30	45	4	35

Gudstjenester og kirkelige handlinger i Feda sokn						
År	Antall gudstjenester	Snitt besøk	Døpte	Konfirmanter	Vigsel	Gravferder
2016	26	70	9	8	1	6
2018	25	64	10	4	0	7
2020	22	48	9	2	0	7
2022	27	45	4	0	1	5
2023	27	54	4	6	1	7

Gudstjenester og kirkelige handlinger i Fjotland sokn						
År	Antall gudstjenester	Snitt besøk	Døpte	Konfirmanter	Vigsel	Gravferd
2016	35	59	6	10	2	11
2018	32	54	7	0	2	8
2020	30	40	8	8	0	2
2022	31	50	7	6	3	6
2023	33	55	12	11	4	6

3.2.3. Trosopplæring og annet barne- og ungdomsarbeid

Kvinesdal menighet har, sammen med Feda og Fjotland, en trosopplærer i 75% stilling. Hun driver et omfattende trosopplæringsarbeid, i samarbeid med frivillige og ansatte. Mye av trosopplæringsarbeidet er knyttet til utdelinger på familiegudstjenester, Tårnagentsamlinger og gudstjeneste, og Lysvåkensamling- og gudstjeneste.

Hver uke inviteres det til babysang på Menighetssenteret, dette er et tiltak som går på tvers av soknene, og av og til også på tvers av kommunegrensene. Babysang er en viktig arena som er med på å bygge relasjoner som er viktig for det videre trosopplæringsarbeid.

I forbindelse med dåp har presten alltid dåpssamtale i forkant av dåpen, det er engleutdeling under selve dåpen og «Englegudstjeneste» omtrent ett år etter utdelingen (se ovenfor).

Det blir også drevet utadrettet arbeid der både trosopplærer, diakon og prest er rundt på ulike lag og foreninger for å holde andakt.

Ellers er det søndagsskole annen hver søndag på Huset på Feda og Barnas samlingsstund under gudstjenestene i Kvinesdal.

Det satses også mye på konfirmantarbeidet. Her er begge prestene, trosopplærer og diakon aktive. Konfirmantene er delt i mindre grupper og møtes til undervisningssamlinger omtrent

annenhver uke. I tillegg til disse samlingen har vi også flere fellessamlinger med hele kullet (Kvinesdal, Feda og Fjotland) i løpet av året. Ministranttjenesten er en viktig del av konfirmanttiden. Alle konfirmantene deltar med ulike oppgaver på en gudstjeneste i løpet av året. I juni reiser vi på Konfaktion (Konfirmantleir) i Bø, dette avslutter undervisningsdelen på våren og når høsten kommer gjenstår bare selv konfirmasjonsgudstjenesten.

Vi har også ulike samarbeidsprosjekt med Kvinesdal bedehus og Kirken i Dalen (frimenighet). Der kan blant annet ungdomsleiren Kompani Knaben og GZ (Ungdomsarbeid) på Kvinesdal bedehus nevnes.

I tillegg kommer ukentlige samlinger med babysang og et barnekor på Feda. Det er barnekor også på Kvinesdal bedehus og barnesamlinger på Kvinesdal- og Slimestad bedehus. For tiden er det dessverre ikke barnekor i Fjotland sokn. Det savnes som en ressurs i familiegudstjenestene.

På Kvinlog, i Fjotland sokn, er det jevnlig KRIK-samlinger i regi av bedehuset. Dette er en viktig del av det kristne arbeidet i soknet.

3.2.4. Voksenarbeid

Det siste året har det vært arrangert Alpha-kurs i samarbeid med Kirken i Dalen og Kvinesdal bedehus. Det planlegges et nytt kurs denne høsten.

Som en oppfølging etter Alpha, og som svar på forespørsler fra flere i menighetene om alternative bibelgrupper, arrangerte Kvinesdal menighet våren 2024 «Kveldsmat med Lukas». Dette er en litt annerledes bibelgruppe, der «Bible Project» brukes som ressurs, sammen med Torrey Seland, professor i teologi og nå bosatt i Kvinesdal. Vi fortsetter også denne høsten med Lukas – nå i form av en gjennomgang av Apostlenes gjerninger. Kvinesdal menighet står som arrangør, men tiltaket er økumenisk og har deltakere også fra de øvrige soknene.

Ellers arrangeres «Vi over 60» fast en gang pr måned, i et samarbeid med Kirken i Dalen, og det arrangeres jevnlig «Sang- og musikk møter» i Kvinesdal kulturhus.

På Feda er bl.a. «Tematorsdagene» på Huset svært populære med opptil 200 fremmøtte. Hit kommer det folk fra hele Kvinesdal kommune, men også fra omliggende kommuner. Ellers arrangeres det møter på Huset på Feda de søndagene det ikke er gudstjeneste der. Noen arrangeres av menighetsrådet, noen av andre. Huset er et økumenisk fellestiltak for Feda. På Feda er det også flere bibelgrupper.

I tillegg er det fast ukentlig lunsjbønn i Kvinesdal kirke, mens i Fjotland kyrkje er det kveldsbønn en gang i måneden.

3.2.5. Diakoni

Hver tirsdag er det flyktningekafe i Kirken i Dalen. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom alle menighetene i Dnk i Kvinesdal, Kirken i Dalen og Kvinesdal bedehus.

Hver onsdag er det Møteplassen på menighetscenteret. Dette er en sosial språkkafe for flyktninger, bosatte og nordmenn. Denne er det «Døråpnere» som står for. Døråpnere er en

egen organisasjon, etablert for å medvirke til kirkens diakonale arbeid. Døråpnere arrangerer også «Middag på tvers» noen ganger pr halvår.

I Kvinesdal er det ellers ukentlige torsdagsmiddager og lørdagskafe på menighetscenteret.

Feda har et aktivt diakoniutvalg som sørger for aktivitet i bygda. Lørdagskafé på Huset, hjemmebesøk, transport til aktiviteter og tilstelninger, og arbeid opp mot omsorgssenteret på Feda med både sommerfest og julefest, er noen av tingene som gjøres. Det er et godt samarbeid med Livsglede for Eldre på Feda.

I Fjotland er det ikke noe eget diakoniutvalg – dette ivaretas av soknerådet. I tillegg er de ukentlige andaktene på Fjotlandshimmen ved presten, diakonen eller frivillige et viktig diakonalt arbeid. Også på Kvinesdal omsorgssenter er det ukentlige andakter, mens det på Fedaheimen også er jevnlig andakter. Alle steder er de frivillige en viktig ressurs her i tillegg til kirkelige ansatte.

Det meste som her er nevnt, er ting som i stor grad driftes av frivillige. I tillegg er det mye som skjer rundt diakonen, blant annet er det etablert sorggrupper som et samarbeidsprosjekt mellom kirkene i Kvinesdal og Flekkefjord, Humanetisk forbund, psykisk helse, i Kvinesdal og Flekkefjord kommune, Frisklivssentralen, og Frivilligsentralene i begge kommunene.

Diakonen er også med i Listersamarbeidets dagbehandling for rus- og avhengighetsproblematikk etter tolvtrinnsmodellen.

3.2.6. Misjon/SMM

Både Kvinesdal og Feda har misjonsavtale med NMS. I Kvinesdal samles det inn midler til Sat 7, og på Feda til et prosjekt i «Landsbyutvikling i Vest-Etiopia». I Fjotland støtter man organisasjonen «Star of Hope». Med jevne mellomrom arrangeres det også misjonsmøter i alle sokn.

3.2.7. Givertjeneste

Kvinesdal menighet har givertjeneste til Menighetscenteret og til diakonistilling. 14 givere gir fast til diakoniarbeidet, mens Menighetscenteret har hele 66 faste givere til sin virksomhet. Feda menighet har god oppslutning av givere til Huset. Det er 9 faste givere registrert gjennom solidus, i tillegg er det flere andre som gir faste beløp utenom. Fjotland har ingen givertjeneste i menigheten, faste givere blir kanalisert gjennom bedehus og organisasjonene.

3.2.8. Kirkemusikalsk virksomhet

Kvinesdal kirkelige fellesrådsområde har lang tradisjon på å ha dyktige musikere i jobb. Dette setter ikke minst sitt preg på gudstjenestene.

Vi har hatt to 50 % stillinger som organister, men de senere årene har det vært krevende å rekruttere. Nå har vi ansatt en organist i 80 %, og bruker vikarer for å fylle opp de resterende tjenestene. For to år siden fikk kirkelig fellesråd utvidet rammen for organiststillingene med 20 % stillingsressurs, særlig knyttet mot barn og ungdom. Dette har blant annet gått med til satsing på «bandgudstjenester» i Kvinesdal. Vi er heldige og har god tilgang på dyktige og motiverte vikarer.

Den frivillige forsangertjenesten setter også sitt preg på gudstjenestene, spesielt i Kvinesdal menighet. På Feda er menigheten spesielt god på å aktivere frivillige musikere på gudstjenestene, mens Fjotland har flere dyktige solister i sine rekker. Her satses det nå også mer på forsangertjeneste. I tillegg har soknerådet i Fjotland nylig vedtatt et prøveprosjekt med en «salmekanon» med et begrenset antall salmer og sanger for å styrke menighetssangen. Det kan også nevnes at skolelever fra Kvinlog skule har lang tradisjon med å bidra med sang på 17. mai i Fjotland kyrkje.

I samtlige sokn brukes det aktivt frivillige solister på gudstjenestene, og det er gode tradisjoner på samarbeid med bl.a. kulturskoleelever og korps. Det er et rikt musikkmiljø i kommunen.

3.2.9. Integrering av mennesker med spesielle behov og nye nordmenn

Diakonen er med i ledergruppa for «Tro og lys» i Flekkefjord, Kvinesdal og Sirdal. Gruppa har møter en gang i måneden, og en gang i året legges samlingen til Huset på Feda, med påfølgende gudstjeneste i Feda kirke.

Menighetene her et utstrakt arbeid i forhold til flyktninger, de siste årene spesielt fra Ukraina, jfr. flyktingekafé.

Konfirmantarbeidet tilrettelegges ved behov.

Ellers er det nok i forhold til mennesker med spesielle behov at vi har en del å gå på. Dette er også grunnen til at vi i forbindelse med visitasen har lagt inn en samtale på ASVO – for å gi oss selv en starthjelp i å videreutvikle dette arbeidet. Samtidig har vi kontakt med ASVO i forbindelse med flere praktiske tjenester.

3.2.10. Kultur, bl.a. samarbeid med det alminnelige kulturliv

Det er som allerede nevnt et rikt kulturliv i kommunen, og mange av de som er aktive, spesielt i forhold til sang og musikk, er også med på gudstjenester eller arrangement f.eks. i forbindelse med adventstiden.

Det feires årlig en Utvandrerfestival i kommunen, og som en avslutning på festivalen har det de siste årene være arrangert en gospel og country-gudstjeneste på Torget. Her er musikere som ellers deltar på festivalen også aktive på gudstjenesten.

Det arrangeres også et Sang og musikk møte på kulturhuset i festivaluka.

Når Tematorsdag arrangeres på Feda, er det alltid innslag fra forskjellige kulturelle aktører.

I forbindelse med Fjotlandsdagen arrangeres det gudstjeneste i samarbeid med museet.

Denne gudstjenesten er for øvrig en fellesgudstjeneste for alle tre sokn.

Og Kristi himmelfartsdag samarbeides det med Kvinesdal historielag om en sportsandakt/gudstjeneste.

Ellers kan vel et av de felleskirkelige tiltakene som er etablert de siste årene, regnes som et av kommunenes kulturtiltak: Påskevandringen.

Her samles krefter fra alle leire, og gjennom sang, drama og fortelling inviteres det til deltakelse i påskehendelsen gjennom 7-8 vandringer/forestillinger rundt Kvinesdal kirke.

Påskevandringene erstatter gudstjenestene palmesøndag i alle tre sokn, og hver vandring avsluttes med en kort nattverdsfeiring inne i kirka for dem som ønsker det.

3.2.11. Menighetsrådenes arbeid – hvordan dette fungerer

Kvinesdal

Menighetsrådet fungerer svært bra. Rådet består av 8 faste medlemmer. Kjønnballansen er god, selv om gjennomsnittsalderen er noe høy. Det er stor takhøyde i rådet, og plass for både diskusjoner og uenighet. Samtidig er rådet samlet om menighetens visjonen «For heile mennesket», og ønsker å legge til rette for en menighet for alle.

Feda

Menighetsrådet på Feda har seks faste medlemmer og har en jevn fordeling av kvinner og menn, og har også lyktes med å få inn en person i 30-årene, i tillegg til erfarne og dedikerte folk med litt flere år på baken. Men det er ikke lett å få tak i villige kandidater. Det er representert ulike teologiske og verdimeslige standpunkter i rådet. Det er stort engasjement for den lokale kirka på Feda og for kirkas rolle i bygda. Det legges stor vekt på konkrete arbeidsoppgaver. Se også punkt 3.1.

Fjotland

Menighetsrådet i Fjotland består av fire faste medlemmer med relativt lav gjennomsnittsalder. Antall medlemmer blei redusert med to fra forrige periode fordi det var vanskelig å skaffe kandidater. Det kan nok av og til være litt få å spille på når synspunkter og oppgaver etterspørres. Det er god atmosfære i rådet og alltid god «møtemat» på bordet. Rådet arbeider effektivt og oppgaveorientert, og har et engasjement for å bidra til gode gudstjenester. Se også punkt 3.1.

3.2.12 Stabens arbeid – hvordan dette fungerer

Det er felles stab for alle tre menigheter. Staben fungere godt sammen og utfyller hverandre faglig.

4. KIRKELIGE RÅD OG ANSATTE

4.1. Menighetsråd, navneliste

4.1.1. Kvinesdal menighetsråd

Ann-Kristin Røyseland, leder
 Bjørn André Aagedal, nestleder
 Åse Paulsen Skiftun, sekretær
 Mari Ann Nilsen
 Inger Egenes Olsen
 Sverre Eftestøl
 Ivar Egenes
 Aslak Kvinen Stene
 Gunn Hanne Elvebakk, sokneprest

Varamedlemmer:

1. Anne Svindland
2. Marit Grøtteland
3. Margrethe Frank Stenvik

4. Anne Berit Gyland
5. Torhild Meland

4.1.2. Feda menighetsråd

Constanse Karin Skranefjell, leder
 Travis Lee Cornwell
 Ove Larsen, sekretær
 Bjørg Solfrid Tesaker, nestleder
 Sonja Karin Hellestøl
 Olav Granlund
 Dag Kvarstein, sokneprest

Varamedlemmer:

1. Marit Ingeborg Granlund
2. Liv Karin Poth Egeland
3. Åse Tønnessen Sæbø
4. Vidar Frestad.

4.1.3. Fjotland sokneråd

Espen Rogstad, leiar
 Ingun Irlen Stakkeland, nestleiar
 Tom Ove Mygland
 Sissel Eftestøl Harbakk
 Dag Kvarstein, sokneprest

Varamedlemmer:

1. Tor Birger Bergeslien
2. Marit Homme
3. Birgitte Kvinlaug

4.2. Kvinesdal kirkelige fellesråd

Ove Larsen, Feda, leder
 Tom Ove Mygland, Fjotland, nestleder
 Ann-Kristin Røyseland, Kvinesdal
 Aslak Kvinen Stene, Kvinesdal
 Tor Birger Bergeslien, Fjotland
 Bjørg Tesaker, Feda.
 Sven Tommy Lillerafoss Grøtteland, kommunal representant
 Gunn Hanne Elvebakk, prest oppnevnt av biskopen.

4.3. Ansatte, navneliste – stilling, stillingsstørrelse og arbeidssted

Prester:

Gunn Hanne Elvebakk, sokneprest i Kvinesdal sokn, 100 %
 Dag Arnulf Kvarstein, sokneprest i Fjotland og Feda sokn, 100 %

Kirkefagansatte:

Frank Arne Hammerø, diakon 100 % i hele fellesrådsområdet

Inna Nazarenko, organist 80 %, alle kirker
Cathrine Rafoss Aagedal, trosopplærer 75 % i hele fellelrådsområdet

Kirketjenere:

Merete Breimoen, kirketjener 40 %, Kvinesdal kirke
Vigdis Tveit Fiane, kirketjener 15 %, Feda kirke
Viktor Shcherbakov, kirketjener, 15, %, Fjotland kyrkje

Gravplass-medarbeidere:

Daniel Burns, gravplassarbeider alle kirkegårder 60 % (vikar)
Daniel Gundersen, gravplassarbeider alle kirkegårder 80 %
Thor Henning Vatland, gravplassarbeider alle kirkegårder 80 % (permisjon)

Administrasjon:

Per Øistein Rogstad, kirkeverge 100 %
Sylvi Anita Vatland, konsulent, 60 %
Tom John Versland, administrasjonsleder, 50 %
Torhild Meland, daglig leder for Menighetscenteret, 25 %
Lethebrhan Gebremeskel Weldermariam, renholder 24 %, kirkekontoret og menighetscenteret.

5. KIRKEBYGG OG GRAVPLASS

5.1. Kirkene – kort beskrivelse og vurdering

5.1.1. Kvinesdal kirke

Kvinesdal kirke stod ferdig i 1837 og har status som automatisk listeført kirke. Kvinesdal er ett gammelt kirkested og dagens kirke er muligens den 5. i rekken. Den første kirken ble trolig reist rundt år 1000. I 2022 feiret menigheten at kirkestedet er minst 1000 år. Kirkerommet er godt tilgjengelig for rullestolbrukere. Det ble etablert rullestolatkost ved hovedinngang i 2019 med HC-toalett i våpenhus. Menighetsrådet ønsker også å få på plass bedre plass for rullestoler i kirkerommet. Det er også planer for tilrettelegging av lekekrok. Kirkens lokaler oppleves svært godt egnet for vanlige gudstjenester. Kirkens lokaler er godt egnet for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel-gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc. Kirken egner seg godt til konserter og kulturarrangementer.

5.1.2. Feda kirke

Feda kirke stod ferdig i 1802. Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomt og deler av kirkegård er fredet. Den eldste kirken man kjenner på stedet, er nevnt i en kilde fra 1302, denne ble revet og erstattet av en trekirke i 1593. Siden sist visitas kan det nevnes at kirken har fått nye IR-ovner under benkene og nytt varmestyringssystem. Som et klimatiltak ble også kledningen mot nord hevet og det ble drenert rundt kirken. Nye benkeputer er godkjent og forhåpentligvis på plass til visitasen. Kirkens lokaler oppleves svært godt egnet for vanlige gudstjenester. Kirkens lokaler er godt egnet for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel-gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc, men mangler rullestoltilgang til koret.

5.1.3. Fjotland kyrkje

Fjotland kyrkje er bygget i 1836 og er den andre kjente kirke på stedet. Den første kjente kirken ble bygd i 1670¹). Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomt er fredet. Kirken har 300 sitteplasser. Siden sist visitas har kirken blant annet fått sprinkleranlegg, og nytt teppe inne i kirka.

Kirkens lokaler oppleves egnet for vanlige gudstjenester (1). Kirkens lokaler er i liten grad til hinder for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel-gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc. Det er lite plass framme i koret og i kirkeskipet for vandringer i gudstjenestelig sammenheng.

5.1.4. Netlandsnes kapell

Netlandsnes kapell stod ferdig i 1886, og dette er første kirkebygg på stedet. Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *ikke vernet*. Hverken kirketomt eller kirkegård er fredet. I gjeldende gudstjenesteforordning er det 5 gudstjenester i kapellet. I tillegg er det en gudstjeneste i samarbeide med Det norske misjonsselskap. Manglende HC-tilkomst gjør kirkerommet lite egnet særlig for funksjonshemmede. Rommet i seg selv er egnet til gudstjenester for familier. Det er bare 4-6 gudstjenester årlig i kapellet, og det er vanskelig å se for seg å prioritere oppgradering utover det helt nødvendige.

5.2. Andre bygg - kort beskrivelse av menighetshus og lignende

5.2.1. Knaben kapell

Knaben kapell ble vigsel til kirkelig bruk i 1936 av biskop Maroni. Gruveselskapet kjøpte det gamle forsamlingshuset på Knaben. Huset ble påbygd og innredet til kapell, med korparti i den ene enden av bygget og skolestue i den andre enden. På utsiden av bygget ble det reist et klokketårn. Kirkelig fellesråd står som eier.

Til å ha ansvar for drift og vedlikehold er det valgt et eget styre, hvor også representanter fra Knaben-miljøet deltar. Dette har fungert bra, og det er utført en stor dugnadsinnsats. Det er innredet en leilighet i andre etasje. Den leies ut og gir nødvendige driftsinntekter.

Det er en årlig gudstjeneste i påsken, og det er også en friluftsgudstjeneste på påskedag i samarbeid med Knabens venner. Fram til og med i 2024 har Agder og Telemark bispedømmeråd gitt tilskudd til prestetjeneste for disse to arrangementene. I inngangspartiet i kapellet er det et møterom og kjøkken som benyttes til ulike samlinger og komitemøter. I andre etasje er det en liten leilighet som er til utleie. Bygget er egnet til den virksomheten som er i bygget, men det viktigste er å ta vare på bygget.

5.2.2. Kvinesdal Menighetssenter

I 2008 kjøpte Kvinesdal menighet Rafoss hotell. Fram til 2015 drev menigheten hotell ved hjelp av mye dugnad av et betydelig antall frivillige. Fra sommeren 2015 til våren 2016 ble hotellfløyen leid ut til asylmottak. I samarbeid med BRG ble det iverksatt planer om å et leilighetsbygg for å finansiere en ombygging av hotellfløyen fra 70-tallet. En del av tomten ble benyttet til å bygge leilighetsbygget, Kvinabygget, som stod ferdig våren 2017. Ombyggingen av hotellfløyen var ferdig allerede 1. desember 2016. Det ble tjenlige kontorlokaler for kirkens

ansatte i andre etasje. I hovedetasjen ble det ny stor møtesal og et mindre trosopplæringsrom. Kjøkkenet ble også utvidet. Menighetssenteret betyr mye for arbeidet i Kvinesdal menighet.

5.2.3. Feda Bedehus og kirketun (Huset)

I 2012 kunne Feda glede seg over å innvie Huset etter at det var nedlagt et enormt dugnadsarbeid i bygda. Huset har tjenlige lokaler for menighetens aktiviteter for barn, ungdom og voksne. I tillegg rommer bygget også en avdeling for kirkegårdsarbeiderne, med kontor, toalett, dusj og garasje.

5.2.4 Kyrkjestova på Fjotland

Ved Fjotland kyrkje er Kyrkjestova. Den ble ombygd i 2016 med godt egnede lokaler til kirkekaffe og samlinger i menigheten.

5.3. Gravplassene i kommune

Det er fire gravplasser i kommunen. Feda, Fjotland og Netlandsnes har god kapasitet. Det er planer for å etablere navnete minnelunder ved Fjotland og Feda. Ved gravplassen i Kvinesdal har det vært vurdert utvidelse, men så langt har dette ikke vært nødvendig. Ved Kvinesdal kirkegård ble det etablert minnelund i 2020, og det er har vært totalt 13 urner som er satt ned på området. I 2018 innførte kommunen støtte til kremasjonsavgiften. Dette har medført gradvis at det har blitt flere kremasjoner. Tallet for 2024 er pr 11.09.

ÅR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Antall urner	2	3	4	6	6	2	7	9	10	11

6. KOMMUNEN OG KIRKEN

6.1. Generelle vurderinger

Det er et positivt samarbeid mellom kirkelig fellesråd og kommunen. Det er regelmessig kontakt mellom rådmann og kirkevergen. Det er egen avtale om tjenesteyting. I forkant av alle kommunestyremøtene deltar en av sokneprestene med andakt.

6.2. Kirken i kommuneplanene: Økonomi, helse, oppvekst, kultur mm

Vi opplever at de kirkelige behov og planer er godt kjent for kommunen sin administrative og politiske ledelse. Kommunen har vært positiv til å bevilge investeringsmidler til kirkelige formål. Likevel har kirken måttet ta del i kommunen sine innsparinger for driften. Vi får årlig kr 250.000 til generelle vedlikeholdstiltak ved kirkene. Generelt kan det sies at Kvinesdal er i en gunstig økonomisk situasjon i forhold til de fleste nabokommunene.

6.3. Eventuelle nye kommunale prosjekter/planer/saker

Det er ingen store vedlikeholdsprosjekter som ligger rett framfor. Vi er opptatt av å videre det gode vedlikeholdet som er ved kirkene og gravplassene. Gravplassene har god kapasitet. Det er tilrettelagt for muslimske graver ved gravplassen på Feda. Ved Kvinesdal kirkegård er det et område vest for kirken som kan brukes til gravplass ved behov. Det ble opparbeidet navnet minnelund som har blitt ganske populært. Kommunen gikk i 2018 inn for å gi støtte til kremasjon for å gjøre det mer alminnelig. Det er gjort det enklere for folk å benytte minnelund og ta i bruk kremasjon. Vi planlegger minnelund også på Feda og Fjotland.

6.4. Samarbeid kirke - skole - barnehage

Samarbeidet mellom skole og kirke er bra.

Det arrangeres skolegudstjenester i alle sokn, i samarbeid med skolene.

Det nye testamente deles ut til 5.klassingene, og presten besøker klassene og har en dobbelttime med gjennomgang av Det nye testamente.

Trosopplæreren inviterer barnehagene til både jule- og pinsevandringer, og disse er godt besøkte. I Fjotland er det tradisjon at 1-4, klasse ved Kvinlog skole deltar med sang på gudstjenesten 17.mai. Før jul inviteres også barnehagene i Kvinesdal til en julesamling i kirka ved presten.

7. SAMARBEID MED ORGANISASJONER OG MENIGHETER

7.1. Samarbeid med kristne og humanitære organisasjoner/institusjoner.

Det er samarbeid med Kirkens Nødhjelp i forbindelse med fasteaksjonen og ellers med NMS (Det norske misjonsselskap) i forbindelse med misjonsprosjektene i Kvinesdal og på Feda og med «Star of Hope» i Fjotland. I Fjotland er det også samarbeid med NMS om en gudstjeneste i året i Netlandsnes kapell.

Nå er vel ikke handelstanden i Kvinesdal som en organisasjon og regne, men det kan allikevel nevnes et godt samarbeid både i forbindelse med Sauesjøet og julemarkedet.

7.2. Samarbeid/forsøksordninger med andre sokn og fellestråd.

Det samarbeides som tidligere nevnt med Flekkefjord og Sirdal i forbindelse med Tro og Lys. Og det er etablert sorggrupper som et samarbeidsprosjekt mellom kirkene i Kvinesdal og Flekkefjord, Humanetisk forbund, psykisk helse, i Kvinesdal og Flekkefjord kommune, Frisklivssentralen, og Frivilligsentralene i begge kommunene.

7.3. Samarbeid med andre kirkesamfunn

I tillegg til påskevandringen er det også felles økumenisk feiring 1.pinsedag i Kvinesdal kirke. Dette er noe som kom i stand etter 1000-årsmarkeringa av Kvinesdal som kirkested for et par år siden. Her samles Kirken i Dalen, Kvinesdal bedehus og de tre soknene i Dnk i Kvinesdal til skikkelig pinsefest, først i Kvinesdal kirke og så i elveparken etterpå. Dette er en felles feiring vi virkelig er stolte av!

Det er også tradisjon at soknepresten i Kvinesdal er liturg på nattverdgdudstjenesten i forbindelse med stevnet i Sarons dal i juli og at Kvinesdal menighet og Kirken i Dalen møtes fast til felles gudstjeneste i januar.

Den store påskefesten i Sarons Dal uka før palmesøndag er også økumenisk, og det samme er Alphakurset.

Det samarbeides med andre ord relativt mye og godt både intern mellom soknene i Den norske kirke og med andre kirkesamfunn og forsamlinger i kommunen.

8. FREMTIDSPERSPEKTIV

I arbeidet med å sette opp et visitasprogram, ble vi enige om å trekke frem noe av det arbeidet som går godt i de forskjellige menighetene – og der vi samtidig er litt forskjellige.

I Fjotland er det derfor lagt opp til besøk på den nye flerbrukshallen sammen med skolen, og vi håper å få til en samtale også med KRIK.

På Feda legges det opp til deltakelse på supertorsdag og familiegudstjenesten som hører til på den dagen.

I Kvinesdal er fokuset bl.a. på flyktingearbeidet og det økumeniske samarbeidet vi har både i forhold til diakoni, gudstjenester og ulike typer undervisning.

Alle tre sokn har nok utfordringer i forhold til gudstjenestedeltakelsen, men dette er også noe de forskjellige menighetsrådene prøver å jobbe aktivt i forhold til. Og her har vi nok litt forskjellige forutsetninger og utfordringer.

I Kvinesdal menighet trekker mange av barnefamiliene til et godt arbeid på bedehuset. Vi ønsker ikke å ta opp konkurransen der, men vi har en liten besteforeldre-aksjon på gang for å få flere barn også på våre gudstjenester. I den forbindelse har vi en søknad inne om å få fjernet en benk for å få laget en lekekrok sentralt i kirka.

Vi forsøker også å legge til rette for jevnlige bandgudstjenester i Kvinesdal kirke. Vi ser at det er lettere for både konfirmanter og konfirmantforeldre å komme på disse gudstjenestene. Menighetsrådet er oppmerksomme på at vi har et spesielt ansvar for begge disse gruppene, fordi vi har en kontaktflate her som verken Kirken i Dalen eller Kvinesdal bedehus har. Vi ønsker at bandet skal kunne være et tilbud for både konfirmanter og andre ungdommer. Derfor søker vi også om tillatelse til å fjerne en av de fremste benkene i kirka for å gi bedre plass for bandet.

I tillegg er både Alphakurset og "Kveldsmat med Lukas" arrangement vi håper vil fremme et stadig bedre fellesskap i menigheten og på sikt også øke gudstjenestedeltakelsen.

Det bør også nevnes at alle nye tanker og tiltak i menighetens regi bygger på det fundamentet som allerede er lagt gjennom mange år i menigheten, av både frivillige og ansatte.

Feda

Feda menighet ønsker å fortsette med sin diakonale og «grønne» profil, og vil også satse på å spille en aktiv rolle i lokalsamfunnet i samarbeid med skole og foreninger. For å forhindre en «forgubbing» av frivillige medarbeidere og gudstjeneste-deltakere i årene som kommer, må det jobbes aktivt med rekruttering av frivillige og med ytterligere styrking av barnearbeidet.

Et gryende miljø for unge voksne i menigheten må gis gode vekstvilkår. Ungdomsarbeid på Feda er ikke så lett å få til. Mange ungdommer trekker i fritiden til Kvinesdal sentrum er de også går på skole.

Fjotland

Styrken til Fjotland sokn er at det er mange barn og familier der. Potensialet for enda bedre oppslutning om familiegudstjenester er absolutt til stede. Det viser forsøket det siste året med «supersøndag» med middag og aktiviteter for barna. Utfordringen er å få flere til å bli «faste» gudstjeneste-gjengere på ordinære gudstjenester uten spesielle innslag.

I fremtiden blir det også viktig å satse videre på kirkelige tilbud på Knaben, spesielt i påska. I Netlandsnes kapell er det neppe realistisk eller økonomisk forsvarlig å satse på mange ordinære gudstjenester, i og med at gudstjenesteoppmøtet er lavt og synkende. Netlandsnes kapell har kanskje heller potensiale som et lokale for intime kulturarrangementer med kirkelig profil.

DEN NORSKE KIRKE

Prosten i Lister og Mandal

Rapport fra kontorvisitas i Feda, Kvinesdal og Fjotland sokn på menighetscenteret i Kvinesdal 17. september 2024

Til stede: Kirkeverge Per Øistein Rogstad og prost Geir Ola Tveit.

Kallsbok

Kallsboka er ikke ført senere år.

Journal

Dokumenter journalføres ved bruk av Public 360, levert av Kirkepartner.

Menighetsrådets protokoll

Inntil nylig er protokollene blitt arkivert i papirformat. Nå er Public 360 innført.

Dagsregister for kirkene

Dagsregister for de tre kirkene, som før var kirke i eget sokn, ble lagt fram og signert.

Inventarbok

Oversikt over inventar er overført fra Kirkebyggdatabasen til Ordna eiendom. Dette omtales i rådgiver Geir Myhres rapport om kirkebyggene.

Kirkebøker

Noen gamle kirkebøker står ennå i kontorets safe fordi det fra tid til annen etterspørres informasjon fra bøkene. Disse bøkene vil i tidens fylde bli overført til offentlig arkiv.

Postfordeling

Det er minimalt med brevpost. Rutiner for postfordeling er ikke lenger aktuelt.

Ringereglement

Hvert av de tre menighetsrådene har vedtatt ringereglement.

Oppbevaring av urner

Det er utarbeidet rutiner for behandling av urner. Urnene oppbevares i et skap i bårehuset.

Senking av kister

Kistene senkes helt ned i graven. Det brukes senkeapparat, men tau er også innkjøpt.

Forordning

Biskopens forordning av gudstjenester blir fulgt, med mindre tilpasninger. I Kvinesdal er det to økumeniske arrangementer i Den norske kirke: Påskevandring palmesøndag og økumenisk fellesgudstjeneste 1. pinsedag. Soknepresten i Kvinesdal deltar på økumenisk gudstjeneste under avslutningen av sommerstevnet i Sarons Dal. Askeonsdag er det gudstjeneste i Feda, mens det er gudstjeneste i Fjotland under Fjotlandsdagen i juni.

Kontorlokaler

Postboks 265
4576 LYNGDAL

Besøksadresse:
Fiboveien 32
LYNGDAL

Telefon: 95 80 88 36
epost:
geir.ola.tveit@lyngdal.kirken.no

DEN NORSKE KIRKE

Prosten i Lister og Mandal

Menighetene har felles kontorlokaler på Liknes. Tidligere Rafoss hotell er ombygd til et svært tjenlig kirkesenter. Bygget er universelt utformet med heis.

IT-sikkerhet

IT-sikkerheten ivaretas ved hjelp av Kirkepartner.

Arbeidsmiljø generelt

Kvinesdal kirkelige fellesråd får god skår på arbeidsmiljøundersøkelser som utarbeides annethvert år.

Formidling av rutiner

Stabsmøtet evaluerer gudstjenester og andre arrangementer. For tiden er det stabilt personale, og erfaringene blir tatt videre til neste år. Framover blir det mer bruk av Kirka vår.

Lyngdal 25. september 2024

Geir Ola Tveit
Prost i Lister og Mandal prosti

Postboks 265
4576 LYNGDAL

Besøksadresse:
Fiboveien 32
LYNGDAL

Telefon: 95 80 88 36
epost:
geir.ola.tveit@lyngdal.kirken.no

Befaring før bispevisitas i Feda, Kvinesdal, Fjotland og Netlandsnes

18. mars 2024

Om befaringen

Om befaringen og befaringsrapporten

Befaringen fant sted 18.03.24. Med på befaringen var Per Øistein Rogstad, kirkeverge, Ove Larsen, leder i Kvinesdal kirkelige fellelråd, Tone Klev Furnes, seniorrådgiver kultur og Geir Myre, rådgiver kirkefag fra biskopens kontor.

Befaringsrapport utgjør sammen med visitasmeldingens del om kirkebygg, inventarlistene fra kirkebygge-databasen og bilder tatt under befaringen, rapporteringen til biskopen om kirkebyggene før visitasen. Rapporten er laget med utgangspunkt i skjema kirkevergen har fylt ut i forkant og samtaler under befaringen. Sist visitas i var i 2015 og det foreligger befaringsrapport for kirkene fra denne gang.

Fokus på universell utforming

Etter Lov om likestilling og forbud mot diskriminering kapittel 3 har offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten, plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner. Kirkemøtet har i [sak 7/23](#) satt et økt fokus på likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet - universell utforming av kirken.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Det finnes byggetekniske standarder som definerer universell utforming. Byggets antikvariske verdi vil kunne gjøre at man i arbeidet med tilpasning i enkelte tilfeller må dispensere fra kravene.

Der det er gjort endringer eller fakta ikke lenger stemmer med kirkebygge-databasen, må dette oppdateres. Opplysninger om tilgjengelighet hentet fra kirkebygge-databasen gjøres også tilgjengelig i publikumsdatabasen «Kirkesøk».

Fokus på inventarregistrering og oppdateringer i kirkebygge-databasen

Etter § 20, 4. ledd i Kirkeordning for Den norske kirke, skal menigheten føre register over kirkens inventar. Dette er utdypet i Regler for inventar og utstyr (Fastsatt av Kirkemøtet 15 april 2015) Kap. 7 § 29: «Menighetsrådet har ansvar for at alt permanent og kirkelig inventar og utstyr registreres i et nasjonalt register. Ved visitas og prostebesøk gis det rapport om registreringen. Jfr. følgende § 30 skal registeret oppdateres med anskaffelser, endringer, avhendinger og større reparasjoner.»

Vi viser videre til Rundskriv om forvaltning og registrering av kirkeinventar (Rundskriv P-2/2010 fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet). Her omtales bl.a. bruken av Kirkebygge-databasen som kirkens offisielle verktøy for registrering i nasjonalt inventarregister.

For kirkekunst og kirketekstiler bør minimum årstall og navn på billedkunstner/ håndverker/ tekstilkunstner bør legges inn der dette fortsatt er kjent. Dette er kunnskap som lett kan gå tapt.

Det er viktig at inventardatabasen oppdateres ved nyanskaffelser, avhendinger og tap. Gjenstander tilhørende nåværende eller tidligere kirke som er donert eller utlånt til museer eller som man har kunnskap om finnes andre steder, bør føres inn i inventarlisten med anmerking om hvor det er oppbevart/donert.

Der antall sitteplasser eller forhold angående universell utforming ikke lenger stemmer med kirkebygge-databasen bør dette oppdateres.

Bygg

Kvinesdal forvalter 5 kirkebyggbygg: 3 med vernestatus som listeført (Feda, Kvinesdal og Fjotland). Kapellet på Knaben er kategorisert som sportskapell i kirkebyggdatabasen og har status som *Bygning vigslet til kirkelig bruk (DNK)*. Resten av kirkene/kapellene har status som *Kirke etter kirkeordningen (§ 19)*.

Generelt om status for vedlikehold

Oppsummerte verdier for 4 av kirkene i Kvinesdal kommune i KA sin kirkeundersøkelse 2021

Byggningsnavn	Byggeår	Summer av Yttertak og tårn	Summer av Yttervegger	Summer av Grunn og fundamenter	Summer av Interiør og inventar	Summer av Sikring av verdigjenstander	Summer av Orgel	Summer av Brann- og tyverisikring	V Tekniske inst og inneklima	V Utendørs	V Tilgjengelighet	V Funksjonalitet
Feda kirke	1802	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Fjotland kyrkje	1836	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	1
Kvinesdal kirke	1837	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1
Netlandsnes kapell	1886	1	0	0	0	1	0	1	0	0	2	0

Knaben kapell er ikke kirke etter kirkeordningen og er derfor ikke medtatt i oversikten. 0 og 1 er et ganske godt resultat. 2 betyr at det er en klar utfordring og 3 betyr at det kreves «strakstiltak».

Overflatebehandling

I rundskriv Q06/2020 - Forvaltning av kirke, gravplass og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø (kirkerundskrivet) vises det under punkt 2.5 til at «Innvendig og utvendig overflatebehandling på fredete kirker er søknadspliktig etter kulturminneloven»

Når det gjelder listeførte kirker står det i punkt 2.3.4: «Mindre utvendige og innvendige arbeider kan utføres uten å konsultere Riksantikvaren, dersom de går ut på å videreføre eksisterende overflatebehandling i form av malingstyper og farge etc.» Å videreføre eksisterende overflatebehandling viser da til den typen maling som er brukt tradisjonelt. I praksis vil dette på listeførte kirker med malt trepanel at man viderefører tradisjonell overflatebehandling med linoljemaling. Vi viser her til Riksantikvarens artikkel om bruk av linoljemaling på deres hjemmeside.

Kvinesdal kirke

Kvinesdal kirke er bygget i 1837 og er den tredje kjente kirke på stedet. Men det kan ha vært flere kirker tidligere. Etter Brendalsmo & Stylegar sine vurderinger som det vises til i Kulturminnesøk, tyder gravlegging på at det har vært kirke her siden 1000 tallet. Første sikre skriftlige omtale av kirkestedet er 1435. Trolig er det da snakk om en stavkirke. Videre ble det bygget en tømmerkirke i 1623 som stod til dagens kirke ble bygget. Brendalsmo & Stylegar bemerker at det meste av kirkens løse inventar ble skiftet ut i tiden 1574-1607.

Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomt er fredet.

Kirken har 350 sitteplasser. (I kirkebyggdatabasen står oppgitt 430.)

Kirkens konstruksjon, tilstand og opplysninger om vedlikehold

Kirken er tømret og er kledd med malt trepanel. Sist overflatebehandling var i 2021. Da benyttet man alkydoljemaling. Kirken ble sist vasket for svartsopp før sist maling.

Det er pr i dag ikke oppdaget råteskade som ikke er utbedret. Det er pr i dag ikke oppdaget sopp eller muggproblem som ikke er behandlet.

Kirken ble gjennomgått sammen med byggefaglig kompetanse i 2019.

Universell utforming

Fysiske tilpasninger for folk i rullestol: Rullestolbrukere kan komme inn hovedinngang. Det er det er naturlig flatt terreng til hoveddøren. Rullestolbrukere er avhengig av at andre åpner døren for dem. Kirken har ikke faste plasser til rullestol i kirkerommet. Koret og alterringen er tilgjengelig for rullestolbrukere.

Det er laget et nytt tilbygg for toaletter i kirkebygget. Toalettet er HC tilpasset. Det er skiltet hvor man finner toalett.

Kirken har fungerende teleslynge. Det er ikke avmerket HC parkering ved kirken

Leder av menighetsrådet deltok i siste del av befaringen og meldte inn ønske om å fjerne benker og gi plass til barnevogner og rullestoler. Til venstre i skipet, nokså midt på, er foreslått som plassering.

Etter en drøfting rundt ulike muligheter, vil vi foreslå en befarung med arkitekt før søknad om godkjenning sendes biskop.

Der er en rampe fra kirkerommets høyre side opp til koret med rekkverk på høyre side. Rampe nyttes ved skole gudstjenester, ellers blir den i liten grad benyttet.

Oppvarming og energibruk

Kirkens totale volum er på: Det brukes gjennomsnittlig ca. 94400. Det er montert digital varmestyring som kan fjernstyres.

Kirkerommet oppvarmes hovedsakelig med rørovn på gulv under benk. Kirkerommet har kun enkle vinduer.

Orgel

Pipeorgelet er fra Bruno Christensen & Sønner orgelbyggeri, Danmark, bygging fullført 1979. Orgelet har 24 stemmer, 2 manual + koplingsmanual og pedal. Det rapporteres at det fungerer svært bra.

Kirkerommet har også et piano, samt et nytt flygel med krakk og overtrekk.

Det arrangeres 2-5 kirkekonsserter årlig i kirken, og samarbeidet med kulturetaten er godt. Flere kor, og koraktiviteten er spesielt sterk i regi av bedehuset. Det er et godt samarbeid med bedehuset i Kvinesdal og med kirken i Dalen (menigheten i Sarons Dal).

Kirkeinventar

Alterduk er i følge kirkeleksokonet sydd av Anna Høyer Mathisen i 1960. Betjeningsbordene har duker i harandagersøm. Det er ikke notert i kirkebyggdatabasen hvem som har laget alterduk og når den ble laget. Det samme gjelder for antependiet.

Flere søyler har sprekker. Rådgiverne ved bispedømmekontoret kan gi informasjon om fagkompetanse som tre konservatorer.

Siden siste visitas er dette nytt: Benkeputer, teppet/løper og belysning.

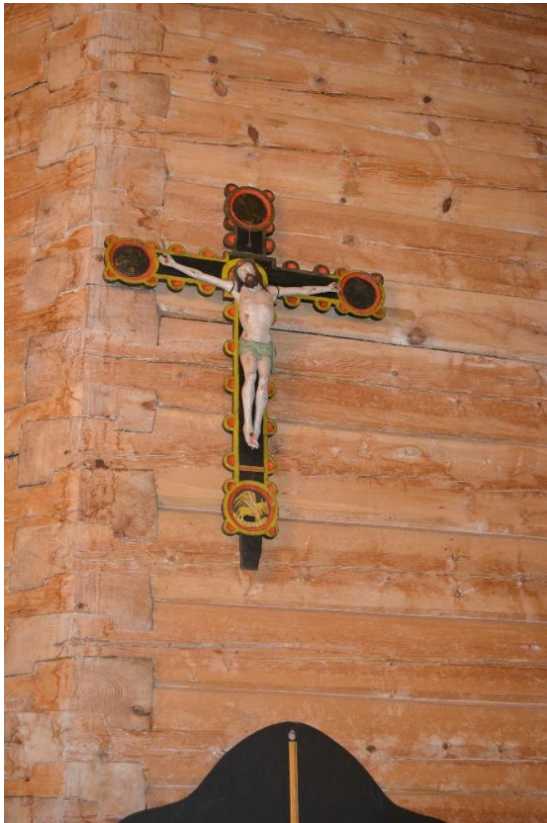
Generelt om belysning: I benkeraden midt i kirkerommet er lux 54-55, i alterpartiet med altertavlen er lux den rundt 160.

Det har vært vurdert lerret, men billedfremvisning er på vegg da det fungerer tilfredsstillende.

Messehagler

Messehagler finnes i alle liturgiske farger (2006), samt en eldre grønn. Messehaglène oppbevares på godkjente (brede) hengere.

Kirkekunst er vurdert av konservator. Kjenner ikke til tilstandsrapport lokalt. Det er laget restverdiskjema for inventar.

Krusifiks

Krusifikset fremme på høyre vegg er fra sent 1400 – tidlig 1500 tall og er en bemalt treskulptur. Det stammer fra kirken som ble revet i 1837. Krusifikset er et eksempel på sen middelalderisk lidende Kristus. Krusifikset ble lånt ut til utstillingen "Sola Gratia. Kunst og kirke i 500 år". Denne utstillingen ble produsert og arrangert av Agder og Telemark bispedømme og Tunsberg bispedømme og vist i Drammens Museum og Telemarksgalleriet på Notodden i anledning markering av Reformasjonsjubileet i 2017.

Altertavle

Altertavlen er malt av kvindølen Marcelius Førland i 1937 og viser Oppstandelsen. Bildet ble satt inn i den eksisterende portalformete, klassisistiske rammen, hvor hovedmotivet tidligere var et enkelt kors med en innrammet innskrift over. Innskriften står nå på portalens bjelkeparti: "Korsets ord en Guds kraft til salighed". I den trekantformete gavlen er det et treenighetssymbol med Guds øye i strålekrans. Altertavlen ble renset og restaurert av malermester Alf Kjær fra Mandal i 2011.

Ringeanlegg

Kirken har to klokker. Hovedklokke ringes med elektrisk ringeanlegg og kan fjernstyres. Den har innskrifsjonen 1818. Den lille har et kors. Klokken regnes for å være fra 1200 tallet. Den er ikke i bruk.

Kirkens egnethet

Kirkens lokaler oppleves svært godt egnet for vanlige gudstjenester. Kirkens lokaler er godt egnet for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc.

Kirken egner seg godt til konserter og kulturarrangementer.

Saker siden sist

17/03569 Kvinesdal kirke i lister prosti - universell tilgang og wc – ferdig 2022

14/6194 Belysning

15/3871 Nytt teppe

16/2320 Menighetscenter

21/00891 Nøkkelsafer

Feda kirke

Feda kirke er bygget i 1802 og er den Dette er den tredje kjente kirke på stedet. Eldste sikre omtale av kirke på stedet er fra 1362. Men 60 tidligere omtaler biskopen av York en Wiljalm av Kilnsea som hadde vært prest i St Nikolas' kirke i Feda i Stavanger bispedømme. Trolig er det her tale om en stavkirke. Denne blir erstattet av en tømmerkirke 1593. I 1800 omtales den som «brøstferdig» og erstattes av nåværende kirke som ble innviet i 1802. I 1918 holdt dagens kirke på å bli flammens rov. I Flekkefjordposten kan man like etter påske 1918 lese om den heltmodige innsatsen kirkegjengerne 2. påskedag gjorde for å redde kirken. Det hadde tatt fyr i taket, rundt ovnspiperøret. (Kulturminnesøk)

Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomt og deler av kirkegård er fredet.

Kirken har 250 sitteplasser. (I kirkebyggdatabasen står oppgitt 300.)

Der er en gammel gravhaug ved kirken – mot fjorden. Det store treet som står på haugen fikk en knekk i storm og har i dag tyngden på den ene siden. På grunn av fredningsbestemmelser er det ikke anledning til å plante nytt tre siden det er en gravhaug.

Kirkens konstruksjon, tilstand og opplysninger om vedlikehold

Kirken er murt med naturstein og er kledd med malt trepanel. Sist overflatebehandling var i 2022. Da benyttet man alkydøljemaling. Kirken ble vasket for svartsopp før sist maling

Det er pr i dag ikke oppdaget råteskade som ikke er utbedret. Det er pr i dag ikke oppdaget sopp eller muggproblem som ikke er behandlet.

Kirken har ikke vært gjennomgått av noen med byggfaglig kompetanse de siste fire årene.

Eventuell kommentarer som gjelder kirkens tilstand: Tilstanden er god. Den ble gjennomgått av byggfaglig kompetanse i 2019. I 2020 ble det også foretatt drenering rundt kirken og heving av kledning mot "huset" for å forhindre råteskader.

I 2018-2019 var Feda kirke blant utvalget i NIKU sitt forskningsprosjekt: Klimasikring av listeførte kirker i Agderfylkene. Rapporten viste at relativt enkle tiltak kunne bedre vilkårene for byggene. I Feda ble det bl.a. gjort forbedringer på dreneringen rundt kirkeveggene.

Universell utforming

Rullestolbrukere kan komme inn sideinngang eller annen sekundær inngang. Det er naturlig flatt terreng foran denne inngangen. Rullestolbrukere er avhengig av at andre åpner døren for dem. Kirken har ikke faste plasser til rullestol i kirkerommet. Koret og alterringen er ikke tilgjengelig for rullestolbrukere. Kirken har fungerende teleslynge eller andre løsninger for hørselsheemmede.

Det er toalett i nærliggende bygg. Her er det også HC toalett. Det er avmerket HC parkering ved kirken.

Det er to trinn opp til alteret. For publikum som har vanskeligheter med trinnene, har man etablert en ordning hvor de sitter på første benk i sideskipet, så blir de tildelt nattverd der.

Alternativt kan døpefont flyttes ned foran koret. Også ved konfirmasjon der funksjonsnedsettelse er representert kan for eksempel knefall settes ned på kirkegulvet slik at det blir likt for alle.

Det er rullestolplass i venstre tverrskip til adkomst sideinngang. Dette arealet fungerer også som barnekrok.

Oppvarming og energibruk

Kirkens totale volum er på: Det brukes gj. snittlig ca 23700. Det er montert digital varmestyring som kan fjernstyres.

Kirkerommet oppvarmes hovedsakelig med infrarøde ovner på underside av benk.

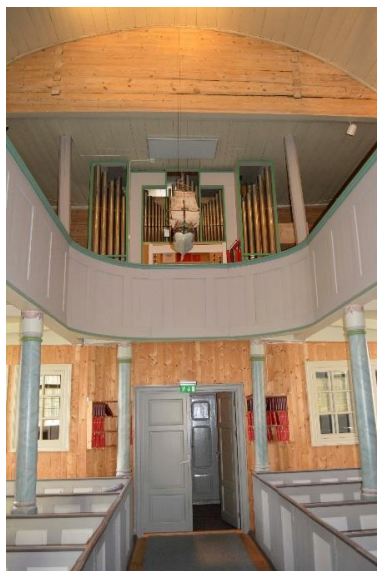
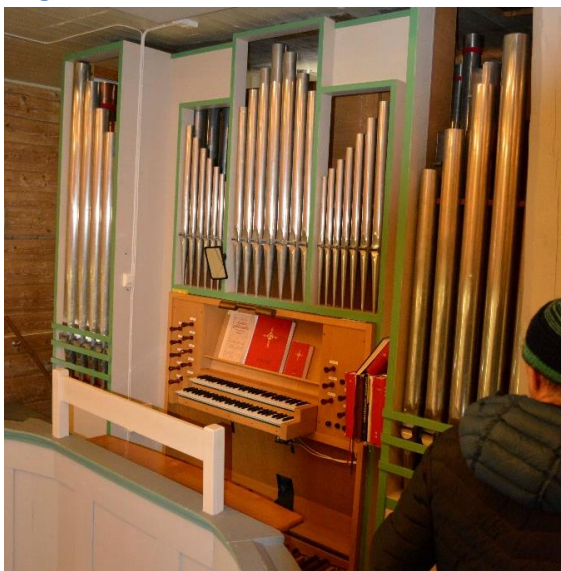
Solceller på taket av menighetshuset tok 1/3 av strømforbruket i fjor.

Det kan være krevende og noe risikofylt i forbindelse med skifting og justering av pærer inne i kirkerommet.

Energiøkonomisering:

Nye IR ovner. Digital varmestyring

Orgel

Kirken har et pipeorgel produsert av J. H. Jørgensen Orgelbygger i Oslo. Bygging ble fullført i 1979 og vigslingsdato var 13. januar 1980. Orgelet har 12 stemmer, 2 manual og pedal og registertall er 15. Orgelet blir jevnlig stemt av Bruno Christensen firma i Danmark og fungerer til gudstjenester, men til orgelmesser og liknende har det ikke en tilfredsstillende kvalitet.

Kirken har et piano, Sauter (1983). Kirkerommet har i tillegg et flygel som foreløpig er i privat eie.

Kirkeinventar

Kirken ble restaurert tidlig i 1990 -årene og man fant da frem til de opprinnelige fargene og benkene.

Lysekronen i kirkeskipet har vært til reparasjon hos firma i Bergen. Ennå mangler det reparasjon av to armer som er knekt og som ikke er på lysekrona i dag. Der er gjørtler i vår region og denne kan kontaktes for videre restaurering av lysekronen. Lux verdi målt i kirkerommet er 330-350.

Døpefont, dåpsfat og symbolikk

T.v.: Døpefont i tre med messing. Ca. 1850. Dåpsfat i messing med Nevnes første gang i 1663. Oppi dåpsfatet står en "Rebekkakrukke" i poselen. Disse var svært vanlige på 1800 tallet i kirker og i bedehus og ble laget flere steder Kongelig Dansk porselen, Egersund Fayanse, Prosgrunn porselen m.fl.. Kirken har i tillegg en Kobberkanne til dåpsvannet fra ca. 1878. T.h: Symbolikk over døpefont er en pelikan fra ca. 1900 som henger over døpefonten. Den "mater" sine unger med sitt "hjerteblood".

Messehagler

Messehagler finnes i lilla, grønn, hvit og rød og er sydd av Oddlaug Tjomsland i 1998-2000. Hun har også levert flere tekstiler til kirken som prekestolklleder og stolaer. Messehaglener oppbevares på godkjente (brede) hengere.

Kirkekunst er vurdert av konservator. Det er laget restverdiskjema.

Altertavle

Altertavle er fra ca. 1850 og er et stort kors med gullkanter, gavli i tre og søyler. Billedkunstner og malermester Alf Kjær fra Mandal har restaurert altertavlen og kirkeinteriøret generelt. Kirken ble restaurert tidlig i 1990 - årene og det ble da funnet tilbake til de opprinnelige fargene i interiøret.

Alterduk i hardangersøm gitt av Feda husmorlag.

Av øvrige kirkeinventar er det store epitafiet. Det henger i dag på veggen i høyre galleri nærmest koret. Et epitafium er et minnesmerke over en avdød. Maleriet forestiller den korsfestede Kristus i skyene på dommens dag. På hver side er det engler som blåser i domsbasun. Motivet ellers er portretter av mann, kone, to voksne jenter og en gutt. Et lite barn ligger med lukkede øyne og er antakelig dødt. Bildet er malt på tre og er ikke signert. Ifølge tekst innskrevet under bildet er de portretterte trolig tilhørende Michell Jensson Bloch som var den eneste sorenskriver som vi med sikkerhet vet har bodd på Feda. (*Kirken og bygda*. Utgitt til Feda kirkes 150 års jubileum, 1952). Epitafiet ble restaurert i 1959 av snekker og fikk da også ny ramme.

Det ble oppgitt på befaringen at epitafiet har vært undersøkt av Riksantikvaren tidligere. Malingsfelt viser skjørhet som kan starte krakelering. Epitafiet ble også undersøkt av malerikonservator ved Sørlandets Kunstmuseum i 2016 og det ble da, på grunn av begynnende krakelering, frarådet å ta ned bildet for videre transport i forbindelse med en kirkeutstilling i Reformasjonsjubileet i 2017.

Lysmåling ved epitafiet viser en lux verdi på 123 –124.

Ringeanlegg

Hovedklokke ringes med elektrisk ringeanlegg. Kirken har to klokker i jubileumsboka Feda kirke 200 år. Den største er fra 1723 mens den minste ble omstøpt fra en eldre klokke i 1760 av Jacob Rendler. Klokken fra 1723 kan også være en omstøpning, men er i hvertfall støpt i København av Henrik Tessin.

Kirkens egnethet

Kirken har ikke lerret for bildefremvisning, men det er montert en plate til høyre øverst på korveggen i front og en plate på venstre korvegg. Ser vi på forrige befaringsrapport, var teksten vist direkte på vegg. Dette ble da sett på som en god løsning. Siden har man altså gått for en løsning med plater på begge sider. Disse er høyt plassert og platene og er ikke fargemessig spesielt godt tilpasset veggen.

Kirkens lokaler oppleves svært godt egnet for vanlige gudstjenester. Kirkens lokaler er godt egnet for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc.

Det finner sted mange arrangementer i menighetshuset: "Huset - Feda bedehus og kirketun" som ble innviet med gudstjeneste og stor menighetsfest 19. august 2012.

Saker siden sist

16/1039 Nytt teppe

18/05188 benker på galleri

19/02936 Klimatiltak - senkning av terreng for å skåne kledning

21/00550 Utskifting av rørovner

21/00891 Nøkkelsafe

22/01202 Feda «Huset» - montering av solceller

Fjotland kyrkje

Fjotland kyrkje er bygget i 1836 og er den andre kjente kirke på stedet. Den første kjente kirken ble bygd i 1670¹. Men et bilde eller sannsynlig et krusifiks ble i 1902 stjålet fra kirken (Se eget avsnitt under inventar) Dette kan sammen med andre indikasjoner kunne tyde på at kirkstedet er enda

¹ Jubileumboka *Fjotland si kyrkja i 316 år : 1670-1986* forteller at den gamle kirken ble bygd i 1670 og trolig revet og bygd opp igjen større i 1835-36.

eldre, i følge registrator i Askeladden, noe som tilbakevises i andre kilder². Tømmer fra den gamle kirke ble brukt til takspån på den nye. (Kulturminnesøk/Askeladden)

Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomt er fredet. Kirken har 300 sitteplasser.

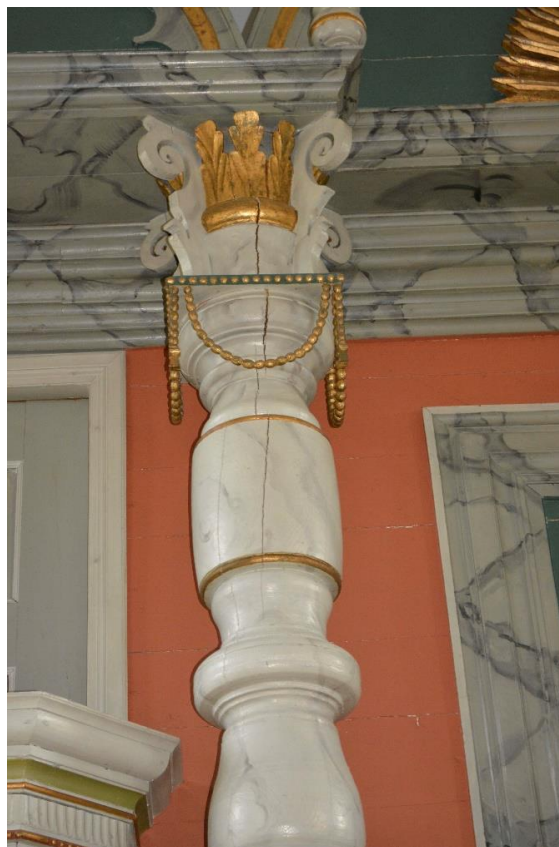
Kirkens konstruksjon, tilstand og opplysninger om vedlikehold

Kirken er tømret og er kledd med malt trepanel. Sist overflatebehandling var i 2021. Da benyttet man alkydøljemaling. Kirken ble sist vasket for svartsopp før sist maling

Det er pr i dag ikke oppdaget råteskade som ikke er utbedret. Det er pr i dag ikke oppdaget sopp eller muggproblem som ikke er behandlet.

Byggfaglig kompetent person var med på gjennomgang i 2019.

Siden siste visitas er det kommet nye vinduer innvendig og ny rød løper i ull.

Både fremme i skipet til venstre, nede i høyre skip og i koret, er der søyler som har sprukket opp i treverket. Bispedømmekontorets rådgivere kan gi råd om tre konservatorer for restaurering.

Korpartiet er litt trangt, og det har søkt om å bygge ut koret. Man har foreløpig konkludert med at det vil bli for stor inngripen i det tilbakeførte miljøet.

² I *Norges land og folk : topografisk-statistisk beskrevet : topografisk-statistisk beskrivelse over. 10 2 : Lister og Mandals amt Byerne og herredene* side 542 refereres det til et kongebrev datert 20. oktober 1669 at Fjotland kirke skal oppføres med bakgrunn i den lange og besværlige kirkeveien folk har.

Universell utforming

For noen år siden kom det også opp forslag om å fjerne benker for rullestoler og barnevogner fremme. I dag det tatt ut benk bakerst til venstre, til lekekrok, barnevogn og rullestol

Rullestolbrukere kan komme inn hovedinngang. Det er permanent rampe som fører til hoveddør. Rullestolbrukere er avhengig av at andre åpner døren for dem. Kirken har faste plasser tilpasset rullestol i kirkerommet. Koret og alterringen er ikke tilgjengelig for rullestolbrukere.

Det er toalett i nærliggende bygg. Her er det også HC toalett. Det er avmerket HC parkering ved kirken.

Oppvarming og energibruk

Det brukes årlig ca. 65200 kwt. Det er montert digital varmestyring som kan fjernstyres.

Energiøkonomisering: Kirkerommet oppvarmes hovedsakelig med rørovn på gulv under benk. Det er montert koblede vinduer.

Orgel

Pipeorgel produsert av Vestlandske Orgelverksted, bygging fullført periode 1972 og vigslingsdato var 7. mai 1972. Stemmetall 12. 2 manual og pedal. Det rapporteres at det er enda i bruk, men fungerer dårlig. Kirkerommet har i tillegg et flygel (ca. 1996).

Kirkeinventar

Der er en sterk rosemalingstradisjon i Fjotland. I Fjotlandsrosa kan vi lese: *Gudtorm Persson Eftestøl, rosemålar, treskjerar og handverkar frå Eftestøl i Fjotland som danna skule for den såkalla Vest-Agder-stilen innan norsk dekorativ bygdemåling og er blitt ståande som den fremste representanten for rosemålinga frå Vest-Agder.* (Per Øistein Rogstad, Fjotlandsrosa, 2022).

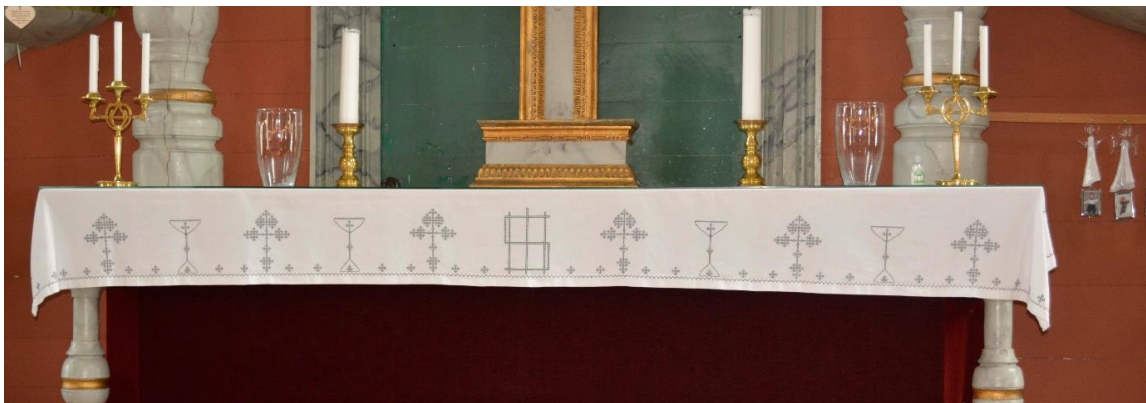
Kirken har utskårne og bemalte dører til kirkestolene. Hver gård hadde sin kirkestol og sin utsmykning. Det var mye utskjæringer i den gamle kirken, og det ser man igjen på inventar som er flyttet over i den nye kirken, slik som i benkedørene; med rytmisk mønster og dekor.

I Flekkefjordposten 13. mai 1902. kan en under overskriften «Stjaalet kirkebillede» lese følgende

I fjotland kirke er forsvundet et i Træ udskaaet Billede, forestillende Frelseren paa Korset. Billede, der paa Grund af sin Olde antages at være af betydelig Værdi, er sandsynligvis stjaalet. Man gjetter paa et omstreifende Opkjøber av Oldsager.

Hendelsen er også omtalt i flere andre aviser rundt om i landet.

I boka Fjotland kyrkje 316 år skriver Tor Veggeland: «Ingeborg Ousdal, Håland, gav ein altarduk til Fjotland kyrkje».

Kirken fikk liten lysglobe i 2014.

Messehagler

Messehagler finnes i alle liturgiske farger. En eldre rød, i tillegg disse av tekstilkunstner Kirsten Irgens:

Hvit (2010), Fiolett (2013), Rød (2019) og Grønn (2011). I tillegg laget hun lesepultkleder i alle fire farger, samt stola i fiolett og rød.

Messehaglène oppbevares på godkjente (brede) hengere. Det er gjennomført lyskjemende tiltak for å bevare tekstiler fra falming. Det er laget restverdiskjema.

Altertavle

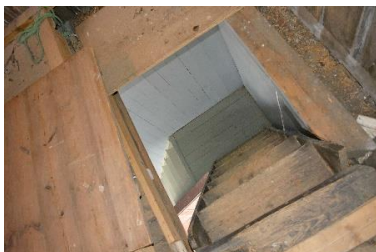

Altertavlen (sakristiveggen) er en firkantet ramme, og kors med gullkant mot grønn bakgrunn. Den er integrert i fondveggen der det er en prekestol på hver side. I boka "Fjotland: sogebok" (1949) kan vi under overskriften *Den nye kyrkja* lese: *Folk fortel ymist om byggjingi (...). Byggmesteren var Torgje Torvaldson Berkjeland frå Hægebostad. Men det var mange bygdefolk på arbeidet. Gunnar Mjåvatn slo spiker og laga meste jarnvarket, so nær som fløyi. Det gjorde Tore gravør. Torgrim Krågeland svarva sulone til sakristiveggen. Vorm Mjåvatn skaut i hop preikestolen og arbeidde visst mykje på sakristiveggen. Men det skal vere galt. Det var Lars Olson Stedjan, som visst må ha vore frå Grindheim som gjorde det. I kyrkjestolen stend det: "Bernt for maling, efter akord 40 spdr." Det er sikkert Bernt Spillebrok som er meint (...). Eit av dei fyrste framleggi i Fjotland heradstyre var eit framlegg frå Gunnar Mjåvatn om å flytja preikestolen fram i koret, då presten var vond å høyra, men det blei inga flytting av.*

T.h.: Døpefont i tre. Dåpsfat i hamret messing anno 1677. T.v.: Detalj: Den gamle brudestolen har årstallet 1687 og navnen Aslak Tolefsøn og Tore Aslaksøn Håland (Far og sønn). Den er nok en gave fra Aslak. På toppen av seteryggen har den innskriften: «Den 17. mars blef kierkegaarden vigde 1670.»

Ringeanlegg

Hovedklokke ringes med elektrisk ringeanlegg. Den kan fjernstyres. Kirken har bare én klokke. I følge boka: *Fjotland si kyrkja i 316 år : 1670-1986*, ble klokka fra den gamle kirken støpt om to ganger, først i 1785. Så ble klokken flyttet over i den nye kirken. Men man var ikke fornøyd med klangen og det ble samlet inn til en ny i 1846. Men i den nevnte boka skriver Tor Veggeland at det trolig var den gamle

klokka som ble støpt om igjen av Knud Christian Schmidt i 1846. Øverste trapp opp til klokkerpmmet mangler gelender.

Kirkens egnethet

Kirkens lokaler oppleves egnet for vanlige gudstjeneste (1). Kirkens lokaler er i liten grad til hinder for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc.

Det er lite plass framme i koret og i kirken for å ha vandringer i gudstjenestelig sammenheng.

Fra interiøret i servicebygget ved kirken

Saker siden sist

14/7564 Lysglobe / Teppe

Øverst: gammel løper/og teppe i alter. Nederst: Nye løpere samt lysglobe

16/1628 Kirkestova

16/1201/17/00172 Fasadeprikkling

18/05187 Endring av benker

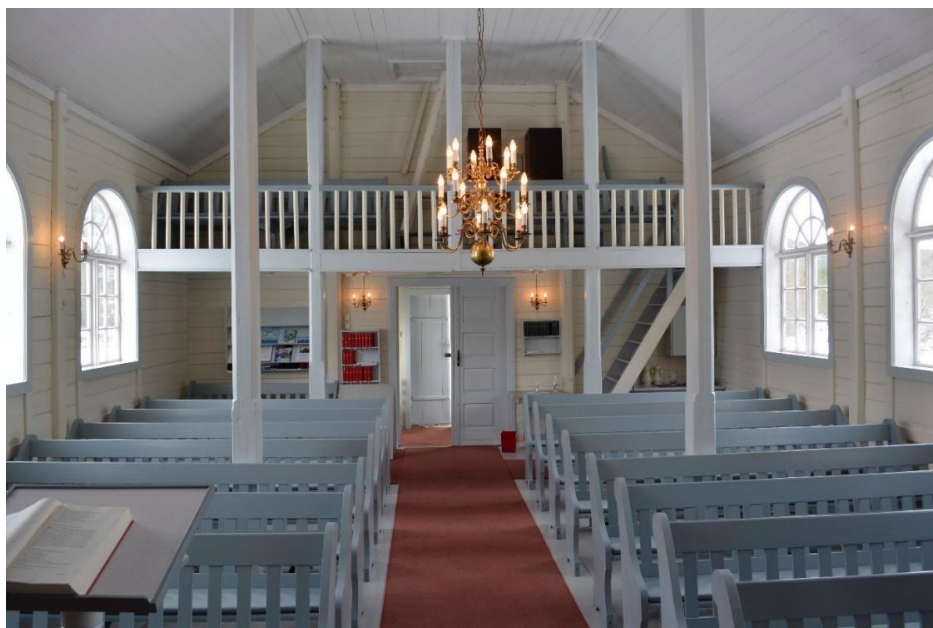
18/01834 Varevindu

21/00891 Nøkkelsafer

Netlandsnes kapell

Netlandsnes kapell er bygget i 1886. Det er ikke kjennskap til at det har vært kirker her tidligere. Fjotland ble eget prestegjeld i 1854. Samtidig ble det bestemt at de øvre gårdene (Oppover mot Knaben) skulle få egen gravplass på Netlandsnes. Men man startet samtidig opp med et arbeide for å få et kapell på stedet. Kapellets godkjenninger etter tegninger av Hans Andersen Fedde, ble undertegnet av den kjente salmedikteren Elias Blix (kirke- og undervisningsminister 1884–1885 og 1886–1888.) Plan om kirkegård ble først realisert i forbindelse med byggingen av kapellet.

Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *ikke vernet*. Hverken kirketomt eller kirkegård er fredet.

Kirken har 80 sitteplasser. (I kirkebyggdatabasen står oppgitt 100.)

Kirkens konstruksjon, tilstand og opplysninger om vedlikehold

Kirken er tømret og er kledd med malt trepanel. Sist overflatebehandling var i 2019. Da benyttet man akryl-maling (vannbasert). Kirken ble sist vasket for svartsopp før sist maling

Det er pr i dag ikke oppdaget råteskade som ikke er utbedret. Det er pr i dag ikke oppdaget sopp eller muggproblem som ikke er behandlet. Kirken har vært gått gjennom med byggfaglig kompetanse i 2019.

Universell utforming

Fysiske tilpasninger for folk i rullestol:

Rullestolbrukere kommer ikke inn i kirken uten å løftes inn. Trapp til hovedinngang er på 6 trinn. En permanent løsning for rullestoler har ikke vært diskutert. En heisløsning virker mest oppnåelig. Kirken har ikke tillaget faste plasser til rullestol i kirkerommet. Men det er relativt god plass bakerst i kirkerommet. Koret og alterringen er heller ikke tilgjengelig for rullestolbrukere. Men her er det bare ett trinn opp til koret.

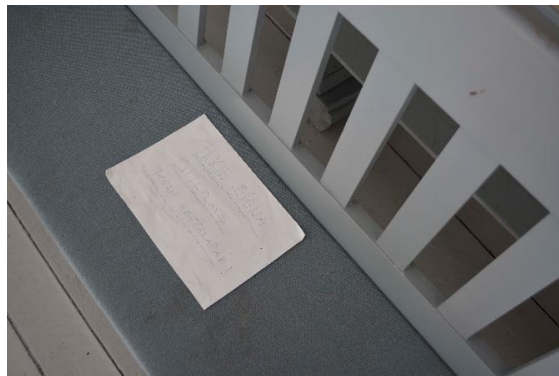
Det er toalett i nærliggende bygg. Her er det også HC toalett. Det er ikke avmerket HC parkering ved kirken

Oppvarming og energibruk

Det brukes årlig ca 24077 kwt. Det er montert digital varmestyring som kan fjernstyres.

Kirkerommet oppvarmes hovedsakelig med rørovn på gulv under benk.

Orgel

Spillepult for Allan-orgelet. Benken foran høytalerne på galleriet. Der kan det nok oppleves som litt høy lyd.

Kirken har et digitalt kirkeorgel. Det ble installert i 2010. Det er et Allen L- 4 orgel med 2 manualer og pedal. Det har 27 stemmer, 7 frikombinasjoner og 2 lydkanaler med digitale romklanger. Det rapporteres at orgelet fungerer godt som arbeidsinstrument.

Kirkeinventar

Døpefont og døpefat

Døpefont i tre. Jakob J. Knaben hamret ut et døpefat av ei tynn kopperplate og gav kapellet 1936. Det er identisk med dåpsfatet på Knaben. Til å ha dåpsvannet i kom de i 1936 ei dåpskanne i sølvplett der det står inngravert: Trolig ei gave fra helselaget.

Brudestoler

Det to brudestolene fremme i koret ble laget av tidligere sokneprest i Kvinesdal Simon Johan Egeland (f. 1928 – d. 2011) i 1995

Messehagler

Messehagler finnes i rødt. Messehaglene oppbevares på godkjente (brede) hengere. Det er gjennomført lyskjemende tiltak for å bevare tekstiler fra falming.

Det er ikke laget restverdiskjema for kirken.

Altertavle

Gamle Fjotland kommune gav ny altertavle til Netlandsnes kapell i 50 års gave. Altertavla er malt av den kjente Kvinesdals-malaren, Marcelius Førland i 1936; "Jesus møter sine etter oppstandelsen". Trygve Eftestøl skar ut rankeornament og stiliserte blomster rundt altertavla.

Ringeanlegg

Hovedklokke ringes manuelt. Kirken har bare én klokke. Den har initialene B.V.C.

Kirkens egnethet

Kirkens lokaler oppleves egnet for vanlige gudstjeneste (1). Kirkens lokaler ikke godt egnet for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc.

Manglende HC-tilkomst gjør kirkerommet seg lite egnet særlig for funksjonshemmede. Rommet i seg selv er egnet til gudstjenester for familier. Det er bare 4-6 gudstjenester årlig i kapellet, og det er vanskelig å se for seg å prioritere oppgradering utover dette.

Tiltak siden sist:

14/7513 Stolaer - To vendbare i 4 farger fra Savile Row

Knaben kapell

Bygget til Knaben kapell ble opprinnelig bygget som selskapslokale av Knaben selskapelige forening. Men lokalet ble etter hvert for lite. Først var tanken at Knaben indremisjon skulle kjøpe bygget, men direktøren for gruveselskapet mente at Knaben gruver burde ha et kapell og fikk overbevist hovedstyret i selskapet, a/s Knaben molybdængruver. Det ble ombygd og innredet etter tegninger godkjent av kirke departementet. Ingeniør Hans Aase stod bak tegningene og det ombygde lokalet stod ferdig som kapell i 1936. 11. oktober av biskop Maroni. Bygget har leilighet i andre etasje. Gruveselskapet kostet både losji for kirketjener og ga i tillegg en godtgjørelse for prest. Alt vedlikehold bel også bekostet av gruveselskapet. I 1951 ble det sikret statuetter for den videre bruk av bygget som kapell selv om gruveselskapet skulle bli overtatt av andre. Bygget skulle da tilfalle kommunen og forutsettes brukt som kirke. I 1973 la gruve driften ned og i 1976 ble bygget skjøtet over på kommunen. Det brukes i dag til enkelte gudstjenester for de som har kjøpt gamle boliger som fritidsboliger på Knaben. (Fjotland si kyrkja i 316 år : 1670-1986)

Kapellet var ikke med i befaringsrunden denne gang. Bildene er fra befaringen før visitas i 2015.

Det er ikke gjort endringer siden sist visitas. Bygget står i kirkebyggdatabasen oppført som Bygning vigslet til kirkelig bruk (DNK) Sportskapell/fjellkirke. Fjotland sokn står oppført som eier og Kvinesdal kirkelige fellesråd står oppført som forvalter.

Kilder:

Fjotland si kyrkja i 316 år. 1670-1986. Tor Veggeland. Hegland Trykkeri, Flekkefjord.1985.

Kvinesdal kirkelige fellesråd; Inventarlistar

Kvinesdal kirkelige fellesråd, hjemmeside

Kirketjenere og kirkeklokker 1955. 1. Anna Lindhjem. 1955

Kirkesøk.no – kirkebyggdatabase med inventarlistar

Kulturminnesok.no/Askeladden

Våre kirker – Norsk kirkeleksikon. Alf Henry Rasmussen. 1993

Litteratur:

Kvinesdal kirke 150 år : 1837-1987. Menighetsrådet, 1987 *

Kvinesdal kyrkje. 1837 – 2. november 1937. Festskrift. Kvinesdal sokneråd. 1937. *

Feda kirke 200 år : til Guds ære og egen nytte. Svindland, Petter B. | Overå, Elisabeth A. 2002 *

Feda og Bygda. Utgitt til Feda kirkes 150 års jubileum 1802 – 2. mai 1952. Hans Olav Tønnesen. 1952.

Fjotland : Sogebok. Jerstad, Johan. 1949 (Kapittel om Fjotland kirke)

Fjotland si kyrkja i 316 år. 1670-1986. Tor Veggeland. Hegland Trykkeri, Flekkefjord.1985.

Molybden-eventyret i Knabheia 1885-1973. Veggeland, Tor. 1987 (Kapittel om kapellet)

**Finnes i bispedømmekontorets bokhylle*

Tekst og foto: Tone K. Furnes & Geir Myre

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark biskop

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Dato: 27.11.2024

Vår ref: 24/00354-5 THS

Deres ref:

Visitasprotokoll fra bispevisitas i Hjartdal sokn 2024

Vi takker for flotte dager sammen.

Vedlagt visitasprotokollen som inneholder følgende:

- Biskopens visitasforedrag
- Menighetens visitasmelding
- Prostens rapport fra kontorvisitas
- Kirkebyggrapport
- Visitasprogram

Med ønske om Guds fortsatte velsignelse over arbeidet i Hjartdal!

Med vennlig hilsen

Stein Reinertsen
Biskop

Trine H Syvertsen
Kirkefagsjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

Visitasforedrag Hjartdal 24.11.24
Visitasmelding for Hjartdal sokn 2024
Kontorvisitas Hjartdal 2024
Kirkebyggrapport Hjartdal sokn
Visitasprogram Hjartdal 2024

Kopi til:

Agder og Telemark bispedømmeråd

Postboks 208

4662
KRISTIANSAND S

Postadresse:
Postboks 208
4662 KRISTIANSAND S

E-post: agder.biskop@kirken.no
Web: www.kirken.no/agder
Org.nr.: 818 066 872

Telefon: +47 38 10 51 20
Telefaks:

Saksbehandler
Trine H Syvertsen

Mottakere:

Prosten i Øvre Telemark prosti

Seljord 3840 SELJORD
kyrkjekontorBrøløsvn
13 aSoknepresten i Hjartdal sokn
Hjartdal sokneråd
Hjartdal kommuneSaulandsvegen 414 3692 SAULAND
Saulandsvegen 414 3692 Sauland
Saulandsvegen 414 3692 SAULAND

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark biskop

Visitastforedrag ved bispevisitasen i Hjartdal sokn 19. – 24.11.24

Kjære menighet!

Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

Det har vært en stor glede å være sammen med dere denne visitasuken. Vi har vært igjennom et innholdsrikt og spennende visitasprogram, og jeg har blitt kjent med soknerådet og ansatte. Det har vært en stor berikelse, og jeg ser tilbake på disse dagene med takknemlighet. Takknemlighet for alt som skjer, for alle som finner sin plass i menigheten, for at dere har som mål å vekke og nære det kristelige liv i soknet!

Forberedelser

Det ligger mye planlegging bak en visitas. Prost Asgeir Sele har ledet prosessen sammen med ansatte og sokneråd. Prosten har gjennomført kontorvisitas, og rådgiver på bispedømmekontoret har utarbeidet en rapport om kirkebyggene. Menigheten har levert en veldig god visitasmelding før visitasen, og dere har laget et program som viser mye av bredden i menighetslivet og kontaktpunktene dere har ut i kommunen.

Stab og menighetsråd

Selve visitasen startet med møte med stab og leder av sokneråd. Sammen gjennomgikk vi visitasprogrammet. Jeg har også i løpet av dagene hatt samtaler med enkeltpersoner.

Møte med kommunen

Jeg møter alltid kommunens ledelse når jeg er på visitas, og det ble et hyggelig gjensyn med ordfører Bengt Halvard Odden som jeg også traff ved visitasen i 2016. Sammen med kommunedirektør Mona Slaaen og enhetslederne Inger Øya Grøgård og Ingunn Espesett Vreim ble det en hyggelig og nyttig arbeidslunsj. Det var fint å lære mer om Hjartdal som kommune, og vi snakket sammen om hvilke forventninger kommunen har til kirken – og hvilke ønsker kirken har for å utvikle samarbeidet enda mer, om mulig. Jeg ber alltid kommunen om å skrive kirken inn i sine planer, og er glad for at dere allerede dagen etter ville nevne kirken inn i beredskap. Samarbeid mellom skole og kirke snakket vi også om, og muligheten for å formalisere dette allerede gode samarbeidet inn i en skriftlig plan. Kommunen utfordret også kirke på noen ting, og det synes jeg er flott. Vi tar med oss innspillene videre, blant annet dette med kontakt med frivillighetssentralen.

Bedriftsbesøk

Når jeg er på visitas, er jeg gjerne også på bedriftsbesøk. Det er viktig for meg å møte bedrifter som på en eller annen måte preger stedet. Det er kanskje ikke å regne som et ordinært bedriftsbesøk, men jeg hadde anledning til å være et sted som jeg vet dere er stolte av å ha i kommunen – og det med god grunn – nemlig Tuddal høyfjellshotell. Her har jeg vært flere ganger, og det var fint å overnatte her igjen!

Holms kolonial fikk jeg besøke, også denne lille bedriften må kunne sies å være et viktig sted i kommunen. Det var interessant å høre historien bak!

Dere har en veldig spennende forening i Hjartdal som vel på mange måter må kunne sies å være enestående: Hjartdal Gamaltekniske Forening. Det ble et hyggelig besøk med omvisning, men ikke minst den gode praten rundt bordet. Her er det mye latter og godt vennskap! Dette har blitt et viktig møtested for mange, som dere på en fin måte satte ord på. Vi snakket til og med om hvor artig det kunne være å sammen med menigheten lage en traktorgudstjeneste!

Diakoni

Jeg vet at dere gjør et flott diakonalt arbeid. Mye av dette er ikke synlig for andre enn de det gjelder, slik det skal være for mye av det diakonale arbeidet.

Jeg har lest i visitasmeldingen og i strategiplanen for denne soknerådsperioden om hva dere tenker rundt diakoni, og jeg synes det er flott at dere blant annet har vedtatt å sette diakoni på dagsorden i hvert soknerådsmøte. Konkret drømmer dere om å få i gang en besøkstjeneste av frivillige, noe som også ble nevnt i møte med kommunen.

Andaktene og musikkstundene dere har på omsorgssenteret er absolutt et godt diakonalt arbeid, og jeg merket meg at organist Torill Møinichen Skårdal kjenner beboerne så godt at hun vet hvilke sanger den enkelte liker! Det var hyggelig å være der og få lov til å ha andakt.

Voksenopplæringen var invitert til Sauland kirke, og det ble en hyggelig stund med flyktninger fra Syria og Ukraina der jeg fortalte om kirken i Norge, om å være biskop, og at de er hjertelig velkomne til kirken. Kirkevergen nevnte også for dem at dersom de ønsker egne samlinger i kirken, så kan det ordnes.

Det var ikke bare de som lærte om kirken i Norge, men jeg lærte også litt om kirken i Ukraina. Det er alltid en berikelse å lære om hverandres praktisering av tro.

Gudstjenesteliv og kirkebygg

Kirkens medlemsundersøkelse viser at et stort flertall av våre medlemmer fremhever kirkebyggenes sentrale betydning. De er viktige for langt flere enn dem som går ofte på gudstjeneste. Dere er i Hjartdal beriket med tre vakre kirker. Det er mye sett i forhold til antall innbyggere, men de er godt vedlikeholdt – mye takket være to dyktige kirketjenere som evner å utrette mye tross noe anstrengt økonomi. All ære til dere!

Det ble en flott kveld i Hjartdal tirsdagen. Først hadde vi en god middag på Holms landhandel med sokneråd og ansatte med tid til en nyttig og konstruktiv samtale om arbeidet i menigheten. Her har dere tanker om arbeidet som jeg håper dere tar med dere videre!

Fra Holms landhandel til Hjartdal kyrkje er veien kort. Her ble det en veldig fin avslutning på dagen med blant annet sang av Ingvill Buen Garnås og de to eldste i kvedargruppa, og et lokalhistorisk foredrag om kirken ved Olav Tho.

Konfirmantarbeid

Årets konfirmantkull har kommet i gang med et par samlinger, og jeg fikk være med dem onsdag i Sauland kirke. Etter mat og prat leste prost en bibelfortelling om sauene som gikk

seg vill og utfordret soknerådsleder Edvard Eikemo til å fortelle om sauehold, før jeg fikk svare på litt av det teologiske innholdet i teksten. Konfirmantene laget også noen spørsmål som «hvordan ble du biskop» og «hvor gammel er verdens eldste kirke», og jeg viste frem hvordan en biskop kler seg.

Økumenikk

Når jeg er på visitas, er det viktig for meg å møte ledere fra andre kirkesamfunn i området, og snakke om hva man kan være felles om.

Det ble et fint møte med Betel i Hjordal. Vi snakket om at det er mer som forener kristne fra ulike kirkesamfunn enn det er som skiller. Det er viktig at vi som kristne står sammen!

Vi snakket også om ungdomsklubben Finbeck som det har vært vanskelig å drive videre på grunn av mangel på ledere. Det er et sterkt ønske om å få dette gode tiltaket i gang igjen, og det ble snakket litt konkret om muligheten for dette.

Hjordal barnespel er også et fint eksempel på økumenisk arbeid.

Utfordringer og veien videre

En visitas er ikke over når jeg drar, på en måte er det nå det begynner. Alt forarbeidet, møtene og samtalene peker ut en retning for veien videre. En retning for arbeidet med å vekke og nære det kristne liv menigheten. Jeg har derfor behov både for å bekrefte alt dere får til og oppmuntre til videre arbeid:

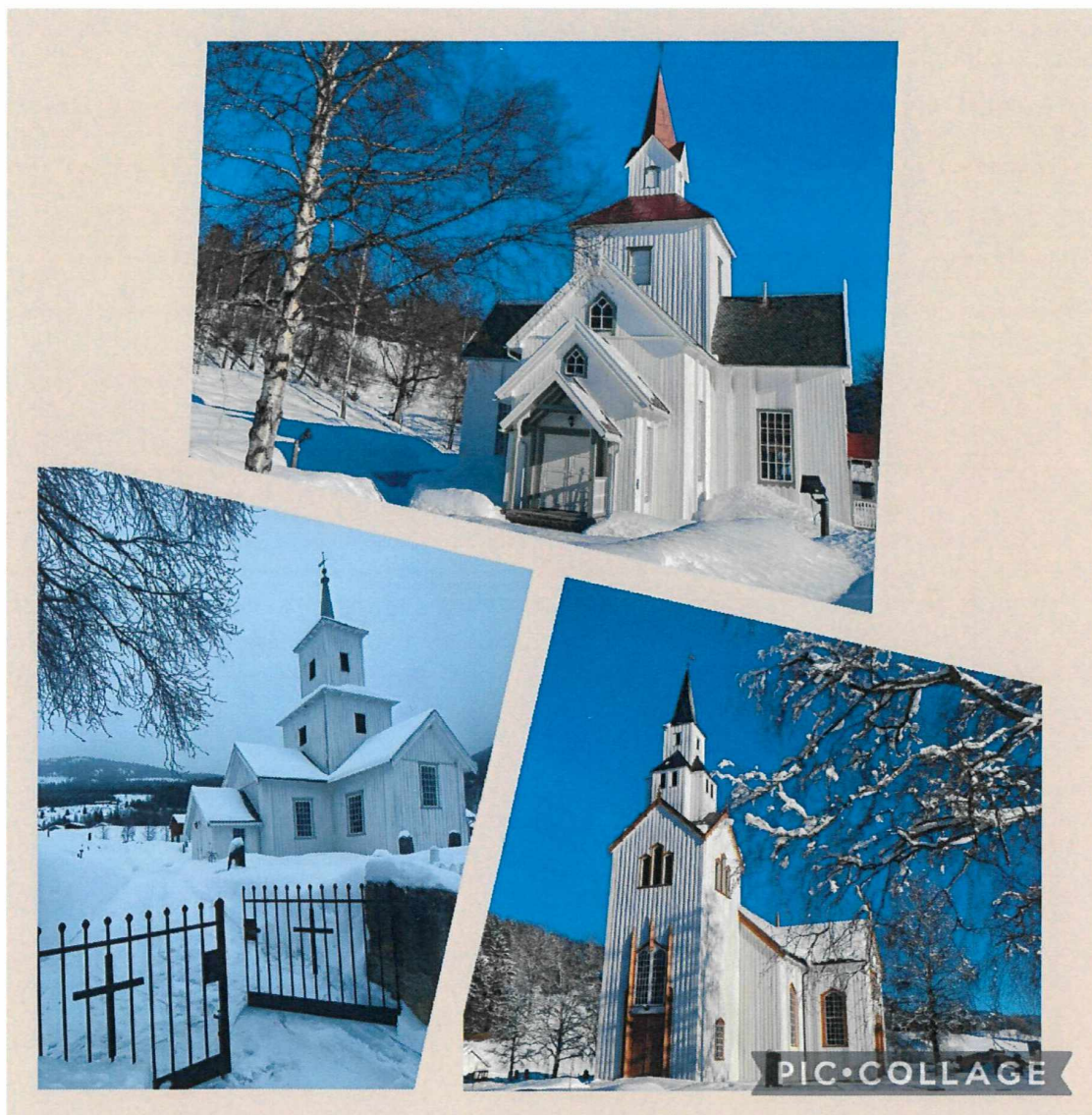
- Til kommunens ledelse vil jeg si: Flott at dere allerede er oppmerksomme på å få kirken inn i beredskapsplanen. Jeg utfordrer dere også til å skrive kirken inn i de andre planene og sammen med kirken å formalisere en plan for det gode samarbeidet som er mellom kirke og skole.
- Til kirken: Dere ønsker å få til en frivillig besøkstjeneste. Det er et viktig arbeid, og bør være midt i blinken for frivillige, bare dere finner en god form på det. Kommunen ble dere utfordret til å ta kontakt med frivillighetssentralen og se på muligheter for samarbeid. Det er en god idé.
- Når det gjelder integrering av flyktninger, så har dere fått etablert litt kontakt denne uken. Fortsett med å se på de ideene og mulighetene som kom frem i dette møtet. Snakk sammen i soknerådet om hva og hvordan dere kan realisere noe.
- Jeg utfordrer også soknerådet til å fortsette samtalen i et soknerådsmøte om hva dere drømmer om.
- Dere har gått fra å være tre sokn til én menighet med tre kirker. Fortsett arbeidet med å jobbe dere sammen, med forståelse og respekt for ulikheter.
- Jobb for å få ungdomsklubben Finbeck i gang igjen. Se hva dere kan få til av frivillige ledere i klubben, gjerne i samarbeid med Ønsket og elsket. Det hadde vært flott om dere kunne få til en re-start av dette viktige arbeidet. Ungdom trenger et trygt sted å være, og som kirke skal vi jobbe for at alle aldersgrupper skal få høre evangeliet.

Jeg drar fra visitasen i Hjordal sokn fylt med takk, og jeg hilser dere med Paulus sine ord til menigheten i Tessaloniki:

Vi takker alltid Gud for dere alle når vi husker på dere i våre bønner. For vår Gud og Fars ansikt husker vi stadig på hvordan dere er virksomme i tro, arbeider i kjærlighet og holder ut i håp til vår Herre Jesus Kristus.

Agder og Telemark bispestol 24.11.24
Stein Reinertsen, biskop

Visitasmelding for Hjartdal sokn 2024

Forord:

Kyrkjelyden i Hjartdal ser fram til bispevisitasen, og er glade for å vise fram noko av mangfaldet og aktivitetane i bygda.

Denne visitasmeldinga er i hovudsak ført i pennen av sokneprest Tone Anne Hvalen og kyrkjeverje Alf Rose Sørugaarden. Meldinga blir lagt fram for soknerådet i oktober til orientering.

Visitasmelding for Hjartdal sokn 2024

1. INNLEIING

Førre visitas var i 2016. Denne meldinga tek sikte på å synleggjere kva som har skjedd i kyrkjelyden og kva som er status for arbeidet no.

Samanslåinga av sokna har no gått seg til, og ordninga med at ein har eitt Hjartdal sokn og eitt sokneråd fungerer bra. Framleis er det slik at folk i dei tre bygdene hovudsakleg går til messe i «eiga» kyrkje, men vi ser også at ein del deltek i gudstenester i dei andre to.

Slik er kyrkja med på å bygge bygdene saman. Gjennom det blir ein sterkare, både som kyrkje og kommune.

Dei tre menighetshusa har eigne husstyrer som har ansvar for drifta av desse. No er soknerådet formell eigar av alle tre menighetshusa.

2. SOKNET

2.1. Hjartdal sokn omfattar i dag heile Hjartdal kommune. Av kommunen sine 1.588 innbyggjarar (tal frå årsslutt 2023), er no 1.253 medlemmar i kyrkja. Det utgjer 76,8 prosent.

2.2. Lokalsamfunn, kultur- og samfunnsliv. Kyrkja er ein intergrert del av samfunnet i heile kommunen. Samarbeidet med kommunen sine ulike avdelingar samt pinsekyrkja, korps, kor, pensjonistlag mm. er innarbeida og vi har fleire møtepunkt og samarbeider om felles arrangement i løpet av året.

3. KYRKJEBYGG, KYRKJEGARDAR OG KONTORHALD

3.1. Kyrkjebygga

I perioden etter førre visitas, er det bygd nytt våpenhus i Tuddal kyrkje. Det er også gjort oppgraderingar av sakristia med tenelege kjøkkenbenkar og skap. I 2023 vart Hjartdal kyrkje måla utvendig. Dei to andre er lagt inn i økonomiplanen dei kommande år. Det blir innimellom måla på særskilt utsatte bygningdelar, gjerne nedre del av vegg, listverk.

Den eine kyrkjeklokka i Sauland kyrkje er teken ut av bruk på grunn av sprekkdanning. Ein har ikkje fått kjøpt inn ny på grunn av manglande finansiering. I sommar fekk vi ei gåve frå ein person med tilknytning til bygda på 60.000 kroner. Dermed er det satt i gang forarbeid for innkjøp av ny klokke.

3.2. Kyrkjegardane

Det er til saman vanlegvis 20-25 gravferder i året fordelt på kyrkjegardane. (Som normalt ut frå folketalet.) Alle gravminna på kyrkjegardane er bolta. Nokre av dei gamle bjørkene er hogd på alle kyrkjegardane. Dei er truleg planta på 1950-talet. Nokre bjørker ved Hjartdal kyrkjegard bles også ned under ein av dei sterke vindane dei siste åra. Sist vinter vart ein handfull av bjørkene på austsida av Sauland kyrkje fjerna. Dette både fordi dei dels var i dårleg forfatning, men mest for å sleppe meir sollys til nordsida av kyrkjebygget, der det er ein del svartsopp på kyrkjeveggen.

Vi har ikkje utarbeida verneplanar for gravminne, men fleire særmerkte eldre gravminne er likevel vurdert som verneverdige og forventast å bli verande. Dette vil også bli vurdert i samband med omfattande rydding i gravregister. Hjartdal har relativt mange graver utan registrert festar eller registrert feil festar. Opprydding i dette er eit omfattande arbeid, som vil ta tid. Men det er ikkje feilar ved registreringa som kan føre til feil ved gravleggingar.

Ut frå dagens busetjing er det ikkje behov for utviding av kyrkjegardane, i alle fall ikkje dei første tiåra. Dei aller fleste som gravleggast i bygdene her, vert lagt i gjenbrukt familiegrav.

Kyrkjeleg fellesråd ivaretek funksjonen som gravferdsmyndighet i kommunen. Det er oppgåver som femnar vidare enn den kyrkjelege drifta. Dette gjev god flyt og oppfølgjande drift av gravlundene.

3.3 Kontorhald

Med ein så liten stab, må kyrkjevevja også ta del i anna enn dei formelle oppgåvene som ligg til funksjonen. For å unngå vikarutgifter, bidreg kyrkjevevja som oftast i kyrkjetenaroppgåver ved ferie eller sjukefråver. Kyrkjevevja er også dagleg leiar for soknet og førebur og følgjer opp dei fleste sakene i sokneråd/fellesråd. Tidlegare hadde ein også tilsett kontorsekretær, men den heimelen forsvann ved innstrammingar for nokre år sidan. Kyrkjevevja utfører difor også ein del kontortekniske oppgåver. Dette gjer at tidsressursen er knapp og ein må prioritere hardt. Dermed tek også delar av arbeidet, som ikkje er hasteting, lengre tid enn normalt. Basisfunksjonane til lokalkyrkja og tiltak som skapar utvikling i kyrkjelydsarbeidet vert prioritert.

Det hadde vore ønskeleg med økonomisk handlingsrom til å anskaffe og vedlikehalde meir programvare til drifta av soknet, både for sokneprest og kyrkjevevje.

4. KYRKJELEGE RÅD OG TILSETTE

4.1. Soknerådet. Da det berre er eit sokn i kommunen, har soknerådet også fellesrådsfunksjon. Den kommunale representanten vert innkalla til alle møter og vert gjort merksam på det om det ikkje er fellesrådssaker til handsaming.

I inneverande periode er rådet samansett slik:

Medlemmar:

Edvard Eikemo , leiar
 Gunvor Løkshid, nestleiar
 Sigrid Dahl
 Irene Groven
 Nina Kleppen

Anne Kaldal
Tone Anne Hvalen, geistleg repr.
Audun Solberg, kommunal repr i fellesråd

Varamedlemmar:

1. Venke Raundalen
 2. John H. Tjønn
 3. Sigurd N. Haug
- Asgeir Sele, vara for geistleg repr.
Kjersti Kåsa , vara for kommunal repr.

4.2.Tilsette:

Kyrkjeverje: Alf Rose Sørugaarden, 80 prosent stilling.

Kyrkjetenar: Harald T. Løkslid, 100 prosent stilling. Teneste hovudsakleg i Hjartdal og Sauland.

Kyrkjetenar: Lars Petter Andresen, 50 prosent stilling. Teneste hovudsakleg i Tuddal.

Organist: Torild Møinichen Skårdal, 50 prosent stilling.

Det har tidlegare vore tilsett diakon i kyrkjelyden. Den stillinga vart etter vakanse i fjor vedteke ikkje utlyst. Dette på grunn av at soknets tilgjengeleg budsjettmidlar ikkje ga rom for slik tilsetjing.

5. KOMMUNEN OG KYRKJA

5.1. Generelle vurderingar.

Det er eit godt tilhøve mellom kommunen og kyrkja. Gjennom tenesteytingsavtala, syter kommunen mellom anna for kontorlokale i kommunehuset. Sist vinter vart det stilt til rådvelde større kontorareal, slik at sokneprest også kunne ha kontor i eit felles kyrkjekontor. Soknepresten har tidlegare hatt kontor i prestebustaden i Sauland. Kyrkjeverja har også eige kontor, som også hyser mykje av arkivmaterialet. I tillegg er det eit lite «mellomkontor» med ein arbeidsplass til rådvelde for dei øvrige tilsette. Dette gjer at samhandlinga i staben vert mykje meir effektiv.

Det er korte «kommandolinjer», og samlokaliseringa gjer at ting kan avklarast raskt og samhandlinga er god. Det er ei klar føremon at kommunens økonomiavdeling, som fører rekneskapen for soknet/fellessrådet berre er ei trapp unna. Slik kan løpande avklaringar gjerast raskt.

5.2. Kyrkja i kommuneplanen, økonomi.

Hjartdal kommune har ein anstrengt økonomi. Det verkar også inn på dei årlege løyvingane til drift av kyrkja. Vi forventar difor ikkje ein auke frå år til år utover deflator og innhenting av tidlegare års realnedgang.

Vi har fått muntleg signal om at vi også kan søke om finansiering til spesielle investeringsbehov som ny gravemaskin etter kvart og store driftskostnader, som til dømes måling av kyrkjene. Målinga av Hjartdal kyrkje i 2023 vart dekt over eige disposisjonsfond. I økonomiplan og investeringsbudsjett har vi gjort det klart at det ikkje kan bli ein vane. Då forsvinn buffer/fondsmidlane fort.

Kyrkjebygga er i all hovudsak i god stand, men dette er bygg som krev godt løpande vedlikehald for at den statusen skal halde fram. Vi har også fått signal om at det hastar med å få installert brannvarslingsanlegg i kyrkjene, slik det er pålagt i lov/forskrift.

6. Kirken og skolene

6.1 Generelle vurderinger

I Hjartdal kommune er det tre skoler. Tuddal Montessoriskule ble stiftet i 2017 og Hjartdal Montessoriskule i 2019. Begge skolene er 1.-7. trinn. I Sauland er det barne- og ungdomsskule 1.-10 trinn. Det er også tre kommunale barnehager. En i hver bygd. Det er tradisjon for godt samarbeid mellom kirken og både skoler og barnehager.

6.2 Samarbeid kirke – skole – barnehagene

Det er julegudstjeneste i hver kirke for skoleelevene og barnehagebarn. Gudstjenestene blir planlagt i samarbeid med skolene – og er forskjellig i hver bygd. Hver skole er opptatt av å holde på sin tradisjon. Det er stor medvirkning fra elevene på alle tre gudstjenestene. Dialogen med skolene oppleves som åpen og god.

I desember har vi julevandring med de eldste barna fra alle tre barnehagene. Det er et høydepunkt i året. Hele staben i Hjartdal kler seg ut og deltar. Barnehagebarna får utdelt roller og ser ut til å stortrives

Forslag om å innføre en påskevandring i tillegg har blitt tatt godt imot. Det har foreløpig ikke kommet inn i menighetens samla plan.

7. Arbeidet i menighetene

7.1 Strategi og visjon

Med oppstart av nytt sokneråd har vi brukt noe tid på strategi. Menigheten har tre hovedmålsettinger: Ei levande bygdekyrkje med røter i tru og tradisjon. Hjartdalkyrkjene – midt i folks kvardagsliv. Ei kyrkje med hjarterom.

Samtalene rundt strategi har hatt fokus på fornyelse av gudstjenesten, trosopplæring, opplevelser som bygger fellesskap, hvordan kan misjonsprosjektet vårt løftes frem, diakoni, konserter og tiltak som kan fremme stolthet/eierskap. Vi er godt i gang med mye.

Strategidokumentet er vedlagt visitasmeldingen, slik det er ønsket. Vi viser også til plantiltak som er gjort rede for på nettstedet «Kirka vår».

7.2 Gudstjenester: utvikling av gudstjenestelivet og gudstjenestedeltaking

Hjartdølene kommer til gudstjeneste. Aller helst kommer de når det er noe ekstra. De kommer for eksempel på Folkemusikkmesse, Grautmesse, Utegudstjeneste og Stulsmesse. De møter i konfirmasjon, på lysmesse og eldredag. På julaften er Tuddal kirke stappfull.

For at flere barn skal få lyst til å komme til gudstjeneste har vi i 2024 hatt et prøveprosjekt med Hjarterom-gudstjenester i Hjartdal og Tuddal kirker. Det er en gudstjeneste for unge og gamle. Barn mellom 4 og 8 år blir invitert til gudstjenestene med brev. Konfirmantene har deltatt som medhjelpere. Eldre i menigheten har lært bort sanger fra sin oppvekst. Forkynnelse, sanger og liturgiske ledd passer for barn. Vi bruker blant annet ekkoliturgi på Credo og Herrens bønn. Etter første semester med slike gudstjenester en gang i måneden, opplevde vi at det var litt for hyppig. I andre semester blir det to slike gudstjenester. Det er også vedtatt å innføre en småbarnsgudstjeneste for 2-åringene fra neste år. Den blir i Sauland kirke.

Vi har minnegudstjeneste på Allehelgensdag. Etterlatte blir invitert med brev. Det er god oppslutning om gudstjenesten.

Det er gudstjenester i alle tre kirkene på 17.mai. Ingen av disse gudstjenestene er god besøkt. Det kommer færrest i Sauland. Soknerådet foreslår å forsøke å legge denne gudstjenesten til Hjartdal omsorgssenter.

En gang i semesteret er det Taize-gudstjeneste i Sauland kirke. Det har vært litt varierende oppslutning. I vår var den veldig godt besøkt.

To ganger i året har vi gudstjeneste på Bondal gamle skule. Da er det fullt hus. Damene i grenda bidrar med spesielt god kirkekafe og lokale krefter bidrar med musikk.

På vanlige gudstjenester kommer det flest i Hjartdal og Tuddal. I Sauland kommer det få. Der er det også vanskelig å få noen til å lese tekst eller bidra på andre måter.

Soknerådet har etablert baser med frivillige i alle tre bygder. De bidrar for eksempel med kake til kirkekaffe. Vi har stort sett kirkekaffe etter alle gudstjenester – til og med på 2.juledag. Det ser det ut som folk setter pris på. Mange tar seg tid til kaffe og en prat.

Vi har god oppslutning om dåp – og strekker oss langt for at folk skal få døpt barnet sitt i den kirken de ønsker. Vi har blant annet åpent for egne dåpsgudstjenester på lørdager. Flere gir tilbakemelding på at de har likt akkurat det – og føler at de blir mer involvert i planleggingen av gudstjenesten. Det er også lettere å få familien til å være delaktig i for eksempel å lese tekst eller bære prosesjonskors. Familiene får en bok, en body og et dåpslys med lysestake av menigheten. Faddere får fadderhilsen.

7.3 Kirkelige handlinger

Det er i overkant av 20 begravelser i året i Hjartdal kommune. Det er stor deltakelse i begravelser og ofte fulle kirker.

Antall vielser varierer noe. Noen er bygdefolk, noen er folk som har vokst opp i Hjartdal kommune og noen ønsker å gifte seg ved/på Tuddal Høyfjellshotell. Samarbeidet med hotellet er godt og viktig. De bidrar til mye god Hjartdals reklame. Flere par med familietilknytning til bygda ønsker å vie seg i en av våre kirker. Vi har også leid ut kirken(e) til bryllup i regi av andre kristne trossamfunn.

7.4 Trosopplæring og annet barne- og ungdomsarbeid

Vi deler ut bøker til 4 og 6 åringer. I Hjartdal og Tuddal blir barna invitert til en Hjarteromgudstjeneste. I Sauland blir barna invitert til lysmesse. Der får de blant annet være med på å gå i prosesjon. Det kommer godt med barn på alle tre gudstjenestene. Det er også vedtatt å dele ut bok til to-åringer fra 2025. Det skal foregå i en egen småbarnsgudstjeneste.

Både i Sauland og Hjartdal driver pinsemenigheten barnegospel. Det er det god oppslutning om. Hjartdal barnegospel deltar på Grautmesse hvert år. Pinsemenigheten driver også ungdomsklubben Finbeck. Det var tidligere et samarbeid mellom og Normisjon og pinsemenighet.

Disse tiltakene omfatter i stor grad barn og ungdom som er medlemmer i Den norske kirken. Vi har valgt å samhandle og gi økonomisk støtte til disse tiltakene ved særskilte anledninger, i stedet for å forsøke å bygge opp parallelltilbud. Det ville være uhensiktsmessig på et så «lite sted» som Hjartdal.

De aller fleste i konfirmasjonsalder velger å konfirmeres i kirken. I løpet av konfirmasjonsåret får de med seg arrangementer i regi av Ønsket og Elsket. De er på Kick Off og Konf Treff i Seljord og på stor leir på Gjennestad skole. Lokalt har vi undervisningssamlinger i Sauland kirke eller menighetshus rett etter skolen. Konfirmantene deltar også på gudstjenester både som en del av menigheten og som ministranter. Konfirmantåret avsluttes med gudstjeneste og påfølgende fest for både årets konfirmanter og gullkonfirmanter

I år har vi noen som ønsker å fortsette i ledertreningsprogrammet til Ønsket og Elsket. Det gir håp om å kunne etablere et arbeid for ungdom i kirkene i Hjartdal.

For noen år siden ble Refleksklubben i Hjartdal lagt ned. Det har skapt et tomrom.

7.5 Hjartdal Omsorgssenter

Annehver uke er organist og prest på omsorgssenteret og holder andakt. Det er nesten alltid godt besøkt. Ansatte på omsorgssenteret er med på andakten. I desember er prest og organist med på en førjulssamling i regi av Heimens Venner. Da har organisten med seg solister og presten bidrar med andakt. Det er godt å være på besøk på Hjartdal Omsorgssenter.

Vi har også tilbud om samtaler, nattverd og omsorg for døende. Det blir lite benyttet.

7.6 Diakoni

Det er ca 20 formiddagstreff i året. Og ca 20 samlinger med strikkeklubb. Begge deler drives i hovedsak av frivillige, men organisten har hatt medansvar for formiddagstreffene etter at diakonen sluttet.

En gang i året blir det arrangert kyrkjelydstur. I år gikk turen blant annet til tretopp-løypa i Fyresdal. Bussen var helt stappfull.

Vi har kirkekaffe etter hver gudstjeneste. Det er et sosialt samlingspunkt for mange.

Det er stor pågang for samtaler med soknepresten. Både ungdom, voksne og eldre benytter seg av tilbudet.

Kirken blir invitert til å holde gudstjeneste i forbindelse med Eldredagen en lørdag i året. De tre bygdene veksler på å ha arrangementet. I år er det i Tuddal.

Konfirmanter i samarbeid med sokneråd og andre frivillige deltar i Fasteaksjonen hvert år.

Alt arbeid i kirken har diakonalt fokus – fra samtaler med kirketjenere på kirkegården til møte med pårørende som henvender seg til gravferdsforvaltning.

Soknerådet vedtok i 2024 å ikke lyse ut diakonstilling fordi vi ikke har nok penger. I rådet arbeides det blant annet med å få i gang en besøkstjeneste basert på frivillige.

7.7 Misjon

I Hjartdal er det aktiv Normisjon forening. De har møter 2 tirsdager i måneden på Hjartdal misjonshus.

Hjartdal sokn har inngått misjonsavtale med Misjonsalliansen. Avtalen gjelder 15.02.22 til 15.02.26 for Misjonsalliansen sitt arbeid i Ecuador

I Juni i år hadde vi besøk på gudstjeneste i Hjartdal kirke av Kjell Audun Løkslid Som har arbeidet i Ecuador for Misjonsalliansen. Han fortalte om hvor krevende og etter hvert farlig arbeidet var – og la vekt på hvor viktig det er at vi fortsetter å støtte lokale arbeidere i Ecuador.

7.8 Kirkemusikalsk virksomhet

Vi har organist i 50% stilling. I tillegg til å spille til gudstjenester og andre kirkelige handlinger, er hun en aktiv bidragsyter på andaktene på Hjartdal omsorgssenter. Hun får også med seg musikere til å bidra på gudstjenester – særlig i høytidene. I år hadde vi blant annet en konfirmant som sang i sin egen konfirmasjonsgudstjeneste. Det har vært både blåsegruppe og sangsolist på julaften, kveding og annen sang på andre gudstjenester. På 17. mai i år var vi heldige og fikk musikk av en ung orgel-elev på 9 år.

På Taizegudstjeneste deltar Hjartdalskoret og nabo-organist Knut Arne Snøås.

Det blir også arrangert konserter – for eksempel folkemusikkonsert i Tuddal kirke.

7.9 Integrering av mennesker med spesielle behov og nye nordmenn

Hjarteromgudstjenestene passer for alle. Taize kan også være en form som fungerer når en kan lite norsk.

Flyktningene kommer ikke på gudstjeneste. Voksenopplæringen ble tidligere invitert på ekskursjon i kirken. Det ble godt mottatt – og kan med fordel gjentas. Her har vi mye arbeid igjen.

7.10 Kultur, samarbeid med det alminnelige kulturliv

Kirker og menighetshus blir både lånt og leid ut til lokale lag.

I år planlegger soknerådet en stor julekonsert i Sauland. Det skal også settes opp en teaterforestilling i Hjartdal kirke i februar. Soknerådet er opptatt av at kirken skal være en del av kulturlivet i kommunen.

Kyrkjelydsbladet Arven kommer ut 6 ganger i året. Det blir lest og satt pris på. Redaktør Frøydis Hagene Skoje gjør en uvurderlig jobb med bladet.

Kirken har også en Facebookside med ca 650 følgere. Her kan det være stort engasjement.

I Bygdebladet som blir utgitt på Frivillighetssentralen har vi oversikt over kommende gudstjenester.

I år har vi kjøpt inn julekuler med motiv av de tre kirkene våre. Det vil folk gjerne kjøpe.

8. Samarbeide med organisasjoner og menigheter

8.1 Samarbeid med kristne og humanitære organisasjoner/institusjoner

Presten deltar i kommunens psykososiale kriseteam. Derigjennom er det en naturlig kontakt til for eksempel Røde Kors og helsevesenet.

Kirken støtter mange forskjellige organisasjoner via offeret under gudstjenestene.

8.2 Samarbeid/forsøksordninger med andre sokn og fellesråd

Hjartdal sokn er med i Ønsket og Elsket som er Øvre Telemarks samarbeid rundt konfirmanter og ungdomsledere.

8.3 Samarbeid med andre kirkesamfunn

Samarbeid med Pinsemenighet oppleves som godt og ukomplisert. Vi er glad for at barn og unge fra våre menigheter deltar på både barnegospel og ungdomsklubb i regi av pinsemenigheten. Det er en god tradisjon at Hjartdal Barnegospel synger på «Grautmesse». Sauland Barnegospel låner Sauland kirke til konsert.

9. Konklusjon og fremtidsperspektiv

Kirkene i Hjartdal kommune er en naturlig del av lokalsamfunnet, og folk er glade i kirkene sine. Samla plan for soknet viser at det foregår mye godt og viktig arbeid.

Deltagelse på gudstjenester viser at vi trenger en kombinasjon av tradisjon og fornyelse. I Hjartdal er folk glad i tradisjonene sine – samtidig som de ønsker at kirken skal fornye seg for å være relevant.

To store og viktige områder peker seg ut for arbeid fremover – trosopplæring og diakoni.

Vi arbeider for at Hjarteromgudstjenestene skal skape en base vi kan bygge videre på. Det kan være en god måte å gi barna kjennskap til kirken på – og det kan gi dem lyst til å komme på andre arrangement i regi av kirken. Kanskje kan vi arrangere kveldsmat med gudstjenesteskole? Vi mangler et tilbud til barn fra 8 års alderen – til konfirmasjonsalder selv om mange går på barnegospel. Vi mangler også et tilbud for ungdom etter konfirmasjon. Her kan det likevel være muligheter nå til å bygge et miljø rundt fjorårskonfirmanter som vil delta som ledere.

Hjartdal kommune har bosatt 90 flyktninger. Den siste tiden hovedsakelig fra Syria og Ukraina. Hvordan kan vi integrere de som ønsker det i menighetene våre? Hvordan kan vi legge til rette for gode møteplasser der folk får brukt egne ressurser?

Soknerådet arbeider for å etablere en besøkstjeneste basert på frivillighet. Det er et stort og viktig arbeid.

Staben er liten og har sin portefølje fullsatt. Økt aktivitet i menigheten avhenger av frivillige og flere såkalt «primus motorer». Vi håper!

Det er godt å være kirke i Hjartdal!

MAL FOR RAPPORT PROSTENS FORBESØK:**KONTORVISITAS I HJARTDAL****DATO: 20.11.2024****TIL STEDE: Kyrekjeverje og prost**

TEMA:	KOMMENTAR:	MERKNAD/PÅLEGG:
Kirkebok	Ført digitalt sidan sist visitas	
Ringereglement	Manglar	Vert teke opp på soknerådsmøte til våren
Kallsbok	Det er ikkje ført i denne ved dei siste presteskifta	
Journal	Førest manuelt	
Menighetsrådets protokoll	Lagra i perm i brannsikkert skap	
Dagsregister for kirken	Førest manuelt i kyrkjene	
Inventarbok	Vert ført digitalt i Ordna eigendom	Vert ajourført i løpet av vårsemesteret
Konklusjon:	Det er god orden i arkiv og rutinar.	

20. november 2024

Asgeir Sele
prost

Rapport fra befaring av kirkebygg før bispevisitas i Hjartdal sokn

30.mai 2024

Om befaringen

Om befaringen og befaringsrapporten

Befaringen fant sted 30.05.24. Med på befaringen var Alf Rose Sørgården, kirkeverge i Hjørdal, kirketjener, Tone Klev Furnes, seniorrådgiver kultur og Geir Myre, rådgiver kirkefag fra biskopens kontor.

Befaringsrapport utgjør sammen med visitasmeldingens del om kirkebygg, inventarlistene fra kirkebyggdatabasen og bilder tatt under befaringen, rapporteringen til biskopen om kirkebyggene før visitasjonen. Rapporten er laget med utgangspunkt i skjema kirkevergen har fylt ut i forkant og samtaler under befaringen. Sist visitas i var i 2016 og det foreligger befaringsrapport for kirkene fra denne gang.

Fokus på universell utforming

Etter Lov om likestilling og forbud mot diskriminering kapittel 3 har offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten, plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner. Kirkemøtet har i [sak 7/23](#) satt et økt fokus på likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet - universell utforming av kirken.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Det finnes byggetekniske standarder som definerer universell utforming. Byggets antikvariske verdi vil kunne gjøre at man i arbeidet med tilpasning i enkelte tilfeller må dispensere fra kravene.

Der det er gjort endringer eller fakta ikke lenger stemmer med kirkebyggdatabasen, må dette oppdateres. Opplysninger om tilgjengelighet hentet fra kirkebyggdatabasen gjøres også tilgjengelig i publikumsdatabasen «Kirkesøk».

Fokus på inventarregistrering og oppdateringer i kirkebyggdatabasen

Etter § 20, 4. ledd i Kirkeordning for Den norske kirke, skal menigheten føre register over kirkens inventar. Dette er utdypet i Regler for inventar og utstyr (Fastsatt av Kirkemøtet 15 april 2015) Kap. 7 § 29: «Menighetsrådet har ansvar for at alt permanent og kirkelig inventar og utstyr registreres i et nasjonalt register. Ved visitas og prostebesøk gis det rapport om registreringen. Jfr. følgende § 30 skal registeret oppdateres med anskaffelser, endringer, avhendinger og større reparasjoner.»

Vi viser videre til Rundskriv om forvaltning og registrering av kirkeinventar (Rundskriv P-2/2010 fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet). Her omtales bl.a. bruken av Kirkebyggdatabasen som kirkens offisielle verktøy for registrering i nasjonalt inventarregister.

For kirkekunst og kirketekstiler bør minimum årstall og navn på billedkunstner/ håndverker/ tekstilkunstner bør legges inn der dette fortsatt er kjent. Dette er kunnskap som lett kan gå tapt.

Det er viktig at inventardatabasen oppdateres ved nyanskaffelser, avhendinger og tap. Gjenstander tilhørende nåværende eller tidligere kirke som er donert eller utlånt til museér eller som man har kunnskap om finnes andre steder, bør føres inn i inventarlisten med anmerking om hvor det er oppbevart/donert.

Der antall sitteplasser eller forhold angående universell utforming ikke lenger stemmer med kirkebyggdatabasen bør dette oppdateres.

Bygg

Hjordal sokneråd som administrasjonsenhet med kirkevergen som leder administrerer tre kirker. Alle tre kirkene er kirker etter kirkeordningens § 19 og de er alle tre bygget før 1850 og er automatisk listeført som kirker bygget mellom 1650 og 1850 med stor kulturhistorisk verdi.

Generelt om status for vedlikehold

Oppsummerte verdier for kirker(r) i KA sin kirkeundersøkelse 2021

Radetiketter	Summer av Yttervegger	Summer av Yttertak og tårn	Summer av Grunn og fundamenter	Summer av Interiør og inventar	Summer av Sikring av verdigjenstander	Summer av Orgel	Summer av Brann- og tyverisikring	Summer av Tekniske inst og inneklima	Summer av Utendørs	Summer av Tilgjengelighet	Summer av Funksjonalitet
Hjordal kyrkje	2	1	1	0	0	0	2	1	1	1	0
Sauland kyrkje	0	0	0	0	1	0	1	2	1	1	1
Tuddal kyrkje	0	0	2	1	1	0	1	1	0	3	2
Totalsum	2	1	3	1	2	0	4	4	2	5	3

Overflatebehandling

I rundskriv Q06/2020 - Forvaltning av kirke, gravplass og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø (kirkerundskrivet) vises det under punkt 2.5 til at «Innvendig og utvendig overflatebehandling på fredete kirker er søknadspliktig etter kulturminneloven».

Når det gjelder listeførte kirker står det i punkt 2.3.4: «Mindre utvendige og innvendige arbeider kan utføres uten å konsultere Riksantikvaren, dersom de går ut på å videreføre eksisterende overflatebehandling i form av malingstyper og farge etc.» Å videreføre eksisterende overflatebehandling viser da til den typen maling som er brukt tradisjonelt. I praksis vil dette på listeførte kirker med malt trepanel at man viderefører tradisjonell overflatebehandling med linoljemaling. Vi viser her til Riksantikvarens artikkel om bruk av linoljemaling på deres hjemmeside.

Hjartdal kyrkje

Hjartdal kyrkje er bygget i 1812 og er den andre kjente kirke på stedet. Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomta til den gamle kirken, Holmskirka, ligger på andre siden av riksveien. Dette var en stavkirke som ble revet da den nye kirken ble bygget. Det var daværende kirkeeier, Johannes Halvor Uvos som gav byggmester Halvor Høgkasin i oppdrag å bygge ny kirke. Høgkasin hadde gått i lære hos den kjente kirkebygger og treskjærer Jaran Aasmundson Rønjom (Store Norske leksikon – Hjartdal kirke). Kirken har også originalt samme løsning som Rønjomkirkene, med alter og prekestol helt fremme i koret og rike utskjæringer i alterveggen. Kirken gjennomgikk flere større endringer i 1888. Også det rike interiøret til Høkasin. Til alt hell var deler av dette fortsatt bevart da Wilhelm Swensen på vegne av Riksantikvaren restaurerte og fikk gjenskapt interiøret i 1940-41. Det kanskje mest særpregede med kirken er at den står umalt, også alterpartiet. Dette gjør at det kanskje er den kirken som best gjengir Rønjomkirkenes opprinnelige ide og utseende, der det legges stor vekt på materialet og utførelsen slik det fremstår når det er umalt.

Den gamle kirketomta og gravplassen er fredet.

Kirken har 220 sitteplasser. (I kirkebyggdatabasen står oppgitt 220.)

Kirkens konstruksjon, tilstand og opplysninger om vedlikehold

Kirken er laftet av tømmer og er kledd med malt trepanel. Det ble benyttet linoljemaling ved sist overflatebehandling (2021-22?). Kirken ble sist vasket for svartsopp før sist maling

Det er pr i dag ikke oppdaget råteskade som ikke er utbedret. Det er pr i dag ikke oppdaget sopp eller muggproblem som ikke er behandlet.

Kirken er i løpet av de siste fire årene gjennomgått av noen med byggfaglig kompetanse.

Kirkens tilstand: Tilstand god, enkelte utbedring for råteskade utført. I forbindelse med tilstandsvurdering i 2021 er det oppført en toerverdi¹ på Yttervegg. Dette kan ha sammenheng med at vegg da ikke var malt.

Universell utforming

Fysiske tilpasninger for folk i rullestol:

Rullestolbrukere kan komme inn hovedinngang. Det er permanent rampe som fører til hoveddør. Rullestolbrukere er avhengig av at andre åpner døren for dem. Kirken har ikke faste plasser til rullestol i kirkerommet. Koret og alterringen er tilgjengelig for rullestolbrukere. Kirken har fungerende teleslynge eller andre løsninger for hørselshemmede.

Det er toalett i bårehuset ca 30 meter fra kirken. Dette er også mulig å bruke for rullestol. Men brukere i rullestol må ut hovedinngang og videre ut på hovedvei for å komme dit.

Oppvarming og energibruk

Kirkens totale volum er på: 156. Kirkerommet oppvarmes hovedsakelig med ovner på underside av benk.

Energiøkonomisering:

Vinduer: Kirkerommet har enkle vinduer ytterst med koblede vinduer på innsiden.

¹ I tilsynsrapporten til KA brukes tilstandsgradene fra Norsk standard 3424 med verdier fra TG 0-3. Det er et vesentlig skille mellom TG 0 og TG 1 som er "ok" og TG 2 og TG 3 som "ikke er ok" og vil kreve tiltak på kort sikt.

Orgel

Kirken har pipeorgel av instrumentbygger Jan Erik Spigseth. Bygging fullført i 2000. Vigslingsdato 21. mai 2000. Stemmetall 8, og 2 manual og pedal. Det rapporteres å fungere svært bra. Kirkerommet har i tillegg et akustisk piano fra 2016. Et flyttbart el-orgel av merke Yamaha p-200 på galleriet brukes ved spesielle anledninger og ved friluftsgudstjenester, blant annet i forbindelse med Skaperverkets dag og en stølsmesse.

Konserter holdes av og til i kirken, noen ganger i året.

Inventarliste

Inventar foreligger bare som enkle lister. Det planlegges å ha innholdet ferdig ført inn i løpet av kort tid.

Messehagler

Messehagel i grønn/hvit, Husfliden 1971, messehagel i fiolett, Borgny Svalastog 1986 og en eldre messehagel med ukjent datering. Det er ikke laget restverdiskjema for kirken.

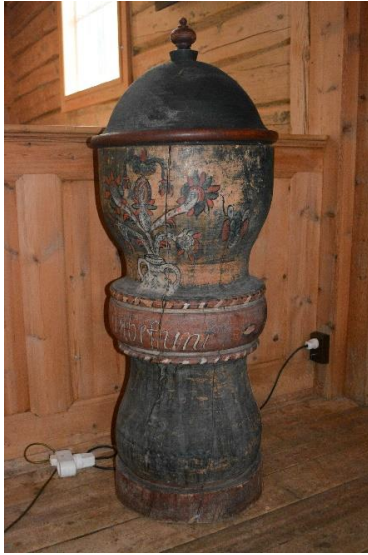
Altertavle

Altertavlens maleri er malt av Terje Grøstad i 1962. Den er delt inn i fem felt og fremstiller motivene fødsel, hyrden, nattverd, korsfestelsen og oppstandelsen.

Kunst og inventar

Kirken er smykket med kunst og håndverk utført av lokale krefter, det ser man blant annet i lysgloben utført av Halvor Sisjord i 2003, Kristuslys dreid av Gunnar Lofthus i 1999 og prosesjonskorset som er laget av Tor Arne Mørkved og Gunnar Lofthus i 1999. (Inventarlisten nummer 14, 15 og 33). Alterduken er sydd av Tora Aakre i 1988.

Døpefonten (t.v.) er i tre og datert til 1826. Den har en sprekk i treverket. Ta gjerne kontakt med rådgivere på bispedømmekontoret for nærmere informasjon om videre gang ved søknad om biskopens godkjenning for restaurering, tilskuddsordninger og råd om tre- konservatorer som kan utføre tilstandsrapport og videre arbeid.

Den rikt utskårne prekestolen i tre er fra 1809, og restaurert i 1941 av W. Svendsen, Jon Haugen og Gunleik Djupedal.

Ringeanlegg

Hovedklokke ringes manuelt.

Kirkens egnethet

Kirkens lokaler oppleves svært godt egnet for vanlige gudstjenester (0). Kirkens lokaler er godt egnet for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc. Kirken egner seg til konserter, spesielt mindre konserter, som intimkonserter.

Det er noe etterslep på arkiv, dokumentasjon.

Sauland kyrkje

Sauland kyrkje er bygget i 1812 og er den Dette er den andre kjente kirke på stedet.. Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomt og deler av kirkegård er fredet.

Kirken har 250 sitteplasser. (I kirkebyggdatabasen står oppgitt 250.)

Kirkens konstruksjon, tilstand og opplysninger om vedlikehold

Kirken er bygd som trekirke av reisverk og er kledd med malt trepanel.. Sist overflatebehandling var i 2012. Da benyttet man linoljemaling. Kirken ble sist vasket for svartsopp mindre enn to år etter sist maling. Det er fortsatt en del problemer med groing av svartsopp i malingen.

Det er pr i dag ikke oppdaget råteskade som ikke er utbedret. Det er pr i dag ikke oppdaget sopp eller muggproblem som ikke er behandlet.

Kirken har ikke vært gjennomgått av noen med byggfaglig kompetanse de siste fire årene.

Kirkens tilstand: Det er en byggmester som er kirketjener, dermed har man byggfaglig kompetanse fortløpende. Råteskader ved tårnluke og etter tidligere lekkasje i loftsetasje. Ikke sett spredning. Kirkens tilstand er god.

Universell utforming

Fysiske tilpasninger for folk i rullestol:

Rullestolbrukere kan komme inn hovedinngang. Terrenget er hevet foran hoveddør. Rullestolbrukere er avhengig av at andre åpner døren for dem. Kikren har ikke faste plasser tl rullestol i kirkerommet.

Koret og alterringen er ikke tilgjengelig for rullestolbrukere. Det er tre trinn opp til koret. Kirken har fungerende teleslynge eller andre løsninger for hørselsheemmede.

Det er toalett i nærliggende bygg. Det er ikke avmerket HC parkering ved kirken.

Oppvarming og energibruk

Kirkens totale volum er på: 280. Det er ikke montert digital varmestyring.

Kirkerommet oppvarmes hovedsakelig med ovner på underside av benk.

Energiøkonomisering:

Vinduer: Kirkerommet har enkle vinduer ytterst med koblede vinduer på innsiden.

Det kan være problematisk å varme opp kirken vinterstid. Dersom det blir over 20 minus grader ute, settes i tillegg en vifteovn på inne i kirkerommet. Noen gudstjenester (2-3) har blitt flyttet til menighetshuset på grunn av kulde.

Orgel

Pipeorgel av instrumentbygger Jan Erik Spigseth. Bygging fullført 1977. Stemmetall 10, og 2 manual og pedal. Det rapporteres å fungere bra.

Kirkerommet har i tillegg et akustisk piano. Det benyttes av og til og fungerer bra. Kirken egner seg godt til konserter, og det gjennomføres et par konserter årlig, mest i tiden før jul.

Inventarliste

Inventar foreligger bare som enkle lister. Det planlegges å ha innholdet ferdig ført inn i løpet av kort tid.

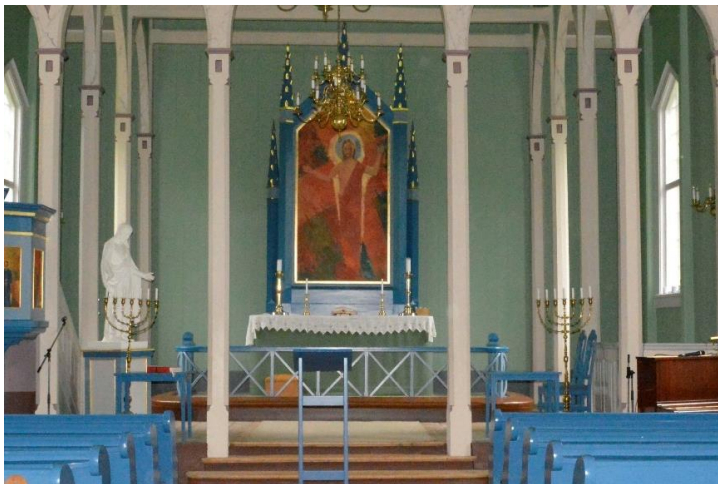
Messehagler

Det finnes to messehagler; en eldre i rød fløyel med gull kors og gullborder og en grønn av Anne Landsverk, Norsk broderidesign 2009.

Messehaglène oppbevares på godkjente (brede) hengere. Det er gjennomført lyskjemende tiltak for å bevare tekstiler fra falming.

Altertavle

Altertavlen er malt av Finn Emmanuel Olsen i 1974 og fremstiller motivet "Den oppstandne Kristus". Rammen er laget av byggmester Olsen i 1859.

Kunst og inventar

De to alterdukene er fra 1935 og 1974.

Prekestol i tre fra 1859 er laget av byggmester Olsen. Den er dekorert med motiv *De fire evangelistene* er malt i 1974 av Finn Emmanuel Olsen. Prekestolen fra den gamle stavkirken som ble revet i 1860, står i Sauland Menighetshus. (Kilde: Inventarlisten).

Døpefont i tre

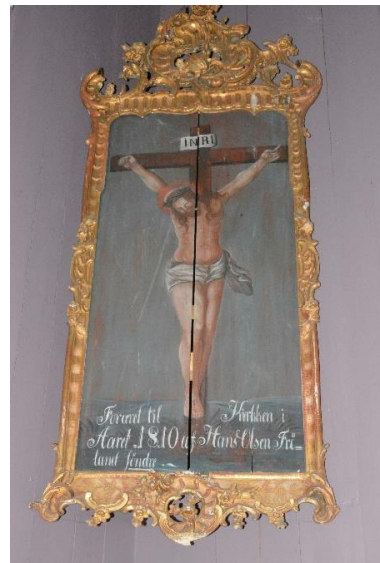

Prekestol med de fire evangelistene

Prekestol fra stavkirken

En kopi av Bertel Thorvaldsens (1770-1844) kjente skulptur "Den velsignende Kristus" står i koret ved klokkestolen. Skulpturens høyre hånd er skadet ved at fingre er brukket av. Delene er oppbevart. Ta gjerne kontakt med rådgivere på bispedømmekontoret for råd om konservator tjenester og søknad om formell godkjenning av restaureringstiltaket.

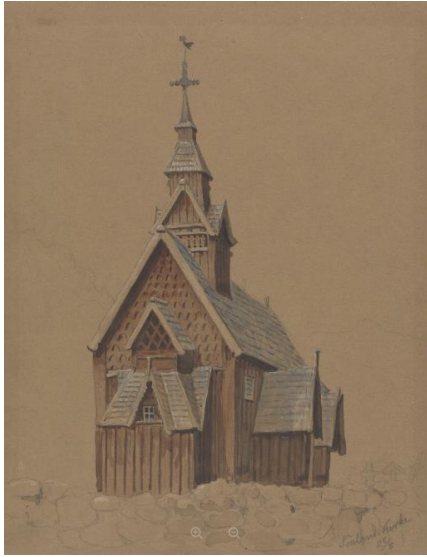
Et maleri fra 1810 med motivet "Den korsfestede" henger høyt oppe på høyre korvegg. Maleriet stammer fra den gamle stavkirken. Vår store folkelivsmaler Adolph Tidemand (1814-1876) besøkte Sauland stavkirke på en av sine mange studiereiser i norske bygder:

Interessen for kirkeinteriør og handlinger i kirkerommet frembrakte også viktige resultater fra Telemarksreisen i 1844. (...). For en søndag formiddag deltok han og Emil (Emil Tidemand) i en gudstjeneste i Sauland stavkirke. I maleriet "Gudstjeneste i en norsk landsens kirke" 1845 er Sauland stavkirke ramme for gjengivelsen av denne søndag formiddags gudstjeneste. Stavkirken antas å ha

blitt oppført på første del av 1200- tallet. Ifølge biskop Jens Nilssøns visitasrapport fra 1595 fortelles det at kirken var anneks til Hierdall (Hjørdal) og hadde gudstjeneste annenhver søndag, og tredje hver søndag om vinteren. (...). I maleriet presenteres vi for kirkerommet, og vi legger merke til detaljrikdommen: Den utskårne portalen, søylenes kapiteler, døpefonten, lysekronen, krusifikset på inngangsveggen og kristusbildet over alteret. (...) Tidemands nøyaktige registrering av interiøret gir oss kunnskap om arkitektur, byggeskikk og inventar. Portalen er for eksempel nøye gjort rede for, det samme er maleriet "Kristus på korset" 1810 over alteret. Portalen forvaltes i dag av Kulturhistorisk museum i Oslo, og maleriet henger i dagens kirke fra 1859. Stavkirken ble revet i 1860. (Dietrichson 1878:129)

Gudstjeneste i en norsk landsens kirke. 1845. Olje på lerret. 103 x 91. Nasjonalmuseet i Oslo. Foto: J. Lathion.

Sauland kirke, antakelig 1848. Akvarell og blyant på papir. 288 x 220 mm. Nasjonalmuseet i Oslo.
Foto: Nasjonalmuseet/ Ivarsøy, Dag Andre´.

Det spares til ny lysglobe gjennom et fond.

Ringeanlegg

Hovedklokke ringes manuelt. Kirken har to klokker. Begge ringes manuelt. Begge klokkene er fra mellomalderen og begge klokkene har fått nytt, lagret, oppheng.

Kirkens egnethet

Kirkens lokaler oppleves svært godt egnet for vanlige gudstjenester (0). Kirkens lokaler er godt egnet for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc.

Kirken er godt egnet til konserter og kulturarrangementer.

Tuddal kyrkje

Tuddal kyrkje er bygget i 1796 og er den tredje kjente kirke på stedet. Kirken har status som *kirke etter kirkeordningen (§19)* og har vernestatus som *automatisk listeført (1650 - 1850)* Kirketomt er fredet.

Kirken har 130 sitteplasser. (I kirkebyggdatabasen står oppgitt 130.)

Kirkens konstruksjon, tilstand og opplysninger om vedlikehold

Kirken er laftet av tømmer og er kledd med malt trepanel.. Sist overflatebehandling var i 2016. Da benyttet man linoljemaling. Kirken ble sist vasket for svartsopp før sist maling.

Det er pr i dag ikke oppdaget råteskade som ikke er utbedret. Det er pr i dag ikke oppdaget sopp eller muggproblem som ikke er behandlet.

Kirken har ikke vært gjennomgått av noen med byggfaglig kompetanse de siste fire årene.

Kirkens tilstand: Gjennomgående god. Nytt våpenhus i 2023. Byggmester i egen stab..

Universell utforming

Fysiske tilpasninger for folk i rullestol:

Rullestolbrukere kan komme inn hovedinngang. Det er det er naturlig flatt terreng til hoveddøren. Rullestolbrukere er avhengig av at andre åpner døren for dem. Kirken har ikke faste plasser til rullestol i kirkerommet. Koret og alterringen er ikke tilgjengelig for rullestolbrukere. Kirken har fungerende teleslynge eller andre løsninger for hørselshemmede.

Inngangen til det nye våpenhuset har fått et hevet terreng og trinnfri inngang videre til kirkerommet. Men det er viktig å passe på at grusen ikke sklir bort fra plattingen (venstre side) slik at det oppstår et trinn fra grusen og opp. De fungerer ellers fint med rullestolrampen.

Det er ett trinn opp til koret, så 15-20 cm. Det er ikke avsatt fast plass til rullestol inne i kirken.

Det er toalett i nærliggende bygg. Her er det også HC toalett. Det er ikke avmerket HC parkering ved kirken.

Oppvarming og energibruk

Kirkens totale volum er på: 147. Det brukes gj.snittlig ca . Det er ikke montert digital varmestyring.

Kirkerommet oppvarmes hovedsakelig med ovner på underside av benk.

Energiøkonomisering:

Vinduer: Kirkerommet har enkle vinduer med koblede vinduer på innsiden.

Orgel

Pipeorgel av instrumentbygger Venheim Orgelbyggeri. Bygging fullført i 2006. Stemmetall 12, og 2 manual og pedal. Vigslingsdato 11. juni 2006.

Det rapporteres at det fungerer bra.

Alterduk er sydd av Tora T. Hovde i 1929 og Gro Tråer i 1972. Til to små betjeningsbord er det sydd duker i 1977.

Bilde 1 og 2: Dåpsfat i sølv fra 1972. Bilde 3 og 4: Døpefat i messing fra 1500 tallet, antakelig forarbeidet i Tyskland og med motiv Georg med draken.²

Døpefont i tre fra 1796. Dåpskanne i sølv fra 1971. Prosesjonskorset er som i Hjørdal kirke, laget av Tor Arne Mørkved og Gunnar Lofthus i 1999.

Prekestol i tre. Vi har ikke funnet sikre kilder for når denne er laget, men den er trolig kommet i 1876 under den store ombyggingen da den gamle altertavlen med integrert prekestol ble fjernet og erstattet av nytt alter.³

² Opplysninger lærer og kirkesanger Olav O. Sjøåsen (1901-1983) fikk tilsendt fra Riksantikvaren i 1978. (Dahl 1988 s. 18)

³ I inventarlisten står det at Høkasin laget prekestolen i 1796. Dette må vise til den gamle prekestolen som hang over altertavlen.

Ringeanlegg

Siden klokketårnet i Tuddal og Hjørdal er midt på kirken, er veien til klokkene noe annerledes enn vanlig, over taket til halve kirkeskipet.

Begge klokkene har fått nytt oppheng. Den eldste klokka er skiftet ut med en ny (2016). Den gamle klokka var sprukket etter tidligere en gang å ha vært sveist og man vurderte at den ikke kunne sveises på nytt. Begge klokkene ringes manuelt. Den gamle klokka er plassert i det nye våpenhuset. Den kan trolig være fra 1100 tallet. Den nest eldste klokken er fra Naune og laget i 1896 (Arven,2021:1)

Kirkens egnethet

Kirkens lokaler oppleves egnet for vanlige gudstjeneste (1). Kirkens lokaler er i liten grad til hinder for gjennomføring av familiegudstjenester, Hel gudstjenester, ungdomsgudstjenester etc.

Kirken egner seg godt til konserter og kulturarrangementer, av litt mindre omfang.

Det er lite plass i kirkerommet. Det setter noen begrensninger på feks familiegudstjenester. Men vi gjennomfører med den plassen vi har.

Messehagler

Messehagler finnes som; en eldre i gråblå farge med ukjent alder, en fra 1933 i rød fløyel med gull og en grønn fra Husfliden fra 1973. Støvposer i bomull og brede hengere er fine i bevaringssammenheng. Rådgiver ved bispedømmekontoret kan gi videre råd om dette.

Saker siden sist

Sak: 19/00071 Nytt større våpenhus med universell inngang. Bygd i 2023.

Sak: 16/00076 Klokke – Søknad om plassering av ny klokke i våpenhus.

Litteratur og kilder:

Dietrichson, Lorentz; *Adolph Tidemand. Hans Liv og hans Værker. Et bidrag til den norske Kunsts Historie*, Christiania 1878 og 1879.

Glimt av Tuddal – før i verden av Ivar T. Dahl (1998)

Arven nr. 6. Ekstrautgave - juni 1996: Tuddal kyrkje 200 år 1796 – 1996 (Menighetsblad for Tuddal menighet)

Arven Nr. 6 - desember 2021 Kyrkjelydsblad for Hjartdal, Sauland og Tuddal - Artikkel i forbindelse med 225 årsjubileet.

Kirkebyggdatabasen.no

Kirker i Telemark – Herman Henriksveen - 1986

Kyrkje- og prestesoge for Hjartdal - Hardang, Arne - 1994

Norsk kirkeleksikon

De norske stavkirker : studier over deres system, oprindelse og historiske udvikling : et bidrag til Norges middelalderske bygningskunsts historie - Dietrichson, Lorentz – 1884 #

Tuddal kirke før og etter påbygg av nytt våpenhus

VISITAS AGDER OG TELEMAR BISPEDØMME

Program for bispevisitasen i Hjartdal 2024

Tysdag 19.11.2024

Start	Slutt	Programpost	Stad	Tale/ emne	Leie	Anna	Medverkande	Kva vil me oppnå?	Biskopen si oppgåve
10.00	10.45	Oppstartsmøte	Sauland menighetshus		Prost		Heile staben og soknerådsleiar	Felles forståing av visitasen	
11.00		Andakt	Omsorgssenteret		Sokneprest	Andakt ved soknepresten	Organist		Helsing
11.15	14.00	Arbeidslunsj med kommuneleiinga	Kommunehuset		Ordførar og kyrkjeverje			Stadfeste den gode relasjonen	Delta i samtalen
14.30		Samtale med kyrkjeverje	Kyrkjekontoret		Biskopen				
15.15		Samtale med soknerådsleiar	Kyrkjekontoret		Biskopen				
15.45	16.30	Samtale med soknepresten	Kyrkjekontoret		Biskopen				
17.00		Middag for sokneråd og stab	Holm landhandel	Drøfte arbeidet	Prost, kyrkjeverje				Delta i samtalen
19.00		Kveldssamling	Hjartdal kyrkje		Kyrkjeverje og sokneprest	Lokalhistorisk føredrag ved Olav Tho. Kveldsbøn med innslag frå Ingvill B. Garnås med barn frå kvedargruppe.	Organist	Samle bygda i kyrkja	Kort andakt på kveldsbøna

VISITAS AGDER OG TELEMARK BISPEDØMME

Onsdag 20.11.2024

Start	Slutt	Programpost	Stad	Tale/ emne	Leie	Anna	Medverkande	Kva vil me oppnå	Biskopen si oppgåve
09.00		Born frå skulen på besøk i Sauland kyrkje		Utspørring av biskopen	Sokneprest				Svare på spørsmål
11.00		Enkel lunsj		Menighetshuset i Sauland	Kyrkjeverje		Biskopen sitt følge		
12.00		Vaksenopplæringa/ flyktingetenesta på besøk i kyrkja	Sauland kyrkje	Uformell samtale		Mest urkrainere		At flykningane kjenner seg sett.	Lede samtalen
14.30		Konfirmantsamling	Sauland kyrkje	Utspørring av biskopen	Sokneprest				Svare på spørsmål
16.00		Besøk hos Hjordal gamaltekniske forening	Hjordal						Delta i samtalen
18.00		Møte med leiinga av pinsemenigheten på Betel	Betel			Servering av pizza		Vedlikehalde ein god relasjon	Delta i samtalen

Søndag 24.10.2024

Start	Slutt	Programpost	Stad	Tale/ emne	Leie	Anna	Medverkande	Merknader	Biskopen si oppgåve
11.00		Visitagudsteneste	Tuddal kyrkje		Sokneprest		Organist Testlesarar		Preike Nattverd Velsigning Visitaforedrag.
	14.00	Minglekyrkjekaffi	Tuddal kyrkje		Soknerådsleiar				

Biskopen sitt følge under visitasen: Biskop, kyrkjefagsjef, prost, sokneprest, kyrkjeverje og soknerådsleiar. Desse deltek på alle programpostar med unntak av biskopen sine samtalar med medarbeidarar.